

บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่
สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง

นางสาว ทอแสงรัศมี ถีตะแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5 0 8 5 2 7 3 4 2 9

THE ROLE OF THAI PUBLIC BROADCASTING SERVICES TO MAKE POLITICAL
PUBLIC SPHERE THROUGH PUBLIC FORUM AND
CITIZEN JOURNALIST PROGRAM

Miss Torsangrasmee Teetakaew

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

530232

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ
แห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง
ผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง

โดย

นางสาว ทอแสงรัศมี ถีตะแก้ว

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตีร์รัตน์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร. ตีร์ณ พงศ์มพัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตีร์รัตน์)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร. นฤมล ทับจุมพล)

กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์)

ทอแสงรัศมี ถิณะแก้ว: บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง. (THE ROLE OF THAI PUBLIC BROADCASTING SERVICES TO MAKE POLITICAL PUBLIC SPHERE THROUGH PUBLIC FORUM AND CITIZEN JOURNALIST PROGRAM) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์ ดร.นวลน้อย ตริรัตน์, 244 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการคือ (1) ศึกษากระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (2) วิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชน และ(3) ศึกษาผลของการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองในรายการเวทีสาธารณะและรายการนักข่าวพลเมืองที่มีต่อกระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนตามแนวทางการปฏิรูปสื่อและการสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชน การวิเคราะห์ใช้แนวคิดทฤษฎี พื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส แนวคิดสื่อสาธารณะ และเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน โดยรวบรวมข้อมูลจากเทปบันทึกรายการในช่วง 15 มกราคม 2551-31 มกราคม 2553 และการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากผู้ผลิตรายการบุคคลและชุมชนที่มีส่วนร่วมในรายการและนักวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า ส.ส.ท.มีความพยายามในการสร้างองค์กรสื่อสาธารณะให้สำเร็จผ่านโครงสร้างองค์กรและพื้นที่ในทีวีไทย โดยเฉพาะรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง แต่พื้นที่สาธารณะที่ปรากฏในทั้งสองรายการ ไม่เป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมือง เพราะประเด็นที่นำเสนอในรายการเป็นประเด็นที่ถูกเลือกหรือกำหนดไว้แล้วโดยทีมผลิตรายการหรือการเคลื่อนไหวของชุมชน ซึ่งไม่เป็นไปตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่จะต้องเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการถกเถียง แสดงเหตุผลของประชาชน ก่อนการตัดสินใจร่วมกันในการเสนอประเด็นสู่ระดับนโยบาย พื้นที่ในรายการทั้งสองจึงเป็นเวทีบอกเล่าเรื่องจากคนที่เป็นตัวแทนของชุมชน ในลักษณะการสื่อสารตามระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) แต่มิได้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมด้วยการสื่อสารตามแนวทางประชาธิปไตยแบบมีเหตุผล (Deliberative Democracy)

อย่างไรก็ตามผลจากการออกอากาศได้ทำให้ประชาชนได้ตระหนักในสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการมีอัตลักษณ์ตัวตนตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหากทีมผลิตรายการ กองบรรณาธิการ ของ ส.ส.ท. ปรับวิธีคิดและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่เพิ่มขึ้นเป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อให้เป็นการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีเหตุผลก็จะทำให้ ส.ส.ท. เป็นองค์กรสื่อสาธารณะที่ประสบความสำเร็จได้ในที่สุด

สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์การเมือง.....ลายมือชื่อนิสิต..... ทอแสงรัศมี ถิณะแก้ว
ปีการศึกษา...2553.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5085273429: MAJOR Political Economy

KEYWORDS: Public Media / Political Public sphere

TORSANGRASMEE TEETAKAEW: THE ROLE OF THAI PUBLIC BROADCASTING SERVICES TO MAKE POLITICAL PUBLIC SPHERE THROUGH PUBLIC FORUM AND CITIZEN JOURNALIST PROGRAM. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. NUALNOI TREERAT PHD, 244 pp.

The three objectives of this thesis are (1) to study the process of making public media and the intention of Thai Public Broadcasting Services, (2) to analyze the process of making public sphere for the Thai people, and (3) to study the result of making public sphere through Public Forum program and Citizen Journalist program that affects social movement led by people under the principle of media reformation and people's participation.

The thesis applies Habermas' Public Sphere, Public Media and Political Economy of Mass Media as the analyzing framework. Besides gathering information from the recording tapes during 15 January 2009 – 31 January 2010, the research instrument applied for the study is the in-depth interview. The interviewees are the stakeholders of the two programs' production process namely the producers, the staffs, people, communities and the academics who joined the programs.

The study shows that the organization's structure and the program list can reflect the intention of making public sphere especially in the Public Forum program and Citizen Journalist program. However, the two programs cannot practically make the real public sphere because the programs were already selected by the production teams and/ or the communities' movement. It reveals that the process still lacks of the first step of making political public sphere. That is people's discussion which will lead to common decision to push any issues into the policy level. Hence, the sphere in the two programs is just a stage for some selected people from communities to narrate their problems. In short, this is the communication way under representative democracy but not under deliberative democracy.

However, another finding of this study is that people have increased their awareness for their rights and freedom of speech, and the identity under democracy after the programs were broadcast. The suggestion to the production teams and the editors of Thai Public Broadcasting Services is that they should adjust their production process to allow more people's participation from the first step of selecting issues to making decisions together. This aims to make logical political communication and eventually leads the Thai Public Broadcasting Services to achieve its goal in making public sphere.

Field of Study : ...Political Economy.....

Student's Signature *นอริศรา ดอ:นดส.*

Academic Year : ...2010.....

Advisor's Signature *NT reerat*

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อประวิทย์และคุณแม่ทองแสงรวี ถีตะแก้ว บุพการีผู้ให้ความรัก ความรู้และกำลังใจอันมีค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย และขอบคุณนายธรรปกรณ์ ถีตะแก้ว น้องชายผู้เป็นที่รักยิ่ง ที่คอยให้กำลังใจเสมอมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร.นวลน้อย ตรีรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำปรึกษา ข้อชี้แนะ และความช่วยเหลือในหลายสิ่งหลายอย่าง จนกระทั่งลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ กรรมการสอบและเป็นผู้สอนวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และอาจารย์ดร. นฤมล ทับจุมพล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้ความกรุณาเสนอแนะในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆของงานวิจัย รวมทั้งอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้คำแนะนำในการการวิจัย ดังนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประภาส ปิ่นตบแต่ง รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมบุญ รัตน์พนากุล และ คณาจารย์ภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองทุกท่านที่ได้ให้ความรู้และกำลังใจตลอดการศึกษาที่ผ่านมา และขอขอบพระคุณ คณะเศรษฐศาสตร์ที่สนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับนิสิตผู้ผลการเรียนสูงสุดของภาคการศึกษาภาคปลาย ปี 2551 ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง พี่เก้และพี่ตั๋ย ที่ช่วยประสานการเรียนการสอนและเป็นกำลังใจให้เสมอ

ขอขอบคุณกำลังใจจากเพื่อนเศรษฐศาสตร์การเมืองรุ่น 7 ขอขอบคุณเมย์ วรรัตน์ ที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการสอบทุกครั้ง ขอขอบคุณแนท เอวิตรา มะเหมี่ยว ชนิดา พี่เก้ กมลพร และพี่เมียง พี่ตุ๊ก ที่คอยติดตามสอบถามความก้าวหน้าในการทำวิจัย ขอขอบคุณพี่เอกธนาธร ที่ช่วยหาหนังสือและเอกสารจากต่างประเทศ และช่วยติวสอบให้ทุกครั้ง ตลอดจนรุ่นพี่รุ่นน้องเศรษฐศาสตร์การเมืองทุกท่านที่คอยห่วงใยและช่วยเหลือในด้านการเรียนและการวิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณผู้บริหารทีวีสไทย คุณเทพชัย และพี่น้องพรธนิภา และบุคลากรจากทีวีสไทยทุกท่าน โดยเฉพาะทีมรายการเวทีสธารณะและนักข่าวพลเมือง พี่แวว พี่เป็ยก น้องปลา น้องจำ ผู้ชมผู้ฟังรายการ ที่ช่วยให้ข้อมูลสำหรับการวิจัย รวมถึงกัลยาณมิตรจากทีวีสไทย พี่ช พี่หนึ่ง น้องเล็ก แอน ชัน พี่วรรณ พี่จาย พี่ตี พี่ปู พี่อ้อฟ พี่บาย พี่จิว พี่ตัน พี่นา พี่ตาล พี่แม็ค พี่เป็ยกอนุพงษ์ พี่เก็ธรัตน์ ที่เป็นกำลังใจ รวมถึงผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	4
ระเบียบวิธีวิจัย.....	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	12
สมมติฐานการวิจัย.....	13
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
บทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์.....	14
แนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของเยอรมัน ฮาเบอร์มาส.....	14
บทบาทของสื่อมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง.....	19
บทบาทของสื่อมวลชนตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของ สื่อมวลชน.....	23
สื่อสาธารณะ.....	26
บทสรุป.....	39
บทที่ 3 องค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะแห่งประเทศไทย.....	42
ความเป็นมาขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย....	42
พ.ร.บ.องค์การเผยแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ พ.ศ. 2551.....	50
ทีวีไทย.....	57
บทสรุป.....	71

บทที่ 4 รายงานเวทีสาธารณะ.....	73
กระบวนการจัดทำรายงานเวทีสาธารณะ.....	73
วิเคราะห์บทบาทรายงานเวทีสาธารณะ.....	76
ผลจากการออกอากาศของรายงานเวทีสาธารณะ.....	84
บทสรุป.....	96
บทที่ 5 นักข่าวพลเมือง.....	98
แนวคิดของนักข่าวพลเมือง.....	98
การผลิตรายงานนักข่าวพลเมือง.....	101
วิเคราะห์ประเด็นที่น่าสนใจในรายการ.....	104
ผลจากการออกอากาศของรายงานนักข่าวพลเมือง.....	109
ปัญหา / อุปสรรค.....	121
บทสรุป.....	125
บทที่ 6 กรณีศึกษาเพื่อวิเคราะห์ผลของการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง.....	128
ที่มาและความสำคัญของ 3 กรณีศึกษา.....	128
วิเคราะห์กรณีศึกษา.....	130
บทสรุป.....	159
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	161
ผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	161
บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	166
รายการอ้างอิง.....	169
ภาคผนวก.....	179
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	244

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงการเปรียบเทียบ BBC, PBS และ NHK ในแง่มุมต่าง ๆ.....	36
ตารางที่ 2	แสดงสรุปผลการประเมินในส่วนของคุณภาพข่าวรายการของคณะกรรมการ ประเมินภายนอก ปี 2552.....	63
ตารางที่ 3	แสดงการวิเคราะห์รายการเวทีสาธารณะ.....	86
ตารางที่ 4	แสดงการวิเคราะห์งานนักข่าวพลเมือง.....	111
ตารางที่ 5	แสดงการเปรียบเทียบการเสนอประเด็นในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าว พลเมือง.....	126
ตารางที่ 6	แสดงการวิเคราะห์ ตามแนวคิด เทคนิค และเนื้อหา กรณีการเรียกร้องโฉนด ชุมชนพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง.....	132
ตารางที่ 7	แสดงการวิเคราะห์ ตามแนวคิด เทคนิค และเนื้อหา กรณีการเรียกร้องสิทธิ พลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์.....	143
ตารางที่ 8	แสดงการวิเคราะห์ ตามแนวคิด เทคนิค และเนื้อหา กรณีการคัดค้านการ ก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน.....	152

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงโมเดลแนวคิดปฏิบัติการรวมการทางสื่อสารของฮาเบอร์มาสบนพื้นฐาน จริยธรรมคุณธรรมการสื่อสาร.....	17
ภาพที่ 2 แสดงปรัชญาพื้นฐานของสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบกับสื่อเชิงพาณิชย์.....	27
ภาพที่ 3 แสดงกรอบการวิเคราะห์ตามแนวคิดปริมนทลสาธารณะของHabermas	40
ภาพที่ 4 แสดงเวทีไทยบันทึกเผยแพร่การเวทีสาธารณะที่ จ. ระยอง.....	149
ภาพที่ 5 แสดงการจัดเวทีสาธารณะ ตอน มาบตาพุด การพัฒนาบนคราบน้ำตา.....	157

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การผลักดันให้เกิดสื่อสาธารณะในประเทศต่างๆในโลกมีเป้าหมายสำคัญที่สอดคล้องกัน คือการผลักดันให้สื่อมวลชนได้มีบทบาทในการเป็นพื้นที่สื่อกลางเพื่อสื่อสาร ถ่ายทอดเรื่องราวที่หลากหลาย เป็นประโยชน์และเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อ และใช้พื้นที่ในการสื่อสารทางการเมืองโดยมีการกำหนดกรอบกฎเกณฑ์ในการสร้างสื่อสาธารณะที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับพันธสัญญาของสื่อสาธารณะในการดึงผู้ชมทั่วไปให้มีส่วนร่วมกับการพัฒนาทางการเมืองที่ใหญ่ขึ้น ตามวัตถุประสงค์พื้นฐานของสื่อสาธารณะคือการสร้างอำนาจให้แก่ผู้ชม โดยการสร้างเวทีถกเถียงและกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ และทำให้กระบวนการทางการเมืองมีความโปร่งใส โดยทำหน้าที่เหมือนสุนัขเฝ้าบ้านทำให้ประชาชนเข้าถึงนโยบายของรัฐบาล และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในช่องทางต่างๆ (Banerjee, 2006: 106) ซึ่งในประเทศที่มีระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยส่วนใหญ่ เช่น สื่อสาธารณะของประเทศอังกฤษ เยอรมนี สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ ล้วนมีสื่อสาธารณะที่เข้มแข็งและมีกลไกในการตรวจสอบติดตามการทำงานและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนรองรับอย่างสมบูรณ์ (สูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์, 2546: 12-13)

สำหรับแนวคิดการสร้างสื่อสาธารณะในประเทศไทยนั้น เกิดขึ้นมาควบคู่กันไปแนวคิดการปฏิรูปสื่อซึ่งมีการเคลื่อนไหวตั้งแต่เหตุการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม 14 ตุลาคม จนกระทั่งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 โดยมีการยกประเด็นการถูกละเมิด สิทธิ เสรีภาพ และอิสรภาพในการนำเสนอข่าวของนักสื่อสารมวลชน ทำให้นักสื่อสารมวลชนไม่สามารถนำเสนอประเด็นข่าวตรงข้ามกับรัฐบาล หรือคัดค้านกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่บนพื้นที่บนสื่อกระแสหลักได้อย่างเต็มที่ สื่อมวลชนบางกลุ่มถูกกันออกจากพื้นที่ข่าวกระแสหลัก และสื่อที่เป็นสื่อทางเลือก เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือเว็บไซต์บางแห่งถูกปิด เพราะมาตรการควบคุมเนื้อหารายการ การเสนอข่าวและข้อมูลจากภาครัฐ (กุลวดี หวังดีศิริกุล, 2545: 3) ขณะที่การเติบโตของสื่อพาณิชย์ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ภายใต้การบริหารของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักการเมืองมีการเติบโตขึ้น และครอบครองพื้นที่สื่อกระแสหลัก ทำให้ประชาชนผู้ชมผู้ฟังมีฐานะเป็นผู้บริโภค มากกว่าพลเมือง และมีโอกาสรับข้อมูลข่าวสาร ชมรายการตามผังรายการของสื่อพาณิชย์ที่กำหนดตามสัดส่วนรายได้จากโฆษณา ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด คือกรณีของ

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทีวีเสรี ซึ่งเกิดขึ้นในรัฐบาลนาย อานันท์ ปันยารชุน ภายหลังจากเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 เนื่องจากในขณะเกิดเหตุการณ์ สื่อโทรทัศน์ฟรีทีวีจำนวน 5 ช่อง มิได้รายงานข่าวเหตุการณ์นองเลือด ตามความเป็นจริง ประกอบกับ มีเสียงเรียกร้องจากประชาชน ให้เปิดดำเนินการสถานีโทรทัศน์เสรี ในระบบยูเอชเอฟ เพื่อให้คนไทยมีโอกาสได้รับรู้ ข่าวสารที่ถูกต้องเป็นกลางอย่างแท้จริง ด้วยพลังประชาสังคมผลักดันให้สถานีโทรทัศน์ไอทีวีถือกำเนิดจากคำสั่งของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) ที่เปิดให้เอกชนเช่าสัมปทาน และดำเนินการระบบโทรทัศน์ยูเอชเอฟ (นวนล้อย ตวีรัตน์, 2547: 127) ซึ่งบริษัทที่ชนะการประมูลคือ บริษัทสยามอินโฟเทคนิกส์ จำกัด

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทีวีเสรี เริ่มออกอากาศอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 โดยให้ความสำคัญกับ รายการข่าว และสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อตอกย้ำภาพลักษณ์ การเป็น สถานีโทรทัศน์เพื่อข่าวสาร และสาระความรู้ ต่อมาสถานีโทรทัศน์ไอทีวีได้จัดตั้งสถานีเครือข่ายทั้งสิ้น 52 สถานี ซึ่งนับว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มี เครือข่ายมากที่สุด ครอบคลุมจำนวนประชาชนที่รับชมได้ ประมาณร้อยละ 98 ของประชากรในประเทศไทย มี “หลักการ-เจตนารมณ์” เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “itv : Independent Television” แปลว่า “สถานีโทรทัศน์เสรี” หรือเรียกกันสั้นๆ ง่ายๆ ว่า “ทีวีเสรี” แต่ในภายหลังเจตนารมณ์ของทีวีเสรีเริ่มเปลี่ยนไป จากการแทรกแซงอันเป็นผลจากการครอบครองและผูกขาดสื่อของบริษัทขนาดใหญ่อย่างชินคอร์ป ซึ่งถือได้ว่าเป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจ (Power Elite) เพราะมีความเกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลอย่างเห็นได้ชัด กลายเป็นบริษัทที่มีทั้งอำนาจทางการเมืองและอำนาจเงินมากพอที่จะปิดปากสื่อ และปิดหูปิดตาประชาชนได้ อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีแรงต้านจากภายในสถานีโทรทัศน์เอง คือมีกลุ่มขบถไอทีวี เรียกร้องให้หยุดการแทรกแซงตามที่ได้เคยกระทำมาก่อนหน้านี้ในรูปแบบของแถลงการณ์จำนวน 7 ข้อ และเริ่มจัดตั้งสหภาพแรงงานอย่างเป็นทางการแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จและทำให้กลุ่มขบถไอทีวีต้องลาออก (ปฏิวัติ วสิขชาติ, 2549: 54-74)

ต่อมาไอทีวีปรับผังรายการเพิ่มความบันเทิงมากขึ้น และในปี 2547 ได้ร้องยื่นเรื่องต่อ อนุญาโตตุลาการ ขอแก้ไขสัญญาสัมปทานสัดส่วนการออกอากาศรายการสาระต่อรายการบันเทิง จากร้อยละ 50 ต่อ 30 เป็นร้อยละ 50 ต่อ 40 และขอลดค่าสัมปทานที่ต้องจ่ายให้รัฐปีละ 1 พันล้านบาทโดยอ้างว่าเอกชนรายอื่นจ่ายต่ำกว่า คณะอนุญาโตตุลาการได้วินิจฉัยชี้ขาดในวันที่ 30 มกราคม 2547 ลดค่าสัมปทานให้สถานีฯ ลง และแก้ไขสัมปทานดังกล่าว (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547: 174) อย่างไรก็ตาม ในปี 2549 ศาลปกครองและศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งของอนุญาโตตุลาการ ทำให้ ไอทีวีต้องกลับไปดำเนินการในแนวทาง

เดิมพร้อมเสียค่าปรับประมาณ 1 แสนล้านบาท ที่ประชุมกรม.มีมติเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2550 ว่า หากไอทีวีไม่สามารถจ่ายค่าปรับและค่าสัมปทานค้างจ่ายดังกล่าวได้ภายในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2550 ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเลิกสัมปทานกับไอทีวี นำมาสู่การเปลี่ยนชื่อเป็น ทีไอทีวีในวันที่ 2 มีนาคม 2550 และยุติการออกอากาศของไอทีวี โดยให้กรมประชาสัมพันธ์ดำเนินการออกอากาศสถานีโทรทัศน์ ทีไอทีวี ในคลื่นความถี่เดิมของไอทีวีแทน การดำเนินการทางกฎหมาย สะท้อนให้เห็นความเป็นจริง 2 ประการคือ อำนาจการผูกขาดสัมปทานยังคงอยู่ในมือของรัฐ คลื่นความถี่ไอทีวีสามารถถูกยกเลิกได้โดยมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งหากพิจารณาจากสถานการณ์การเมืองแล้วพบว่า ช่วงที่ชินคอร์ปเข้ามามีอำนาจแทรกแซงไอทีวีเป็นช่วงที่พ.ต.ท. ทักษิณ ฯ ยังเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ การดำเนินการจึงเป็นไปในแนวที่เอื้อประโยชน์ต่อรัฐบาล กระบวนการที่น่าจะพึงพาได้จึงไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่

จากความเปลี่ยนแปลงและพยายามกลับมาสู่จุดกำเนิดของไอทีวี ทำให้เริ่มเกิดแนวคิดใหม่คือสถานีโทรทัศน์สาธารณะขึ้น นำมาสู่มติคณะรัฐมนตรีระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม 2550 ให้แปลงสภาพกิจการทีไอทีวีเป็นทีวีสาธารณะ และเห็นชอบในหลักการร่าง พ.ร.บ.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ประกอบไปด้วย 60 มาตราเพื่อนำมาบริหารสถานีโทรทัศน์สาธารณะ ซึ่งหลักการของร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้ คือจะไม่มีโฆษณา และจะเป็นสื่อสาธารณะหลักเพื่อแพร่ภาพสู่ประชาชน (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2551: 2) และสามารถนำมาออกเป็นพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2551 และในวันจันทร์ที่ 14 มกราคม พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 มีผลบังคับใช้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2551: 1) เป็นเหตุให้สถานีไอทีวีหรือทีไอทีวีต้องยุติการออกอากาศ พร้อมกับ การเกิดขึ้นของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส หรือ สถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของไทย และในภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “ทีวีไทย” ภายใต้การดำเนินการขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย เรียกโดยย่อว่า “ส.ส.ท.” และใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “Thai Public Broadcasting Service” (TPBS)

การที่ทีวีไทยกำหนดแนวทางการบริหารและผลิตรายการต่างๆ บนพื้นฐานของการเป็นสื่อที่ปราศจากการครอบงำของรัฐและทุน เป็นสื่อที่เป็นกลาง และเป็นพื้นที่สาธารณะนั้น เป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษา เพราะในประวัติศาสตร์ของรายการโทรทัศน์ในประเทศไทยได้มีการผลิตรายการโทรทัศน์ หรือมีความพยายามใช้พื้นที่ของสื่อโทรทัศน์ในการเปิดรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอเรื่องราวปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ หรือกลุ่มทุน เช่น

รายการมอต่างมุม ของบริษัท Watch dog ซึ่งมีลักษณะของการเปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชนได้เข้าร่วมรายการและมีส่วนร่วมในการนำเสนอประเด็นอย่างเต็มที่ แต่รายการในลักษณะนี้ถูกปิดไปเนื่องจากการแทรกแซงของอำนาจรัฐและทุน นอกจากนี้ การที่ทีวีไทย เกิดขึ้นภายใต้องค์การที่จัดตั้งขึ้นในบริบททางการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยในขณะนั้น ทำให้เกิดการตั้งข้อสังเกตต่อความเป็นอิสระในการทำงานของบุคลากรในองค์กร ตลอดจนแนวคิดในการบริหารสื่อที่ส่งเสริมคุณค่าประชาธิปไตย และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาได้

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดการศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง” เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย ซึ่งการเลือกศึกษาเฉพาะรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง เนื่องจากเป็นรายการที่มีเป้าหมายชัดเจนในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการผลิตรายการ การกำหนดประเด็นและมุ่งหวังให้ผลการออกอากาศได้สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบาย หรือสร้างการตื่นตัวการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของประชาชน ซึ่งผู้วิจัยหวังว่า ผลการศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์และเป็นการปูทางสำหรับศึกษาต่อยอดในด้านการส่งเสริมบทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างพื้นที่สาธารณะในสังคมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้

1.2 วัตถุประสงค์

1. ศึกษากระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
2. วิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชนผ่านรายการเวทีสาธารณะ และรายการนักข่าวพลเมือง
3. ศึกษาผลของการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองในรายการเวทีสาธารณะและรายการนักข่าวพลเมืองที่มีต่อกระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชน

1.3 ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเรื่องบทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองแก่ประชาชนผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีจุดมุ่งหมาย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองและผลที่เกิดขึ้นต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลเอกสาร, เทปบันทึกการรายการ, เอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) และการพูดคุยกับผู้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการรวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

แหล่งข้อมูลด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมประเด็นที่น่าสนใจในรายการนักข่าวพลเมืองและรายการเวทีสาธารณะในช่วง 2 ปีแรกของการแพร่ภาพทางทีวีไทย แบ่งเป็น

รายการเวทีสาธารณะ

ตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2551 ถึง 31 มกราคม 2553 ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 14.00 น. ถึง 15.00 น. รวม 88 ตอน

รายการนักข่าวพลเมือง

ตั้งแต่วันที่ 2 มิถุนายน 2551 ถึง 31 มกราคม 2553 โดยในช่วงปี 2551 ออกอากาศทุกวัน เวลา 21.00 น. ในรายการที่นี้...ทีวีไทย วันละ 3 นาที และหลังจากนั้นเพิ่มเวลาออกอากาศในช่วงรายการข่าวเช้า กลางวัน และข่าวค่ำ รวม 298 ตอน

จากนั้น ผู้วิจัยนำเทปรายการทั้งหมด มาจัดกลุ่มประเด็น โดยมีเกณฑ์การจัดกลุ่มพิจารณาจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) ประเด็นหลักที่น่าสนใจในเนื้อหารายการแต่ละตอน
- 2) เป้าหมายของการเสนอประเด็นดังกล่าว เพื่อให้เกิดผลในด้านใด

นอกจากการพิจารณาตามเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยยังได้กำหนดเกณฑ์ร่วมกับผู้ผลิตรายการทั้งสอง สามารถจัดกลุ่มประเด็นเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่

เป็นการนำเสนอปัญหาในด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนต่างๆ ที่มีปัญหาระหว่างวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิม กับกฎระเบียบของทางราชการแบบใหม่ ทำให้เกิดความขัดแย้ง เป็นประเด็นเกี่ยวกับการอ้างสิทธิที่ต่างกันระหว่างถิ่นที่อยู่ของคนพื้นถิ่น และมุมมองของทางราชการที่เห็นว่าเป็นพื้นที่ของคนส่วนรวม และยังรวมถึงแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ความเห็นระหว่างรัฐและชาวบ้านไม่ตรงกัน การนำเสนอประเด็นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนภาคประชาชน เป็น

การแสดงถึงความกังวลถึงผลการดำเนินการตามแผนการพัฒนา ซึ่งกลุ่มผู้ขับเคลื่อนหรือผู้ร่วมรายการเป็นกลุ่มที่ร่วมคัดค้านโครงการขนาดใหญ่ โดยเฉพาะการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้า

กลุ่มที่ 2 กลุ่มชาติพันธุ์

การนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเน้นประเด็นไปที่การเข้าถึงสิทธิพลเมือง และการส่งเสริมให้มีการยอมรับในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น กรณีการขอสัญชาติไทย การใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การเข้าถึงสิทธิพื้นฐานในฐานะพลเมืองของประเทศ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มที่มีปัญหาการเข้าถึงสิทธิดังกล่าว โดยการนำเสนอประเด็นข้อนี้ มีทั้งการนำเสนอโดยตรง และเล่าเรื่องทางอ้อม เช่น การนำเสนอผ่านเรื่องราววิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้ชมผู้ฟังเห็นความเชื่อมโยง หรือความสำคัญ และยอมรับในสิทธิพลเมืองของคนกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มที่ 3 ประเด็นสังคมและชุมชน

เป็นการนำเสนอเรื่องราว กิจกรรม หรือปัญหาด้านสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ หรือในระดับประเทศ

กลุ่มที่ 4 การส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นการนำเสนอประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นเช่นการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือการสร้างกระบวนการสันติวิธีเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง รวมถึงการนำเสนอมุมมองทางการเมืองของเยาวชน

หลังจากผู้วิจัยได้ทำการแบ่งกลุ่มประเด็นที่นำเสนอในทั้งสองรายการเป็น 4 กลุ่มแล้ว ผู้วิจัยได้เลือก 3 กรณีศึกษาที่มีการนำเสนอต่อเนื่องมากที่สุด และครอบคลุมการนำเสนอทั้ง 4 กลุ่มประเด็น ได้แก่

- 1) การเรียกร้องโฉนดชุมชนพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง
- 2) การเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์
- 3) การคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน

เพื่อวิเคราะห์ผลของการออกอากาศและสามารถตอบคำถามวัตถุประสงค์การศึกษาถึงผลของการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองในรายการเวทีสาธารณะและรายการนักข่าวพลเมืองที่มีต่อกระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชน

แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร

ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสื่อสาธารณะ, ปริณิณฑลสาธารณะของฮาเบอร์มาส, และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชนจากห้องสมุดของคณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ และหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลาง (ปรีดี พนมยงค์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งข่าว บทความจากสื่อหนังสือพิมพ์ รวมถึงหนังสือทางวิชาการ และเว็บไซต์ต่างๆ

แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการเวทีสาธารณะและรายการนักข่าวพลเมือง, ผู้ชมและผู้ฟังรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง นักวิชาการ/ ผู้มีประสบการณ์ด้านสื่อสาธารณะ และประชาสังคม รวม 25 คน เพื่อประเมินถึงกระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนผลกระทบทางการเมืองจากบทบาทของสื่อสาธารณะ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองของไทยได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารของส.ส.ท.และผู้ผลิตรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง แบ่งเป็น กลุ่มผู้บริหารได้แก่

1) นายสมชัย สุวรรณบรรณ	กรรมการนโยบายด้านสื่อสารมวลชน ส.ส.ท.
2) นายเทพชัย หย่อง	ผู้อำนวยการ ส.ส.ท.
3) นางพรณิภา โสทธิพันธุ์	รองผู้อำนวยการ ส.ส.ท. ด้านประชาสังคม

กลุ่มผู้ผลิตรายการ ได้แก่

1) นางสาว ณาตยา แววีร์คุปต์	บรรณาธิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคม / ผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ
2) นายสมเกียรติ จันทร์สีมา	หัวหน้าโต๊ะข่าวพลเมือง
3) นางสาวปทุมวดี นาคพล	ประสานงาน รายการเวทีสาธารณะ
4) นางสร้อยอักษร อ่อนพฤษภูมิ	โปรดิวเซอร์รายการเวทีสาธารณะ

กลุ่มที่ 2 ผู้ร่วมรายการนักข่าวพลเมืองและเวทีสาธารณะแบ่งเป็น
กรณี การเรียกร้องโฉนดชุมชนพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง

1) นายภาณุ เอี่ยมสุวรรณ	รองประธานกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง
2) นางกรรณิการ์ เอี่ยมสุวรรณ	สมาชิกกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง
3) นายแสวง เจริญมี	อดีตรองกรรมการกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง
4) นางนันทนา ประสารวงษ์	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโยง
5) นางสมใจ เกตุบุญลือ	สมาชิกกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง
6) นายช่วย สิทธิสุนทร	นักข่าวพลเมืองคลองโยง

กรณี การเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์

1) นายสิดิษ ประมงกิจ	ผู้นำชุมชนชาวมอแกนเกาะเหลา จ.ระนอง
2) นายสิทธิโชค แยกปาทาน	นักข่าวพลเมืองตะกั่วป่า
3) น.ส.พรรณทิวา เจต๊ะวรรณ	เจ้าหน้าที่ ADRA ประเทศไทย จ. เชียงราย
4) น.ส.ปรีดา คงแป้น	เจ้าหน้าที่มูลนิธิวิถีไทย

กรณี การคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน

1) นาย สุทธิ อัครมาศชัย	ผู้ประสานงานเครือข่ายชุมชนภาคตะวันตก
2) ดร.ไพรินทร์ ชูโชติถาวร	กรรมการผู้จัดการใหญ่ บมจ.ไออาร์พีซี
3) น.ส. สุรีย์รัตน์ แต่ชูตระกูล	แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทับสะแก
จ.ประจวบคีรีขันธ์
4) นาย สันติ โชคชัยชำนาญกิจ	เจ้าหน้าที่กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือก
เพื่ออนาคต

กลุ่มที่ 3 นักวิชาการที่เกี่ยวข้องด้านสื่อสาธารณะ

1) ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์	นักวิชาการประจำสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
ประเทศไทย
2) รศ.ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3) นายธาม เชื้อสถาปนศิริ	นักวิจัยโครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อ
สุขภาพของสังคม (Media Monitor)

4) นายปกป้อง จันวิทย์	คณะกรรมการประเมินภายนอกการจัดทำ
รายงานผลการปฏิบัติงานของส.ส.ท.
ประจำปี 2552
5) อาจารย์ที่ปวิท พงศ์ไพบูลย์	นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง “บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชนผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง” ผู้ศึกษามีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Methodology) โดยได้รวบรวมจากเอกสาร เช่น ตำราวิชาการ งานวิจัย หนังสือ บทความ วารสารหนังสือพิมพ์ และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐและเอกชน รวมทั้งข้อมูลที่หลากหลายจากแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประมวลวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมาย องค์ประกอบ และแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกสาธารณะ หรือแนวคิดที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้เก็บข้อมูลจากงานวิทยานิพนธ์เล่มอื่นๆ ที่ได้ศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ เพื่อนำมาแตกประเด็นให้ครอบคลุมมากขึ้น

และมีการวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) จากการดูเทปรายการในประเด็นผู้เข้าร่วมรายการ, สถานที่จัดรายการ, ประเด็นที่นำเสนอ, ระดับการมีส่วนร่วม

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth interview) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การถอดคำสัมภาษณ์ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารและผู้ผลิตรายการ ผู้เข้าร่วมรายการ และนักวิชาการและผู้มีประสบการณ์ด้านสื่อสาธารณะ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากบุคคล ผู้วิจัยทำการจัดบันทึกประกอบการวิเคราะห์ และใช้เทปบันทึกการสัมภาษณ์แล้วนำมาถอดความประกอบการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อความสมบูรณ์ชัดเจนมากขึ้น

ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ มีคำถามนำการวิจัย ดังนี้

- 1) พื้นที่สาธารณะ เป็นของใคร
- 2) วัตถุประสงค์ การผลิต กระบวนการผลิตการคัดเลือกประเด็น
- 3) การเข้าถึงพื้นที่สื่อ
- 4) มุมเหตุจูงใจให้เข้าร่วมในพื้นที่สาธารณะ

- 5) บทบาทของสื่อในการสร้างพื้นที่สาธารณะ การดำเนินงาน
- 6) การมีส่วนร่วมของผู้รับสาร
- 7) ปัญหา อุปสรรค

3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาวิธีการทำงาน, การประชุมที่มงาน, การเลือกประเด็น, การประสานงาน, การตัดต่อรายการ, กระบวนการนำเสนอ, และการติดตามผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์การแพร์ภาพและกระจายเสียงสาธารณะในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่คัดเลือกมาศึกษาไปทำการตรวจสอบกับรูปแบบและเนื้อหาที่ปรากฏอยู่จริง โดยแบ่งการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์กระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การแพร์ภาพและกระจายเสียงสาธารณะที่ปรากฏในช่วง 2 ปีแรกของการจัดตั้งองค์การ

จากบทสัมภาษณ์ของบุคลากรของส.ส.ท. รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์การแพร์ภาพและกระจายเสียงสาธารณะโดยยึดแนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas บทบาทของสื่อสารมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะ และสื่อสาธารณะ เป็นหลักในการวิเคราะห์

มีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ดังนี้

- 1) ความเป็นสถาบันที่เป็นอิสระจากรัฐและระบบตลาด
- 2) มีพื้นที่ของกลุ่มที่หลากหลาย ที่สนใจผลประโยชน์ร่วมกันของสังคม
- 3) พิจารณาผู้เข้าร่วมในฐานะพลเมือง มากกว่าผู้บริโภค

2. วิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชนผ่านรายการเวทีสาธารณะ และนักข่าวพลเมือง

จากการศึกษากระบวนการผลิตรายการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้เข้าร่วมรายการ เปรียบรายการ โดยผู้วิจัยยึดแนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas บทบาทของสื่อสารมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะ และสื่อสาธารณะ มีเกณฑ์ในการวิเคราะห์คือ

1) กระบวนการผลิตรายการ วิเคราะห์จากการกำหนดประเด็น, ผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ในรายการ, การเข้าถึงรายการ, มุมเหตุจูงใจให้เข้าร่วมรายการ

2) รูปแบบของรายการที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง มีการสื่อสารแบบ Face to face Communication มิใช่เป็นการสื่อสารผ่านผู้ดำเนินรายการ ซึ่งจะกลายเป็นพื้นที่สาธารณะแบบปลอมๆ (Pseudo public sphere)

3. วิเคราะห์ผลการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง

วิเคราะห์จาก 3 กรณีศึกษา โดยวิเคราะห์สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกับแนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas บทบาทของสื่อสารมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะ และสื่อสาธารณะ เพื่อชี้ให้เห็นถึงกลไกที่เชื่อมโยงปัจจัยและตัวแปรต่างๆ เข้าด้วยกันอันจะนำไปสู่การตอบคำถามที่ได้ตั้งไว้ในการศึกษา

โดยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ดังนี้

1) ขอบเขตผลประโยชน์ของพื้นที่สาธารณะ

2) ผลของการใช้พื้นที่สาธารณะ ต้องถูกนำไปใช้เพื่อให้มีการแก้ปัญหาจริง

ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากแนวคิดปฏิบัติการทางการเมืองการสื่อสารของฮาเบอร์มาส

การนำเสนอข้อมูล

หลังจากการวิเคราะห์ตามแนวทางข้างต้น ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยเสนอความพยายามในการจัดสรรอำนาจ ในการใช้พื้นที่สื่อสาธารณะโดยประชาชน ซึ่งจะได้เสนอกระบวนการการสร้างสื่อสาธารณะ การสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชนทั้งที่อยู่ในเอกสาร เนื้อหารายการ และจากการสัมภาษณ์เจาะลึกมายกตัวอย่างประกอบให้เห็นจริง โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 บทตามแนวทางการวิเคราะห์ที่ได้วางไว้ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ ได้แก่

บทที่ 4 วิเคราะห์กระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนาารมณ์ของการจัดตั้งองค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะที่ปรากฏในช่วง 1 ปีแรกของการจัดตั้งองค์การฯ

บทที่ 5 วิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองและผลที่เกิดขึ้นให้แก่ประชาชนผ่านรายการเวทีสาธารณะ

บทที่ 6 วิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองและผลที่เกิดขึ้นให้แก่ประชาชนผ่านรายการนักข่าวพลเมือง

ส่วนบทสุดท้าย คือ บทที่ 7 เป็นการอภิปรายผล สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะของการทำวิจัยครั้งนี้

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่สาธารณะทางการเมือง (Political Public sphere) คือ พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคล และ/ หรือ กลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน ได้นำเสนอปัญหา ข้อคิดเห็น และ/หรือ แนวทางเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาประเด็นต่างๆ ร่วมกันตามหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นและติดตามตรวจสอบผลของการนำเสนอผ่านสื่อสาธารณะ โดยมีเงื่อนไขว่าการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นผ่านพื้นที่สาธารณะทางการเมืองนั้นต้องเป็นอิสระห่างจากการแทรกแซงของรัฐและระบบตลาด

พื้นที่สาธารณะแบบปลอม (Pseudo Public Sphere) คือ พื้นที่ที่ไม่ได้เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ปัญหา หรือข้อเสนอแนะโดยตรง แต่เป็นพื้นที่ที่ผู้ที่มีอำนาจในการใช้คือรัฐหรือทุน สร้างตัวแทนความเป็นสาธารณะ (Representative Publicness) ในการใช้พื้นที่ดังกล่าว

สื่อสาธารณะ คือ สื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง ให้แก่ประชาชน เพื่อเป็นการจัดสรรอำนาจให้มาอยู่ในมือประชาชน โดยเฉพาะอำนาจต่อรองหรือการสื่อสารทางการเมือง สื่อสาธารณะจึงเป็นสื่อที่ต้องทำหน้าที่ตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน เป็นกลาง และไม่อยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจของรัฐ และทุน

สื่อพาณิชย์ คือ สื่อมวลชนหรือสถาบันสื่อที่มีเป้าหมายของการผลิตสื่อเพื่อการค้า โดยมีรายได้หลักมาจากค่าโฆษณา ผู้ชมรายการของสื่อพาณิชย์จึงเปรียบเสมือนเป็นผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของสินค้าต่างๆ ทำให้การกำหนดเนื้อหาต่างๆ ที่เสนอนำเสนอต่อสังคมเป็นไปเพื่อการเติบโตทางธุรกิจขององค์กรสื่อเหล่านั้นๆ มากกว่าการคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมโดยรวม

นักข่าวพลเมือง คือ ประชาชนที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศไทย มีสิทธิในการใช้พื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองของทีวีไทยนำเสนอข่าวสาร เรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง โดยมีลักษณะการทำงานเป็นบรรณาธิการข่าวในการเลือกหรือกำหนดประเด็น เนื้อหาที่นำเสนอ ตลอดจนการผลิตรายงานข่าวจนเป็นชิ้นงานที่เสร็จสมบูรณ์สำหรับการเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ

1.5 สมมติฐานการวิจัย

- 1) รายการเวทีสาธารณะ และนักข่าวพลเมือง ใช้พื้นที่สื่อในการแข่งขันพื้นที่สาธารณะทางการให้แก่ประชาชน
- 2) การสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองในรายการทั้งสองมีผลต่อกระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนทำให้สื่อกลายเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสังคม และสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองให้กับประชาชน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สร้างความเข้าใจต่อกระบวนการสร้างสื่อสาธารณะในประเทศไทย
2. สร้างความเข้าใจในกระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองของรายการโทรทัศน์ เพื่อขับเคลื่อนให้เป็นไปได้ตามหลักการและแนวคิดของโทรทัศน์สาธารณะ
3. สร้างความเข้าใจต่อบทบาทขององค์การแพร์ภาพและกระจายเสียงสาธารณะในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้กับประชาชน เป็นสื่อทางเลือกที่ส่งเสริมพัฒนาการของสื่อมวลชนไทยภายใต้โครงสร้างอำนาจทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์

ในงานวิจัยเรื่องบทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองฉบับนี้ ผู้เขียนได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐานการวิจัย ได้แก่ แนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas บทบาทของสื่อสารมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะ และสื่อสาธารณะ โดยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดปรากฏตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะ ของ Jurgen Habermas

แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ของเยอร์เก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) ในยุคแรกที่ปรากฏตามหนังสือ *Strukturwandel der Öffentlichkeit* พยายามสร้างภาพพื้นที่การสื่อสารแบบประชาธิปไตยในอุดมคติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส ไม่ได้หมายถึงพื้นที่เพียงสถานที่จริงๆ แต่เป็นคุณภาพทางนามธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ขึ้นกับปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและกรอบแนวคิดที่หลากหลาย แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือการเกิดขึ้นของภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง (Erikson and Weigard, 2003: 196) พื้นที่สาธารณะในยุคปัจจุบัน จึงเป็นการพัฒนาจากการวิเคราะห์ของฮาเบอร์มาสเกี่ยวกับพื้นที่ของชนชั้นกลางในศตวรรษที่ 18 ว่า เป็นต้นแบบของพื้นที่สาธารณะ หรือ เวทีสาธารณะที่ทุกคนสามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็นได้ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยถกเถียงในร้านกาแฟ ร้านตัดผม ร้านค้าในชุมชน และสนับสนุนความคิดดังกล่าวด้วยทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสาร (Theory of Communicative Action) ว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีเหตุผลจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในปริมนทลสาธารณะ เกิดความรู้สึก ร่วม และทำให้ปัญหาทุกปัญหามีการแก้ไข ซึ่งในบริบทของสังคมประชาธิปไตย การสื่อสารดังกล่าวในระดับพลเมือง จะถูกรวบรวมเพื่อนำไปเสนอต่อรัฐ หรือ มีกระบวนการสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคม 3 ประการ ดังที่ฮาเบอร์มาสวิเคราะห์ไว้ ดังนี้ (Goode, 2005: 5)

1) กิจกรรม (Work) กิจกรรมเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเพื่อพยายามจะจัดการกับธรรมชาติที่เรียกว่าเป็น Strategic/Instrumental Rationality และจากความพยายามจัดการธรรมชาติดังกล่าว จึงต้องใช้เทคนิควิทยาต่างๆ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลประโยชน์เชิงเทคนิค (Technical Interest)

2) ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาและสัญญาณต่าง ๆ เพื่อจัดการเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งนี้สังคมจะดำรงอยู่ได้เมื่อมีความเข้าใจและเกิดความร่วมมือต่อกัน ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) จึงเป็นผลประโยชน์จากการปฏิบัติ (Practical Interest) ซึ่งมองเห็นได้ในการใช้เหตุผลเพื่อตีความหมาย เพื่อแสดงปฏิภริยาหรือสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นในบริบททางสังคมต่าง ๆ เช่น ครอบครัว กลางถนน ที่ทำงาน ร้านอาหาร ฯลฯ

3) อำนาจ (Power) ซึ่งต่างจากอำนาจที่ชอบธรรม (Authority) อำนาจทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันส่งผลให้เกิดการใช้อำนาจเพื่อครอบงำการสื่อสาร ผู้ที่มีอำนาจเท่านั้นที่จะสามารถพูดได้ และสามารถทำให้การสื่อสารบิดเบือนไป ในขณะที่เดียวกันเมื่อมีการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นก็จะมีแรงต่อต้านเพื่อหนีจากการครอบงำนั้น ดังนั้นจึงมีผลประโยชน์ 2 ขั้วเข้ามาเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ คือ ผลประโยชน์ที่จะครอบงำ (Domination Interest) และผลประโยชน์ที่จะปล่อยตนเองให้เป็นอิสระ (Emancipatory Interest)

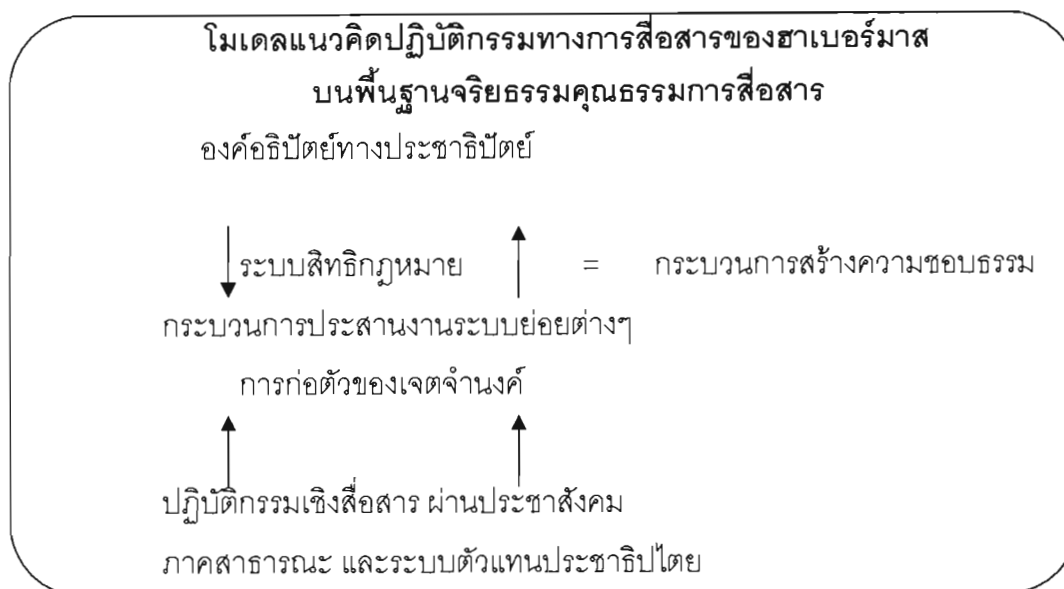
การวิเคราะห์ประสิทธิผลของการสื่อสารด้วยกรอบปฏิสัมพันธ์ทั้งสามประการของฮาเบอร์มาส เป็นการพยายามโต้แย้งทฤษฎีระบบของ Luhmann ที่นำเสนอว่า ประชาสังคม ภาคสาธารณะ ปริมาณพลสาธารณะต่างๆ ล้วนเป็นผลจากการกลั่นกรองแนวคิดต่างๆ ในสังคม ซึ่งเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบตัวแทน กล่าวคือ ประชาธิปไตยหมายความว่า การธำรงรักษาความซับซ้อน (Complexity) โดยที่การตัดสินใจดำเนินต่อไป เป็นการรักษาระบบของทางเลือกสรรอย่างกว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อการตัดสินใจอนาคตหรือที่ต่างออกไป ส่วนความเห็นสาธารณะก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการตัดสินใจของฝ่ายบริหารซึ่งก็คือกระบวนการลดทอนความหมาย (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 214 อ้างถึงใน Cohen and Arato, 1992: 315) ด้วยเหตุนี้ ฮาเบอร์มาสจึงเน้นย้ำกระบวนการเกิดขึ้นที่สาธารณะว่า จะต้องเกิดความรู้สึกร่วมต่อประเด็นการสื่อสารที่นำเสนอในพื้นที่ดังกล่าว อย่างน้อยทุกคนที่อยู่ในพื้นที่นั้นต้องมีความเห็นร่วมกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการไตร่ตรองรับดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 215)

1) ปริมาณพลสาธารณะไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ต้องเป็นสถาบันที่เป็นอิสระทั้งจากรัฐและระบบตลาด

2) มีปริมาณพลสาธารณะของกลุ่มสังคมที่หลากหลายที่ล้วนสนใจผลประโยชน์ร่วมกันของสังคมมากกว่าจะมุ่งหน้าปกป้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม และกลุ่มเหล่านี้ควรมีเครือข่ายติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ

3) เป็นปริมาณพลที่จะพิจารณาผู้เข้าร่วมในฐานะพลเมือง มากกว่าเป็นผู้บริโภค ที่มีหน้าที่เพียงแต่เกาะเวทิดูชมความเป็นไปของบ้านเมือง

จากที่มาของแนวคิดพื้นที่สาธารณะดังกล่าว ทำให้เราเห็นว่า พื้นที่สาธารณะไม่ว่าจะ เป็นแบ่งเป็นพื้นที่ทางกายภาพ ซึ่งหมายถึงสถานที่ต่างๆ เช่น การกำหนดลานกิจกรรม ร้านค้า ชุมชน หรือการจัดตั้งเวทีพูดคุย และพื้นที่สาธารณะบนสื่อมวลชน ซึ่งหมายถึงบทบาทของ สื่อมวลชนที่จะใช้พื้นที่สื่อแขนงต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เปิดรับ ความคิดเห็นและการนำเสนอเรื่องราวจากประชาชน ล้วนมีความสำคัญควบคู่ไปกับแนวคิดการมี ส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างประชาสังคม (Civil Society) เพราะพื้นที่สาธารณะทั้งทาง กายภาพ และบนสื่อมวลชน เพราะพลังของประชาชน หรือการแสดงความคิดเห็นของประชาชน การสนใจติดตามตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ อย่าง เข้มแข็งจะทำให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าวไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐหรือกลุ่มทุน และกลายเป็น พื้นที่สาธารณะของประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นพื้นที่สาธารณะปลอม (Pseudo Public Sphere) ที่สุดท้ายผู้ที่มีอำนาจในการใช้คือรัฐหรือเป็นการสร้างตัวแทนความเป็นสาธารณะ (Representative Publicness) ซึ่งไม่ต่างจากสื่อขนาดใหญ่ หรือบรรดาสื่อพาณิชย์ในปัจจุบัน (Goode, 2005: 4) ด้วยเหตุนี้พื้นที่สาธารณะที่แท้จริงจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสื่อสาร เพื่อแสดงจุดยืนได้อย่างเต็มที่โดยปราศจากอำนาจในการครอบงำ เป็นระบบการสื่อสารแบบเปิด จะช่วยสร้างสมดุลให้เกิดการกระจายอำนาจไปยังทุก ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้อง (กาญจนา แก้วเทพ, 2543 :162) ถ้าขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ ประชาชนจะขาดความไร้เดียงสาและเย็นชา ทางการเมือง (de-politicized) รู้สึกเหมือนถูกโดดเดี่ยวขาดพลัง (powerless) ต่างคนต่างหาทาง ออกให้ตัวเอง และก็มีผู้อุปโลกน์เป็นผู้นำมวลชนต่อไป ทั้งนี้ พื้นที่สาธารณะจะช่วยค้ำจุน ประชาธิปไตยให้เติบโตได้ สื่อต้องแสดงทัศนะทางการเมืองได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ขณะที่รัฐมี หน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพทุกอย่างเท่าที่จำเป็นเพื่อสื่อที่ทำงานกับพื้นที่สาธารณะ แต่ไม่เข้าแทรกแซง การทำงานของสื่อเพื่อถ่วงดุล ไม่ให้เศรษฐกิจการเมืองมีอิทธิพลเข้ายึดพื้นที่ของสื่อเป็นตัวแทน ประชาชนฝ่ายที่เสียเปรียบและด้อยอำนาจในสังคม

ภาพที่ 1 แสดงโมเดลแนวคิดปฏิบัติการทางการเมืองการสื่อสารของฮาเบอร์มาสบนพื้นฐานจริยธรรมคุณธรรมการสื่อสาร (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 35)

แนวคิดหนึ่งที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับแนวคิดพื้นที่สาธารณะทางการเมือง และการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การสร้าง “ประชาสังคม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Civil Society หมายถึง พื้นที่การเมืองสาธารณะ (public sphere) ของประชาชนซึ่งกำเนิดมาจากการก่อตัวของวัฒนธรรมคนชั้นกลาง และขยายปริมาตรไปสู่ชนชั้น กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่หลากหลาย และสนใจเข้าร่วมในพื้นที่การเมืองสาธารณะนี้ ดังนั้นประชาสังคม จึงเป็นพื้นที่ที่เกิดกิจกรรม มิได้หมายถึงประชาชนทั้งหมด หรือสังคมทั้งหมด ที่ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองสาธารณะ ประชาสังคม คือ กระบวนการของประชาชนในการสร้างพื้นที่การเมืองสาธารณะของตนเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้พื้นที่การเมืองของรัฐ (political society) ของทุน ดังนั้นประชาสังคมจึงต้องเป็นอิสระจากรัฐและทุน และเป็นเวทีแห่งการต่อสู้ทางอุดมการณ์ของฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ทุนนิยม สังคมนิยม โดยรัฐหรือทุนที่พยายามครอบงำพื้นที่ดังกล่าว แต่ไม่สามารถครอบงำได้ทั้งหมด เวทีแห่งนี้จึงมีความหลากหลาย ซับซ้อน ทั้งขัดแย้งและร่วมมือขึ้นอยู่กัยุทธศาสตร์ การต่อสู้ของฝ่ายต่างๆ ซึ่งอาจจะใช้ความรุนแรงหรือสันติวิธีก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาสังคมนั้นๆ (Habermas, 1989: 197) ประชาสังคมจึงไม่ได้มีความหมายเป็นเวทีแห่งความสมานฉันท์อย่างเดียว ในมุมมองของสำนักวิพากษ์ ประชาสังคม คือ กลุ่มปฏิบัติการ (actors) ในภาคประชาสังคมไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามเกณฑ์ “ชนชั้น” ที่ใช้ผลประโยชน์ (economic interest) เป็นตัวแบ่งตามแนวการวิเคราะห์มาร์กซิสต์แบบเก่า แต่เป็นไปตามแนวที่กรัมเชีเสนอ คือ “กลุ่มทางประวัติศาสตร์” (historical block) ที่เกิดจากกลุ่มต่างๆ ของชนชั้นต่างๆ มาร่วมมือกันเพื่อต่อสู้กับกลุ่มอื่นที่ต้องการ

เปลี่ยนแปลงสังคมจะพยายาม ครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (hegemony) โดยการครอบงำความคิดของประชาชน และกำหนดวัฒนธรรมหลักในสังคม ดังนั้น เราจึงเห็นการเกาะตัวของกลุ่มต่างๆ ข้ามชนชั้นมาจากฐานอุดมการณ์ความคิดมากกว่าเรื่องฐานผลประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 36)

ด้วยเหตุนี้กระบวนการเกิดประชาสังคมจึงสอดคล้องกับแนวคิดปฏิบัติการทางการเมืองทางการเมืองของฮาเบอร์มาส ซึ่งเป็นแก่นแกนสำคัญที่สร้างความเป็นมนุษย์ความเป็นสังคมขึ้นมา ถึงแม้ในทุกบริบทจะมีตรรกะในตัวเอง แต่เหตุและผลเชิงการสื่อสารเป็นพื้นฐานแต่ดั้งเดิมของมนุษย์ที่ทุกระบบย่อยการเมืองและระบบย่อยเศรษฐกิจจะมีพื้นที่เวทีสำหรับภาคสาธารณะเกิดขึ้น โดยเฉพาะสังคมสมัยใหม่ปัจจุบันซึ่งมีการติดต่อสื่อสาร ถกเถียง สนทนาเกิดขึ้นเป็นลักษณะเด่นของยุคสมัย ด้วยเหตุนี้บริบทสาธารณะ จึงปรากฏในภาคส่วนประชาสังคมและแทรกตัวอยู่ในภาคอื่นๆ มีส่วนช่วยเป็นตัวกลางในการแก้ความขัดแย้งผลประโยชน์ที่ขัดกัน และการเข้าถึงข้อตกลงร่วมกันของสังคมที่มีลักษณะเป็นพหุนิยมมากขึ้นทุกที กล่าวอีกนัยหนึ่ง Habermas เน้นว่า โดยธรรมชาติภาคการเมืองต้องเปิดตัวเอง รองรับ และสื่อสารกับสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มนุษย์ต้องอาศัยปฏิบัติการทางการเมือง การสื่อสาร ความพยายามที่จะเข้าใจโลก เข้าใจผู้อื่น ให้ผู้อื่นเข้าใจร่วมกับตัวเอง จนถึงขั้นที่จะมีการกระทำร่วมกันทางสังคม การปฏิบัติเชิงเหตุและผลในการสื่อสาร ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทชีวิตและส่วนรวม และยังมีบทบาทสำคัญในการที่สร้างบุคคลสร้างบุคลิกภาวะ (personality หรือ individual through socialization) ของตน สร้างความร่วมมือกับผู้อื่น ตั้งคำถาม ตีความ ตีความหมาย นิยามของสถานการณ์ ความสัมพันธ์ และค่านิยม บรรทัดฐานต่างๆ ตลอดเวลาด้วย ทั้งนี้ Habermas เห็นว่าปฏิบัติการทางการเมืองสื่อสารในสังคมสมัยใหม่มีบทบาทสำคัญยิ่งในหลายๆ ด้านอย่างปฏิเสธไม่ได้ การเข้าใจบทบาทเหล่านี้จะช่วยให้สามารถผลักดันสังคมและการเมืองประชาธิปไตยไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ (Habermas, 2000: 244-245)

ประชาสังคมตามแนวคิดของ Habermas มีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้ระบบการเมือง ทั้งที่ปรากฏในรูปของระบบสิทธิ กฎหมาย และการกระจายการมีส่วนร่วม การเปิดกว้างต่อการสื่อสาร สนทนา เจรจา ตีความในทุกระดับมากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องช่วยกันทำให้ประชาสังคมเข้มแข็ง โดยการขยายการมีบทบาททางวาทกรรม การสื่อสารระดับเล็กๆ ของภาคประชาสังคม ให้กลายเป็นพลังของการสื่อสารทางการเมือง และกลายเป็นพลังอำนาจทางการเมืองไม่ใช้ระบบตัวแทนรัฐสภา มีการปกป้อง ค้ำประกันความหลากหลายทางความคิด และหลีกเลี่ยงการกีดกันบางส่วนออกจากกระบวนการดังกล่าว (Erikson and Weigard, 2003:

192-193) การเป็นประชาธิปไตยไม่ได้หลุดพ้นไปจากกระบวนการกีดกันออก (exclusion) ซึ่งเกิดขึ้นกว้างขวางในอดีตและปัจจุบันในหลายๆที่ที่ยังดำรงอยู่ เช่น ระบบประชาธิปไตยโดยส่วนใหญ่ในอดีตกีดกันผู้หญิงออกและเด็กออกจากกระบวนการจนกระทั่งเมื่อราวทศวรรษที่ผ่านมา ประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 19 กีดกันพลเรือนที่ไม่เข้ามีส่วนร่วมประชาธิปไตยในปัจจุบันก็มีลักษณะกีดกันหรือลดความสำคัญของผู้น้อยไม่แข่งขันเอาการเอางานในระบบพรรคและองค์กรอาสาสมัครต่างๆ ประชาธิปไตยทางพรมแดนกีดกันผู้ผลิต ประชาธิปไตยเชิงอุตสาหกรรมกีดกันผู้บริโภคนั้น

นอกจากนี้ Habermas มองกระบวนการย้อนกลับ คือ กระบวนการที่ปฏิบัติกรรมและเหตุผลเชิงสื่อสารมีบทบาทเข้าแทรกและกดดันระบบย่อยการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ Habermas มีลักษณะสายกลางอยู่มาก กล่าวคือ เขาเริ่มศึกษาถึงกระบวนการที่ใช้แนวคิดทางสังคมวิทยาได้ 2 แนวคือ การจำกัด (self – limiting) หรือ reflexivity คำหลังใช้หลายความหมาย แต่โดยรวมหมายถึงการมองตนเอง วิพากษ์วิจารณ์ สำนวญตนเอง เพื่อแก้ไขตนเอง ซึ่งก็คือเพื่อลดทอนความก้าวร้าว อหังการ ความเชื่อ หรืออำนาจของตนเอง ซึ่งก็คือ การจำกัดตัวเองนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม แนวคิดปริณิถนศาสตร์ทางการเมือง แม้จะมีการนำเอาการปฏิบัติจริง การประเมินผลทั้งในทางกายภาพและอุดมการณ์ความคิด แต่การประเมินคุณค่าความเป็นประชาธิปไตย หรือเป็นสาธารณะนั้นมีความเป็นอุดมคติ ทำให้การจะนำมาเป็นบรรทัดฐาน หรือกรอบแนวคิดในการบริหารทิศทางการทำงานขององค์การสื่อมวลชนได้นั้น เป็นไปได้ยาก เพราะปัจจัยการสื่อสารในสังคมนั้นมีแรงกดดันจากบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง หรือแม้แต่ข้อจำกัดขององค์การสื่อมวลชน เช่น เงินทุน หรือ บุคลากร ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ และค่านิยมของสังคม

2.2 บทบาทของสื่อมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง

สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างพื้นที่สาธารณะ กล่าวคือ พื้นที่สื่อแขนงต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในสังคมประชาธิปไตยนั้น มีบทบาทหน้าที่ปรากฏตามทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชนซึ่งเป็นแนวคิดที่พัฒนาจากทัศนะของฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Lasswell) และชาร์ล อาร์ ไวท์ (Charles R. Wright) คือ การศึกษาหน้าที่ของสื่อมวลชนในฐานะระบบย่อย จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับความสัมพันธ์กับระบบใหญ่ หรือกระบวนการทางสังคมทั้งหมด กล่าวคือ สื่อมวลชนมีหน้าที่หลักในการดำรงรักษา

เสถียรภาพของสังคม และมีหน้าที่ย่อย ดังต่อไปนี้ (สมควร กวียะ และ พิศิษฐ์ ชวลาธวัช, 2548: 58-60)

1. หน้าที่สอดส่องดูแล (Surveillance)

สื่อมีหน้าที่สอดส่องดูแล ติดตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งดีและร้าย เพื่อมีปฏิกิริยาตอบโต้ที่ถูกต้อง ส่วนใหญ่สื่อมวลชนมักจะรายงานเหตุการณ์ร้ายซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่บ่อนทำลายเสถียรภาพของสังคมเป็นหลัก ทำให้ข่าวมักจะเท่ากับข่าวร้ายอยู่เสมอ

2. หน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Correlation)

เป็นการทำหน้าที่มากกว่าการรายงานข่าว แต่เพิ่มการตีความ การให้คำอธิบายและคำชี้แนะ เพื่อให้ทุกส่วนของสังคมที่สื่อมวลชนสามารถเข้าถึง มีความเข้าใจและมีการกระทำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคมในทุกพื้นที่ (space) ทุกกลุ่มชนชั้นทางสังคม

3. หน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมของสังคม (Cultural Transmission)

ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ ถ่ายทอดหรือสืบทอดความรู้ ค่านิยม ทศนคติ และบรรทัดฐานของสังคมจากยุคสมัยหนึ่งไปสู่ยุคสมัยหนึ่ง เน้นหนักในแง่ของกาลเวลา (time) เพื่อให้วิทยาการศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของสังคมนั้นๆ คงอยู่ตลอดไป เพราะวัฒนธรรมเป็นสมบัติส่วนรวมของสังคมที่จะต้องสืบทอดให้เกิดความต่อเนื่องยาวนานจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

4. หน้าที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Function)

ทำหน้าที่ในการเผยแพร่และถ่ายทอดทางด้านศิลปะ การแสดง ดนตรี และวรรณกรรม อันเป็นการสร้างความจรรโลงและความบันเทิงให้แก่มวลชน (กิติมา สุรสนธิ, 2542: 79-80)

นอกจากนี้ หน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันได้ขยายขอบเขตการทำงานเพื่อสังคมและเป็นช่องทางการสื่อสารของประชาชนได้มากขึ้น

5. หน้าที่สร้างปริมณฑลสาธารณะให้กับสังคม (Public Sphere)

ทำหน้าที่สร้างปริมณฑลสาธารณะให้กับสังคม ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งการทำหน้าที่ดังกล่าวเป็นเสมือน

ช่องทางให้ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ถกเถียง ได้แย้ง และให้ข้อมูลต่อกันอันจะเป็นประโยชน์ในสังคมมากยิ่งขึ้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 191-193)

งานวิจัยสื่อโทรทัศน์ ของ รศ.ดร. จูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ (2546) อ้างถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตยว่า แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจกบุคคล สื่อมวลชนมีหน้าที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างคนกับสังคม สร้างจิตสำนึก ปลุกกระแส ผ่านเนื้อหาของสื่อ สร้างค่านิยม ความเชื่อและทัศนคติต่อชาวโลกและสังคม ส่วนระดับการเมือง สื่อมวลชนมีหน้าที่สร้างการเคลื่อนไหวทางการเมือง สร้างพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) สร้างเวทีให้ประชาชนมาพบกันเพื่ออภิปรายโต้เถียงปัญหาต่างๆ บทบาทหน้าที่ดังกล่าวในทางปฏิบัติจริง สื่อมวลชนต้องมีความรู้และทักษะการทำงานที่สำคัญได้แก่ การเป็นตลาดเสรี ทางความคิด สะท้อนภาพของสังคมอย่างเที่ยงตรง ปราศจากอคติ สื่อต้องนำเสนอภาพของสังคมร่วมสมัย ตามความจริงอย่างเที่ยงตรง ให้ผู้ชมได้เห็นวิถีชีวิตที่แตกต่าง รู้จักวัฒนธรรมอื่นๆ ในโลกอย่างถูกต้อง และปราศจากอคติ และสื่อต้องเป็นผู้ระแวดระวังแก่สังคม

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชนทั้งตามแนวคิดของฮาโรลด์ และหน้าที่ในสังคมประชาธิปไตยที่ถูกอ้างในงานเขียนของจูตินันท์นั้น เป็นแนวคิดเชิงอุดมคติ และเป็นกรอบแนวคิดเชิงนิเทศศาสตร์ที่สื่อมวลชนในฐานะผู้ส่งสาร แต่หากพิจารณาตามแนวทางนักคิดสำนักวิพากษ์ (Critical theory) จะพิจารณาสื่อมวลชนในฐานะผู้รับสาร ผู้ส่งสาร ในคราวเดียวกัน เนื่องจากสื่อมวลชน คือองค์ประกอบหนึ่งของสังคม และบุคลากรด้านสื่อมวลชนส่วนใหญ่ อยู่ในโครงสร้างการผลิตส่วนกลางที่มีกระบวนการผลิตตามกรอบแนวคิดอุดมการณ์ที่ครอบงำสังคมโดยหลัก (กาญจนา แก้วเทพ, 2547: 170-193) นั่นคือ หากเป็นสังคมประชาธิปไตย สื่อมวลชนก็จะทำหน้าที่ในลักษณะหนึ่ง สังคมนิยม สื่อมวลชนก็จะทำหน้าที่อีกลักษณะหนึ่ง ขณะที่บุคลากรสื่อมวลชนที่เป็นกลาง ปราศจากอคตินั้น อาจเป็นไปได้น้อยในโลกแห่งความเป็นจริง อย่างน้อยที่สุดก็จะมีเพียงสื่อมวลชนที่พยายามสร้างกรอบจริยธรรมการทำงานให้อยู่บนหลักการความเที่ยงธรรมหรือความยุติธรรมตามบรรทัดฐานของสังคมเท่านั้น

สำหรับบทบาทของสื่อมวลชนต่อการสร้างสังคมประชาธิปไตยนั้น Robert A. Hackett และ William K. Carroll (2006) ได้วิเคราะห์ว่าในขณะที่ทฤษฎีหน้าที่สื่อมวลชนระบุว่าสื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตย สื่อมวลชนเองอาจกลายเป็นปัจจัยที่ทำลายความเป็นประชาธิปไตยโดยไม่รู้ตัวโดยยกตัวอย่างการนำเสนอประเด็นข่าวที่เป็นเรื่องสำคัญของส่วนรวม และตัดประเด็นเล็กน้อยของคนบางกลุ่ม ทั้งจากข้อจำกัดในพื้นที่สื่อและเวลาการนำเสนอ แม้แต่การส่งเสริมประชาธิปไตยแบบตัวแทนก็เป็นการทำลายกระบวนการทำให้เกิด

ประชาธิปไตย สิ่งเหล่านี้เกิดจากการขาดการเชื่อมโยงกับสื่อท้องถิ่น การแบ่งแยกกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง และการอ้างอิงกับกระแสการบริโภคนิยม แม้การเลือกวางผังรูปแบบรายการ กลุ่มผู้ชมผู้ฟัง ก็เป็นการสนับสนุนแนวคิดชนชั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยที่อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันในสังคม ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทบาทของสื่อทางการเมืองต้องศึกษาควบคู่กันไปเป็น 3 ส่วน ได้แก่ กระบวนการผลิต (News Production) เนื้อหาที่น่าสนใจ (Content) และปฏิกริยาของผู้ชมผู้ฟัง (Audience) ซึ่งการมองทั้งสามส่วนจะทำให้เห็นว่าองค์กรสื่อดังกล่าวเป็นสื่อสาธารณะหรือสื่อพาณิชย์ได้ (Oates, 2008: 4) ขณะทำงานวิจัยของอาทิ วรพล พรหมมิกบุตร (2540) สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อในแต่ละสังคมต่างกันตามบริบททางการเมือง แต่บทบาทของสื่อมวลชนที่สมบูรณ์ต้องพิจารณาควบคู่ไปทั้งสองมุม คือฐานะผู้รับสารและส่งสาร นอกจากนี้วรพลได้ใช้ทฤษฎีความเป็นกลางของสื่อสารมวลชนทางความคิดเชิงสังคมวิทยาพบว่า ความเป็นกลางเชิงสังคมกำหนดขึ้นบนพื้นฐานของข้อมูลและความเห็นร่วมที่สมาชิกในสังคมหนึ่งได้พิจารณาในช่วงเวลาหนึ่งจนเกิดความเห็นพ้องต้องกัน ความเป็นกลางของแต่ละสังคม เช่น สังคมเผด็จการ หรือสังคมประชาธิปไตย จึงต้องทำบนพื้นฐานความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน ในสังคมประชาธิปไตย กลไกที่สร้างความเป็นกลางคือ กระบวนการข่าวเสรีที่เปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างหลากหลาย ซึ่งบทบาทของสื่อสารมวลชนมิใช่กลไกตรวจสอบความถูกต้องของความเห็น แต่จะมีสภาพเป็นเวทีรวบรวมความคิดเห็นต่างๆ เผยแพร่ให้สาธารณชนพิจารณา การประเมินความน่าเชื่อถือของความเห็นจะเกิดขึ้นอย่างผูกพันกับมาตรฐานทางสังคม ซึ่งแตกต่างกันไป

นอกจากการวิเคราะห์หน้าที่สื่อมวลชนในฐานะผู้ส่งสารแล้ว ผู้รับสารหรือประชาชนก็มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาหน้าที่ควบคู่กันไป เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสื่อ ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการสะท้อนว่าหากประชาชนเลือกใช้ช่องทางทางการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนหมายถึงประสิทธิภาพในการทำหน้าที่สื่อมวลชนได้ ซึ่งในการวิเคราะห์ผู้รับสารในฐานะผู้ส่งสารทางการเมือง ผู้ศึกษาต้องหาสาเหตุว่า เพราะเหตุใดประชาชนจึงเลือกส่งข่าวผ่านสื่อ และหลังจากส่งข่าวแล้วได้รับผลกระทบอะไรตามมาบ้าง (กฤษณ์ ทองดีเลิศ, 2535: 41)

2.3 บทบาทของสื่อมวลชนตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองของสื่อมวลชน ประเด็นสำคัญมาจากการเข้าแทรกแซงของกลุ่มรัฐและทุน จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะทางการเมืองของฮาเบอร์มาส พบว่า พื้นที่สาธารณะทางการเมืองคือต้นทางของการสื่อสารในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมิได้แต่เพียงเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) แต่หากเป็นประชาธิปไตยแบบมีการถกเถียง (deliberative democracy) หรือประชาธิปไตยที่ทุกคนให้เหตุผลเป็นเครื่องตัดสินใจ (Erikson and Weigard, 2003: 7) ซึ่งจะเป็นแนวทางไปสู่สังคมที่มีการสื่อสารตามหลักประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์ได้ดีกว่า โดยเฉพาะในสังคมแบบทุนนิยม ทำให้การบริหารองค์กรที่ต้องใช้ต้นทุนการดำเนินงานสูง เช่น สื่อสาธารณะ หรือองค์กรสื่อทั้งหลาย จำเป็นต้องได้รับเงินสนับสนุนเป็นจำนวนมากจนมีคำพูดที่ว่า เป็นเรื่องตลกร้ายที่จะเรียกร้องให้สื่อเป็นอิสระจากทุนเพราะโดยธรรมชาติ สื่อปัจจุบันก็เป็นทุนและเป็นทุนใหญ่ทีเดียว (อรรถจักรส์ตายนุรักษ์, 2551: 2) ซึ่งการวิเคราะห์บทบาทของสื่อมวลชนตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน (Political Economy of Mass Communication) ซึ่งเป็นการผนวกรวมการวิเคราะห์ในมิติโครงสร้างสังคมทั้งหมดเข้าด้วยกัน โดยวิเคราะห์จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างโครงสร้างสังคมส่วนบน ความสัมพันธ์ทางการผลิต และวิถีการผลิตส่วนล่าง การวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวจะทำให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ในสังคมตามบริบทของความเป็นจริงถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของการผลิตสื่อ การกำหนดประเด็น และการเปิดพื้นที่สาธารณะทางการเมือง หรือเป็นพื้นที่สาธารณะแบบปลอม ที่บรรณาธิการข่าวก็คือผู้ใช้ของคณะเจ้าของ เป็นผู้รับใช้ในทางธุรกิจ (สุภา ศิริमानนท์, 2547: 341)

แนวเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน ถูกนำมาใช้ในวงวิชาการตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 20 นับตั้งแต่บทบาทของสื่อมวลชนขยายขอบเขตจากการเป็นช่องทางการสื่อสาร กลายเป็นการสื่อสารเพื่อธุรกิจ กำไร การเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง การครอบงำแนวคิดของผู้คนในสังคม มิงงานวิจัยเป็นจำนวนมากที่เลือกใช้นามคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองในการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ทางธุรกิจเพื่อทำความเข้าใจกับแนวทางการทำงาน หรือการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน ขณะเดียวกันก็ยังเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ว่า พื้นที่สาธารณะที่สื่อมวลชนสร้างขึ้นนั้น เป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองจริงๆหรือไม่ Luke Goode (2005) ตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะเช่นนี้เป็นประเด็นที่เรียกว่า การเมืองเรื่องพื้นที่สาธารณะ (The political public sphere) ว่าเกิดขึ้น เพื่อรักษา ป้องกัน และบูรณาการการเป็นพื้นที่ส่วนตัว

ซึ่งเป็นของพวกกรรมสิทธิ์ มากกว่าเปิดให้ประชาชน ดังนั้น พื้นที่สาธารณะทางการเมืองของแต่ละประเทศแตกต่างกันไปตามโครงสร้างประวัติศาสตร์การเมืองในแต่ละช่วงว่าจะให้ใครเป็นผู้ใช้พื้นที่นั้น เช่น การใช้พื้นที่สื่อในการเรียกร้องทางการเมืองในอังกฤษและฝรั่งเศส หากใครเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นผู้มีสิทธิเข้าถึงหรือใช้พื้นที่นั้น (Goode, 2005: 4-12) การตั้งข้อสังเกตเช่นนี้ทำให้เห็นว่า พื้นที่สาธารณะทางการเมือง ก็เป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ผู้ที่กุมอำนาจการผลิต หรือโครงสร้างส่วนบน จะทำให้รูปแบบของพื้นที่สาธารณะ วิธีการใช้พื้นที่สาธารณะ และผู้ที่มีสิทธิเข้าใช้พื้นที่สาธารณะ เป็นไปดั่งนั้น เช่น ในสังคมที่มีการครอบงำสื่อ พื้นที่สาธารณะในสื่อ เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการประชาสัมพันธ์ในทางตรงข้าม ในสังคมทุนนิยม พื้นที่สาธารณะในสื่อ เปิดให้ผู้มีเงิน เข้ามาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ ดังนั้นในสังคมที่เรียกร้องการปฏิรูปสื่อจึงย่อมต้องการพื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่เปิดให้ตัวแสดงที่เคยถูกกีดกันจากการใช้พื้นที่สื่อต่างๆ สามารถใช้พื้นที่ในการสื่อสารทางการเมืองได้อย่างเสรี

ในประเทศไทย มีงานวิจัยใช้กรอบแนวคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชนศึกษาองค์กรสื่อต่างๆ เช่น งานวิจัยของโสภิตา ศรีเจริญ (2549) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงธุรกิจ ศึกษาเฉพาะกรณี : สถานีโทรทัศน์ไอทีวี โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องได้แก่ เศรษฐศาสตร์สถาบันแนวใหม่ การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจและเศรษฐศาสตร์การเมืองทางสื่อมวลชน ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขสัมปทานก่อนและหลังจากการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นบริษัทสยามอินโฟเทค จำกัด ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ไอทีวีและวิเคราะห์ผลประโยชน์เชิงธุรกิจและการเมืองภายหลังการแก้ไขสัมปทาน โดยวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอำนาจทางการเมืองและการแสวงหาผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันหรือไม่ ผลวิจัยพบว่า ช่วงก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้น พฤติกรรมหลักของผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้มีอำนาจทางการเมืองได้แสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ จากการสร้างพฤติกรรมแสวงหาค่าเช่าในรูปแบบการแก้ไขสัญญาสัมปทาน ซึ่งมีผลให้มีการลดค่าสัมปทานและเปลี่ยนแปลงสัดส่วนรายการโดยผ่านกระบวนการอนุญาตตุลาการ ซึ่งมีผลทำให้เกิดประโยชน์ทั้งทางการเมืองและทางธุรกิจกับผู้มีอำนาจซึ่งเป็นกลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่ในไอทีวี กรณีของไอทีวีจึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและการเอื้อประโยชน์เชิงธุรกิจ ซึ่งในกรณีของประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องมีการปฏิรูปโครงสร้างสื่อมวลชน งานวิจัยของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2547) ได้วิเคราะห์แนวคิดทางทฤษฎีถึงความจำเป็นในการกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ทบทวนประสบการณ์ใน

ต่างประเทศ และนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย บริการแพร่ภาพกระจายเสียงส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการใช้คลื่นความถี่ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งทำให้บริการแพร่ภาพกระจายเสียงในแต่ละช่วงเวลามีปริมาณจำกัดด้วย ส่วนบริการแพร่ภาพกระจายเสียงที่ไม่ใช้คลื่นความถี่ในการประกอบกิจการเช่น เคเบิลทีวี ก็เป็นกิจการที่ลงทุนสูง มีการประหยัดจากขนาดการผลิตและมีอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดหลายประการ นอกจากนี้ สื่อยังเป็นสินค้าที่มีผลกระทบภายนอก (externality) ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีอิทธิพลต่อแนวคิด ทักษะคติ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของคนในสังคมทั้งในด้านการเมืองและด้านวัฒนธรรม จากเหตุผลดังกล่าว แม้ว่า สังคมมักคาดหวังว่า สื่อต้องมีส่วนที่ในการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของมวลชนและดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะ ลำพังการดำเนินการของสื่อเพื่อผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เพียงด้านเดียวก็ไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากความล้มเหลวของตลาด (market failure) ในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากผลกระทบภายนอกและข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดดังกล่าวความล้มเหลวดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลให้รัฐสามารถมีบทบาทในการแทรกแซงตลาดสื่อได้

การเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชน เพื่อกำหนดประเด็น หรือตีกรอบขอบเขตการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นได้ในทุกระดับการทำงาน ทั้งในระดับคณะกรรมการนโยบายขององค์กรต่างๆ ผู้อำนวยการ บรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว และแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่ติดต่อ หรือผู้ประกาศข่าวที่เปรียบเป็นปราการสุดท้ายที่มีอำนาจตัดสินใจในการเลือกที่จะพูดหรือนำเสนอเรื่องราว หรือตั้งคำถามใดหรือไม่ เหตุผลของการทำงานของบุคคลแต่ละคนในแต่ละองค์กรล้วนเป็นปัจจัยที่ไม่คงที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานด้านความคิด การศึกษาและได้รับการอบรมเลี้ยงดูของบุคคลแต่ละคน สิ่งต่างๆเหล่านี้ก่อให้เกิดความบิดเบือนในการสื่อสาร ซึ่งหากพิจารณาตามแนวคิดปฏิบัติการทางการสื่อสารของฮาเบอร์มานี่คือสิ่งที่เขาเสนอว่าสิ่งที่จะทำทลายปัจจัยกีดกันแทรกแซงกระบวนการสื่อสารเพื่อประชาธิปไตยก็คือตัวของกระบวนการนั่นเองที่จะเพิ่มความเข้มแข็งในตัวเอง กระบวนการปฏิบัติการและเหตุผลเชิงสื่อสารเหล่านั้นจะกลับย้อนไปมีบทบาทเข้าแทรกแซงและกดดันระบบย่อยการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 219-221) เป็นการดำเนินการสองทางคือ ในขณะที่สื่อมวลชนพยายามวางมาตรฐานการทำงานของสื่อมวลชนเปิดประเด็นสาธารณะ ภาคสาธารณะก็ต้องยอมรับกฎเกณฑ์ร่วมที่ถูกสร้างโดยภาคสาธารณะให้มากขึ้น แต่ทั้งนี้ทุกฝ่ายก็ต้องร่วมกันทำงานว่าประเด็นต่างๆ เป็นการกำหนดขึ้นมา หรือลดทอนความจริงอย่างไร และสื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เปิดปริณทลทางการเมืองได้ดีหรือไม่

2.4 สื่อสาธารณะ

แนวคิดการก่อตั้งสื่อสาธารณะในโลก เกิดขึ้นบนพื้นฐานความคิดที่ต้องการส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีบทบาทในการสร้างพื้นที่สาธารณะให้แก่ประชาชนผ่านช่องทางต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ มีการแบ่งช่วงเวลารายการสำหรับการจัดเวทีสาธารณะเพื่อนำเสนอเรื่องราวและถกเถียงประเด็นทางการเมือง หรือประเด็นความเดือดร้อนของประชาชน แต่จากประสบการณ์จากการดำเนินกิจการสื่อต่างๆ ในโลก พบว่า สื่อมวลชนส่วนหนึ่งกลายเป็นเครื่องมือของรัฐในการเผยแพร่อุดมการณ์ความคิดทางการเมือง (Raboy, 1996) เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มทุน หรือกลายเป็นองค์กรธุรกิจที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ หรือผลกำไรสูงสุด ดังเช่นการวิเคราะห์ของกลุ่มนักวิชาการสายทฤษฎีวิพากษ์กลุ่ม Hegemonic Theory of Media ที่มองว่า การที่สังคมประกอบขึ้นด้วยคนกลุ่มต่างๆ ขึ้นชั้นต่างๆ ที่ล้วนมีความขัดแย้ง (Conflict & Contradiction) เป็นด้านหลัก ดังนั้นแต่ละกลุ่มองค์กรพยายามใช้กลไกด้านหลักของสังคมรวมทั้งสื่อมวลชนเพื่อจัดการความขัดแย้งดังกล่าวเพื่อให้ผลลัพธ์สุดท้ายออกมาเป็นประโยชน์แก่กลุ่มหรือชนชั้นของตัวเองให้มากที่สุด ลำพังสื่อมวลชนเองไม่สามารถจะมีอิสรเสรีภาพในการทำงานได้มากนักเพราะสื่อต้องทำงานอยู่ภายใต้กรอบและแรงผลักดันจากกลุ่มต่างๆ ในสังคม และพิจารณาสื่อในฐานะกลไกทางอุดมการณ์ ซึ่งเป็นสนามของการแย่งชิงพื้นที่ทางอุดมการณ์และวัฒนธรรม ประเด็นที่จะทำให้สามารถเข้าใจกระบวนการทำงานของสื่อจึงอยู่ภายใต้ชุดคำถามที่ว่า ใครเป็นผู้ควบคุมสื่อ ความขัดแย้งในระบบสื่อ การใช้สื่อเพื่อการครอบงำ ความไม่ยุติธรรมของระบบสื่อ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นต่างๆ ในสื่อ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543 : 22-28)

ด้วยเหตุนี้ แนวคิดการสร้างสื่อสาธารณะจึงมีการวางกรอบมาตรฐานเพื่อให้สื่อสาธารณะมีความแตกต่างจากสื่อของรัฐ และสื่อพาณิชย์ เป็นสื่อที่มองประชาชนในฐานะพลเมืองที่มีความเท่าเทียมกันและมีสิทธิเสรีภาพในการใช้พื้นที่สาธารณะในสื่อ หรือหมายถึง สื่อสาธารณะมีบทบาทเต็มทีในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้เกิดขึ้น Atkinson and Raboy (1997) ชี้ให้เห็นถึงปรัชญาพื้นฐานที่แตกต่างกันระหว่างสื่อสาธารณะและสื่อเชิงพาณิชย์ใน 3 ด้าน โดยกล่าวว่าสื่อสาธารณะมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าถึงประชากรของประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมด้านต่างๆ โดยเป็นเสมือน "พื้นที่สาธารณะ" ของประชาชนทุกคนในประเทศ ในขณะที่สื่อเชิงพาณิชย์มีเป้าหมายทางการค้าและมีรายได้หลักมาจากค่าโฆษณา ผู้ชมรายการจึงเปรียบเสมือนเป็นผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของสินค้าต่างๆ สื่อเชิงพาณิชย์จึงเปรียบเสมือนเป็นตลาดที่เป็นพื้นที่ให้ผู้ซื้อและผู้ขายมาพบกัน กล่าวได้ว่า ความแตกต่างที่ชัดเจนของสื่อเพื่อสาธารณะและสื่อเชิงพาณิชย์อยู่ที่จุดมุ่งหมายในการดำเนินงานว่าจะมีเป้าหมายเพื่อ

การค้าหรือมุ่งเพื่อสร้างคุณภาพให้กับสังคม ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวก็จะส่งผลต่อนโยบายและเนื้อหาต่างๆ ที่สื่อนำเสนอต่อสังคม

ภาพที่ 2 แสดงปรัชญาพื้นฐานของสื่อสาธารณะเปรียบเทียบกับสื่อเชิงพาณิชย์

สื่อสาธารณะ		สื่อเชิงพาณิชย์
ประชากร (Citizen)	↔	ผู้บริโภค (Consumer)
วัฒนธรรม (Culture)	↔	เศรษฐกิจ (Economy)
พื้นที่สาธารณะ(Public Sphere)	↔	ตลาด (Market)

ที่มา: จูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ (2546: 36)

World Radio and Television Council ซึ่งเป็นองค์กรของเอกชนอิสระ (Non-governmental Organization) ที่ได้รับการสนับสนุนจาก UNESCO ได้กำหนดนิยามและหลักการของสื่อสาธารณะไว้ในแง่ของหลักการและเนื้อหารายการซึ่งนับเป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมแนวคิดต่างๆ ดังต่อไปนี้ (Price and Raboy, 2001: 410)

ในแง่ของหลักการพื้นฐาน (Principles) สิ่งที่สื่อสาธารณะควรยึดถือ ได้แก่

1. เข้าถึงประชาชนทุกคน (Universality)
2. มีความหลากหลาย (Diversity)
3. มีความเป็นอิสระ (Independence)
4. มีความโดดเด่น (Distinctiveness)

ในแง่ของเนื้อหารายการ (Program Content) สิ่งที่สื่อสาธารณะควรยึดถือ ได้แก่

1. ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นกลางและเป็นประโยชน์ (Unbiased and Enlightening Information)
2. ผลิตรายการเพื่อการบริการและผลประโยชน์ของสาธารณะ (Public Service and Benefit)
3. ผลิตรายการที่มีจุดเด่น (Programs that Leave Their Mark)
4. ผลิตรายการด้วยตัวเอง (In – House Production)
5. ผลิตเนื้อหาที่นำเสนอเพื่อส่วนรวม (National Content)

นอกจากนี้ยังมีค่านิยมของสื่อสาธารณะจากนักวิชาการต่างๆที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไป อาทิ Brants and Siune สรุปลักษณะสำคัญของสื่อสาธารณะคือ การตรวจสอบได้ การมีรายได้บางส่วนจากสาธารณะ มีการควบคุมเนื้อหารายการโดยมุ่งเน้นคุณภาพและตอบสนองความต้องการของผู้รับสารหลากหลายกลุ่ม การให้บริการแก่ประชากรในสังคมอย่างทั่วถึง และมีความสามารถในแข่งขันกับสื่อเชิงพาณิชย์ได้ (Baker, 1997: 134)

Graham and Davies (1997) เสนอว่าสื่อสาธารณะว่าต้องมีขนาดใหญ่ ต้องเป็นเครือข่ายระดับประเทศ และต้องเป็นอิสระจากการเมืองและการค้า และจะต้องเป็น "ศูนย์กลางแห่งความเป็นเลิศ" (Center of Excellence) ที่ต้องดำเนินการผลิตรายการและออกอากาศด้วยตัวเอง เป็นผู้วางมาตรฐานให้กับตลาด และสามารถกระตุ้นสื่อกระจายเสียงทั้งระบบ โดยสื่อสาธารณะสามารถมีได้มากกว่าหนึ่งสถานีในประเทศ ในขณะที่หน่วยงานวิจัยด้านการกระจายเสียงของอังกฤษ (Broadcasting Research Unit: BRU) ได้อธิบายแนวคิดของการกระจายเสียงเพื่อสาธารณะว่าต้องมีองค์ประกอบ 8 ประการดังต่อไปนี้ (Atkinson and Raboy, 1997: 251)

1. สามารถเข้าถึงประชาชนในทุกพื้นที่
2. มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับรสนิยมและความสนใจของทุกคน
3. ให้ความสำคัญกับชนกลุ่มน้อยเป็นพิเศษ
4. มีบทบาทในการสร้างชุมชนและเอกลักษณ์ของชาติ
5. ปราศจากผลประโยชน์
6. ได้รับเงินอุดหนุนโดยตรงจากสาธารณะ
7. มุ่งผลิตรายการที่มีคุณภาพเป็นสำคัญมากกว่าความต้องการจำนวนผู้ชม
8. ผู้ผลิตรายการมีเสรีภาพในการนำเสนอ

นอกจากนี้ วรรณกรรมบางกลุ่มให้ความสำคัญกับบทบาทของสื่อสาธารณะในด้านการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเห็นว่าสื่อสาธารณะจะต้องมีบทบาทสำคัญ 4 ประการคือ (Graham and Davies, 1997: 210)

1. เป็นพื้นที่สำหรับการแสดงออกและอภิปรายอย่างมีเสรีภาพ ปราศจากอิทธิพลจากกลุ่มทุนและรัฐบาล
2. ทุกคนสามารถเข้าถึงพื้นที่นี้ได้ โดยไม่เสียค่าบริการ
3. เป็นเวทีสำหรับกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างกัน สามารถนำเสนอความคิดเห็นของตนได้

4. ผู้ชมสามารถเข้าถึงสื่อสาธารณะในฐานะ “ประชากร” มิใช่ “ผู้บริโภค”

โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม (Media Monitor) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเพื่อประโยชน์สาธารณะในประเทศไทย ได้ให้ความเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “คุณค่าเนื้อหา” เพื่อประโยชน์สาธารณะไว้ว่าควรประกอบด้วยคุณค่าใน 5 ประการ คือ

- คุณค่าด้านประชาธิปไตย หมายถึงเนื้อหารายการที่สนับสนุนและส่งเสริม แนวคิดประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในวิถีประชาธิปไตย หรือประเด็นสาธารณะ

- คุณค่าด้านวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ หมายถึงเนื้อหารายการที่สนับสนุนและส่งเสริม แนวคิด วิถี ผลผลิตทางวัฒนธรรมที่ดีงามและสร้างสรรค์ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ทั้งในระดับชาติ ท้องถิ่น และนานาชาติ แสดงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ทั้งทางศาสนา ชนชั้น เพศ และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

- คุณค่าด้านการศึกษา หมายถึงเนื้อหารายการที่สนับสนุนและส่งเสริม การพัฒนาทักษะ ปัญญา ด้วยข้อมูล ความรู้ ที่มีคุณค่า เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ นำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยมีทั้งสาระและความบันเทิง

- คุณค่าด้านสังคมและชุมชน หมายถึงเนื้อหารายการที่สนับสนุนและส่งเสริม ความสมานฉันท์ ความสามัคคี ความแตกต่าง หลากหลาย ทางความคิด ความเชื่อ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับซึ่งกันและกัน

- คุณค่าด้านสังคมโลก มีเนื้อหาสนับสนุนข้อมูลในระดับนานาชาติ ทั้งด้านข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ทั้งสาระและบันเทิงจากต่างประเทศทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่ถูกต้องตามความเป็นจริง

รายการโทรทัศน์เป็นหลักฐานหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่อง “สิทธิ” ในการสื่อสารของประชาชนได้อย่างดี หากเรามองในแง่ที่ว่า รายการโทรทัศน์คือ “พื้นที่สาธารณะ” (public sphere) ที่ประชาชนต่างมีสิทธิที่จะเข้าถึงได้ ไม่ว่าจะในฐานะการเป็นผู้ชม (audience) ซึ่งก็แปรเปลี่ยนไปตามกลุ่มเป้าหมายผู้ชมในแต่ละรายการที่ฝ่ายผลิตตั้งเป้าเอาไว้ ซึ่งแม้ว่ารายการโทรทัศน์แต่ละรายการก็จะมีกลุ่มเป้าหมายผู้ชมที่แตกต่างกันไป หากมองในแง่ของแนวคิดเรื่องผลประโยชน์สาธารณะแล้ว (public interest) ผู้ชมรายการโทรทัศน์จึงอาจมีสถานะที่เป็น “ผู้บริโภค” (consumer) หรือมากกว่าในฐานะเป็น “พลเมือง” (citizen) ที่มีสิทธิในการแสดงออกซึ่งความคิด

ความเห็นในเรื่องราวสาธารณะต่างๆก็ตามที่ (โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม (Media Monitor, 2550: 21)

แนวคิดทางวิชาการในเรื่องสื่อสาธารณะมีหลักการสำคัญคือ สื่อสาธารณะจะต้องยึดถือประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก โดยมุ่งนำเสนอเนื้อหาที่มีประโยชน์แก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยมีความเป็นอิสระและสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่สังคม ซึ่งเป็นปรัชญาที่แตกต่างจากสื่อเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ยังต้องมีหลักการสำคัญ คือ ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้ โดยไม่มองประชาชนเป็นเพียงผู้บริโภค การศึกษาประสบการณ์จากต่างประเทศ พบว่ากลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของสื่อสาธารณะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ คือ การมีคณะกรรมการบริหารจัดการที่มีความสามารถและเป็นอิสระจากรัฐและกลุ่มทุน ประกอบกับการวางระบบโครงสร้างในด้านต่างๆ ที่เข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดภารกิจและเนื้อหาที่ชัดเจน การมีกลไกตรวจสอบการทำงานที่รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และการมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนที่เพียงพอในการดำเนินงาน สำหรับประเทศไทยพบว่า วิทยูและโทรทัศน์อยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐและกลุ่มทุนมาโดยตลอด ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากโครงสร้างการควบคุมในระบบสัมปทาน

ส่วนในด้านการเงินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารสื่อสาธารณะนั้น การประชุมคณะมนตรีแห่งยุโรปครั้งที่ 4 ว่าด้วยเรื่องนโยบายสื่อมวลชน (Council of Europe's Fourth European Ministerial Conference on Mass Media Policy) ในปี 1994 ได้มีมติร่วมกันว่า การคุ้มครององค์กรสื่อสาธารณะให้มีความเป็นอิสระและได้รับเงินอุดหนุนอย่างเหมาะสม เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสื่อในสังคมประชาธิปไตย (Atkinson and Raboy, 1997: 52) สอดคล้องกับแนวคิดของ Broadcast Research Unit (BRU) ที่ระบุว่า การมีรายได้โดยตรงหรือรายได้บางส่วนจากประชาชน ถือเป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งของระบบกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ เพราะรายได้จากประชาชนเป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรมที่สุดระหว่างองค์กรการกระจายเสียงเพื่อสาธารณะกับประชาชน ทำให้การตรวจสอบของสังคมต่อองค์กรกระจายเสียงเพื่อสาธารณะและการเรียกร้องความรับผิดชอบจากองค์กรกระจายเสียงเพื่อสาธารณะเป็นสิ่งชอบธรรม (วิภา อุตมพันธ์, 2544: 250) ซึ่งหมายถึงการที่สื่อสาธารณะมีรายได้จากประชาชนโดยตรง ทั้งจากเงินอุดหนุน เงินบริจาค หรือภาษี ทำให้ประชาชนรู้สึกถึงผลประโยชน์ที่ตัวเองควรจะได้รับจากสื่อสาธารณะ รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสื่อสาธารณะและทำให้เกิดความตื่นตัวในการติดตามผลงานและตรวจสอบการทำงานของสื่อสาธารณะดังกล่าว อย่างไรก็ตามการก่อตั้งสื่อสาธารณะในเบื้องต้น ยังมีความ

จำเป็นในด้านกฎหมายและการบริหารงานจากรัฐบาล แม้กระทั่งรายได้ของสื่อสาธารณะที่มาจากการเรียกเก็บภาษีก็จำเป็นต้องอาศัยกลไกของรัฐเช่นกระทรวงการคลังในการจัดสรรเงินทุน Siune (1986) ที่ชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลของแต่ละชาติมีความรับผิดชอบในการกำหนดโครงสร้างของสื่อมวลชนในประเทศของตนโดยใช้วิธีการแตกต่างกัน รัฐบาลในประเทศยุโรปตะวันตกส่วนใหญ่จะจัดตั้งบริษัทสาธารณะ (Public Corporation) ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต สื่อกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ และมีรายได้ในการดำเนินงานจากการเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้รับที่มีเครื่องวิทยุหรือโทรทัศน์ อย่างไรก็ตาม บางประเทศเช่น อิตาลี เนเธอร์แลนด์ และฟินแลนด์ ก็อาจมีการหารายได้บางส่วนจากการโฆษณา (Siune, 1986: 44-54) หรืออาจเป็นการจัดเก็บจากภาษีพิเศษ เช่น ข้อเสนอของ วิภา อุตมพันธ์ (2544) ว่า ทางเลือกในการหารายได้ของสื่อสาธารณะทางหนึ่งคือการเก็บจากภาษีพิเศษทางอื่น เช่น การเก็บจากเงินภาษีทั่วไป การหักจากค่าไฟฟ้ารายเดือนที่เก็บจากประชาชน ภาษีพิเศษจากอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าบางประเภท การเก็บค่าธรรมเนียมสูงขึ้นสำหรับครอบครัวที่มีโทรทัศน์มากกว่าหนึ่งเครื่อง และการเก็บค่าธรรมเนียมเครื่องรับโทรทัศน์ระบบดิจิตอล (Digital Television) ให้สูงกว่าระบบเดิม (วิภา อุตมพันธ์, 2544: 259-262) ทั้งนี้ รูปแบบที่มาของรายได้หรืองบประมาณของสื่อสาธารณะที่แตกต่างกัน ย่อมสะท้อนถึงลักษณะขององค์กรสื่อสาธารณะที่แตกต่างกันไป World Radio and Television Council (2000) ได้กล่าวถึงที่มาของเงินสนับสนุนการดำเนินงานของสื่อสาธารณะว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดความสามารถในการรักษาวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยรูปแบบของ สถานี BBC (British Broadcasting Corporation) ของอังกฤษได้แสดงให้เห็นว่าการเก็บค่าธรรมเนียม (License Fees) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างสื่อกับประชาชน ทำให้ประชาชนมีอำนาจโดยตรงในการกำกับดูแลการทำงานของสื่อ รูปแบบดังกล่าวนี้มักเป็นที่นิยมทั่วไปในประเทศแถบยุโรป แต่สำหรับประเทศที่อยู่ไกลออกไปจะไม่นิยมใช้วิธีนี้ เช่น ในแคนาดาและออสเตรเลีย ซึ่งใช้การสนับสนุนงบประมาณจากรัฐเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีเพียง BBC ของอังกฤษ และ NHK ของญี่ปุ่นเท่านั้น ที่เป็นสื่อสาธารณะซึ่งมีเงินสนับสนุนจากการเก็บค่าธรรมเนียมเท่านั้น ส่วนประเทศอื่นๆ จะนิยมผสมผสานระหว่างการเก็บค่าธรรมเนียมและการหารายได้จากการค้า โดยเฉพาะในระยะหลังซึ่งโทรทัศน์สาธารณะจำนวนมากได้เปิดให้มีการโฆษณาเพื่อเป็นรายได้ให้กับสถานี อย่างไรก็ตาม รูปแบบของเงินทุนของสื่อสาธารณะที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อแนวทางการบริหารสื่อสาธารณะด้วย จากการศึกษาของ Mckinsey (1996) พบว่า สื่อสาธารณะที่มีรายได้จากการโฆษณาจะพบปัญหาความขัดแย้งของประโยชน์ (Conflict of Interest) ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติภารกิจเพื่อสาธารณะ กรณีที่เป็นเงินจากการบริจาคจะไม่เพียงพอในการดำเนินงานของสื่อสาธารณะ ส่วนการได้รับเงินจาก

รัฐบาลจะทำให้งบประมาณมีความจำกัด และนำไปสู่การลดลงของมาตรฐานรายการ และการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเป็นวิธีที่มีข้อบกพร่องน้อยที่สุดสำหรับสื่อสาธารณะ ซึ่งการที่แนวทางจัดเก็บรายได้มีข้อจำกัดและมีข้อดีแตกต่างกันทำให้สื่อสาธารณะแห่งหนึ่งอาจมีที่มาของรายได้หลายทาง แต่ต้องเพียงพอต่อการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ และไม่ทำให้องค์กรต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของแหล่งทุน ดังเช่นแนวคิดของ Price and Raboy (2001) ที่เห็นว่าสื่อสาธารณะอาจมีแหล่งงบประมาณจากที่ใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการเก็บค่าธรรมเนียมแต่อย่างใดเท่านั้น แต่ทั้งนี้จะต้องยึดหลักดังต่อไปนี้

1. มีจำนวนมากพอ (Substantial)
2. มีอิสระ (Independent)
3. สามารถคาดการณ์ได้ (Predictable)
4. ง่ายและยุติธรรม (Simple and Equitable)

กล่าวได้ว่า ในแง่ของแหล่งสนับสนุนด้านการเงินของสื่อสาธารณะมีความแตกต่างกัน อยู่ค่อนข้างมากระหว่างแนวคิดในเชิงอุดมการณ์ที่ต้องการให้ประชาชนเป็นเจ้าของสื่อโดยตรง และในทางปฏิบัติซึ่งเป็นไปได้ยากขึ้นในระยะหลังและมีความจำเป็นต้องพึ่งพารายได้จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อให้สื่อสาธารณะสามารถดำเนินงานได้ภายใต้การแข่งขันด้านสื่อสารมวลชนที่รุนแรงขึ้น นอกจากนี้ ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สามารถทำโดยการกำหนดให้มี "สภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ" เป็นกลไกกำกับควบคุมดูแลโดยภาคสาธารณะ ซึ่งหมายถึง การมีตัวแทนของภาคสาธารณะมาทำหน้าที่ให้หลักประกันว่า องค์กรสื่อสาธารณะสามารถปฏิบัติภารกิจในการให้บริการสาธารณะอย่างเต็มที่ และเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพราะสื่อสาธารณะมีความแตกต่างจากสื่อสารมวลชนรูปแบบอื่นตรงที่การมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมในระดับสูง สื่อสาธารณะพยายามสร้างบทสนทนากับผู้ชมเพื่อสร้างความเข้าใจว่าผู้ชมและสาธารณะชนต้องการรับชมรายการด้านใดและประเภทใด (Raboy, 1997: 61) ในประเทศอังกฤษมีการจัดตั้งกลุ่มเสียงผู้ฟังและผู้ชมรายการ (Voice of the listener & Viewer) ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร เสนอร่างกฎหมายใหม่ และจัดบรรยายประชุมเพื่อเสนอต่อสภานี้ หรือ กลุ่มมิตร ABC ของออสเตรเลีย ที่เป็นกลุ่มระดับชาติที่กระจายการทำงานลงสู่แต่ละรัฐและมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเว็บไซต์ ซึ่งกลุ่มคนที่เข้าร่วมจากภายนอก เพื่อให้มีความน่าเชื่อถือในการตรวจสอบผลการดำเนินงานขององค์กรว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด สื่อสาธารณะในต่างประเทศจึงกำหนดให้องค์กรภายนอกทำหน้าที่นี้ โดยจะสำรวจทั้งในแง่ผู้ชมและการบรรลุตามเป้าหมายในแต่ละปี นอกจากนี้ยังต้องมี

หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับข้อร้องเรียนต่างๆ จากประชาชน รวมถึงการจัดทำรายงานประจำปีโดยละเอียดเพื่อเสนอต่อประชาชนผ่านทางรัฐสภา ขณะเดียวกันในองค์กรต้องมีระบบการตรวจสอบและประเมินผลในแง่มุมต่างๆ โดยการจัดตั้งหน่วยงานภายในองค์กรเพื่อรับผิดชอบโดยเฉพาะ และกำหนดให้มีหน่วยงานภายนอกทำหน้าที่ในการสำรวจทัศนคติของผู้ชมอย่างทั่วถึงและเป็นกลางเพื่อตรวจสอบว่าสถานีได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ และต้องปรับปรุงแก้ไขสิ่งใด

สื่อสาธารณะไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบเหมือนกันในแต่ละประเทศ เนื่องจากคุณค่า ทัศนคติ รวมถึงพัฒนาการทางการเมืองและเศรษฐกิจในแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันออกไป ทำให้รูปแบบของสื่อสาธารณะในแต่ละประเทศแตกต่างกัน เช่น ในด้านการบริหาร การผลิตรายการ ที่มาของเงินทุน และการโฆษณา โดยจะยกตัวอย่างสื่อสาธารณะที่ประสบความสำเร็จในโลก ได้แก่ สถานี BBC ของอังกฤษ สถานี PBS ของสหรัฐอเมริกา และสถานี NHK ของญี่ปุ่น ซึ่งทั้งสามสถานีล้วนเป็นองค์กรสื่อสาธารณะที่สำคัญของโลกที่มีพื้นฐานความเป็นมาและรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกัน (Brown, 1996: 77-81) โดยสรุปได้ดังนี้

The British Broadcasting Corporation (BBC)

สถานีโทรทัศน์บีบีซี ถือกำเนิดขึ้นในปี 1932 มีช่องรายการที่นำเสนอรายการโทรทัศน์ทุกประเภททั้งสาระข่าวสาร การศึกษาและบันเทิง โดยรายการส่วนใหญ่ผลิตเอง มีความอิสระในการนำเสนอเนื้อหารายการ แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการบริหารซึ่งเพิ่งเปลี่ยนมาเป็น The trust of BBC เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2007 ที่ผ่านมา โดยมีหน้าที่ตรวจสอบเนื้อหารายการต่างๆ และต้องทำรายงานประจำปีเพื่อนำเสนอรัฐสภา เงินสนับสนุนการดำเนินงานเกือบทั้งหมดมาจากการเก็บค่าธรรมเนียมการรับชม บีบีซีไม่ได้มีความหมายแค่สถานีโทรทัศน์และวิทยุข่าวเท่านั้น ภายใต้คำขวัญ "Nation shall speak peace unto Nation" นั้น บีบีซีคือสถาบันทางวัฒนธรรม ที่มีหน้าที่อนุรักษ์มรดกของชาติให้การศึกษา บันเทิงและกีฬา

The Public Broadcasting Service (PBS)

สถานีโทรทัศน์พีบีเอส แห่งสหรัฐอเมริกา จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 1969 มีสถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ สาธารณะ 354 สถานี มีรูปแบบการบริหารงานแบบองค์กรเอกชน โดยมีคณะกรรมการ (PBS Board of Directors) ซึ่งเป็นตัวแทนของมลรัฐต่างๆ และเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบงานด้านต่างๆ รายการของทางสถานีจะรับซื้อจากผู้ผลิตทั้งแบบประจำและผู้ผลิตอิสระ การตรวจสอบการทำงาน ใช้วิธีให้สำนักงานผู้ตรวจการ เป็นผู้กำกับดูแลการทำงานของด้านต่างๆ เช่น การจัดหาเงินทุน เนื้อหารายการ มีการดำเนินงานตามพ.ร.บ. สื่อสาธารณะ ภายรับสถานีมาจากการขายรายการ การสมัครสมาชิก เงินอุดหนุนจากรัฐบาลและการดำเนินธุรกิจ นอกเหนือจากนั้นพีบีเอสยังจัดตั้งมูลนิธิ เมื่อปี 2004 เพื่อรับบริจาคเงินมาใช้ในการดำเนินการในสถานีอีกด้วย ขณะที่เนื้อหารายการของ สถานีโทรทัศน์พีบีเอส มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตคนอเมริกันด้วยรายการคุณภาพ และบริการด้าน การศึกษา สร้างแรงบันดาลใจ และสร้างความเบิกบานใจ

Nippon Hoso Kyokai (NHK)

สถานีโทรทัศน์เอ็นเอชเค ประเทศญี่ปุ่น ภายใต้การดำเนินการของ Japan Broadcasting Corporation มีสำนักงานอยู่ในย่านชินจูกุ กรุงโตเกียว โดยเริ่มก่อตั้งเป็นสถานีวิทยุในปี 1925 ตามแนวทางของบีบีซี อังกฤษ ต่อมาปี 1953 จึงได้ดำเนินการออกอากาศสถานีโทรทัศน์ ด้วยความมุ่งหมายนำเสนอรายการที่มีคุณภาพและความถูกต้อง รวมทั้งข้อมูลและข่าวสารที่เป็นกลาง เพื่อยกระดับวัฒนธรรม ความผาสุกและเสริมสร้างประชาธิปไตย เอ็นเอชเคผลิตรายการด้วยตัวเองมีรายรับจากการเก็บค่าธรรมเนียมในการรับชมทั้งหมด นอกจากนี้ในประเทศญี่ปุ่นแล้ว เอ็นเอชเคยังกระจายภาพและเสียงไปยังภูมิภาคต่างๆ 22 ภาษา มีเครือข่าย 54 สถานี และผู้สื่อข่าวประจำอยู่ 29 ภูมิภาคทั่วโลก

Canadian Broadcasting Corporation (CBC)

ซีบีซี แคนาดา ก่อตั้งขึ้นในปี 1936 เพื่อลดอิทธิพลของวิทยุกระจายเสียงของสหรัฐอเมริกา ที่ครอบคลุมข้ามแดนไปยังประเทศแคนาดา โดยออกอากาศครั้งแรกเป็นภาษาฝรั่งเศส ส่วนโทรทัศน์นั้นเริ่มกระจายภาพและเสียงในปี 1952 วัตถุประสงค์ของสถานีมีไว้เพื่อให้บริการโทรทัศน์ และวิทยุที่หลากหลายมุ่งให้ข้อมูล ความรู้และความบันเทิง รายการของสถานีผลิตเองส่วนใหญ่ มีเนื้อหาเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน รวมถึงดนตรีและวัฒนธรรม ซีบีซีมีนโยบาย รับผิดชอบต่อชาวแคนาดาทุกคน โดยต้องนำเสนอรายการประจำปีผ่านรัฐสภาและมี The Office of the Ombudsman ในฐานะผู้ตรวจการทำหน้าที่รับข้อร้องเรียนต่างๆ ขึ้นตรงกับประธานาธิบดี ายรับเกินครึ่งมาจากรัฐสภา นอกนั้นเป็นรายรับจากโฆษณาและจากแหล่งอื่นๆ

Australian Broadcasting Corporation (ABC)

เอบีซี ออสเตรเลีย ให้บริการโทรทัศน์สาธารณะในปี 1956 ออกอากาศ 2 ช่องครอบคลุม ทวีปออสเตรเลีย และอีก 1 ช่องเป็นโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมครอบคลุมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ภายใต้ชื่อ Australia Network ในปัจจุบัน กลไกของเอบีซีออสเตรเลียเป็นองค์กรสาธารณะที่ไม่แสวงหากำไร มุ่งนำเสนอรายการที่สร้างคุณค่าและบูรณาการวัฒนธรรมของประเทศ โดยการ นำเสนอรายการหลากหลาย ภายใต้ความเป็นอิสระ เน้นความแตกต่างและมีความน่าสนใจ ทั้ง การให้ข้อมูลข่าวสาร และความบันเทิงเพื่อการพิจารณาความสอดคล้องและแตกต่างของสื่อ สาธารณะทั้ง 3 ประเทศให้ชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถเปรียบเทียบสถานีทั้งสามได้ในด้านต่างๆ ได้แก่ ภารกิจ รูปแบบกฎหมายในการจัดตั้งองค์กร การกำกับดูแล เนื้อหารายการ ที่มาของรายการ ผู้ชม

รายการ กลไกการตรวจสอบ แหล่งที่มาของเงินสนับสนุน และรายชื่อของสถานี ตามลำดับ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบ BBC, PBS และ NHK ในแง่มุมต่างๆ

	BBC	PBS	NHK
1. ภารกิจ	ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนด้วยการนำเสนอรายการและบริการที่ให้ข้อมูล การศึกษา และความบันเทิง (Inform, Educate and Entertain)	ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนด้วยรายการคุณภาพและบริการด้านการศึกษาซึ่งให้ข้อมูล สร้างแรงบันดาลใจ และสร้างความเบิกบานใจ (Inform, Inspire and Delight)	นำเสนอรายการที่มีคุณภาพและความถูกต้อง รวมทั้งข้อมูลและข่าวสารที่เป็นกลาง เพื่อยกระดับวัฒนธรรม ความผาสุก และสร้างเสริมประชาธิปไตย (Culture, Welfare and Democracy)
2. รูปแบบกฎหมายในการจัดตั้งองค์กร	แต่เดิมการกระจายเสียงดำเนินการโดยบริษัทเอกชน แต่เกิดปัญหาด้านการแทรกแซงความถี่ รัฐบาลอังกฤษจึงก่อตั้ง BBC ด้วยกฎบัตร (Charter) ในพระบรมราชโองการผ่านทางรัฐสภาในปี ค.ศ. 1927	CPB (Corporation for Public Broadcasting) ได้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ PBS ขึ้นในปี ค.ศ. 1969 ด้วยการสนับสนุนของสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์สาธารณะทั่วประเทศมากกว่า 1,000 แห่ง	SCAP (Supreme Commander for Allied Powers) ได้ยกเลิกกฎระเบียบต่างๆ ที่รัฐใช้ควบคุมสื่อ และออกกฎหมายกระจายเสียงในปี ค.ศ. 1950 โดยเปลี่ยนโครงสร้าง NHK เป็นบริษัทสาธารณะ

	BBC	PBS	NHK
3. การกำกับดูแล	รัฐบาลเป็นผู้เสนอรายชื่อคณะกรรมการบริหารจำนวน 12 คน จากสาขาอาชีพที่ต่างกันขึ้นทูลเกล้าฯ สมเด็จพระราชินีฯ ให้แต่งตั้งเป็น คณะกรรมการบริหาร (Board of Governors) โดยมีอายุการทำงาน 5 ปี	PBS มีรูปแบบการบริหารงานแบบองค์กรเอกชน โดยมีคณะกรรมการ (Board of Director) ซึ่งเป็นตัวแทนของมลรัฐต่างๆ และเจ้าหน้าที่ (Corporate Officer) ซึ่งรับผิดชอบงานด้านต่างๆ	นายกรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการจำนวน 12 คน ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีประสบการณ์และความรู้กว้างขวางจากสาขาอาชีพต่างๆ และต้องมาจากทั้ง 8 ภูมิภาคของประเทศด้วย โดยมีอายุการทำงาน 3 ปี
4. เนื้อหารายการ	BBC มีช่องรายการโทรทัศน์ 4 ช่อง โดยช่อง (1) นำเสนอรายการทุกประเภท, ช่อง (2) เสนอเรื่องความคิดสร้างสรรค์ วิทยาศาสตร์ สารคดี และศิลปะ, ช่อง (3) เน้นกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน โดยนำเสนอข่าวเหตุการณ์บ้านเมือง ดนตรี และรายการบันเทิง, ช่อง (4) เสนอเรื่องราวนอกกระแสหลัก	ชุดรายการหลักที่ PBS จัดให้แก่สถานีสมาชิก ได้แก่ รายการเกี่ยวกับเด็ก วัฒนธรรม การศึกษา ประวัติศาสตร์ ข่าว ธรรมชาติ เรื่องที่สาธารณชนสนใจ วิทยาศาสตร์ และรายการเสริมทักษะต่างๆ	รายการทางโทรทัศน์ของ NHK มีจำนวน 2 ช่อง -ช่อง General TV เสนอข่าว 40.5%, วัฒนธรรม 24.7%, บันเทิง 23.7% และการศึกษา 11.1% -ช่อง Education TV เสนอ รายการการศึกษา 81.1%, วัฒนธรรม 16.3% และรายการข่าว 2.6%

	BBC	PBS	NHK
6. ผู้ชมรายการ	<p>- ผู้ชม/ผู้ฟังรับชม/ฟังรายการ</p> <p>โทรทัศน์ 86.5%, วิทยุ 63.4%</p> <p>- สัดส่วนความนิยม</p> <p>โทรทัศน์ 38.4%, วิทยุ 50.2%</p>	<p>- 99% ของครัวเรือนที่มีโทรทัศน์สามารถรับรายการของสถานีได้</p> <p>- 71% ของครัวเรือนที่มีโทรทัศน์ได้ชมรายการของสถานี โดยใช้เวลาเฉลี่ยมากกว่า 7.5 ชม./เดือน</p>	<p>- สมาชิกของ NHK มีจำนวนประมาณ 37.6 ล้านครัวเรือน</p> <p>- ผู้ชมใช้เวลาชม NHK ประมาณ 1 ชม. 13นาที ต่อวัน</p>
7. กลไกการตรวจสอบ	<p>การทำงานBBC อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการมาตรฐานการกระจายเสียง (BSC : Broadcasting Standards Commission) ซึ่งสามารถตรวจสอบเนื้อหารายการในแง่ต่างๆ และต้องทำรายงานประจำปีเพื่อเสนอรัฐสภา</p>	<p>สำนักงานผู้ตรวจการ (IG : Office of the Inspector General) เป็นผู้กำกับดูแลการทำงานของ CPB ในด้านต่างๆ เช่น การจัดการเงินทุน, เนื้อหารายการ, การดำเนินงานตาม พรบ.ของสื่อสาธารณะ</p>	<p>NHK ได้ตั้ง "กรรมาธิการที่ปรึกษาเกี่ยวกับผู้ชม" (Audience Advisory Councils) ประกอบด้วยบุคคลจากสาขาอาชีพต่างๆ กระจายไปทุกจังหวัด เพื่อประเมินผลรายการและให้ข้อเสนอแนะ</p>
8. แหล่งที่มาของเงินสนับสนุนในการดำเนินงานแต่ละปี	<p>รายรับภายในประเทศทั้งหมด 2,778.6 ล้านปอนด์</p> <p>- จากค่าธรรมเนียมการรับ 91.8%</p> <p>- อื่นๆ 8.2%</p>	<p>รายรับทั้งหมด 534 ล้านเหรียญ</p> <p>- จากการขายรายการ 40.5%, สมาชิก 28.7%, CPB และรัฐบาล 14.6%, ดำเนินธุรกิจ 8.2%, ขายผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา 8.0 %</p>	<p>รายรับทั้งหมด 668.7 พันล้านเยน</p> <p>- จากค่าธรรมเนียม 97%</p> <p>- อื่นๆ 3%</p>

	BBC	PBS	NHK
9. รายจ่าย ของสถานี	<p>รายจ่ายการผลิต ภายในประเทศทั้งหมด 2,602.1 ล้านปอนด์</p> <p>- ผลิตรายการและกระจาย เสียง 99.5%</p> <p>- อื่นๆ 0.5%</p> <p>*ไม่รวมต้นทุนค่าบุคลากร 758 ล้านปอนด์</p>	<p>รายจ่ายทั้งหมด 520 ล้าน เหรียญ</p> <p>- จัดหารายการ 73%</p> <p>- ให้สมาชิกและสนับสนุน บริการด้านการศึกษา 18%</p> <p>- บริการทางเทคนิค 6%</p> <p>- บริหารจัดการองค์กร 3%</p>	<p>รายจ่ายทั้งหมด 660.35 พันล้านเยน</p> <p>- ผลิตและกระจาย เสียง 74.2%</p> <p>- กระบวนการทำ สัญญาและ ค่าธรรมเนียมต่างๆ 1.5%</p> <p>- การบริหารจัดการ 4.8 %</p> <p>- อื่นๆ 8.5%</p>

ที่มา: จากการรวบรวมของผู้วิจัย

การศึกษาประสบการณ์จากต่างประเทศ พบว่ากลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของสื่อสาธารณะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ คือ การมีคณะกรรมการบริหารจัดการที่มีความสามารถและเป็นอิสระจากรัฐและกลุ่มทุน ประกอบกับการวางระบบโครงสร้างในด้านต่างๆ ที่เข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดภารกิจและเนื้อหาที่ชัดเจน การมีกลไกตรวจสอบการทำงานที่รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และการมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนที่เพียงพอในการดำเนินงาน สำหรับประเทศไทยพบว่า วิทยุและโทรทัศน์อยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐและกลุ่มทุนมาโดยตลอด ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากโครงสร้างการควบคุมในระบบสัมปทานเมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดของสื่อสาธารณะรวมถึงประสบการณ์จากต่างประเทศ

2.5 บทสรุป

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นสรุปหลักการสำคัญของสื่อสาธารณะได้ว่า เป็นสื่อที่จะต้องยึดถือประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก โดยมุ่งนำเสนอเนื้อหาที่มีประโยชน์แก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยมีความเป็นอิสระและส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่สังคม มีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกชนชั้นได้มีสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านพื้นที่สื่อมวลชนเพื่อให้ผลของ

การสื่อสารนั้นส่งผ่านไปยังสังคม สื่อสาธารณะจึงมิใช่เครื่องมือของรัฐ กลุ่มทุน หรือองค์กรเอกชน หรือที่เรียกว่าสื่อพาณิชย์ การเกิดขึ้นของสื่อสาธารณะมาจากความต้องการให้เกิดพื้นที่สื่อที่ปราศจากอิทธิพลของรัฐและทุนทำให้จำเป็นต้องมีการกำหนดกฎหมายเพื่อเป็นกรอบป้องกันการผูกขาดแข่งการทำงานและกำหนดแนวทางการทำงานของสาธารณะเช่นที่มาของแหล่งเงินทุน การคัดเลือกผู้ผลิต สัดส่วนของรายการ รวมถึงกระบวนการตรวจสอบจากภาคประชาสังคม อย่างไรก็ตามการทำให้สื่อสาธารณะสามารถบรรลุเป้าหมายการเป็นสื่อที่สามารถสร้างพื้นที่สาธารณะให้เกิดขึ้นได้นั้นมิได้เกิดจากปัจจัยภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังเกิดจากบริบททางสังคม การเมือง และการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และประชาสังคมที่เข้มแข็ง ที่มีกิจกรรมการสื่อสารตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงกรอบการวิเคราะห์ ตามแนวคิดปริมนทลสาธารณะของ Habermas

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ
เรื่อง การเล่นประเด็นเรื่องส่วนตัว
ส่วนรวม
การเข้าถึงในแง่การใช้สื่อ
การไม่แสดงจุดยืน (objectivity)
การไม่เลือกข้าง (impartiality)
หน้าที่สื่อมวลชน
มีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression)
สังคมสามารถกำหนดกติกาและขอบเขตของการรับผิดชอบให้กับสื่อ
มีเวที (Forum) ให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ถูกปิดกั้นจากผู้มีอำนาจทางการเมือง
เป็นอิสระจากระบบธุรกิจ และตลาด
เงื่อนไขทางการเมืองของผู้รับสาร และบริบททางการเมือง
บทบาทของสื่อในสังคมประชาธิปไตย
ระดับปัจเจก สร้าง ความเชื่อมโยงระหว่างคนกับสังคม
ระดับการเมือง สร้างการเคลื่อนไหวทางการเมือง
ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสื่อ (หน้าที่ผ่านผู้รับสาร)
สาเหตุที่ประชาชนเลือกส่งข่าวผ่านสื่อ

ผลกระทบหลังจากส่งข่าว
กรอบการวิเคราะห์ตามทฤษฎีการสื่อสารของฮาเบอร์มาส
ระดับปัจเจก
ระดับสังคม ฐานะ"พลเมือง"(Citizen)
พื้นที่สาธารณะจึงเป็นที่ ๆ ทำให้เกิดการพบปะ พูดคุย ตกเถียงกันในเรื่องของส่วนรวม เพื่อให้ เกิดเป็นความเห็นสาธารณะได้
สามารถที่จะเอาข้อสรุปที่ได้ไปเสนอต่อรัฐ
โครงสร้างส่วนบนที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมการเมืองไปสู่สังคม ประชาธิปไตย
เป็นกระบวนการที่ทำให้สาธารณชนเกิดความเข้าใจและฉันทามติที่นำไปสู่การกระทำ ความเท่าเทียมกันและความพร้อมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือโต้แย้งแสดงเหตุผล ระหว่างกัน
การสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ใน 3 มิติ
กิจกรรม (Work)
ปฏิสัมพันธ์ (Interaction)
อำนาจ (Power)

บทที่ 3

องค์การแพรร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะแห่งประเทศไทย

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การแพรร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะที่ปรากฏในช่วง 2 ปี แรกของการจัดตั้งส.ส.ท. โดยได้รวบรวมข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ของบุคลากรของส.ส.ท. รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์การแพรร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ โดยยึดแนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas บทบาทของสื่อสารมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะ และสื่อสาธารณะเป็นหลักในการวิเคราะห์ในด้านความเป็นสถาบันที่เป็นอิสระจากรัฐและระบบตลาด การมีพื้นที่ของกลุ่มที่หลากหลาย ที่สนใจผลประโยชน์ร่วมกันของสังคม และการพิจารณาผู้เข้าร่วมในฐานะพลเมือง มากกว่าผู้บริโภค โดยได้แบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วนได้แก่ ความเป็นมาขององค์การกระจายเสียงและแพรร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ร.บ.องค์การแพรร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะทีวีไทย และบทสรุป ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความเป็นมาขององค์การกระจายเสียงและแพรร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย

การเกิดขึ้นขององค์การกระจายเสียงและแพรร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยนั้น มีความน่าสนใจหลายประการ ทั้งในด้านของการเป็นสื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย ที่จะช่วยสนับสนุนพัฒนาการด้านสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ในบริบทของการเกิดขึ้นของส.ส.ท.นั้นเกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาลที่แต่งตั้งมาจากการปฏิวัติรัฐประหารเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 ซึ่งเป็นลักษณะของการปกครองแบบเผด็จการทหาร ทำให้เกิดการตั้งข้อสังเกตถึงความเป็นอิสระของสื่อสาธารณะ ปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และเป็นโจทย์ที่ทำนายถึงแนวทางการดำเนินการต่างๆ ที่จะพิสูจน์ว่า องค์กรสื่อสาธารณะแห่งนี้ มีไ้เครื่องมือทางการเมือง อย่างไรก็ตามแม้ในบริบทของการเมืองดังกล่าว ผู้บริหารของส.ส.ท. มีความเห็นว่า มิได้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานให้ปลอดจากการแทรกแซงทางการเมืองแต่อย่างใด เทพชัย หย่อง มองว่า ถึงแม้ว่าบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม มีผลทุกด้านต่อส.ส.ท. เพราะเกิดในยุคของรัฐบาลที่มาจากแต่งตั้งของทหาร แต่เป็นเรื่องของความเข้าใจของสังคม ที่องค์กรต้องแสดงให้เห็นว่าสื่อสาธารณะเป็นสิ่งที่สังคมมีความต้องการมานานแล้ว และพิสูจน์โดยการปฏิบัติงานในด้านต่างๆว่าองค์กรนี้สามารถตอบโจทย์ความเป็นสื่อสาธารณะได้มาก

น้อยแค่นั้น ซึ่งดูจากโครงสร้างที่เป็นอยู่การเมืองเข้าแทรกแซงได้ยาก (เทพชัย หทยอง, 2552: สัมภาษณ์) ขณะที่สมชัย สุวรรณบรรณ มองว่า ที่ผ่านมามีวัฒนธรรมในสื่อทำให้ประชาชนถูกครอบงำโดยสื่อพาณิชย์ ทำให้ความพยายามในอดีต เช่นการมีช่องสี่บางขุนพรหม เป็นสถานีโทรทัศน์แห่งชาติไม่ชัดเจน ที่สำคัญการมุ่งยึดติดกับการมองว่าทำอย่างไรให้มีคนดูเยอะ หรือการวัดเรตติ้งเป็นแนวทางของสื่อพาณิชย์ที่หวังเรตติ้งเพื่อทำกำไร ทำให้สังคมจะไม่ได้อะไรจากการมีสื่อสาธารณะ ดังนั้น สื่อสาธารณะจึงควรอยู่บนฐานของการมุ่งพัฒนาความคิดของคนให้ดีขึ้น และตอบสนองประชาชนจำนวนหนึ่งที่เชื่อมั่นการเกิดขึ้นของสื่อสาธารณะ (สมชัย สุวรรณบรรณ, 2552: สัมภาษณ์) ความคิดเห็นของผู้บริหารของส.ส.ท.ทั้งสองคน สอดคล้องกันในด้านของเป้าหมายของส.ส.ท. ที่จะยึดหลักในการสื่อสาธารณะได้อย่างไร เพราะหากพิจารณาในบริบทของโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง นับได้ว่าเป็นปัจจัยท้าทาย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 เส้นทางการปฏิรูปสื่อในประเทศไทย

การผลักดันให้เกิดองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการปฏิรูปสื่อที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่เหตุการณ์ทางการเมือง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2514 และ 16 ตุลาคม 2519 จนกระทั่งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งภายใต้บรรยากาศการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์ในสมัยนั้น สื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ต่างเริ่มเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลหลังจากถูกจำกัดสิทธิในการสื่อสาร ขณะที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยออกอากาศครั้งแรกในวันที่ 24 มิถุนายน 2498 ดำเนินการโดยบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด ที่มีกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่สถานีโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นเป็นสถานีที่สอง คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ในปัจจุบัน ทดลองออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2501 ซึ่งตรงกับวันกองทัพกบในขณะนั้น และต่อมาได้ทดลองออกอากาศภาพสีอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2517 ต่อมาคือสถานีโทรทัศน์กองทัพกบช่อง 7 เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2510 ในระยะต่อมารัฐธรรมนูญได้อนุญาตให้บริษัท บางกอกเอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้นมาอีกแห่งซึ่งอยู่ในเครือของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 เดิม โดยออกอากาศทางช่อง 3 และเริ่มออกอากาศเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2513 ก่อนที่จะโอนกิจการเป็นองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2520 ด้วยเหตุนี้สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 จึงได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย

ช่อง 11 จัดตั้งในปี 2531 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเผยแพร่ข่าวสารการประชาสัมพันธ์และสนับสนุนนโยบายของรัฐ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2544: 299) ลักษณะการก่อตั้งสถานีวิทยุและโทรทัศน์ของประเทศไทย จึงมีความเหมือนกันคือ การคงอำนาจสิทธิขาดของรัฐในการดำเนินกิจการสื่อโทรทัศน์ และมีความเชื่อในลักษณะเดียวกันว่ารัฐมีหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับแนวทางการบริหารงานของบริษัทไทยโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม

นอกจากนี้ ในด้านการกำหนดเนื้อหาสาระและคุณภาพของสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ นั้น พบว่า สัมปทานส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดในด้านนี้ รวมทั้งไม่มีการตรวจสอบความรับผิดชอบและประสิทธิภาพของการประกอบกิจการที่มีผลต่อกลุ่มผู้ชมผู้ฟังหรือ ผู้รับสื่อ ดังเช่นการขยายตลาดทางธุรกิจของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 และช่อง 3 ทั้งการใช้ดาวเทียมในการถ่ายทอดรายการไปทั่วประเทศและการขยายเวลาการออกอากาศ โดยเน้นสัดส่วนของรายการบันเทิงเป็นหลัก ผลที่ตามมาคือ การหันเหความสนใจของประชาชนในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในเวทีสาธารณะของคนดู รายการข่าวจึงไม่มีลักษณะการนำเสนอเชิงวิพากษ์วิจารณ์ มีเพียงการเผยแพร่ผลงานของรัฐบาลเท่านั้น แม้ในภายหลังสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องจะมีการเปิดให้บริษัทเอกชนเข้ามาร่วมผลิตข่าวและรายการ แต่ก็ถูกควบคุมการผลิต และเนื้อหารายการให้เป็นไปในทางเอประโยชน์ต่อรัฐ และกลุ่มทุนผู้สนับสนุนสถานีโทรทัศน์ ซึ่งทำให้สถานีโทรทัศน์ต่างๆของไทยมิได้เป็นไปบนพื้นฐานของหลักการสื่อสาธารณะแต่อย่างใด สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ วิเคราะห์ว่า สื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุ-โทรทัศน์ของไทย มีแค่ 2 รูปแบบ สื่อของรัฐและสื่อเพื่อการพาณิชย์ สื่อทั้งสองแบบนี้มีปัญหาที่ระบบเศรษฐกิจที่มีศีลธรรม เพราะสื่อในเชิงพาณิชย์ ถ้าจะมีรายการอะไรให้ใครดู ต้องอาศัยเงินจากโฆษณา ถ้าเป็นเคเบิลทีวีก็ต้องจ่ายเป็นรายเดือนในราคาไม่ต่ำ ถ้าเป็นสื่อของรัฐก็เต็มไปด้วยการยัดเยียด ความน่าสนใจของผู้นำ นโยบายของรัฐบาลนั้นๆ สื่อจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่เหมาะสมกับทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งจำเป็นต้องมีสื่อเกิดขึ้น รูปแบบหนึ่งที่น่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นในประเทศไทย ในภาวะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนี้ คือ สื่อโทรทัศน์สาธารณะ ไม่ได้หารายได้จากโฆษณา และไม่ได้เป็นเครื่องมือของรัฐในการชวนซื้อ เช่น บีบีซีในอังกฤษ มันจะมีส่วนเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจด้วย และท้องถิ่นจะได้สะท้อนปัญหาขึ้นมา ซึ่งแต่เดิมไม่มีพื้นที่เลย อีกแบบหนึ่งที่สำคัญเช่นเดียวกันคือ สื่อที่ชุมชนหรือภาคสังคมเป็นเจ้าของเดียวกันอย่างวิทยุชุมชน มันเคยเกิดมาแล้วแต่ขณะนี้แม้เกิดขึ้นแล้วแต่ถูกตีความว่าผิดกฎหมาย ด้วยความคิดของรัฐบาลที่ยึดนโยบายความมั่นคง กลัว

คลื่นได้นำกลไกการใช้ประโยชน์ของสื่อโดยประชาชนด้วย (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2552: สัมภาษณ์)

3.1.2 สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทิวเสรี

กรณีของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทิวเสรีนั้น เกิดขึ้นภายใต้โครงการ จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ ย่านความถี่สูงยิ่งหรือระบบยูเอชเอฟ (Ultra high Frequency: UHF) จึงได้ก่อเกิดในสมัยที่สอง ของรัฐบาลยุค อานันท์ ปันยารชุน เป็นหนึ่งความพยายามผลักดันให้เกิดสื่อที่เป็นกลางในการ นำเสนอข่าว โดยมีแรงผลักดันจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 ที่เป็นตัวอย่างที่ชัดเจน ในการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของฝ่ายเผด็จการทหาร ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการกระตุ้นกระแส การปฏิรูปสื่อ การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของสื่อตามแนวทางการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากในขณะเกิดเหตุการณ์ สื่อโทรทัศน์ จำนวน 5 ช่อง มิได้รายงานข่าวเหตุการณ์นองเลือด ตามความเป็นจริง ประกอบกับ มีเสียงเรียกร้องจากประชาชน ให้เปิดดำเนินการสถานีโทรทัศน์เสรี ในระบบยูเอชเอฟ เพื่อให้คนไทยมีโอกาสได้รับรู้ ข่าวสารที่ถูกต้องเป็นกลางอย่างแท้จริง โดยใน ประกาศของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) เรื่องเชิญชวนเอกชนเข้าร่วมงานและ ดำเนินการระบบยูเอชเอฟ ได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจน 3 ประการ คือ (1) เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับ ประชาชน (2) เพื่อให้เสนอข่าวสารทุกด้านทุกฝ่ายอย่างครบถ้วน รวดเร็ว ถูกต้อง ทันทต่อเหตุการณ์ มีความเป็นกลางและเป็นธรรม (3) เพื่อให้มีกิจการวิทยุโทรทัศน์ดำเนินในรูปแบบมหาชน (นวน้อยย ตริรัตน์, 2547: 127) จึงมีการเปิดประมูลแข่งขันอย่างเสรี รวมถึงการเปิดให้เอกชนและ ภาคประชาชนเข้ามามีกรรมสิทธิ์ในคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ด้วย ผู้ชนะการประมูลในครั้งนี้คือบริษัท สยามอินโฟเทคเมนท์ จำกัด เริ่มออกอากาศอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 โดยให้ความสำคัญกับ รายการข่าว และสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อตอกย้ำภาพลักษณ์ การเป็น สถานีโทรทัศน์เพื่อข่าวสาร และสาระความรู้ ต่อมา สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้จัดตั้ง สถานีเครือข่าย ทั้งสิ้น 52 สถานี ซึ่งนับว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มี เครือข่ายมากที่สุด ครอบคลุมจำนวน ประชาชนที่ รับชมได้ ประมาณร้อยละ 98 ของประชากรในประเทศไทย มี “หลักการ-เจตนารมณ์” เรียกเป็น ภาษาอังกฤษว่า “itv : Independent Television” แปลว่า “สถานีโทรทัศน์เสรี” หรือ “ทีวีเสรี

ประเด็นสำคัญในสัญญาเข้าร่วมงานและดำเนินการโทรทัศน์แห่งใหม่นั้นนั้นเพื่อให้มีความ แตกต่างจากสถานีโทรทัศน์เดิมที่มีอยู่แล้ว โดยระบุให้ผู้ถือหุ้นเป็นนิติบุคคลไม่ต่ำกว่า 10 บริษัท แต่ละบริษัทถือหุ้นไม่เกินร้อยละ 10 ของทุนจดทะเบียนซึ่งชำระแล้วและมีทุนจดทะเบียนเริ่มแรกไม่ ต่ำกว่า 250 ล้านบาท เพื่อไม่ให้เอกชนรายหนึ่งรายใดผูกขาดในกิจการ พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบ

รายการข่าว สารคดี และประโยชน์จะต้องมีรวมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของเวลาออกอากาศในช่วงระหว่าง 19.00 น. – 21.30 น. (primetime) และผลตอบแทนที่ให้แก่รัฐแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ก. เงินขั้นต่ำที่ต้องจ่าย ข. เงินส่วนแบ่งรายได้ ค. ผลตอบแทนอื่นๆ เช่นเงินทุนการศึกษา โดยต้องจ่ายให้ สปน. เป็นเงินจำนวนขั้นต่ำ 25,000 ล้านบาทตลอดอายุสัมปทาน 30 ปี โดยเริ่มจ่ายค่าสัมปทานในปีที่ 3 หลังจากได้รับสัมปทานจำนวน 300 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นปีละ 100 ล้านบาท ไปจนถึงปีที่ 10 จากนั้นจ่ายปีละ 1,000 ล้านบาทเป็นระยะเวลา 20 ปี ซึ่งค่าใช้จ่ายจำนวนดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับสัมปทานโทรทัศน์ช่องอื่น ทำให้สถานีต้องขาดทุนอย่างต่อเนื่อง มีหนี้สินถึง 3,700 ล้านบาท (ธันยวัชร ไซยตระกูลชัย, 2543: 110) ทำให้มีการเจรจากับรัฐเพื่อขอเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการถือหุ้นจากเดิม 10 บริษัท บริษัทละ 10% มาเป็นการถือหุ้นแบบไม่จำกัด และในปี 2543 บริษัทชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด มหาชน ได้เข้ามาซื้อกิจการ โดยถือหุ้น 30 % ในระยะแรกจนถึงปี 2547 เพิ่มขึ้น 77% และได้ย้ายที่ทำการของสถานีเข้าไปยังอาคารชินวัตร 3 ร่วมกับกลุ่มชิน คอร์ปอเรชั่น และที่ทำการพรรคไทยรักไทย และเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียกร้องให้คณะอนุญาโตตุลาการพิจารณาประเด็นต่างๆ ที่สถานีไอทีวีเสียเปรียบของอื่นรวมทั้งการที่รัฐปล่อยให้สถานีบอกรับระบบสมาชิกช่องใหม่ตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายน 2545 (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547: 174) หลังจากนั้น ไอทีวีปรับผังรายการเพิ่มความบันเทิงมากขึ้นเพื่อสอดรับกับอัตราค่าโฆษณาที่จะได้เพิ่มสูงขึ้น ในปี 2547 มีการยื่นเรื่องต่ออนุญาโตตุลาการเพื่อขอแก้ไขสัญญาสัมปทานสัดส่วนการออกอากาศ รายการสาระ ต่อรายการบันเทิง จากร้อยละ 50 ต่อ 30 เป็นร้อยละ 50 ต่อ 40 และขอลดค่าสัมปทานที่ต้องจ่ายให้รัฐปีละ 1 พันล้านบาทโดยอ้างว่าเอกชนรายอื่นจ่ายต่ำกว่า ซึ่งคณะอนุญาโตตุลาการได้วินิจฉัยชี้ขาดในวันที่ 30 มกราคม 2547 ลดค่าสัมปทานและแก้ไขสัมปทานดังกล่าว การแก้ไขสัมปทานดังกล่าว มีผลให้รายได้ของไอทีวีดีขึ้น ขณะที่รัฐสูญเสียรายได้อย่างมาก ขณะที่ประชาชนและผู้ชมผู้ฟังไม่ได้ประโยชน์จากการมีสถานีโทรทัศน์เสรีตามเป้าหมายที่วางไว้

จากงานวิจัยของโคภิตา ศรีเจริญ(2549) พบว่า การเข้ามาของกลุ่มชินคอร์ปภายใต้การบริหารงานของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจทางธุรกิจเข้ามาเป็นเจ้าของสื่อเพื่อเสริมสร้าง “อำนาจทางการเมือง” ซึ่งแสดงให้เห็นผลอย่างชัดเจนจากการเลือกตั้ง ซึ่งพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลาย(โคภิตา ศรีเจริญ, 2549: 74-74) เข้าครอบครองอำนาจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวเป็นครั้งแรกในประเทศไทยหรือที่เรียกว่า “เผด็จการรัฐสภา” กลุ่มชินคอร์ปและเอ็มลิ่งค์เป็นทุนใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อวงการสื่อมวลชนไทย ทั้งในด้านธุรกิจและการเมืองจนทำให้ประเทศไทยในยุคนั้นถูกเรียกว่าเป็น “ยุคเผด็จการ

รัฐสภาโดยกลุ่มทุน" เนื่องจากพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เจ้าของธุรกิจการสื่อสารที่ร่ำรวยที่สุดในประเทศไทย พรรคไทยรักไทยยังประกอบด้วยกลุ่มทุนหลักอื่นๆคือ กลุ่มทุนอุตสาหกรรมชิ้นส่วนรถยนต์และขายรถยนต์ซึ่งได้แก่กลุ่มซัมมิทของนาย สุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ เลขาธิการพรรค, กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตรเครือซี.พี.,กลุ่มรับเหมาสวนกลางและสวนท้องถิ่น, กลุ่มอสังหาริมทรัพย์, กลุ่มธุรกิจขนส่งและชิปปิ้ง รวมถึงกลุ่มนักเล่นหุ้น ทำให้กลุ่มทุนเหล่านี้เข้าถึงอำนาจรัฐโดยตรง ในสมัยรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ จึงมีการขับเคลื่อนโครงการขนาดใหญ่ได้แก่ โครงการจัดที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมหรือเป็นที่รู้จัก อาทิ โครงการหมู่บ้านป่าไม้, โครงการสร้างเขื่อน,โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ นโยบายเขตการค้าเสรี ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลกระทบ และปรากฏการณ์ทางด้านสื่อสารมวลชนก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่โปร่งใสในด้านการทำงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ ซึ่งรัฐบาลใช้กลยุทธ์ของในการกำจัดเสรีของสื่อโดยการเข้าถือยึดไอทีวี ทุนของพรรคไทยรักไทย และพร้อมที่จะยกเลิกการโฆษณา เมื่อใดก็ตามที่สื่อใดฉบับไหนช่องไหนที่เสนอ "ข่าวสารล้าเส้น" "ข่าวสาร" ส่วนใหญ่จึงกลายเป็นเพียงสินค้าตามกลไกตลาดของระบบทุนนิยมและมีหน้าที่ครอบงำอมเมาประชาชน และเมื่อ พ.ต.ท. ทักษิณ เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ใช้อำนาจในการบริหารและนิติบัญญัติ พยายามที่จะแก้ไขสัมปทานต่างๆผ่านทางคณะอนุญาโตตุลาการเพื่อลดค่าสัมปทานลง อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวกลับนำมาสู่จุดจบของไอทีวี เนื่องจาก ศาลปกครอง ซึ่งเป็นองค์กรที่อยู่นอกเหนืออำนาจทางการเมืองและอำนาจทางธุรกิจตัดสินใจให้คำสั่งของอนุญาโตตุลาการเป็นโมฆะ นำมาสู่ค่าปรับย้อนหลัง รวมทั้งดอกเบี้ย ซึ่งรวมแล้วเป็นมูลค่ามหาศาลที่ไอทีวีต้องชดใช้ให้แก่รัฐ เป็นจำนวนเกินกว่าจะหามาจ่ายได้

"...สปอนเซอร์รายใหญ่ที่มีกำลังซื้อโฆษณาได้กลายมาเป็นหม้อข้าวหม้อแกงที่สื่อมวลชนทุกแขนงไม่สามารถจะไปทำอะไรให้กระทบกระเทือนได้ แม้เพียงแค่ว่าจะลงข่าวอะไรที่เป็นอีกด้านหนึ่งของสปอนเซอร์ที่สังคมควรจะรู้กันก็ไม่กล้าเสียแล้ว"ทุน"ขนาดใหญ่ได้กลายเป็นพันธนาการที่ทำให้สื่อสูญเสียความเป็นสถาบันอิสระอย่างสิ้นเชิง ผู้เขียนมองว่า มันเป็นตลกร้ายที่จะเรียกร้องให้สื่อเป็นอิสระจากทุน เพราะโดยธรรมชาติ สื่อปัจจุบันก็เป็นทุน และเป็นทุนใหญ่ทีเดียว..." (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2551: 2)

กล่าวได้ว่าในยุคของ พ.ต.ท. ทักษิณ ความพยายามในการปฏิรูปสื่อตามมาตรา 40 เป็นไปด้วยความลำบาก สะท้อนจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ การปิดกั้นภาคประชาชนในการใช้สื่อ , คณะกรรมการกสทช.ที่มีผู้อยู่ในวงการธุรกิจสื่อเข้าเป็นกรรมการ, และการที่ชินคอร์ปใช้กลไกศาล ฟ้องนางสาวสุภิญญา กลางณรงค์ นักสู้เพื่อสิทธิการเข้าถึงสื่อของภาคประชาชน จำนวนเงินถึง 400 ล้านบาท โดยเฉพาะการที่กลุ่มทุนได้เข้าครอบครองกิจการทีวีเสี้นั้น เป็นความล้มเหลวของความพยายามสร้างสถานีโทรทัศน์ที่เป็นกลางปราศจากการแทรกแซงจากการเมืองและอิทธิพลของกลุ่มทุน กลุ่มชินคอร์ปซึ่งถือได้ว่าเป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจ (Power Elite) เพราะมีความเกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล กลายเป็นบริษัทที่มีทั้งอำนาจทางการเมืองและอำนาจเงินมากพอที่จะปิดปากสื่อ และปิดหูปิดตาประชาชนได้ แม้จะมีแรงต้านจากภายในสถานีโทรทัศน์เอง คือมีกลุ่มขบถไอทีวี เรียกร้องให้หยุดการแทรกแซงตามที่ได้เคยกระทำมาก่อนหน้านี้ในรูปแบบของ แอลงการณจำนวน 7 ข้อ และเริ่มจัดตั้งสหภาพแรงงานอย่างเป็นระบบ แต่ผลจากการเคลื่อนไหวคัดค้านก็ทำให้กลุ่มขบถไอทีวีถูกเลิกจ้างในเวลาต่อมา

3.3.3 ที่มาของพ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย

ในปีพ.ศ. 2549 ศาลปกครองและศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งของ อนุญาตโตตุลาการที่วินิจฉัยชี้ขาดในวันที่ 30 มกราคม 2547 ลดค่าสัมปทานที่ไอทีวีต้องจ่ายให้รัฐปี ละ 1 พันล้านบาท และแก้ไขสัมปทานสัดส่วนการออกอากาศ รายการสาระ ต่อรายการบันเทิง ทำให้ไอทีวีต้องกลับไปดำเนินการในแนวทางเดิมพร้อมเสียค่าปรับประมาณ 1 แสนล้านบาท จากนั้นที่ประชุมกรม.มีมติเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2550 ว่า หากไอทีวีไม่สามารถจ่ายค่าปรับและค่าสัมปทาน ค้างจ่ายดังกล่าวได้ภายในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2550 ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเลิก สัมปทานกับไอทีวี นำมาสู่การเปลี่ยนชื่อเป็น ทีไอทีวีในวันที่ 2 มีนาคม 2550 และยุติการ ออกอากาศของไอทีวี โดยให้กรมประชาสัมพันธ์ดำเนินการออกอากาศสถานีโทรทัศน์ ทีไอทีวี ใน คสณความถี่เดิมของไอทีวีแทน ด้วยเหตุนี้องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่ง ประเทศไทยจึงเกิดขึ้นภายใต้ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 โดยมีคณะทำงานร่าง พ.ร.บ. โดยมีคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ เป็นประธาน นางบัญญัติ ทศนียเวช และนายสำราญ รอดเพชร เป็นรองประธาน โดยมี นายสมชาย แสวงการ เป็นเลขานุการคณะ และมีการตั้งคณะทำงานเพื่อทำความเข้าใจกับสังคม ซึ่งมี คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เป็นหัวหน้าคณะทำงาน เพื่อทำประเด็นทีวีสาธารณะให้เป็นทีวีเข้าใจของสังคมโดยจะมีการจัดทำสรุปสาระสำคัญและทำเอกสารเผยแพร่ ภายใต้หลักการสำคัญว่า “ร่างพ.ร.บ.องค์การ

กระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยพ.ศ. ... ต้องมีองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) เป็นนิติบุคคล โดยการแปลงสภาพสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี เป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะ 'ไม่ให้มีรายได้จากการโฆษณา แต่จะได้รับรายได้จากภาษีสรรพสามิต ซึ่งเก็บจากสุรา และยาสูบ โดยในช่วงแรกให้งบประมาณเป็นทุนประเดิมในการบริหารจัดการแปลงสภาพทีไอทีวี ประมาณ 200-300 ล้านบาท ในการจัดบุคลากรและการเตรียมการด้านอื่นคล้ายการทดลองเปิดสถานีในช่วง 2-3 เดือนแรก" ซึ่งงบประมาณส่วนดังกล่าวจะนำมาจากภาษีสรรพสามิต ขณะที่รายได้ด้านอื่นสามารถรับจากการสนับสนุนจากภาคเอกชนได้ ลักษณะเดียวกับการบริจาค ไม่ใช่ การขายโฆษณา ซึ่งการกำหนดหลักการของร่าง พ.ร.บ. องค์การเช่นนี้เป็นเพราะจุดมุ่งหมายสำคัญขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย คือ การสร้างสื่อสาธารณะที่สามารถทำหน้าที่ตามจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนได้ และเพื่อให้กระบวนการปฏิรูปสื่อ โดยเฉพาะการเรียกร้องให้เกิดช่องทีวีเสรี หรือทีวีสาธารณะเกิดขึ้นได้สำเร็จ หลังจากที่ประเทศไทยเคยมีความพยายามสร้างองค์กรสื่อในลักษณะนี้แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากสื่อมวลชนถูกแทรกแซงการทำงานจากรัฐบาล และกลุ่มทุนที่เข้าซื้อกิจการ

3.3.4 แนวคิดการตั้งสถานีโทรทัศน์สาธารณะ

จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้แนวทางการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์แห่งใหม่แบ่งเป็นสองแนวทาง ระหว่างการพัฒนาช่องทีวีของรัฐ หรือสถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 หรือแนวคิดใหม่คือสถานีโทรทัศน์สาธารณะขึ้น นำมาสู่มติคณะรัฐมนตรีในช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม 2550 ให้แปลงสภาพกิจการทีไอทีวีเป็นทีวีสาธารณะ และเห็นชอบในหลักการร่าง พ.ร.บ.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ประกอบไปด้วย 60 มาตรา เพื่อนำมาบริหารสถานีโทรทัศน์สาธารณะ ซึ่งหลักการของร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้ คือจะไม่มีโฆษณา และจะเป็นสื่อสาธารณะหลักเพื่อแพร่ภาพสู่ประชาชน และสามารถนำมาออกเป็นพระราชบัญญัติ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2551 และในวันจันทร์ที่ 14 มกราคม พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 มีผลบังคับใช้ เป็นเหตุให้สถานีไอทีวีหรือทีไอทีวีต้องยุติการออกอากาศ และในวันที่ 15 มกราคม 2551 จึงเป็นวันก่อตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย เรียกโดยย่อว่า "ส.ส.ท." และใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "Thai Public Broadcasting Service" (TPBS) ในฐานะองค์กรสื่อสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทยเพื่อดำเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่สนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มี

คุณภาพและคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยผ่านบริการข่าวสารที่เที่ยงตรงรอบด้าน สมดุลและเชื่อถือตรงต่อจรรยาบรรณ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2551: สัมภาษณ์)

3.2 พ.ร.บ. องค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ พ.ศ. 2551

พ.ร.บ. องค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ พ.ศ. 2551 เกิดขึ้นเพื่อเป็นแม่แบบ ในการกำหนดทิศทางการบริหารงานและจัดตั้งองค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ ให้ เป็นไปบนกรอบมาตรฐานของสื่อสาธารณะ ตลอดจนกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่ พนักงานองค์การทุกคน อย่างไรก็ตาม มีการตั้งข้อสังเกตจากนักนิเทศศาสตร์ และองค์กรเอกชนไม่ แสวงหากำไรด้านสิทธิเสรีภาพสื่อ ถึงเป้าหมายที่แท้จริงของ พ.ร.บ.ที่จะเป็นกฎหมายแม่แบบเพื่อ การสร้างสื่อสาธารณะ หรือเป็นการสร้างสื่อเพื่อตอบสนองทางการเมือง ทำให้การวิเคราะห์ องค์ประกอบของพ.ร.บ.ฉบับนี้จะทำให้เข้าใจถึงการกำหนดแนวทางสร้างจิตสำนึกสาธารณะผ่าน พ.ร.บ. องค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ พ.ศ. 2551 โดยได้เลือกกฎหมายข้อสำคัญ ดังนี้

3.2.1 วัตถุประสงค์ขององค์การ

ความเป็นอิสระและความเป็นสาธารณะของทีวีไทยได้รับการรองรับภายใต้ พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 มาตรา 7 กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่จะสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มี คุณภาพและคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยผ่านทางบริการข่าวสารที่เที่ยงตรง รอบ ด้านสมดุล และเชื่อถือตรงต่อจรรยาบรรณ
2. ผลิตรายการทางด้านข่าวสาร สารประโยชน์ทางการศึกษา และสาระบันเทิง ที่มี สัดส่วนอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพสูง เน้นความหลากหลายในมิติต่าง ๆ โดยมุ่งดำเนินการ อย่างปราศจากอคติทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ และยึดถือผลประโยชน์สาธารณะ เป็นสำคัญ
3. ส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อประโยชน์ ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผ่านทางการให้บริการข่าวสารและสารประโยชน์อื่น
4. ส่งเสริมเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารเพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนได้รับ ข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน
5. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมในการกำหนดทิศ ทางการให้บริการขององค์การเพื่อประโยชน์สาธารณะ

6. สนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่น

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์การดำเนินงานตามข้อ 2-5 จะต้องคำนึงถึงการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมของประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น ส.ส.ท. ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และวัตถุประสงค์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติองค์การฯ ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์	ภารกิจ	วัตถุประสงค์
มุ่งมั่นเป็นสถาบันสื่อ สาธารณะที่สร้างสรรค์สังคม คุณภาพและคุณธรรม	ให้บริการด้านข่าวสาร ความรู้ สารประโยชน์ สารบันเทิงที่มี คุณภาพและมีมาตรฐาน บน พื้นฐานข้อบังคับด้านจริยธรรม และกรอบจรรยาบรรณของ องค์การ เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อ ทุกแขนง โดยถือประโยชน์ สาธารณะเป็นสำคัญ	1. ส่งเสริมการรับรู้และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของประชาชนในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เป็นธรรม มีความกล้าหาญในการรายงานข่าวสาร เสนอประเด็นได้เต็มที่โดยยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ 2. เป็นเครื่องมือแห่งการเรียนรู้ เสริมสร้างสติปัญญา และสุขภาวะแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกระดับอายุให้เป็นพลเมืองคุณภาพ 3. สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับสุนทรียภาพให้กับสังคม 4. ส่งเสริมเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

วิสัยทัศน์	ภารกิจ	วัตถุประสงค์
		5. สะท้อนความหลากหลายทางสังคม เป็นพื้นที่ให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเฉพาะต่างๆอย่างเหมาะสมทั้งในระดับชุมชนและระดับชาติ 6. เพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนประชาชน และประชาคมโลก

ภารกิจหลักของ ส.ส.ท. ภายใต้ข้อกำหนดของ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ พ.ศ. 2551 คือ การทำงานเพื่อมุ่งตอบสนองของกลุ่มคนที่หลากหลายและกว้างขวางที่สุด โดยเฉพาะการใช้พลังของสื่อมวลชนในการสร้างสังคมคุณภาพทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม ผ่านการนำเสนอในช่องทางต่างๆ ทั้งการผลิตรายการข่าวสาร สารประโยชน์ และสารบันเทิง นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้ ส.ส.ท. มีความแตกต่างจากองค์กรสื่ออื่นๆ และดำเนินงานบนพื้นฐานของความเป็นสื่อสาธารณะ คือ บทบาทด้าน “ประชาสังคม” ซึ่งจะหมายถึงการใช้พื้นที่สาธารณะในสื่อแขนงต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส นอกจากนี้การผลักดันบทบาทด้านประชาสังคมของทีวีสไทย สอดคล้องกับภารกิจตาม พ.ร.บ. องค์การฯ มาตรา 7 (5) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมในการกำหนดทิศทางการเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งงานด้านประชาสังคมนั้น ประกอบไปด้วย สำนักเครือข่ายสื่อประชาสังคม สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสำนักการตลาดเพื่อสังคม ซึ่งเป็นการผลักดันครั้งแรกในวงการสื่อสารมวลชนไทยที่ให้น้ำหนักกับงานภาคสังคม (รายงานผลการปฏิบัติงานส.ส.ท. ประจำปี 2551, 2551: 34)

3.2.2 โครงสร้างการบริหารองค์การ

ตามพระราชบัญญัติองค์การฯ นั้นกำหนดโครงสร้างการบริหารงานใน ส.ส.ท. ไว้เป็น 2 ส่วน คือ คณะกรรมการนโยบาย และคณะกรรมการบริหาร ซึ่งบทเฉพาะกาลของพ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย มาตรา 58 กำหนดให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการจำนวนไม่เกินห้าคนเพื่อปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการนโยบายชั่วคราวของส.ส.ท.

จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบาย โดยสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการในการสรรหาคณะกรรมการนโยบายภายใน 180 วันนับแต่วันที่พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยใช้บังคับ

1. คณะกรรมการนโยบาย

คณะกรรมการนโยบายมีทั้งหมด 9 คน ได้แก่ประธานกรรมการ และกรรมการอื่นๆอีกไม่เกิน 8 คน ซึ่งมาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ประกอบด้วย

ด้านสื่อสารมวลชน จำนวน 2 คน

ด้านบริหารจัดการองค์กร จำนวน 3 คน

ด้านประชาสังคม จำนวน 4 คน

ทั้งนี้ คณะกรรมการนโยบาย มีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบาย ให้ความเห็นชอบในแผนการดำเนินงาน แผนการจัดผังรายการ และแผนงบประมาณขององค์การ กำหนดระเบียบการดำเนินงาน และคุ้มครองสวัสดิภาพ และความอิสระในการทำงานของพนักงานในองค์การ รวมถึงการควบคุมดำเนินงานคณะกรรมการบริหาร โดยที่คณะกรรมการนโยบายมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี

2. คณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการบริหารมีทั้งหมด 11 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการเป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง ผู้บริหารระดับรองผู้อำนวยการจำนวนไม่เกิน 6 คน และกรรมการบริหารจำนวนไม่เกิน 4 คน ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ ควบคุมการดำเนินงานขององค์การ จัดทำแผนการดำเนินงาน รวมไปถึงจนถึงประเมินคุณภาพของรายการ ทั้งนี้ คณะกรรมการบริหารมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปีเช่นเดียวกับคณะกรรมการนโยบาย

3.2.3 เงินทุนขององค์การ

ในช่วงระยะเวลา 1 - 2 ปีแรกของการดำเนินการของ ส.ส.ท. มีรายได้จากภาษีสรรพสามิตที่เก็บจากสุราและยาสูบในอัตราร้อยละ 1.5 โดยมีรายได้สูงสุดปีงบประมาณไม่เกิน 2,000 ล้านบาท ส่วนรายได้ทางอื่นมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 ได้แก่ เงินบำรุง, เงินและทรัพย์สินที่ได้รับโอนจากสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีเดิม, ทุนประเดิมที่รัฐจ่ายให้เป็นการอุดหนุนไม่เกิน 2,000 ล้านบาท, ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง ค่าบริการ หรือค่าตอบแทนอื่นใดในการให้บริการ, เงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้รับจากผู้สนับสนุนองค์การ, รายได้หรือการหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาขององค์การ, ดอกผลที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินขององค์การ

อย่างไรก็ตาม การรับเงินสนับสนุนต่างๆต้องไม่เป็นการกระทำที่ให้องค์การขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานหรือให้กระทำการอันขัดหรือแย้งต่อวัตถุประสงค์ขององค์การ และ ต้องนำไปใช้ในการสนับสนุนพัฒนาศักยภาพ และให้โอกาสสร้างสรรค์แก่ผู้ผลิตรายการอิสระในอัตราที่ คณะกรรมการนโยบายกำหนด แต่ต้องไม่เกินร้อยละสิบของรายได้ดังกล่าว นอกจากนี้รายได้ของ ส.ส.ท. ไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้ของแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลัง และกฎหมายว่าด้วย วิธีการงบประมาณ การกำหนดดังกล่าว ในด้านเงินทุน หรือรายได้ของ ส.ส.ท. นั้นเป็นไปเพื่อ ป้องกันการเข้าแทรกแซงของรัฐและกลุ่มทุน กล่าวคือ เพื่อให้องค์การมีสภาพคล่องเพียงพอในการ ผลิตรายการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆของสถานี ในด้านการเงินถือปัญหาสำคัญที่สุดขององค์กร สื่อสาธารณะ เพราะการบริหารสถานีโทรทัศน์นั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เงิน 1,400-1,500 ล้านบาทต่อปีนั้นไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางด้านสังคม เพราะการที่ประชาชนไม่เข้าใจ สื่อสาธารณะเพียงพอทำให้เกิดข้อสงสัยในการเก็บเงินภาษีจากประชาชน นอกจากนี้ต้องมีการ เตรียมพร้อมหากในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ หากเงินภาษีเก็บได้น้อยจะทำอย่างไร ซึ่งหากมีความ จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมาย จะกลายเป็นประเด็นทางการเมือง และกลายเป็นช่องว่างที่อาจทำให้ ถูกแทรกแซงทางการเมืองจากนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานได้ (สมชัย สุวรรณบรรณ, 2552: สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับแนวคิดของปกป้อง จันวิทย์ คณะกรรมการประเมิน ภายนอกสำหรับการจัดรายงานผลการปฏิบัติการของ ส.ส.ท. ปี 2552 ที่เห็นว่า ส.ส.ท. ยังไม่มีการ วางแนวทางสำรองสำหรับการจัดการรายได้ทางอื่นที่ชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาตามมา ภายหลังได้ (ปกป้อง จันวิทย์, 2553: สัมภาษณ์)

3.2.3 การมีส่วนร่วมจากประชาชน

การกำหนดให้มีโครงสร้างประชาสังคมนั้นเป็นอีกหนึ่งพันธกิจที่สำคัญประการหนึ่งของ ส.ส.ท. ในฐานะสื่อสาธารณะ โดยมีการออกแบบการมีส่วนร่วมจากประชาชนในหลายระดับ ได้แก่

1. การส่งเสริมและพัฒนาผู้ผลิตอิสระ ให้มีศักยภาพในการผลิตรายการคุณภาพ เผยแพร่ผ่านหน้าจอทีวีไทย (และวิทยุไทยในอนาคต) ซึ่งมีทั้งระดับผู้ผลิตอิสระทั่วไปและผู้ผลิต อิสระระดับชุมชน ท้องถิ่นผ่านกลไก นักข่าวพลเมือง และผู้ผลิตรายการร่วมในสถานีภูมิภาค
2. สร้างเครือข่าย เพื่อให้ความร่วมมือด้านต่างๆ อาทิ ร่วมคิด ออกแบบและนำเสนอ เนื้อหา หรือกำหนดแนวทางการนำเสนอในข่าวและรายการ และร่วมผลิต โดยอยู่บนหลักการ สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

3. การรับฟังความเห็นและข้อมูลจากประชาชนหลากหลายภาคส่วน ผ่าน กลไก “สภาผู้ชมผู้ฟังรายการ” จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนจากกลุ่มต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

4. การรับฟังความเห็น คำติชม ข้อร้องเรียนและข้อเสนอแนะจากผู้และผู้ฟังรายการ ผ่าน “ศูนย์เพื่อน ทวีไทย” และช่องทางอื่นๆ เช่น อีเมล เว็บไซต์ จดหมาย โทรศัพท์และโทรสาร ฯลฯ การสร้างเครือข่าย

ทั้งนี้ กลไกต่างๆ ดังกล่าว ทำหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. การออกแบบรายการที่เน้นการมีส่วนร่วมและเปิดพื้นที่ให้คนกลุ่มต่างๆ แสดงความคิดเห็น อาทิ รายการ เวทีสาธารณะ เปลี่ยนประเทศไทย และวาระประเทศไทย และรายการสถานีประชาชน ฯลฯ อีกทั้งได้สร้างสรรค์กิจกรรมเสริมจากเนื้อหารายการเพื่อเชิญชวนผู้ชมให้มีส่วนร่วม สนุกสนานไปกับกิจกรรมต่างๆ นั้นด้วยกัน เช่น สอนศิลปะสู่ผู้ชม การออกค่ายในโครงการ มดกู่โลก ของรายการวัยรุ่น มดคันไฟกิจกรรมค่ายอาสาในรายการ คนละไม้คนละมือ กิจกรรมทัวร์ตามรอยเสด็จประพาสต้น เป็นต้น

2. การออกแบบความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรภายนอกเพื่อร่วมผลิตรายการ เช่น

- มูลนิธิสื่อเพื่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว บริหารสถานีวิทยุไทยเพื่อเด็ก และครอบครัวคลื่น เอฟ.เอ็ม 105 เม็กกะเฮิร์ตซ์

- ความร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) นำเสนอรายการสำหรับเด็กเยาวชนและครอบครัว

- รายการ เกมโชว์ คนเก่งภาษาไทย และรายการรู้รักภาษาไทย เป็นความร่วมมือกับราชบัณฑิตยสถานเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

- รายการ พันแสงรุ่ง เป็นความร่วมมือกับศูนย์ศึกษาสันติวิธี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าของวิถีชีวิตวัฒนธรรมชนเผ่าต่างๆ ที่มีความหลากหลายและงดงาม

- รายการ หัวใจ...ใกล้กัน นำเสนอเรื่องราวและแง่คิดในการเลี้ยงดูลูกโดยแบ่งปันประสบการณ์จริงจากครอบครัวต่างๆ รวมทั้งเทคนิคและวิธีจัดการความสัมพันธ์ของพ่อแม่กับลูกๆ รายการนี้เป็นตัวอย่างนำร่องที่ ส.ส.ท. ทดลองออกแบบการทำงานโดยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับเครือข่ายประชาสังคมจัดตั้งคณะทำงานเพื่อกำหนดทิศทาง ประเด็นและเนื้อหารายการในแต่ละตอนร่วมกัน โดยมีที่ปรึกษาเป็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2552 ส.ส.ท. 2552: 38-39)

การวางโครงสร้างองค์การ และการออกแบบการมีส่วนร่วมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการเปิดพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์เพื่อการสะท้อนเสียงจากประชาชน ขณะเดียวกันการกำหนดให้มีศูนย์เพื่อนที่วีไทยและสภาผู้ชมผู้ฟัง ก็เป็นการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมให้เป็นการเสนอความคิดเห็นโดยตรงมากขึ้น โดยเฉพาะการกำหนดให้มี "สภาผู้ชมผู้ฟังรายการ" ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส.ส.ท.ได้กำหนดภารกิจในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางกรให้บริการขององค์การเพื่อประโยชน์สาธารณะตามมาตรา 45 ของ พระราชบัญญัติองค์การฯ ที่กำหนดให้มีสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการทำหน้าที่ในการรับฟังและรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ชมและผู้ฟังรายการขององค์การในทุกภูมิภาคและทุกภาคส่วนเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการและผลิตรายการขององค์การให้มีคุณภาพสอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะ ความต้องการของผู้ชมและผู้ฟังรายการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย คณะกรรมการนโยบายจึงได้แต่งตั้ง "สภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ" ซึ่งมีสมาชิกจำนวน 40 คน จากตัวแทนของประชาชนในภูมิภาคและกลุ่มต่างๆที่หลากหลายเพื่อรับฟังความคิดเห็นและคำแนะนำจากประชาชนในวงกว้างต่อการผลิตรายการขององค์การ แบ่งเป็นกลุ่มสมาชิกดังนี้ กลุ่มเด็ก อายุยังไม่ครบ 15 ปี และกลุ่มครอบครัว (อย่างละ 1 คน), กลุ่มเยาวชน อายุตั้งแต่ 15 ปี แต่ไม่เกิน 25 ปี, กลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี, กลุ่มสตรี, กลุ่มความหลากหลายทางเพศ, กลุ่มผู้พิการ, กลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย, กลุ่มแรงงานในระบบและนอกระบบ (อย่างละ 1 คน), กลุ่มธุรกิจและผู้ประกอบการ, กลุ่มคนจนเมือง, กลุ่มผู้บริโภค, กลุ่มสุขภาพ, กลุ่มสิทธิมนุษยชน, กลุ่มฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม, กลุ่มสื่อทางเลือก, กลุ่มศิลปะ โดยมีกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ ได้แก่

- 1) รับฟัง รวบรวมข้อมูลที่สะท้อนความต้องการของผู้ชมและผู้ฟังรายการขององค์การ
- 2) จัดให้มีกระบวนการ-กิจกรรม การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากประชาชนในภูมิภาคและในวงกว้าง
- 3) จัดทำข้อเสนอแนะที่มีเหตุผลสนับสนุนที่สมบูรณ์จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ เสนอต่อคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการนโยบาย เพื่อดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

สำหรับการกำหนด พ.ร.บ.องค์การนั้นๆ พบว่า หลักการส่วนใหญ่ในภาพรวม ทั้งปรัชญา วัตถุประสงค์และแนวนโยบายของส.ส.ท.ค่อนข้างสอดคล้องกับขององค์กรสื่อสาธารณะในต่างประเทศ เช่น การนำเสนอเรื่องราวที่หลากหลาย การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมคุณค่าประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ต่างคือ การเน้นการส่งเสริมคุณค่าความเป็นไทย และคุณธรรม และทำให้ลักษณะของกิจกรรม ตลอดจนรูปแบบรายการต่างๆ เน้นการเสนอศิลปวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นต่างๆ นำเสนอประเด็นข่าวของคนยากจน คนชายขอบ ทำให้มีข้อสังเกตจากนักวิชาการว่า การเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรมอาจทำให้รายการของทีวีไทยมีภาพของทีวีอนุรักษ์นิยมมากกว่าทีวีก้าวหน้า (progressive) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในด้านกฎหมาย พ.ร.บ.องค์การจะเขียนไว้อย่างครอบคลุมในด้านการรับประกันความเป็นอิสระไม่ถูกแทรกแซงในด้านการทำงาน เงินทุน ตลอดจนการติดตามตรวจสอบจากภาคประชาชน แต่ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในช่วงสองปีแรกยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อผลการดำเนินการผลิตรายการออกอากาศทาง “ทีวีไทย” ในฐานะสถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย และเป็นภารกิจหลักในการดำเนินงานของส.ส.ท.

3.3 ทีวีไทย

“ทีวีไทย” ในฐานะโทรทัศน์สาธารณะช่องแรกของประเทศไทยคือภารกิจหลักของส.ส.ท. โดยในช่วงแรกของการทดลองออกอากาศระหว่างวันที่ 1-14 กุมภาพันธ์ 2551 เป็นระยะเวลาที่ต้องเผชิญทั้งอุปสรรคเงื่อนไขระยะเวลาและข้อบังคับทางกฎหมาย เช่น การต้องดำเนินการแพร่ภาพอย่างต่อเนื่องห้ามปล่อยให้จอดำ ทีวีไทยจึงเน้นรูปแบบรายการไปที่รายการสารคดีจากทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เช่น ขบวนการนักอ่าน มดคันไฟ แนวเล็กๆของเด็กแนว เป็นต้น ซึ่งการกำหนดสัดส่วนการนำเสนอรายการนั้นมีความสำคัญเนื่องจากการก่อตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะนั้นมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการเปิดพื้นที่สื่อให้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้เดือดร้อน ในช่วงแรกของการออกอากาศนั้น ทีวีไทยยังมีความจำเป็นต้องสร้างความแตกต่างให้กับผู้ชมผู้ฟัง โดยเฉพาะความแตกต่างจากไอทีวี ซึ่งในการออกอากาศอย่างต่อเนื่องโดยไม่ทิ้งช่วงให้เกิดจอดำนั้น แม้ในด้านหนึ่งจะเป็นการมองว่าประชาชนจะเป็นผู้ได้ประโยชน์ในการมีช่องทางรับสื่ออย่างต่อเนื่อง แต่ในด้านการผลิตสื่อสาธารณะแห่งใหม่ การสร้างอัตลักษณ์และการจดจำกลับเป็นปัญหาเนื่องจากกลุ่มผู้ชมผู้ฟังไม่รู้สึกรู้ว่าเกิดสถานีโทรทัศน์ช่องใหม่ ขณะที่การบริหารงานองค์การเป็นไปได้ยาก

โดยเฉพาะในด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรสื่อสาธารณะ ซึ่งในด้านนี้ สมชัย สุวรรณบรรณ มีความเห็นว่า เป็นยุทธวิธีที่ผิดพลาดของ พ.ร.บ.องค์การฯที่กำหนดไม่ให้มีจอคำ ทำให้การสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ทำได้ยากขึ้น (สมชัย สุวรรณบรรณ, 2552: สัมภาษณ์)

ปัจจัยท้าทายการบริหารงานและการผลิตรายการต่างๆของทีวีไทยในช่วงระยะเวลา 2 ปีแรก คือประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองหลังจากเหตุการณ์ปฏิรูปการเมืองการปกครองเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 กระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบริหารองค์การของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทำให้การเกิดขึ้นของไทยพีบีเอสถูกตั้งคำถามถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติหน้าที่สื่อสาธารณะ ตามหลักการที่ถูกต้อง เทพชัย หย่อง (2552: สัมภาษณ์) มีความเห็นว่า บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม มีผลทุกด้านเพราะเกิดในยุคของรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งของทหาร แต่การเกิดขึ้นของสื่อสาธารณะเป็นสิ่งที่สังคมมีความต้องการมานานแล้ว เพียงแต่ในยุคของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอาจเป็นไปได้ยากกว่าเพราะมีเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะการสร้างสื่อที่มีคุณภาพไม่ใช่แค่เรื่องประชาชนกับรัฐแต่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็นเพื่อแสวงหาทางออกและสร้างความสมานฉันท์เนื่องจากความเป็นอิสระของสื่อสาธารณะ คือความสามารถในสิ่งที่สื่อพาณิชย์ทำไม่ได้ สิ่งสำคัญคือ สื่อสาธารณะที่ตั้งมาแล้วสามารถตอบโจทย์ความเป็นสื่อสาธารณะได้มากน้อยแค่ไหน โดยในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมาภารกิจหลักในการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดโดยการเปิดให้ประชาชนในภาคต่างๆร่วมแสดงความคิดเห็นถึงทิศทางของรายการ การให้คำแนะนำของข่าว และมีการวางแผนระยะยาวในปีต่อไป เพื่อให้ได้ดัดแปลงเป็นรายการหรือกิจกรรมหน้าจอได้ ทั้งนี้ การวัดคุณค่าของสื่อสาธารณะ คือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดสำนึกในสิทธิและเสียงในการสะท้อนปัญหา ควบคุมไปกับการประเมินคุณภาพของบุคลากรในองค์กร และการหล่อหลอมให้คนในองค์กรได้มีความเข้าใจในความเป็นสื่อสาธารณะ มองบทบาทในทิศทางเดียวกัน โอกาสที่จะเดินไปข้างหน้าในการบรรลุภารกิจจะไปเร็วขึ้น กล่าวได้ว่าในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม คือการสร้างค่านิยมให้แก่ภาครัฐและภาคประชาชนมองบทบาทของสื่อสาธารณะในฐานะที่เป็นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต มิใช่เพียงการสะท้อนตอนที่ปัญหาเท่านั้น ซึ่งการสร้างความตระหนักในความเป็นเจ้าของของประชาชน จะเป็นเกราะป้องกันหรือหลักประกันที่ดีที่สุด จากการถูกแทรกแซงจากภาครัฐและกลุ่มทุน (เทพชัย หย่อง, 2552: สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับความคิดของ พรรณิภา ไสสฤติภักดิ์ รองผู้อำนวยการ ส.ส.ท. ด้านประชาสัมพันธ์ ที่มีความเห็นว่า การเกิดขึ้นของทีวีไทยเกิดในช่วงเวลาที่คนต้องการทางเลือกของการบริโภคสื่อที่มีแนวคิด เนื้อหาต่างไปจากสื่อของกระแสทุนนิยม สื่อพาณิชย์ หรือพื้นที่หน้าจอตโทรทัศน์ที่มีวิถีคิดบนฐานทุนนิยม ทีวีไทยในช่วง 1 ปีแรกจึงต้องแย่งพื้นที่หน้าจอตโทรทัศน์ให้กับกลุ่มผู้ชมผู้ฟังที่

ต้องการพื้นที่สื่อสำหรับตัวเอง ซึ่งโครงสร้างประชาสังคมของ ส.ส.ท. จะเป็นส่วนสนับสนุนให้ทีวีไทยสามารถเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสังคมได้ซึ่งหมายถึง การที่ทีวีไทยมีเครื่องมือติดตามตรวจสอบการทำงานจากภาคประชาสังคม ได้แก่ ศูนย์เพื่อนทีวีไทย และสภาผู้ชมผู้ฟัง นอกจากนี้ ส.ส.ท.ยังได้กำหนดจริยธรรมองค์การฯ เพื่อเป็นแนวทางการทำงานของบุคลากรขององค์การฯ ซึ่งเป็นไปตามคู่มือจัดตั้งสื่อสาธารณะของยูเนสโก UNESCO ระบุว่าสื่อสาธารณะจะต้องมีการกำหนดแนวทางในการสร้างความเป็นอิสระประกอบวิชาชีพ การบริหารจัดการ ความเป็นอิสระจากอิทธิพลภายนอกและการรวมศูนย์อำนาจเพื่อปกป้องพื้นที่สาธารณะจากสภาพแวดล้อมเชิงพาณิชย์ ความโปร่งใสในการสรรหาผู้บริหาร การจัดจ้างและทำสัญญากับผู้ผลิตรายการ เหตุผลในการคัดเลือก รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานในรายการสื่อสาธารณะ (พรรณีภา ไสตุทิพันธ์, 2552: สัมภาษณ์) โดยแนวทางดังกล่าวจะลงลึกไปถึงการทำงาน การตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ เช่น แนวปฏิบัติด้านบรรณาธิการของ Commonwealth Broadcasting Association: CBA โดยจริยธรรมองค์การของส.ส.ท.ได้มีการร่าง เขียนให้พนักงานทุกระดับได้รับทราบ ทำความเข้าใจ ก่อนจะมีผลบังคับใช้ โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ คือ กำหนดข้อบังคับด้านจริยธรรมวิชาชีพตามมาตรา 42 ของกฎหมายตั้งทีวีสาธารณะได้แก่ ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมของกรรมการ ผู้บริหารและพนักงาน, ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมของวิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่รายการ, แนวทางปฏิบัติเพื่อธำรงจริยธรรมวิชาชีพ, ระเบียบว่าด้วยสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ, ระเบียบการรับและพิจารณาเรื่องร้องเรียนของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานทุกระดับให้ความสำคัญกับความเที่ยงตรง ความเป็นกลาง และความเป็นธรรม ตลอดจนจนความเป็นอิสระของวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ซึ่งข้อบังคับด้านจริยธรรมยังครอบคลุมถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเป็นส่วนตัวและการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ตลอดจนการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากรายการที่แสดงออกถึงความรุนแรง การกระทำการปฏิบัติต่อเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายและผู้ที่อยู่ในภาวะเศร้าโศก บนหลักการของความถูกต้อง เที่ยงธรรม สมดุล

3.3.1 การกำหนดผังรายการ และเนื้อหารายการต่างๆ

หลังจากการเปิดสถานีอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2551 ส.ส.ท. ได้เพิ่มรายการต่างๆให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเป็นรายการที่ผลิตเอง ได้แก่ ทีวีไทย ดอปปิโทย์ เปิดปม สถานีประชาชน ไทยมุง ดนตรีวิถีศิลป์ สอนศิลป์ และรายการหนังสั้น Hot Short Films รวมทั้งการพิจารณารายการสาระบันเทิงจากหน่วยงานองค์กรเอกชนต่างๆ ซึ่งให้การสนับสนุนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เช่น รายการเพื่อภาษาอังกฤษ Brain Bank ภาพยนตร์จีนชุด Spirit

of Asia เป็นต้น และเน้นการกำหนดช่วงเวลาการออกอากาศให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของรายการ จนกระทั่งมีการเปิดตัวอัตลักษณ์ใหม่ในวันที่ 1 เมษายน 2551 ได้มีการกำหนดสัดส่วนเนื้อหารายการ ข่าว สารบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 40 :30:30 มีการเปิดให้ผู้ผลิตภายนอกเข้าร่วมผลิตรายการสนับสนุนผู้ผลิตอิสระตามนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคต่างๆ ในสังคมในการผลิตรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ หลากหลายและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างกว้างขวางที่สุด โดย ส.ส.ท. ได้จัดสรรงบประมาณไม่เกินร้อยละสิบของรายได้ที่ ส.ส.ท. ได้รับเพื่อสนับสนุนการผลิตรายการของผู้ผลิตอิสระและจัดสรรเวลาออกอากาศที่เหมาะสมสำหรับรายการเหล่านี้ สำหรับการนำเสนอในด้านข่าวนั้น มีการกำหนดเวลาทั้งข่าวเช้า เทียง คำ ดึก ข่าวต้นชั่วโมง ข่าวด่วนเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน และกลุ่มรายการข่าวเพื่อนำประเด็นที่เกิดขึ้นมาขยายผลต่อ ทำให้เห็นข้อมูลรอบด้านและสร้างความเข้าใจมากขึ้น เช่น รายการเปิดปม รายการเวทีสาธารณะ รายการที่ทีวีไทย ซึ่งในด้านการนำเสนอข่าวนั้น รายงานผลการศึกษาเรื่อง "ฟรีทีวีกับการรายงานข่าวชุมนุมทางการเมือง 31 พฤษภาคม- 1 มิถุนายน 2551" โดยโครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม (Media Monitor) พบว่า สถานีโทรทัศน์ทีวีไทยมีความโดดเด่นที่สุดในด้านการรายงานข่าวด้วยความสมดุลและเป็นธรรม เมื่อเทียบกับฟรีทีวีช่องอื่นๆ ในด้านสัดส่วนเนื้อหาให้ความสำคัญกับการชุมนุมทางการเมืองมากที่สุด เนื่องจากมีการปรับผังรายการเพื่อเกาะติดรายงานสถานการณ์ตลอดทั้งวัน และมีสารคดีเชิงข่าวนำเสนอมาเป็นระยะ และเป็นช่องที่มีการนำเสนอความเห็นของฝ่ายที่สาม คือ นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวที่เป็นกลางมากที่สุด เช่น รายการเวทีสาธารณะได้เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ในสังคมที่มีข้อขัดแย้ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยคลี่คลายสถานการณ์โดยไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้น (รายงานผลการปฏิบัติงานส.ส.ท.ประจำปี 2551, 2551: 36)

สำหรับการกำหนดเนื้อหาและประเภทของรายการต่างๆ ให้มีความหลากหลายนั้น จากรายงานสรุปผลการประเมินผลการดำเนินงานในช่วงระยะเวลา 1 ปีแรกของทีวีไทยจัดทำโดยรองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บั๊กกินส์ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ ร่วมกับเครือข่ายครอบครัวติดตามรายการ(ไทยพีบีเอส) ประเมินประสิทธิผลผังรายการและคุณภาพรายการที่ออกอากาศในระหว่างวันที่ 19 เมษายน - 20 มิถุนายน พ.ศ. 2551 โดยได้แบ่งประเภทรายการเป็น 4 ประเภทหลัก คือ รายการประเภทข่าว (รายการที่ฝ่ายข่าวเป็นผู้รับผิดชอบ) รายการประเภทสารประโยชน์ (รายการประเภทสารประโยชน์และสารคดี) รายการประเภทสารบันเทิง (รายการบันเทิงที่มีสาระ) รายการประเภทเด็กและเยาวชน (รายการที่ส่งเสริมการเรียนรู้และความมีจิตอาสาให้กับเด็กและเยาวชน) และกำหนดดัชนีชี้วัดเชิงคุณภาพของผัง

รายการของทีวีไทยและทีวีสาธารณะ ไทยพีบีเอส พบว่า ผังรายการของทีวีไทย มีการแบ่งสัดส่วนรายการในเดือนเมษายน คือ รายการประเภทสารประโยชน์มากที่สุด (ร้อยละ 56) รองลงมา คือ รายการประเภทข่าว (ร้อยละ 19) ในเดือนพฤษภาคม คือ รายการประเภทสารประโยชน์มากที่สุด (ร้อยละ 58) รองลงมา คือ รายการประเภทเด็กและเยาวชน (ร้อยละ 18) ในเดือนมิถุนายน คือ รายการประเภทสารประโยชน์มากที่สุด (ร้อยละ 54) รองลงมา คือ รายการประเภทเด็กและเยาวชน (ร้อยละ 17)

ด้านความหลากหลายของรายการ เครือข่ายฯ ให้ความเห็นว่า รายการมีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายสะท้อนให้เห็นความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เข้าใจความแตกต่างของชุมชนสะท้อนถึงคนกลุ่มต่างๆ มีรายการที่ตรงกับความสนใจของคนกลุ่มน้อย

สำหรับการกำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพรายการของทีวีไทยและทีวีสาธารณะ ไทยพีบีเอส สามารถแบ่งได้ดังนี้คือ

รายการประเภทข่าว มีดัชนีชี้วัด คือ ไม่ชี้นำสังคม มีความเที่ยงตรง รวดเร็ว / ทันต่อเหตุการณ์ รอบด้าน ความเป็นกลาง เจาะลึก มีการอภิปรายประเด็นสาธารณะในรายการ

รายการประเภทสาระบันเทิง มีดัชนีชี้วัด คือ สัมผัสถึงสุนทรียภาพในด้านต่างๆ (ดนตรี กวี ศิลปะ) ให้ข้อคิดในการดำรงชีวิต สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เห็นถึงความหลากหลายและความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม การมีส่วนร่วม (ผู้ชมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นไปยังรายการ)

รายการประเภทสารคดี มีดัชนีชี้วัด คือ ส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในเวลาว่าง ส่งเสริมด้านกีฬาและนันทนาการ ส่งเสริมการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม ส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมไทย นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมการมีส่วนร่วม (ผู้ชมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นไปยังรายการและสนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสได้แสดงความคิดเห็น)

รายการประเภทเด็กและเยาวชน มีดัชนีชี้วัด คือ ช่วยให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในเวลาว่าง ลดพฤติกรรมต่างๆที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการใหม่ๆ เนื้อหาเข้าใจง่ายเหมาะกับเด็กและเยาวชน ช่วยให้เด็กและเยาวชนอยากอ่านหนังสือ ส่งเสริมให้เป็นเด็กดีและมีคุณธรรม การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

สำหรับการวิเคราะห์ในด้านเนื้อหาการรายนั้นในช่วงปีแรกของการออกอากาศของทีวีไทย โดยมีคณะวิจัยประกอบไปด้วย นพ. วิพุธ พูลเจริญ, รศ. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, และผศ. สม

พร เจนนภา ซึ่งการประเมินผลในช่วง 1 ปีแรกมีข้อจำกัด เนื่องจากช่วง 6 เดือนแรกเป็นช่วงของการจัดตั้งองค์การและกลไกการทำงาน ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการนโยบายชุดชั่วคราว ซึ่งทำให้การวางแผนแม่บทและการกำหนดแผนงานอย่างเต็มรูปแบบเริ่มทำได้ในช่วง 6 เดือนหลัง อย่างไรก็ตาม การประเมินผลในปีแรกเพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์กร มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพในการจัดการองค์กร ประสบความสำเร็จตามกรอบการปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ทั้งในด้านการปฏิบัติการของคณะกรรมการนโยบายชุดชั่วคราว และชุดถาวรชุดแรก การเลือกสรรและแต่งตั้งสมาชิกผู้ชมผู้ฟังรายการ การกำหนดข้อบังคับด้านจริยธรรมของฝ่ายบริหารและพนักงาน และข้อบังคับด้านจริยธรรมของวิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่รายการขององค์กร ฯลฯ รวมถึงการจัดการวางแผนด้านงบประมาณ และแผนแม่บท 5 ปี แต่ในด้านการปรับภารกิจของพนักงานที่เคยทำงานกับสถานีโทรทัศน์เชิงพาณิชย์มาสู่การปฏิบัติงานภายใต้พันธกิจของสื่อสาธารณะยังไม่สามารถจัดกระบวนการพัฒนาสมรรถนะได้อย่างจริงจัง

2) การพัฒนาองค์กร เกิดขึ้นอย่างจริงจังในครึ่งปีหลัง มีการจัดตั้งสำนักพัฒนาทรัพยากรบุคลากร แต่ยังคงขาดการประสานงานการปรับไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ และทำให้แนวทางการพัฒนาบุคลากรไม่ชัดเจน ส่วนในด้านการพัฒนาภาคีเครือข่ายและเครือข่ายสาธารณะในระดับภูมิภาคมีการวางแผนแนวทางในแผนแม่บท 5 ปี

3) การสนับสนุนจากประชาชนผู้ชมผู้ฟังรายการ มีการเปิดช่องทางและเวทีให้ประชาชนให้เข้ามาจัดรายการเช่น นักข่าวพลเมือง หรือเปิดให้ผู้ผลิตอิสระเข้ามาร่วมผลิตรายการ มีการเปิดช่องทางแสดงความคิดเห็นและเรื่องร้องเรียน และตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียน และมีสภาผู้ชมผู้ฟังรายการมีกรอบการดำเนินงานสอดคล้องกับกฎหมายและมีประชาชนให้ความสนใจสะท้อนหลังการสนับสนุนจากประชาชน

4) ความพึงพอใจของผู้ชมผู้ฟังรายการ มีการวางกรอบโครงสร้างและแนวนโยบายที่จะศึกษาความพึงพอใจในรูปแบบต่างๆ และมีการปรับปรุง แต่ยังไม่มีความชัดเจนและสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภายในองค์กรที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากภาคีเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน

5) ธรรมเนียมปฏิบัติขององค์การและจริยธรรมวิชาชีพ มีการจัดทำอย่างเป็นระบบ แต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง จึงควรเพิ่มช่องทางการสื่อสารสองทางให้ทุกภาคส่วนติดตามข้อมูลข่าวสารและเข้าใจองค์กรได้มากขึ้น

อีกประเด็นสำคัญคือ การจัดตั้งสถาบันวิจัยสื่อสาธารณะ ซึ่งยังไม่ประสบความสำเร็จในปีแรก เพราะขาดการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และภารกิจของบุคลากรที่จะเข้ามาทำหน้าที่ ซึ่งหน่วยงานนี้เป็นกลไกสำคัญที่จะส่งเสริมการเป็นสื่อสาธารณะที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2551, 2551: 133-141)

ในช่วงปีที่สองของการออกอากาศของทีวีไทย วิจัยโดยคณะกรรมการประเมินภายนอก ประกอบไปด้วย ดร. วิโรจน์ ณ ระนอง จากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย รศ. ดร. อัทธนา ณ ระนอง, นันทิยา ตั้งสุทธิจิต อ.ปกป้อง จันวิทย์ และ สฤณี อาชวานันทกุล ได้นำกรอบ RQIV ของ BBC ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 4 ด้าน คือ การเข้าถึงผู้ชม (Reach) คุณภาพของรายการ (Quality) ผลกระทบต่อสังคม (Impact) และความคุ้มค่าทางการเงิน (Value for Money) มาประยุกต์ใช้ในการประเมิน (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2552, 50-52) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการสรุปผลการประเมินในส่วนของคุณภาพข่าวรายการของคณะกรรมการประเมินภายนอก ปี 2552

ตัวชี้วัด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต/ ข้อเสนอแนะ
การเข้าถึงผู้ชม (Reach)	ทีวีไทยมีเครือข่ายสัญญาณครอบคลุมพื้นที่มากกว่าฟรีทีวีทุกช่อง แต่มีผู้ได้รับสัญญาณน้อยกว่าฟรีทีวีทุกช่อง	<ul style="list-style-type: none"> - การรับสัญญาณให้ชัดเจนต้องติดตั้งอุปกรณ์เพิ่ม ทำให้ผู้ชมต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น - ชื่อเสียงของรายการไม่ดีพอที่จะกระตุ้นให้คนสนใจติดตั้งอุปกรณ์เพิ่มในการรับสัญญาณ
คุณภาพของรายการ (Quality)	กลุ่มผู้ชมประเมินว่ารายการด้านเด็กและเยาวชนมีคุณภาพมากที่สุด ส่วนรายการข่าวมีคุณภาพในระดับมาก ทั้งในด้านเนื้อหาสาระ รูปแบบความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอ ส่วนประเด็นเรื่องข่าว	การรายงานข่าวยังมีปัญหาในด้านความเป็นอิสระอย่างแท้จริงจากรัฐหรือกองทัพ ความเป็นกลางที่ทำงานอย่างมืออาชีพ (impartiality) ควรมีการปรับปรุงความเป็นมืออาชีพในระดับที่เหนือกว่าสื่อ

ตัวชี้วัด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต/ ข้อเสนอแนะ
	ในช่วงวิกฤตการณ์เมืองความขัดแย้งยังไม่ได้ได้รับความโดดเด่นจนทำให้ได้รับความเชื่อถือจากสาธารณะ อย่างกว้างขวาง	พาณิชย์ กกล้าทำข่าวเชิงลึกและวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีอำนาจอย่างตรงไปตรงมา เปิดประเด็นสังคมใหม่ๆ สร้างมาตรฐานใหม่ กลายเป็นต้นแบบของช่องอื่นๆ
ผลกระทบต่อสังคม (Impact)	ผลงานที่โดดเด่นกว่าสถานีโทรทัศน์ช่องอื่นคือ ประเด็นความขัดแย้งเชิงทรัพยากรผ่านรายการนักข่าวพลเมือง การเสนอปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มคนไร้สัญชาติ ทำให้เกิดความตื่นตัวในการร่วมกันแก้ปัญหาของหลายพื้นที่	การประเมินทำได้ยากและเร็วเกินไปที่จะคาดหวังผลการทำงานในช่วงสองปีที่จะส่งผลกระทบต่อมไปยังวงการสื่อโทรทัศน์และสังคม
ความคุ้มค่าทางการเงิน (Value for Money)	ทีวียุโรปมีต้นทุนต่อคนดูสูงกว่าช่อง 3 และ 9 และการวัดเรตติ้งรายการของปี 2552 ลดลงต่ำกว่า ปี 2551 ร้อยละ 28 ทำให้ต้นทุนต่อคนดูสูงขึ้น	ควรพัฒนารายการให้เป็นที่สนใจของคนดูมากขึ้น มากกว่าการหาทางลดต้นทุน ด้านงบประมาณผลิตรายการ

จากผลการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ทีวียุโรปมีการวางแผนทางการปฏิบัติงานต่างๆ ภายใต้ พ.ร.บ. องค์กรฯ ที่มีเป้าหมายสำคัญในการสร้างความหลากหลายของรายการ ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ที่ทำให้บุคลากรตั้งใจทำงานในการนำเสนอเนื้อหาข่าวและรายการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมผู้ฟัง แต่การมุ่งเสนอแต่เรื่องราวของชาวบ้านทำให้ลักษณะรายการต่างๆ ของทีวียุโรปเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือการมุ่งเน้นแต่เรื่องของท้องถิ่น วิถีชีวิต ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นการล้อมวงสนทนา รวมถึงการเลือกประเด็นข่าว หรือสาระความรู้ในรายการต่างๆ ทั้งนี้ทีวียุโรปยังต้องใช้เวลาต่อไปในการพัฒนาการทำงาน ตลอดจนความเป็นมือ

อาชีพของพนักงาน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าว ที่จะทำให้การนำเสนอข่าวเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยว่าทีวีไทยยังจำเป็นต้องใช้เวลาในการพัฒนาเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอทั้งในด้านบุคลากร และผู้บริหารองค์การให้มีความเข้าใจและมีความมุ่งมั่นพัฒนารายการต่างๆไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนในประเด็นความเป็นอิสระทางวิชาชีพหรือความเป็นกลางในการรายงานข่าวนั้น เป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน และไม่สามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ได้เห็นถึงความพยายามในการนำเสนอข่าวอย่างรอบด้านและการปฏิบัติตัวของบุคลากรตามแนวทางที่ปรากฏจริยธรรมองค์การฯ เช่น การพยายามนำเสนอมุมมองของคนต่างฝ่ายต่างความเห็น ซึ่งมักปรากฏในรายการข่าว รายการเวทีสาธารณะ ยกเว้นรายการนักข่าวพลเมืองที่นำเสนอแต่เพียงมุมมองหรือเรื่องราวจากชาวบ้านเท่านั้น

3.3.2 การเปลี่ยนแปลงและความคาดหวังต่อทีวีไทย

บทบาทของทีวีไทยที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลา 2 ปี มีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ในด้านหนึ่ง คือ การเป็นที่รู้จักของประชาชนในฐานะทีวีที่นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้าน ชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นในสัดส่วนที่มาก ซึ่งสัดส่วนที่มากขึ้นดังกล่าว มิใช่แค่เพียงการจัดผังรายการ แต่เป็นเรื่องของเนื้อหาของแต่ละรายการที่นำเสนอผ่านช่องทีวีไทย หากไม่นับช่วงข่าวรายการหลักๆ ล้วนแต่นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านและชุมชนอาทิ รายการเวทีสาธารณะ รายการสถานีประชาชน รายการไทยมุง รายการทุกทิศทั่วไทย และรายการทีวีไทย สุดสัปดาห์ ซึ่งเป็นรายการที่ผลิตโดยทีมงานฝ่ายข่าวและฝ่ายผลิตของทีวีไทย ในกรณีของรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ซึ่งผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าว และผู้ดำเนินรายการเป็นระยะเวลา 1 ปี (16 มกราคม 2552 ถึง 17 มกราคม 2552) ทำให้ได้มีโอกาสศึกษากระบวนการผลิตรายการข่าว การนำเสนอประเด็น การทำงานของฝ่ายข่าวทีวีไทย ในฐานะผู้ปฏิบัติงาน ผู้วิจัยรู้สึกถึงความเป็นอิสระในวิชาชีพสื่อมวลชน ทั้งในด้านการนำเสนอข่าว การกำหนดประเด็น ซึ่งหมายถึง การนำเสนอเรื่องราวได้ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และไม่เคียดต้องกังวลว่า ประเด็นดังกล่าวจะได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลในเชิงธุรกิจแต่อย่างใด เช่น กรณีการนำเสนอประเด็นของการค้าชายแดน การเรียกร้องโฉนดชุมชน การบุกรุกพื้นที่ทำกิน คนไร้สัญชาติ เพียงแต่มีวิธีการนำเสนอที่ต่างกัน คือ ในขณะที่รายการเวทีสาธารณะ นำเสนอประเด็นในลักษณะตรงไปตรงมาทำให้เห็นถึงความเดือดร้อน หรือข้อเรียกร้องของกลุ่มคนต่างๆ รายการทีวีไทยสุดสัปดาห์จะนำเสนอเรื่องราววิถีการดำเนินชีวิตกิจกรรมของท้องถิ่นชุมชน เพื่อให้ผู้ชมเห็นว่ายังมีคนกลุ่มนี้ในสังคมที่ได้มีส่วนสร้างสรรค์สิ่งดีขึ้นในประเทศ เป็นคนกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการพัฒนาหรือนโยบายต่างๆของภาครัฐ แต่ให้ ผู้ชมรู้จักในมุมที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ มิใช่ในมุมของการเรียกร้องเพียงอย่างเดียว ซึ่งในการ

เสนอประเด็น ที่ทีมงานมีการประชุมในกองบรรณาธิการรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ก่อนออกไปผลิตรายการ แต่ประเด็นเหล่านั้นมาจากการลงพื้นที่สำรวจพูดคุยกับชาวบ้าน คนในพื้นที่เป็นหลัก ขณะที่กองบรรณาธิการทำหน้าที่กำหนดโครงสร้างการลำดับเรื่องการนำเสนอ หรือ รั้นดาวนของรายการเท่านั้น ผลที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอเรื่องราวต่างๆผ่านรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ คือ ทำให้ผู้ชมได้รู้จักชุมชนต่างๆ กิจกรรมต่างๆในมุมที่ต่างออกไป เป็นเชิงสร้างสรรค์ หรือเชิงบวก เช่น กรณีของการเรียกร้องโฉนดชุมชนของชาวบ้านคลองโยงก็ได้มีการเสนอผ่านรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ แต่เป็นในลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเกษตรกรรม ทำให้คนรู้จักชุมชนคลองโยงในฐานะพื้นที่สีเขียว ทำการเกษตร และเป็นแหล่งปลูกบัวอินทรีย์ขนาดใหญ่ และกำลังจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นบทบาทของทีวีไทยเช่นกัน ในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง แม้จะไม่ใช้การขับเคลื่นเรียกร้อง เป็นปากเสียง แต่เป็นการเปิดพื้นที่สื่อโทรทัศน์ ให้เป็นที่ของคนทุกคนได้ ผลที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจก คือคน ตระหนักถึงตัวเอง รู้จักตัวตน ชุมชน สังคมของตัวเอง ในระดับชุมชน หรือสังคม เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ สร้างทุนทางสังคม เพราะเมื่อชุมชนหนึ่งไม่มีกิจกรรมที่ดี ทำให้ชุมชนอื่นเกิดการเรียนรู้และทำตาม ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายประชาสังคมที่เข้มแข็งได้ ผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม คือ การตอบรับจากกลุ่มผู้ชมเมื่อรายการไปถ่ายทำที่ใดก็จะมีกลุ่มคนที่รู้จักรายการเข้ามาแสดงความคิดเห็น ทำให้ทีวีไทยเป็นที่รู้จักมากขึ้น การที่รายการเป็นที่รู้จัก มีจดหมาย มีข้อเสนอแนะจากผู้ชม มีการเรียกร้องให้รายการไปถ่ายทำยังที่ต่างๆ ทำให้ช่องว่างระหว่างสื่อและประชาชนหายไป คือ กลุ่มคนดู ผู้ชม รู้สึกมีส่วนร่วมในรายการ รู้สึกว่ารายการโทรทัศน์เป็นของประชาชนมากขึ้น จากเดิมที่การใช้พื้นที่สื่อพาณิชย์ มีเรื่องผลประโยชน์ มีการคัดเลือกประเด็นตามหลักผลประโยชน์ ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อผลประโยชน์เชิงธุรกิจ หรือการประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาล ที่สำคัญ คือตัวแสดงในรายการโทรทัศน์ จากที่เป็นเรื่องของคนในแวดวงสังคม ดารา นักการเมือง กลายเป็นชาวบ้าน ประชาชน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเปิดพื้นที่สาธารณะ หรือในการเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะดังกล่าว ดังเช่นที่มีนักวิชาการเช่นโคเฮนและอาราโต (Cohen and Arato) เสนอว่า การเข้ามาใช้พื้นที่ดังกล่าว ก็มีบริบทของการแข่งขันแย่งชิงการจะวัดความเป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองหรือไม่ มิได้อยู่บนพื้นฐานว่าประชาชน ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมใช้พื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่เป็นการมองว่าทุกคน ทุกชนชั้นมีสิทธิ์ใช้พื้นที่ดังกล่าวได้อย่างเท่าเทียมกัน ในกรณีของทีวีไทยมีการกำหนดไว้ด้วย พ.ร.บ. องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ และจริยธรรมองค์กรฯซึ่งเปรียบเทียบ

คู่มือ หรือข้อกำหนดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรทุกคน ซึ่งบทบัญญัติกำหนดว่า ทวีไทย ต้องนำเสนอเรื่องราวอย่างเท่าเทียมกันของคนทุกกลุ่ม แต่หากพิจารณาถึงสัดส่วนประเด็นการนำเสนอเรื่องราวการออกอากาศของรายการต่างๆ อาทิ นักข่าวพลเมือง รายการเวทีสาธารณะ รายการสถานีประชาชน รายการที่ทีวีไทย และรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ ซึ่งล้วนเป็นกลุ่มรายการข่าวของทีวีไทย จะพบว่า มีการนำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านคนต่างจังหวัดแทบทุกตอนที่นำเสนอ และในด้านของการทำงานของกองบรรณาธิการ หรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน มีความรู้สึกร่วมกันว่า พื้นที่ของทีวีไทย คือการเสนอเรื่องราวของชุมชนและชาวบ้าน เน้นกลุ่มคนระดับล่าง คนมีฐานะยากจน คนด้อยโอกาส และคนที่ขับเคลื่อนในกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมส่งผลให้นักวิชาการที่ได้รับเชิญมาออกรายการเป็นนักวิชาการที่ขับเคลื่อนในประเด็นเหล่านี้ ขณะนี้ เรื่องราวของกลุ่มชนชั้นกลาง หรือกลุ่มนักธุรกิจ จะนำเสนอในสัดส่วนน้อย เพราะความกังวลว่าการนำเสนอเรื่องของคนรวย จะเป็นการโฆษณาและมีเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน และแม้ประเด็นดังกล่าวจะมีนักข่าวหรือทีมงานทีวีไทยนำเสนอในที่ประชุม และได้รับผลตอบกลับว่า สามารถนำเสนอได้อย่างเท่าเทียม แต่ภาพของสื่อสาธารณะที่ปรากฏ กลับกลายเป็นพื้นที่นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้าน ชุมชน โดยมีตัวแสดงหลักที่ขับเคลื่อนคือกลุ่มเจ้าหน้าที่หน้าองค์กรพัฒนาเอกชน หรือเอ็นจีโอ และนักวิชาการในสายเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม บทบาทของทีวีไทยในการเสนอประเด็นของชาวบ้านหรือของชุมชนเล็กๆ กลับกลายเป็นบทบาทที่เด่นชัดที่สุด รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง ให้ความคิดเห็นที่สื่อสาธารณะเป็น "พื้นที่สื่อสำหรับคนเล็กๆ" (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2553: 11) เพราะสื่อมีบทบาทสำคัญในการเป็นฝ่ายที่สาม เชื่อมโยงเอาความทุกข์ยากของคนเล็กๆไปสู่ผู้มีอำนาจตัดสินใจและสาธารณะชนผู้เฝ้ามอง ทำให้เรื่องราวที่ไม่เคยมีใครสนใจเข้ามาอยู่ในพื้นที่สาธารณะ สื่อจะช่วยให้เป็นตัวกลางที่ทำให้คนชายขอบของสังคมหรืออยู่นอกวงขอบของระบบการเมืองปกติ สามารถเข้ามาสื่อสารประเด็นปัญหาของตนในพื้นที่สาธารณะได้และนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือสังคม ดังนั้นปัญหาของคนเล็กๆในสังคมจะนำไปสู่การแก้ไขได้หรือไม่จึงขึ้นอยู่กับว่าสื่อจะช่วยเข้ามาทำหน้าที่ในการยกระดับและขยายวงขอบของประเด็นปัญหาสู่ระบบการเมือง หรือเป็นที่รับรู้ของสาธารณะในวงกว้างได้หรือไม่เช่นเดียวกัน เมื่อสื่อได้พยายามเปิดพื้นที่สาธารณะให้แก่คนเล็กๆในสังคมมากขึ้น ดังเช่นภารกิจนักข่าวพลเมืองของทีวีไทยจึงเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็อาจต้องขยายขอบเขตไปอีกมาก หากสื่อขยายพื้นที่ให้กับคนเล็กๆในสังคมได้มากขึ้นเช่นนี้ก็จะทำให้คนเล็กๆในสังคมไม่ต้องใช้ความทุกข์ยาก ความอดทนที่ถูกคนชั้นกลางในเมืองประณาม

ว่าชุมนุมกันทำให้รุดติด ฯลฯ มาแลกเปลี่ยนกับการสร้างพื้นที่ข่าวเพื่อให้เรื่องราวของตนสามารถเข้ามาสู่ ปริณทลทางการเมืองได้อีกต่อไป

ในมุมมองของประภาส สะท้อนให้เห็นว่า การมีสื่อสาธารณะ ทำให้การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเรียกร้อง ของกลุ่มคนยากจน เกษตรกร เปลี่ยนรูปแบบ จากที่ในช่วง 10 ถึง 15 ปีที่ผ่านมา ใช้วิธีการเดินชุมนุมประท้วง เพราะไม่มีอำนาจ ไม่มีช่องทางในการเข้าถึงสื่อชนิดต่างๆ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง คือการอาศัยความทุกข์ ความยากลำบาก เพื่อให้สังคมเห็นใจ เพื่อสร้างพื้นที่ข่าวได้และสามารถสื่อสารกับผู้อำนาจตัดสินใจในการแก้ปัญหา และสาธารณชน แต่ผลที่เกิดขึ้น คือกลุ่มคนเหล่านี้มิได้สื่อสารทางตรงทำให้ประเด็นข่าวสารที่นำเสนอกลายเป็นการก่อปัญหา ทำให้คนในสังคมไม่ไว้วางใจหรือมีความคลางแคลงใจ หรือความไม่ชัดเจนของประเด็นที่สื่อสารกับผู้คน การสร้างจุดสนใจเพื่อให้เป็นข่าวจึงเกิดขึ้นในพื้นที่การเมืองอันจำกัดของพวกเขา (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: สัมภาษณ์)

ในการวิเคราะห์ตามกรอบของงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยพบว่า ในทางทฤษฎี การสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองนั้น จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลัก ได้แก่ ระบบการเมืองการปกครอง ความรู้ของประชาชน และโครงสร้างสังคมที่เอื้อต่อกระบวนการเสรีนิยมประชาธิปไตย แต่ในความเป็นจริง สื่อสาธารณะของประเทศไทยเกิดขึ้นในบริบทการเมืองการปกครองแบบเผด็จการทหาร ซึ่งเป็นช่วงของหลังการเกิดการปฏิวัติรัฐประหารในปี 2550 มีความพยายามล้มอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และเป็นการปฏิรูปสื่อตามแนวทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น กระบวนการเกิดขึ้นของสื่อสาธารณะหรือ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย จึงเกิดขึ้นควบคู่ไปกับกิจกรรมการเปิดเวทีสาธารณะในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง มีการเชิญนักวิชาการสื่อ เช่น ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ มาร่วมร่างโครงสร้างขององค์การ และวางแนวทาง ภาพลักษณ์ขององค์การให้เป็นทีวีของประชาชนทุกคน และยึดหลักการพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส ในขณะที่กระบวนการคัดเลือกบุคลากร ใช้วิธีการเปิดสอบ โดยมีบริษัทภายนอกเป็นผู้เข้ามาคัดสรรเพื่อความโปร่งใส

ในด้านโครงสร้างบุคลากรนั้น เป็นประเด็นที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาองค์กรสื่อสาธารณะ โดยในช่วงสองปีแรกมีพนักงานและผู้บริหารระดับสูงลาออกและมีการรับพนักงานใหม่แทนค่อนข้างมาก ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่เป็นปัญหา ซึ่งผลการประเมินของคณะกรรมการประเมินปีแรกและปีที่สองมีข้อสรุปตรงกันว่าส.ส.ท.มีปัญหาในด้านการพัฒนาโครงสร้างบุคลากร

ซึ่งในหลายภารกิจและข้อจำกัดของตำแหน่งงานต่างๆ ทำให้ส.ส.ท.ไม่สามารถดึงดูดคนที่มีความสามารถให้เข้าร่วมงานได้

ในด้านโครงสร้างงานของฝ่ายชาวนั้น มีการปรับโครงสร้างเป็นจำนวน 3 ครั้งในเวลาสองปี ครั้งแรก คือเริ่มองค์กร ครั้งที่สองในปลายปี 2551 มีการแบ่งสายการบริหาร สลับตำแหน่งบรรณาธิการข่าว เช่น ย้ายนายเสริมสุข กษิติตประสิทธิ์ ไปเป็นผู้สื่อข่าวอาวุโส และให้นายชัยรัตน์ ถมยาเป็นบรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจและการเมือง และส่วนการปรับโครงสร้างครั้งที่สามในเดือนมกราคม 2553 กลุ่มการทำงานของนางสาวณาดยา แว่ววิรุคูปต์ ได้ขึ้นมาเป็นบรรณาธิการข่าวประชาสัมพันธ์ สัมคมและครอบครัว และมีอำนาจบริหารรายการเวทีสาธารณะ ที่นี้ทีวีไทย นักข่าวพลเมือง รายการวาระประเทศไทยและรายการเปลี่ยนประเทศไทย และเพิ่มเวลาการออกอากาศในช่วงข่าวค่ำทีวีไทย และช่วงเวลายี่สิบสองนาฬิกา ทุกวัน

แม้ในการเปลี่ยนโครงสร้างดังกล่าว จะมีข้อดีต่อการนำเสนอข่าวภาคประชาสัมพันธ์มากขึ้น แต่ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองทุกครั้ง เช่น กรณีเหตุการณ์เดือนเมษายน ปี 2552 และปี 2553 พื้นที่ของรายการเวทีสาธารณะ รายการเปลี่ยนประเทศไทย และรายการวาระประเทศไทย มีพื้นที่สำหรับการนำเสนอข่าวของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเท่านั้น กลุ่มชาวบ้าน นักวิชาการที่มาออกรายการนี้ส่วนใหญ่เป็นสายประชาสัมพันธ์ เครือข่ายที่เคยทำงานร่วมกับนางสาวณาดยา และมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์โปรดิวเซอร์รายการของทีวีไทย (ไม่ประสงค์ออกนาม, 2552: สัมภาษณ์) ว่าผู้บริหารระดับสูงของทีวีไทยและบรรณาธิการบางคนมีความเห็นชอบต่อการกำหนดรายชื่อนักวิชาการที่สามารถให้สัมภาษณ์ในรายการได้ และเป็นกลุ่มนักวิชาการข้างเดียวกัน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของการสำรวจกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง และการสำรวจผ่านกระดานแสดงความคิดเห็นของเว็บไซต์ทีวีไทย (<http://www.thaipbs.or.th/Guestbook/>)พบว่า ผู้ชมผู้ฟังส่วนใหญ่เห็นว่าการนำเสนอข่าวและประเด็นในรายการข่าวเป็นของคนกลุ่มเดียว คือ กลุ่มเครือข่ายสมัชชาคนจน เครือข่ายเกษตรกร คนด้อยโอกาส ที่ผ่านการเคลื่อนไหวของนักวิชาการและนักพัฒนาสังคมหรือเอ็นจีโอ กลุ่มเดียวกัน

3.3.3 สภาผู้ชมและผู้ฟังรายการของทีวีไทย

ในการพัฒนาการผลิตรายการต่างๆของทีวีไทยนั้น ยังมีกลไกสำคัญอีกประการที่ถูกกำหนดโดย พ.ร.บ. องค์กรฯในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การติดตามตรวจสอบการทำงานอย่างโปร่งใส คือการตั้ง "สภาผู้ชมผู้ฟังรายการของทีวีไทย" ซึ่งเกิดขึ้นในปีแรกของการก่อตั้งองค์กร โดยได้ตัวแทนของกลุ่มผู้ชมผู้ฟังเป็นสมาชิกจำนวน 50 คนจากทุกภูมิภาคใน

ประเทศไทย และทุกกลุ่มดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น สมาชิกผู้ชมผู้ฟังรายการของทีวีไทย มีกระบวนการร่วมตรวจสอบและนำเสนอความคิดเห็นต่อทีวีไทย โดยจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อทีวีไทยใน 9 ภูมิภาคทั่วประเทศ ครอบคลุม 16 ประเด็นเฉพาะ เช่น ในปี 2552 มีการจัดเวทีระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด กลุ่มประเด็น กลุ่มประเภทรายการ ตามบริบทของพื้นที่และภูมิภาค จากนั้นจัดเวทีร่วมกันเป็นสมัชชาแห่งชาติเพื่อสื่อสารภาระ เพื่อสะท้อนแนวทางร่วมในการพัฒนาสื่อสาธารณะ รวมทั้งสิ้น 88 เวที จำนวนผู้เข้าร่วมทั้งหมด 9,242 คน มีการจัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดเวทีเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการจัดทำแผนพัฒนารายการ

หากพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย สมาชิกผู้ชมเป็นกลไกสำคัญในการช่วยสะท้อนสิ่งที่ประชาชนต้องการ หน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งของสมาชิกผู้ชมฯ คือ การช่วยให้สถานีปรับปรุงเนื้อหาสาระของรายการให้ตอบโจทย์ของสาธารณะได้ ซึ่ง อาจารย์ อรศรี งามวิทยาพงษ์ กรรมการนโยบาย และคณะทำงานประสานงานการสรรหาสมาชิกผู้ชมและผู้ฟังรายการ ส.ส.ท. ให้ความหมายต่อระดับของความเป็นสาธารณะว่ามีทั้งระดับพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมกับกลุ่มเฉพาะที่มีเงื่อนไข มีปัญหา มีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน แต่ต้องได้รับการดูแลตอบสนอง งานของสมาชิกผู้ชมผู้ฟังจึงเป็นงานอาสาสมัคร โดยในแต่ละรอบปีต้องมีการประชุมสมาชิกผู้ชมฯ อย่างน้อยปีละครั้ง และมีกิจกรรมย่อยๆ ในระดับภูมิภาค เช่น การประชุมสมัชชา การออกแบบสอบถาม การจัดไฟท์สกรู๊ป รวมทั้งการส่งเสริมศักยภาพของสมาชิกผู้ชมและผู้ฟัง เพื่อให้สมาชิกผู้ชมฯ สามารถนำเสนอข้อมูลที่สะท้อนความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ มีเหตุผลที่นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนรายการทุกประเภท (อรศรี งามวิทยาพงษ์, 2552: สัมภาษณ์)

นอกเหนือจากสมาชิกผู้ชมฯ ส.ส.ท. ยังมีคณะกรรมการรับและพิจารณาเรื่องร้องเรียนจากประชาชน ซึ่งจะต่างกับทีวีหรือสื่ออื่นๆทั่วไปซึ่งจะไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจน และมีการจัดตั้งศูนย์เพื่อนทีวีไทย เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและเรื่องร้องเรียนต่างๆ นำเสนอกลับไปยังฝ่ายต่างๆของทีวีไทย ในการปรับปรุงการทำงาน และนำเสนอผ่านรายการเปิดบ้านทีวีไทย ออกอากาศทุกวันเสาร์เวลา 20.30 น. เพื่อนำเสนอผลจากการทำกิจกรรมพบเพื่อนทีวีไทยที่เป็นการพบกันระหว่างผู้ชมผู้ฟังและผู้ผลิตและเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เน้นเรื่องประเด็นข่าว เพราะร้อยละ 40 เป็นเรื่องข่าว การติชมผ่านศูนย์ร้อยละ 50 เป็นเรื่องข่าว และนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เพราะเป็นเรื่องเนื้อหา ความคาดหวังที่นำเสนอ นางสาวสุนา สุวรรณอำภา ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ส.ส.ท. ให้สัมภาษณ์ในรายการเปิดบ้านทีวีไทย วันที่ 7 สิงหาคม 2553 ว่า ผู้ชมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเนื้อหา และการเชิญคนเข้าร่วมรายการ ซึ่งทีวีไทยมักเชิญคนซ้ำๆ และเป็นแต่

ระดับผู้บริหารระดับสูง และรายการอื่นๆ ยังไม่เปิดพื้นที่ต่อประชาชน เช่น รายการตอบใจทอล์คควรเชิญชาวบ้านมาร่วมตอบใจทอล์ค เช่นในเรื่องการแก้ปัญหาทางการเมืองด้วย ใจทอล์คของการติชมอย่างเป็นเหตุผล มองอย่างเข้าใจ ดูอย่างต่อเนื่อง สะท้อนออกมาอย่างไม่ใช้อารมณ์ และบอกว่าเนื้อหาทิศทางควรเป็นอย่างไรนั้น คือบทบาทสำคัญของการมีศูนย์เพื่อนที่วีไทย ที่ส่งเสริมการทำงานของสภาผู้ชมผู้ฟังให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทบาทของสภาผู้ชมผู้ฟังรายการของทีวีไทยในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ถือว่า โดยเบื้องต้นมีกลไกการทำงานที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ การมีการจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอ การแบ่งงาน แบ่งกลุ่มติดตามตรวจสอบรายการ และการที่ผู้บริหารระดับสูงของทีวีไทย และตัวแทนจากบรรณาธิการกลุ่มข่าวต่างๆ เข้าร่วมการประชุมด้วยทุกครั้ง ทำให้เสียงจากประชาชนส่งไปถึงผู้บริหารที่จะกำหนดทิศทางการทำงาน และผู้ปฏิบัติงานได้ อย่างไรก็ตาม การประเมินของคณะกรรมการภายนอกเสนอว่าควรมีการเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น เพราะในการประเมินนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักสภาผู้ชมผู้ฟังหรือไม่ทราบว่าจะเข้าร่วมอย่างไร แต่สนใจเข้าร่วมหากมีโอกาส (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2552, 93) และจากการที่ผู้วิจัยเข้าร่วมการประชุมสภาผู้ชมผู้ฟังของทีวีไทย พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่สนใจทีวีไทย และมีความตื่นตัวในการนำเสนอความคิดเห็น มีการติดตามรายการต่างๆอย่างต่อเนื่อง และมีการนำเสนอข้อคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบ หรือเนื้อหาของรายการอย่างหลากหลาย แต่สมาชิกส่วนใหญ่ยังเป็นคนกลุ่มเดิม ทำให้ความคิดเห็นยังไม่หลากหลายและตอบใจทอล์คสิ่งที่คนส่วนมากในสังคมต้องการ หรือจะทำให้ทีวีไทยสามารถสร้างพื้นที่สื่อสาธารณะสำหรับคนส่วนมากของสังคมได้

3.4 บทสรุป

การที่ส.ส.ท.กำเนิดในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเป็นองค์กรสื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย ทำให้ส.ส.ท.ต้องเร่งพิสูจน์ถึงการเป็นองค์กรสื่อสาธารณะเทียบเท่ากับมาตรฐานของสื่อสาธารณะที่ประสบความสำเร็จในโลก หรืออย่างน้อยก็เป็นสื่อที่ปราศจากจากการแทรกแซงทางการเมืองและกลุ่มทุน ทำให้ตลอดระยะเวลา 2 ปีแรกเป็นช่วงเวลาที่ส.ส.ท. ต้องสร้างรากฐานทั้งในด้านการกำหนดนโยบายทิศทางการทำงานให้สอดคล้องกับกฎหมาย การสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่พนักงาน ตลอดจน การผลิตรายการต่างๆของทีวีไทย ซึ่งเป็นภารกิจหลักของส.ส.ท. ที่สังคมคาดหวัง และหนึ่งในบทบาทหลักคือการเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชนทุกคนในสังคม หรือนัยหนึ่ง คือการส่งเสริมให้ทีวีไทยเป็นองค์กรสื่อที่จะทำหน้าที่

ได้ตรงตามทฤษฎีหน้าที่ที่สื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตย สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมของส.ส.ท. คือ การวางโครงสร้างองค์การให้สอดคล้องกับกฎหมาย เช่น การกำหนดโครงสร้างประชาสังคม โครงสร้างฝ่ายข่าว หรือกลไกการตรวจสอบจากประชาชนเช่น สภาผู้ชมและผู้ฟัง ตลอดจนการเปิดให้ผู้ผลิตอิสระเข้าร่วมผลิตรายการต่างๆ การตอบรับจากภาคประชาชน ซึ่งถือว่าในด้านการกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะผ่าน พ.ร.บ.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยนั้น ส.ส.ท.ได้ดำเนินการทุกด้านผ่านกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่อง แต่การมุ่งเน้นทำกิจกรรมหลายประการ ทำให้ทีวีไทยยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในการเป็นที่รู้จักของประชาชน ซึ่งวัดได้จากเรตติ้งของรายการต่างๆเมื่อเทียบกับช่องฟรีทีวี ขณะที่การนำเสนอข่าวยังเป็นทีวีพากษ์วิจารณ์ถึงความเป็นกลาง และความเป็นมืออาชีพในการนำเสนอข่าว

อย่างไรก็ตาม การประเมินผลการดำเนินงานต่างๆในช่วงระยะเวลา 2 ปีแรกของการตั้งองค์การขนาดใหญ่ นั้นไม่สามารถระบุชัดเจนได้ เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการตลอดจนมีมิติขององค์การและบริบทของสังคมที่ซับซ้อน ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกการศึกษาถึงบทบาทในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองของส.ส.ท.ผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง ซึ่งเป็นรายการที่ได้รับการกล่าวถึงว่ามีความพยายามเปิดพื้นที่สื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่ารายการอื่นๆของทีวีไทย โดยจะได้นำเสนอรายละเอียดในบทต่อไป

บทที่ 4

รายการเวทีสาธารณะ

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชนผ่านรายการเวทีสาธารณะ จากการศึกษากระบวนการผลิตรายการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้เข้าร่วมรายการ และประเด็นที่นำเสนอในแต่ละเทปรายการ โดยผู้วิจัยยึดแนวคิดพื้นที่สาธารณะและการสื่อสารทางการเมืองของฮาเบอร์มาส เพื่อวิเคราะห์ กระบวนการผลิตรายการ การกำหนดประเด็น เนื้อหารายการ ผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ในรายการ การเข้าถึงรายการ มุมเหตุจูงใจให้เข้าร่วมรายการ และรูปแบบของรายการที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง มีการสื่อสารแบบ Face to face Communication มิใช่เป็นการสื่อสารผ่านผู้ดำเนินรายการ หรือกำหนดประเด็นการนำเสนอโดยผู้ผลิตรายการเป็นหลัก เพื่อวิเคราะห์ว่าพื้นที่ในรายการเวทีสาธารณะเป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมือง หรือเป็นเพียงพื้นที่สาธารณะแบบปลอมๆ (Pseudo public sphere)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เป็นหัวข้อ ได้แก่ กระบวนการจัดทำรายการเวทีสาธารณะ วิเคราะห์บทบาทรายการเวทีสาธารณะ มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 กระบวนการจัดทำรายการเวทีสาธารณะ

รายการเวทีสาธารณะ มีจุดเริ่มต้นจากการลงพื้นที่รายงานข่าวของทีวีไทย ในประเด็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและโรงงานอุตสาหกรรมเหล็ก ที่ อ. บางสะพาน จ. ประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านบางสะพานคัดค้านการก่อสร้างโรงงานถลุงเหล็ก ทำให้มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นช่วงสัปดาห์แรกของการออกอากาศของทีวีไทย และผังรายการยังไม่สมบูรณ์ ณาตยา แว่ววีรคุปต์ บรรณาธิการข่าวประชาสังคม และผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ อธิบายว่า การเกิดขึ้นของรายการเวทีสาธารณะ ในช่วงแรก เป็นผลจากการลงพื้นที่ถ่ายทอดสดการรายงานข่าว และความเห็นของผู้บริหาร (นายเทพชัย หย่อง ผู้อำนวยการสสท.) ที่เห็นความพร้อมของทีมผลิตรายการ ประเด็น และแหล่งข่าวทั้งในชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข่าวทางวิชาการ ที่ลงพื้นที่ไปเปิดเวทีเสวนาหาทางออกของปัญหา ทำให้มีการถ่ายทอดเวทีเสวนาดังกล่าว ในรายการพิเศษ ในวันเสาร์ เวลา 14.05-15.30น. ในชื่อรายการ เวทีสาธารณะ สถานีประชาชน และภายหลังเปลี่ยนเวลาเป็น 14.00 -15.00น.

อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของรายการนี้มีได้เกิดโดยความบังเอิญ แต่แนวคิดในการผลิตรายการที่เวทีสาธารณะ เกิดขึ้นในวงเสวนาการเตรียมการทีวีสาธารณะ หลายครั้ง ตามเป้าหมายของทีวีสาธารณะที่ต้องการให้ คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่อย่างหลากหลาย เปลี่ยนมุมมองของการทำข่าว ให้เป็นการบันทึกข่าวในแง่มุมต่างๆ คนที่ตกไปจากแง่มุมกระแสหลัก คนชายขอบ กลุ่มชาติพันธุ์ คนที่ไม่ค่อยมีพื้นที่ โดยมีต้นแบบจากรายการทางบีบีซี ที่ทำให้ชาวบ้านมีเวทีของการคุย แล้วทำให้ชาวบ้านมีอำนาจ (Power to the people) เช่น การที่ชาวบ้านเคลื่อนไหว แล้วมีรายการโทรทัศน์ไปทำ ทำให้ชาวบ้านมีพลังเรียกร้อง ทำให้ผู้ว่าการรัฐมานั่งฟังชาวบ้าน แล้วปัญหา ก็ถูกแก้ไข (ณตยา แว่ววีรคุปต์, 2552: สัมภาษณ์)

ผลจากการออกรายการในช่วงแรก โดยเฉพาะการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างประชาชน กับกลุ่มทุน หรือรัฐ ทำให้รูปแบบรายการมีความน่าสนใจ เนื่องจากรายการในลักษณะนี้ในอดีต เช่น รายการมองต่างมุม มักถูกคำสั่งให้ปิดรายการไป ดังนั้นนอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เช่น การถ่ายทอดสด การสัมภาษณ์สดทางโทรศัพท์ ล้วนทำให้ผู้ขัดแย้งในกรณีได้คุยกัน แม้จะไม่ใช้พื้นที่เดียวกัน ทำให้รายการถูกคาดหวังให้เป็นเวทีสาธารณะสำหรับประชาชน และทำให้รายการถูกบรรจุลงในผังรายการ และมีการออกอากาศต่อเนื่องทุกวันเสาร์ โดยมีนางสาว ณตยา แว่ววีรคุปต์ เป็นบรรณาธิการ และผู้ดำเนินรายการ และมีการกำหนดเป้าหมายของรายการดังนี้

1. ผู้ร่วมรายการมีอิสระในการเสนอความคิดเห็น
2. ผู้ชมรายการ มีความเข้าใจ ตระหนักรู้ประเด็นปัญหา หรือมีส่วนร่วมในการติดตามแก้ไขปัญหาต่อไป

4.1.1 รูปแบบรายการเวทีสาธารณะ

รายการเวทีสาธารณะเป็นรายการสนทนาทางโทรทัศน์ ในกลุ่มรายการข่าว (www.thaipbs.or.th/public/) ผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่สัมภาษณ์เชิงลึกเจาะประเด็นปัญหา สัมภาษณ์กับผู้ร่วมรายการในแต่ละสัปดาห์ซึ่งแตกต่างกันไปตามประเด็นและเรื่องราวที่น่าสนใจ มีลักษณะเป็นรายการสด (lives program) และรายการที่มีการบันทึกเทปแล้วแต่กรณี ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 14.00-15.30 น. ทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

ทีมงานผลิตรายการเวทีสาธารณะ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

- 1) กองบรรณาธิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคมหรือทีมโต๊ะข่าวพลเมือง ประกอบด้วย บรรณาธิการรายการ โปรดิวเซอร์ ผู้สื่อข่าว และผู้ประสานงานรายการ ทำหน้าที่

ประชุมกำหนดประเด็นที่จะนำเสนอในรายการ คัดเลือกผู้ร่วมรายการ และประสานงานติดต่อกับผู้ร่วมรายการและสถานที่จัดรายการในกรณีที่เป็นรายการสด หรือบันทึกเทปนอกสถานที่

2) ฝ่ายผลิตรายการ ประกอบด้วย ช่างภาพ ช่างแสง ช่างเสียง ผู้กำกับรายการ ผู้กำกับห้องคอนโทรล และผู้ช่วยช่างภาพ ทำหน้าที่แยกส่วนจากกองบรรณาธิการ โดยจะรับผิดชอบในการบันทึกเทปรายการ หรือการถ่ายทอดสดรายการ และภาพที่นำเสนอในรายการ แต่ไม่มีความรับผิดชอบ หรือมีส่วนร่วมในด้านเนื้อหาและประเด็นที่นำเสนอในรายการ

4.1.2 การกำหนดเนื้อหาและประเด็นรายการเวทีสาธารณะ

การกำหนดเนื้อหาหรือประเด็นรายการมีความสำคัญ ทั้งในด้านการดึงดูดผู้ชมรายการให้สนใจรับชม และประโยชน์ต่อส่วนรวมในการเสนอประเด็นดังกล่าว และเพื่อให้เนื้อหารายการมีความเข้มข้น น่าสนใจ ผู้ร่วมรายการที่จะเข้ามาร่วมเสนอความคิดเห็นก็มีความสำคัญเช่นกัน ทำให้กองบรรณาธิการต้องมีการคัดเลือกผู้ร่วมรายการ ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเด็นปัญหา ความเดือดร้อน เป็นผู้เกี่ยวข้อง อยู่ในพื้นที่ หรือมีส่วนรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ต่างๆ ดี ถ้าปัญหาข้อถกเถียงนั้นเป็นข้อคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน รายการจะเพิ่มความ น่าสนใจขึ้นเรื่อยๆ ก่อนที่รายการจะยุติลง เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและประชาชน เป็นต้น ซึ่งการเปิดให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นรายการสด จะทำให้ผู้ชมสามารถสังเกตสีหน้า อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ร่วมรายการได้ และทำให้รู้สึกว่าคุณค่าพูด คำตอบ หรือข้อคิดเห็นที่เกิดขึ้นในรายการ มาจากอารมณ์และความรู้สึกจริง และการนำเสนออย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการตัดต่อ จะเป็นข้อพิสูจน์ประการหนึ่งว่าพื้นที่ในจอโทรทัศน์ของรายการจะสามารถเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนจะใช้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีหรือไม่ (ศุภลักษณ์ ด้านไพญญ์, 2549: 30-31; อ้างถึงใน Creeber, 2001: 81-86)

สำหรับการกำหนดประเด็นในรายการเวทีสาธารณะ และการคัดเลือกผู้ร่วมรายการ มีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

บรรณาธิการเข้าประชุมร่วมกับที่ประชุมกองบรรณาธิการข่าวที่วิทยุทุกวันจันทร์

บรรณาธิการเรียกประชุมทีมงาน เสนอประเด็นข่าว

ฝ่ายประสานงานติดต่อ นักข่าวตรวจสอบข้อมูล

ส่งนักข่าวลงพื้นที่เพื่อทำข่าวและรายงานพิเศษ

เตรียมตารางการออกอากาศ

สรุป/ประเมินผล

ทั้งนี้จะมีการประชุมกับตัวแทนจากองค์การพัฒนาเอกชนต่างๆ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา และนักวิชาการอิสระ เพื่อปรึกษาประเด็นการนำเสนอ การตรวจสอบข้อมูลเพื่อนำเสนอในรายการซึ่งการตรวจสอบข้อมูลมีข้อดีคือทำให้การนำเสนอได้อย่างถูกต้อง (ปทุมวดี นาคพล , 2552: สัมภาษณ์) แต่การตรวจสอบข้อมูลกับกลุ่มนักวิชาการ หรือ เอ็นจีโอกลุ่มเดิม อาจทำให้น้ำหนักของการนำเสนอข้อมูลข้อคิดเห็นในแต่ละเทปรายการมีความคล้ายคลึงกันและทำให้ภาพของรายการถูกมองว่าเป็นรายการเอ็นจีโอ หรือรายการที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างพื้นที่ให้แก่กลุ่มชาวบ้าน หรือองค์การพัฒนาเอกชนเท่านั้นทำให้รายการวางแผนกระบวนการเลือกประเด็นในอนาคตว่า จะมีการตั้งคณะกรรมการบริหารรายการในระดับนโยบายเพื่อจัดวาระ หรือประเด็นที่ควรนำเสนอในรายการ เนื่องจากในช่วงสองปีแรกประเด็นที่นำเสนอยังเป็นการตามกระแส มิใช่ประเด็นที่สามารถตอบทุกเรื่องในสังคมได้

4.2 วิเคราะห์บทบาทรายการเวทีสาธารณะ

ในช่วงระยะเวลา 2 ปีของทีวีไทย รายการเวทีสาธารณะเป็นรายการที่มีเป้าหมายรูปแบบ และวิธีการนำเสนอที่ชัดเจนว่าเป็นรายการที่เปิดเวทีสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่การพิสูจน์ว่าพื้นที่รายการดังกล่าวเป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองหรือไม่ ยังต้องพิจารณาจากประเด็นและเนื้อหาที่นำเสนอในรายการ ซึ่งการพิจารณาตามกรอบการวิเคราะห์ตามแนวคิดของฮาเบอร์มาส ที่เน้นในปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสาร จะสามารถวิเคราะห์ถึงบทบาทในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชนของรายการดังนี้

4.2.1 วิเคราะห์กระบวนการเลือกประเด็น

รายการเวทีสาธารณะ ผลิตโดยฝ่ายข่าว ทีวีไทย จึงมีกระบวนการผลิตภายใต้นโยบายของฝ่ายข่าว ที่ใช้ระบบกองบรรณาธิการข่าว หรือ เรียกว่า โต๊ะข่าว แบ่งเป็นบรรณาธิการรายการ ผู้ช่วยบรรณาธิการ โปรดิวเซอร์ ผู้สื่อข่าวและผู้ประสานงานรายการ การเลือกประเด็นในรายการจึง

มาจาก 3 ส่วน คือ ที่ประชุมกองบรรณาธิการข่าวทีวีไทย กองบรรณาธิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคมซึ่งรับผิดชอบรายการเวทีสาธารณะ และจากประชาชนที่สนใจ (ผู้ชมผู้ฟังรายการ) อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากประเด็นที่น่าเสนอในรายการล้วนเป็นประเด็นที่ถูกกำหนดหรือเลือกโดยฝ่ายข่าวทีวีไทย หรือทีมผลิตรายการเวทีสาธารณะ ซึ่งแม้บางประเด็นจะเป็นการเสนอจากผู้ชมผู้ฟังรายการ เช่น กรณีของมาบตาพุด แต่แกนนำชุมชนที่เรียกร้องให้รายการไปจัดเวทีสาธารณะ คือนายสุทธิ อัครมาสัย ซึ่งเป็นนักเคลื่อนไหวออกสื่อต่างๆอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามในการการคัดเลือกผู้เข้าร่วมรายการ เนื่องจากเป็นรายการสด หรือรายการที่ต้องแพร่ภาพทุกวันเสาร์ทำให้เกิดข้อจำกัดในเรื่องของเวลาการผลิตต้องเสร็จทันในหนึ่งสัปดาห์ และทีมงานมีจำนวนจำกัดทำให้แหล่งข่าวนั้นเป็นกลุ่มคนสนิทคุ้นเคยของทีมงาน หรือบรรณาธิการ เช่น กลุ่มแกนนำเอ็นจีโอ และนักวิชาการบางท่าน ทำให้น้ำหนักหรือประเด็นที่น่าเสนอเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นซ้ำๆ และทำให้ประเด็นที่น่าจะมีการเสนอในรายการบางประเด็นถูกมองข้าม กลายเป็นข่าวที่ไม่ถูกเลือก ซึ่งกองบรรณาธิการมีความคิดเห็นเช่นกันว่า ข้อจำกัดด้านนี้ทำให้ประเด็นที่น่าเสนอในรายการยังไม่มีหลากหลายเพียงพอ และยังเป็นประเด็นตามกระแสข่าวหลักเท่านั้น นอกจากนี้การจัดทำรายชื่อแหล่งข่าวที่เหมาะสมกับการร่วมรายการ โดยเฉพาะกลุ่มเอ็นจีโอสายต่างๆ ทำให้การเตรียมประเด็น และการควบคุมการให้สัมภาษณ์ในรายการทำได้สะดวกขึ้น ในด้านหนึ่งคือความสะดวกในการติดต่อประสานงานเพื่อให้การดำเนินรายการเป็นไปตามโครงเรื่องที่วางไว้ (สร้อยอักษร อ่อนพฤษ์ภูมิ, 2552: สัมภาษณ์) ซึ่งในด้านของการเลือกประเด็นนั้น ธิปวิท พงศ์ไพบุลย์ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณมีความเห็นว่า ผู้ผลิตรายการส่วนใหญ่มักเป็นผู้กำหนดประเด็นที่ต้องการนำเสนอ และคอยควบคุมเนื้อหาที่ได้วางไว้แม้ว่าจะเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมรายการได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งกระบวนการเลือกประเด็นดังกล่าวเป็นไปตามทฤษฎีการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda Setting) และจะส่งผลให้พื้นที่ในรายการไม่เป็นพื้นที่สาธารณะตั้งแต่จุดเริ่มต้น เพราะเพียงการเลือกประเด็นก็ไม่ได้ถูกตัดสินใจโดยประชาชนเจ้าของเรื่อง ลักษณะของการสื่อสารเช่นนี้ หากเอาทฤษฎีทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ไปวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า การนำเสนอข่าวของนักข่าวมีลักษณะของ "การสื่อสารทางเดียว" (One-way Communication) หรือที่นิยมเรียกกันว่า เป็นนายทวารข่าวสาร (Gatekeeper) (ธิปวิท พงศ์ไพบุลย์, 2553: สัมภาษณ์)

จากการรวบรวมข้อมูลการนำเสนอประเด็นในรายการตลอดระยะเวลา 2 ปีแรกของทีวีไทยรวม 88 ตอน ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มประเด็นที่นำเสนอในรายการเวทีสาธารณะเป็น 4 กลุ่ม (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ก) ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ รวม 30 ตอน

เป็นการนำเสนอปัญหาในด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนต่างๆ ที่มีปัญหาหระหว่างวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิม กับกฎระเบียบของทางราชการแบบใหม่ ทำให้เกิดความขัดแย้ง เป็นประเด็นเกี่ยวกับการอ้างสิทธิที่ต่างกันระหว่างถิ่นที่อยู่ของคนพื้นถิ่น และมุมมองของทางราชการที่เห็นว่าเป็นพื้นที่ของคนส่วนรวม และยังรวมถึงแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ความเห็นระหว่างรัฐและชาวบ้านไม่ตรงกัน เช่น ข้อบัญญัติท้องถิ่น..คืนชีวิตให้ทะเล, ความขัดแย้ง จุดเปลี่ยนอนาคตคนขุนยวม, เดินหน้าโฉนดชุมชน..ถามหาความกล้าหาญของรัฐ, หาเจ้าภาพเยียวยา..แก้ปัญหาจากการท่องเที่ยวป่วย, เขื่อนฮัตจี..อนาคตลุ่มน้ำสาละวิน

การนำเสนอประเด็นความขัดแย้งนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนภาคประชาชน เป็นการแสดงความกังวลถึงผลการดำเนินการตามแผนการพัฒนา ซึ่งกลุ่มผู้ขับเคลื่อนหรือผู้ร่วมรายการเป็นกลุ่มที่ร่วมคัดค้านโครงการขนาดใหญ่ โดยเฉพาะการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้า ได้แก่ มาบตาพุด..การพัฒนาบนคราบน้ำตาประชาชน, ถามหาอนาคต คนแม่เมาะ เหลียวมองโรงไฟฟ้าถ่านหิน, เหลียวอดีต มองหาอนาคต การพัฒนาอุตสาหกรรม, อนาคตสิทธิบนแผนพัฒนาภาคใต้..ความจริงที่อยากรู้

กลุ่มที่ 2 การส่งเสริมประชาธิปไตย รวม 23 ตอน

เป็นการนำเสนอประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น เช่นการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือการสร้างกระบวนการสันติวิธีเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง รวมถึงการนำเสนอมุมมองทางการเมืองของเยาวชนในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ รวม 6 ตอน

การนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเน้นประเด็นไปที่การเข้าถึงสิทธิพลเมือง และการส่งเสริมให้มีการยอมรับในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น กรณีการขอสัญชาติไทย การใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การเข้าถึงสิทธิพื้นฐานในฐานะพลเมืองของประเทศ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มที่มีปัญหาการเข้าถึงสิทธิดังกล่าว โดยการนำเสนอประเด็นข้อนี้ มีทั้งการนำเสนอโดยตรง และ

เล่าเรื่องทางอ้อม เช่น การนำเสนอผ่านเรื่องราววิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้ชมผู้ฟังเห็นความเชื่อมโยง หรือความสำคัญ และยอมรับในสิทธิพลเมืองของคนกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น คนไร้สัญชาติ, วัฒนธรรมไม่มีเส้นกันเขตแดน เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 สังคมและชุมชน รวม 29 ตอน

เป็นกลุ่มประเด็นที่มีผลกระทบต่อคนในสังคมส่วนใหญ่ เป็นปัญหาสังคมที่คนส่วนใหญ่สนใจ เช่น พลังประชาสังคม สร้างสรรค์ชายแดนใต้, หยุดอุบัติเหตุที่ทุกคนมีส่วนร่วม, วิกฤตสังคมไทยผู้สูงอายุล้นเมือง, ชีวิตและความหวังของแรงงานไทย, เตรียมรับมือภัยพิบัติ, และปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น

จากการแบ่งกลุ่มประเด็นที่นำเสนอในรายการเวทีสาธารณะจะเห็นได้ว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ มีจำนวนมากที่สุด 30 ตอน ประเด็นปัญหาสังคม 29 ตอน รองลงมาคือประเด็นที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย และกลุ่มชาติพันธุ์ จากการรวบรวมข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่ทำให้การกำหนดประเด็นหรือการเลือกประเด็นเป็นไปในลักษณะกล่าวมาจากการที่ผู้ผลิตรายการมาจากสายงานข่าวด้านสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม จึงมีความถนัด ความสนใจ ขณะที่ประเด็นปัญหาสังคมเป็นประเด็นสาธารณะที่คนทั่วไปมีผลได้ผลเสียร่วมกัน จึงน่าจะเป็นการจุดประเด็นให้คนส่วนใหญ่สนใจ รายการเข้ามาแสดงความคิดเห็นหรือนำเสนอแนวทางแก้ปัญหามากกว่า

อย่างไรก็ตาม ในด้านผลของการนำเสนอประเด็นต่างๆพบว่า ประเด็นที่ทำให้สังคมสนใจหรือสร้างแรงกระเพื่อมของสังคมและเป็นมิติการนำเสนอที่ต่างไปจากสื่อพาณิชย์ คือ ประเด็นการจัดการทรัพยากรชุมชน ปัญหาเรื่องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหในระดับนโยบายหรือมีการดำเนินการจากภาครัฐได้เร็วขึ้น ซึ่งทีมงานมิได้ทำหน้าที่เพียงแค่การจัดเวทีสาธารณะ แต่เป็นการลงพื้นที่ร่วมติดตามประเด็นเพื่อให้ภาพการนำเสนอของแต่ละชุมชนชัดเจนขึ้น เช่น การทำรายงานพิเศษก่อนเข้าสู่ช่วงการสัมภาษณ์ในรายการเพื่อให้ผู้ชมรายอื่นเข้าใจสภาพปัญหา และการติดตามเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รายการได้รับรางวัลเกียรติยศต่างๆ อาทิ รางวัลสารคดีเชิงข่าวยอดเยี่ยมจากมูลนิธิอิศรา อมันตกุล และมูลนิธิ แสงชัย สุนทรวัฒน์ ประจำปี 2552 จากการนำเสนอข่าวคนไทยไร้สัญชาติ ทำให้คนไทยไร้สัญชาติจำนวนหนึ่งได้รับการช่วยเหลือสามารถยื่นขอมีเลข 13 หลักเพื่อทำบัตรประจำตัว

ประชาชน และคนไทยไร้สัญชาติอีกหลายแสนคนเห็นช่องทางที่จะเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ตัวเอง

ในด้านประเด็นประชาธิปไตยนั้น มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น เช่น การนำเสนอข่าวการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ.2551 ทำให้เกิดกระแสความตื่นตัวของพลเมืองกรุงเทพเพื่อรวมตัวกันเป็น "เครือข่ายพลเมืองเปลี่ยนกรุงเทพ" ในช่วงระหว่างการเลือกตั้งเพื่อตั้งคำถามและเสนอนโยบายจากมุมมองของประชาชนจนมีผลต่อการกำหนดนโยบายของผู้เลือกตั้ง หลังการเลือกตั้งรายการเวทีสาธารณะติดตามผลการดำเนินงานว่ามีการทำตามที่เขาเสี่ยงไว้หรือไม่ หรือในกรณีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ที่รายการได้นำเสนอความคาดหวังของคนเชียงใหม่ และเครือข่ายต่างจังหวัดมาร่วมในเวทีสาธารณะ และเป็นครั้งแรกที่ผู้สมัครเลือกตั้งระดับท้องถิ่นได้แสดงวิสัยทัศน์นโยบายให้กับคนทั่วประเทศ และผลจากการออกอากาศคือทำให้เกิดการตื่นตัวของประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ ในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่นของตัวเอง

ในด้านปัญหาการทุจริต การคอร์รัปชันซึ่งผู้วิจัยจัดให้อยู่ในกลุ่มปัญหาสังคมนั้น หลายประเด็นทำให้เกิดการติดตามในระดับนโยบายและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ เช่น การปฏิรูประบบรถไฟไทย ที่นำเสนอจากการเกิดอุบัติเหตุรถไฟตกราง สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของคุณภาพรถไฟ และปัญหาความขัดแย้งระหว่างการรถไฟไทยและสหภาพแรงงานการรถไฟจนมีผู้ถูกไล่ออก การนำเสนอทั้งในรายการเวทีสาธารณะและช่วงข่าวต่างๆทำให้รัฐบาลมีนโยบายจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนารถไฟไทย และแนวทางปฏิรูประบบรถไฟ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ดีขึ้น

4.2.2 ผู้ดำเนินรายการ

รายการเวทีสาธารณะ มีผู้ดำเนินรายการ คือ นางสาวนาตยา แว่ววีรคุปต์ มีประสบการณ์ทำงานด้านข่าว และสื่อประชาสังคม เป็นนักข่าวไอทีวีรุ่นแรก เคยเป็นบรรณาธิการข่าวพิเศษ ช่อง 11 ผู้ประกาศข่าววิทยุ และ คณะกรรมการสมาคมผู้สื่อข่าวโทรทัศน์และวิทยุแห่งประเทศไทย และมีประสบการณ์ทำงานร่วมกับสำนักข่าวชาวบ้าน และงานด้านสื่อสังคมมาโดยตลอด

บทบาทของผู้ดำเนินรายการสนทนาทางโทรทัศน์ คือ การเป็นผู้ถามประเด็นต่างๆ ต่อผู้ร่วมรายการ ดังที่ Shattuc, Livingstone, Lunt และ Timburg (อ้างถึงใน Jones,2005: 211) ได้เปรียบเทียบผู้ดำเนินรายการเหมือนกับผู้มีอำนาจควบคุมรายการ (host-Center) ที่จะถาม

เรื่องราวหรือบีบบังคับให้ผู้ร่วมสนทนาพูด พิธีกรจึงเปรียบเสมือน "พระเอกในจอ" ที่สวมบทบาทหลัก โดยเล่นเป็นผู้ควบคุมรายการผู้เฉลียวฉลาดในการถาม ขุดคุ้ยข้อมูล บางทีก็ถึงขั้นเป็นผู้ตัดสินปัญหาหรือเป็น "กรรมการห้ามมวย" เมื่อผู้ร่วมรายการเกิดความขัดแย้งทางความคิด ในกรณีที่มีผู้ร่วมรายการหลายฝ่ายมาร่วมในรายการคราวเดียวกัน

ความเป็นพระเอกของพิธีกร เปรียบเหมือนสัญลักษณ์ของรายการ คือ เมื่อนึกถึงรายการเวทีสาธารณะ ก็จะทำให้เห็นภาพการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ โดยเฉพาะชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน และภาพลักษณ์ของพิธีกรที่มีความน่าเชื่อถือ ความจริงจัง ในการตั้งคำถาม และซักถามถึงสาเหตุของปัญหา ความขัดแย้ง และความต้องการเรียกร้องของผู้ร่วมรายการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาต่างๆ ซึ่งในอีกด้านหนึ่ง อำนาจของพิธีกรมาจากอำนาจของคนดูที่มอบให้พิธีกรเป็นผู้ถาม หรือเป็น "ตัวแทน" (representative) ของผู้ชม เพื่อถามคำถามที่ผู้ชมอยากรู้ ซึ่งกองบรรณาธิการจะมีการประชุมกำหนดประเด็นคำถาม ซึ่งคำถามหลักจะมีการบอกล่วงหน้าให้แก่ผู้ร่วมรายการ ส่วนคำถามปลีกย่อย จะเป็นการถามเสริม เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านหรือลงลึกในรายละเอียด ทั้งนี้ บางคำถามพิธีกรรู้คำตอบแล้ว แต่ถามเพื่อให้เป็นข้อมูลแก่ผู้ชม ซึ่งในการถามตอบ มีการคำนึงถึงผู้ชมเพราะหากไม่เป็นที่น่าสนใจของผู้ชมแล้ว ผู้ชมก็จะสามารถเลือกที่จะไม่รับชมได้เช่นกัน (กำจร หลุยยะพงศ์, 2545: 261)

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของรายการสนทนาทางโทรทัศน์ที่ผู้ดำเนินรายการจะต้องมีส่วนสำคัญอย่างมากคือการปรับการสนทนาให้คล้ายคลึงกับชีวิตจริง โดยเฉพาะรายการเวทีสาธารณะที่ผู้ร่วมรายการส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน ไม่คุ้นชินกับการพูดอย่างเป็นทางการ ดังนั้น การพูด การโต้ตอบ การแสดงอารมณ์ความรู้สึก การใช้ส่ายตา ภาษาท่าทาง เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศการพูดคุยและกระตุ้นอารมณ์ให้ผู้ชมรู้สึกหรือจินตนาการในฐานะคนในกลุ่มเดียวกันกับการสนทนาหรือต้องการมีส่วนร่วมกับประเด็นปัญหาที่ถูกนำเสนอ

ทั้งนี้ สามารถวิเคราะห์ลักษณะต่างๆ ของผู้ดำเนินรายการดังนี้

1. บุคลิกภาพ

ประกอบไปด้วยลักษณะต่างๆ ได้แก่ ความเป็นทางการ, ความน่าเชื่อถือ, มุมมองที่เป็นกลาง, ความเป็นมืออาชีพ, การลงรายละเอียด, เอาใจใส่/เห็นใจ, การใช้มือ, การถามเชิงรุก, แวดตามุ่งมั่น, และ การแสดงความเข้มแข็ง

ผู้ดำเนินรายการมีบุคลิกภาพที่มีความเป็นทางการ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของรายการให้ผู้ชมเกิดความเชื่อมั่นว่าเรื่องราวสาระต่างๆ ในรายการมีประโยชน์ มีความน่าเชื่อถือ นำมาจากข้อเท็จจริง และผู้ร่วมรายการเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งในการเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ

ผู้รับผิดชอบ ซึ่งไม่มีผลประโยชน์ส่วนตัวเกี่ยวข้องกับผู้ดำเนินรายการ เพื่อนำไปสู่การเปิดการพูดคุย ถกเถียง โดยผู้ดำเนินรายการพยายามเสนอมุมมองที่เป็นกลาง (objective) มีการเล่าเหตุการณ์จากมุมมองของคนนอก หรือเป็นการรายงานแบบผู้สื่อข่าว ที่รายงานถึงเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น เพราะหากผู้ดำเนินรายการมีจุดยืนไม่ชัดเจน อาจทำให้ผู้ชมเกิดความสงสัยแคลงใจ และไม่นำไปสู่การสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองได้ เช่น ตอน มาบตาพุด ที่ฝ่ายชาวบ้านและรัฐมีจุดยืนต่างกันอย่างชัดเจน ทำให้ผู้ดำเนินรายการต้องใช้ความระมัดระวังในการนำเสนอประเด็น การตั้งคำถาม การจัดสรรเวลาให้ผู้ร่วมรายการได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้ผู้ชมสามารถใช้วิจารณญาณในการชมและการตัดสินใจด้วยตัวเอง สะท้อนปริมณฑลสาธารณะที่เป็น Communicative Action

สำหรับวิธีการซักถามของผู้ดำเนินรายการนั้น ใช้วิธีการตั้งเป็นคำถามปลายเปิด เน้นการให้แสดงความคิดเห็นก่อน จากนั้นจึงเริ่มเจาะคำถามเชิงลึก เชิงรุก โดยมีการแสดงความจริงใจ ความอยากรู้ ต่อประเด็นข้อสงสัย ใช้คำถามตรงไปตรงมา และเป็นคำถามที่ผู้ชมอยากรู้ ระหว่างการดำเนินรายการจึงต้องอาศัยเทคนิคการสร้างที่น่าเชื่อถือ และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ การใช้แวต้ามุ่งมั่น น้ำเสียงเข้มแข็ง ภาษามือ เพื่อสร้างความกระตือรือร้น และต้องตั้งคำถามแทนผู้ชม ทำให้ผู้ดำเนินรายการต้องทำหน้าที่สองทาง คือ การเป็นผู้รับสาร ผู้ส่งสาร

อย่างไรก็ตาม มีบางตอนที่ผู้ดำเนินรายการมีความลำบากใจต่อความรู้สึกของผู้ร่วมรายการ เพราะไม่อาจจะเว้นความรู้สึกได้ เห็นได้จากการใช้น้ำเสียงแสดงความห่วงใย และจากการที่นางสาวณาดตา เป็นผู้คลุกคลี ทำงานในแวดวงเอ็นจีโอ สื่อเพื่อชาวบ้าน และมีความสนิทสนมกับกลุ่มนักเคลื่อนไหวบางกลุ่ม ทำให้ต้องระมัดระวังในเรื่องความเป็นกลางเป็นพิเศษ ซึ่งนางสาวณาดตาให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า บางครั้งก็รู้สึกที่ตนเองเอาใจช่วยชาวบ้านมากเกินไป จึงต้องระมัดระวังตนเอง ให้น้ำหนักกับการถามตอบ เท่าเทียมกันสำหรับผู้ร่วมรายการทุกฝ่าย และทุกครั้งที่มีการเตรียมข้อมูลสำหรับประเด็นคำถาม จะต้องตรวจสอบข้อมูลจากหลายๆฝ่าย (ณาดตา แว่ววีรคุปต์, 2552: สัมภาษณ์)

2. วิธีการพูด / การซักถาม

ผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่ดำเนินรายการและควบคุมบทสนทนาให้อยู่ในหัวข้อที่ดำเนินรายการในวันนั้น เพราะในรายการมีองค์ประกอบของรายการ ได้แก่ รายงานพิเศษ และมีเวลาสนทนามากที่สุดประมาณ 45 นาที ในขณะที่บางครั้งมีผู้ร่วมรายการจำนวนมาก ทำให้ต้องจัดสรรเวลาให้เท่าเทียมกัน และต้องเลือกคำถามที่ตรงประเด็น ผู้ดำเนินรายการจึงต้องสร้างความเป็น

ธรรมโดยการใช้คำถามที่ตรงไปตรงมา ใช้ภาษาค่อนข้างเป็นทางการ และกึ่งทางการเมื่อซักถามผู้ร่วมรายการที่เป็นชาวบ้าน มีการให้ความเล้าถึงข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจตรงกัน และมีส่วนร่วมในการรับชมได้อย่างรู้สึก รู้จริง เช่นตอน การล่มสลายของชาวนาไทย ผู้ดำเนินรายการใช้ภาษากึ่งทางการในการตั้งคำถามอย่างตรงไปตรงมา เช่น คนที่มากว่านซื้อที่ดิน เป็นนายทุนต่างประเทศใช่ไหม? แต่แม้จะเน้นความเป็นทางการเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ แต่ในบางกรณี ผู้ดำเนินรายการก็ต้องสร้างความเป็นกันเอง เพื่อให้ผู้ร่วมรายการปรารถนาที่จะดำเนินการสนทนาด้วยความเต็มใจและจริงใจต่อกัน และให้ผู้ชมได้รับความรู้สึกร่วมไปด้วย เช่น ตอน ชาวเล..ชีวิตที่ถูกกลืนหายออกอากาศวันเสาร์ที่ 6 ธันวาคม 2551 ที่ผู้ร่วมรายการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่คุ้นชินกับการออกรายการโทรทัศน์ แต่มีปัญหาความเดือดร้อน

นอกจากนี้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลาทำให้ทีมงาน ผู้ดำเนินรายการ และผู้ร่วมรายการต้องร่วมวางแผนการสนทนา ต้องเตรียมบทสนทนาให้กระชับ ชัดเจน ไม่ซับซ้อน เพื่อให้ได้เสนอข้อมูลครอบคลุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการออกอากาศในแต่ละครั้ง เช่น ตอนคนไร้สัญชาติที่มีผู้เข้าร่วมรายการเป็นจำนวนมาก หรือการเปิดเวทีชาวเลที่เกาะเหลา มีกลุ่มผู้เข้าร่วมรายการและชาวบ้านที่มารับฟัง ผู้ดำเนินรายการต้องคอยสรุปประเด็น และต้องพยายามตั้งประเด็นการสนทนาต่อผู้ร่วมรายการหลายฝ่าย ตั้งข้อสังเกต และคำถามให้กับทุกฝ่ายได้ไขข้อข้องใจทั้งหมด ต้องเปิดโอกาสและควบคุมการสนทนาให้อยู่ในประเด็น ผู้ดำเนินรายการต้องลำดับเหตุการณ์ คิดตาม ประมวลผล และสะท้อนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะมีข้อได้เปรียบจากการที่มีพื้นฐานการเป็นนักข่าว ทำให้สามารถจับประเด็นข่าวได้ และมีทักษะในการสรุปประเด็น การตั้งคำถาม โดยเฉพาะ การใช้คำถามตรงไปตรงมา โดยการแสดงจุดยืนที่เป็นกลางไม่เลือกฝ่าย พยายามเปิดโอกาส และพื้นที่ให้กับทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน

3. น้ำเสียง

ผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ มีบุคลิกภาพเด่นในการเป็นคนเรียบเฉย มีน้ำเสียงหนักแน่น นิ่ง แม้ในประเด็นที่มีการขัดแย้งเกิดขึ้น ก็ยังรักษาระดับของเสียงได้ดี มักใช้น้ำเสียงเน้น ในการตั้งคำถามสำคัญ หรือคำถามที่ต้องการข้อมูลเชิงลึก

โดยสรุปแล้ว การใช้น้ำเสียงของผู้ดำเนินรายการส่วนใหญ่จะเน้นความเข้มแข็ง จริงจัง หากต้องการเรียกร้องให้เกิดการแก้ปัญหา หรือความช่วยเหลือจะแสดงออกโดยคำพูด และยังสะท้อนภาพรวมของรายการ หากเป็นปัญหาระดับใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง หรือเป็นเรื่องเชิง

นโยบายระดับประเทศ จะเน้นการขุดคุ้ยหาข้อเท็จจริง เปิดเวทีให้มีการเผชิญหน้าให้ทุกฝ่ายเป็นตัวแทนแสดงความคิดเห็น และจะใช้ น้ำเสียงเชิงเรียกร้องให้เกิดความสนใจในกรณีและผู้ร่วมรายการเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อน ให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้ดำเนินรายการมักสรุปท้ายรายการโดยการทิ้งท้ายให้เกิดแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกันต่อไป

จากการพิจารณาองค์ประกอบในด้านต่างๆของผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ พบว่า ผู้ดำเนินรายการมีความพยายามและความตั้งใจในการทำหน้าที่สื่อมวลชนในการใช้พื้นที่ในรายการเป็นพื้นที่สาธารณะให้แก่ประชาชน ประกอบกับจุดแข็งของรายการที่ผลิตโดยสื่อสาธารณะ ที่ไม่มีผู้อุปถัมภ์รายการเชิงพาณิชย์ ทำให้ลดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางธุรกิจไปได้ แต่การนำเสนอหรือให้นำหนักกับการขับเคลื่อนภาคประชาชน ชุมชน ที่มีองค์การพัฒนาเอกชนสนับสนุน ก็ทำให้ภาพของผู้ดำเนินรายการถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า มีการให้นำหนักกับข้อมูลจากกลุ่มเอ็นจีโอ ทำให้ภาครัฐเป็นต้นเหตุของปัญหา ซึ่งเป็นไปได้สำหรับคนที่ทำงานคลุกคลีในด้านนี้มาเป็นเวลานาน เหมือนคนที่มีความรู้พื้นฐานการเรียน การทำงานอย่างไรก็มีแนวโน้มเอียงไปทางนั้น ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยไม่ตั้งใจ (ทวีพิท พงศ์ไพบุลย์, 2552: สัมภาษณ์)

4.3 ผลจากการออกอากาศของรายการเวทีสาธารณะ

ในช่วงระยะเวลา นับตั้งแต่มีรายการเวทีสาธารณะจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างรุนแรง อาทิ เหตุการณ์ชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย การปะทะกันของกลุ่มทางการเมืองในช่วงรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ซึ่งพื้นที่รายการเวทีสาธารณะเป็นอีกหนึ่งพื้นที่สื่อของทีวีไทยที่ถูกจับตาจากภาคประชาสังคม เนื่องจากเป็นเวทีกลางที่เปิดรับนักวิชาการ นักสันติวิธี หรือตัวแทนจากกลุ่มผู้ชุมนุมมาร่วมแสดงความคิดเห็น นอกจากรายการเวทีสาธารณะ ยังมีรายการเปลี่ยนประเทศไทย วาระประเทศไทย และรายการฝ่าวิกฤตการเมืองไทยที่มีทีมงานหลักชุดเดียวกับกลุ่มที่ผลิตรายการเวทีสาธารณะ ทำหน้าที่เปิดพื้นที่สื่อตลอด โดยเฉพาะในวันที่มีเหตุการณ์ความรุนแรง จะมีช่องของการเปิดเวทีสาธารณะแทรกตลอดทั้งวันของการแพร่ภาพของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ทั้งนี้ จากเวทีสาธารณะ “มองย้อนสื่อไทยในความสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง” จัดโดยเครือข่ายสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีป้า) พบว่า จากการเฝ้าระวังการรายงานข่าวสถานการณ์การชุมนุมทางการเมือง ของ 10 สถานีโทรทัศน์ คือ ช่อง 3, 5, 7, 9, 11, ทีวีไทย, เนชั่นแซนด์เนล, เอเอสทีวี, ทีเอ็นเอ็น, และดีเอสทีวีระหว่างวันที่ 12 - 15 มี.ค. และ 21 - 23 มี.ค. ตลอด 24 ชั่วโมง

พบว่า สถานีโทรทัศน์ทุกช่องเน้นแต่การรายงานบรรยากาศเจ้าอารมณ์เป็นการรายงานข่าวสงครามมากกว่าการนำเสนอรายงานข่าวเชิงลึก เพื่อเฝ้าระวังเหตุการณ์ความรุนแรง โดยมุ่งเน้นให้สำคัญกับแหล่งข่าวที่เป็นคู่ขัดแย้ง และนำเสนอภาพความรุนแรงเข้าไปซ้ำมา ใช้ภาษาบรรยายข่าวตอกย้ำสร้างความรุนแรง แบ่งฝักฝ่ายทำให้เกิดการดูหมิ่นเหยียดหยามกันและกัน มีส่วนทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งบานปลายจนเป็นเหตุไปสู่ความรุนแรง และมีข้อเสนอแนะว่า สถานีโทรทัศน์แต่ละช่องควรตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอข่าว และตระหนักในผลกระทบของการนำเสนอว่าอาจสร้างความแตกแยก หรือทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น มุ่งเน้นการรายงานข่าวเชิงสันติภาพ เน้นแนวทางประนีประนอมทั้ง 2 ฝ่าย ให้มีความสำคัญกับประชาชนทั่วไปที่อยู่ในเหตุการณ์มากกว่าแกนนำผู้ชุมนุมและรัฐบาล ที่สำคัญสื่อควรคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในการรายงานข่าวอย่างมีอิสระและเสรี ไม่ควรให้อำนาจรัฐหรืออำนาจทุนเข้ามาแทรกแซง และไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มใด (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, 2552: สัมภาษณ์)

นอกจากนี้การเฝ้าระวังการรายงานข่าวของสื่อในสถานการณ์การชุมนุมทางการเมืองมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2549 (สมัยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยชุมนุมจนกระทั่งถึงสมัยรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) (www.thannews.th.com/index.php%3Foption) พบว่า ที่วีไทย อยู่ในกลุ่มที่ให้พื้นที่ข่าวมาก และเป็นกลุ่มที่เน้นประเด็นข่าวการวิเคราะห์เนื่องจากมีรายการพิเศษเกาะติดสถานการณ์ชุมนุมอย่างต่อเนื่อง มีการปรับเนื้อหารายการปกติ และสอดแทรกเนื้อหาข่าวการชุมนุมในรายการอื่นๆ เช่น “วาระประเทศไทย”, “รายการเวทีสาธารณะ อีกทั้งยังมีรายงานพิเศษและการตั้งคำถามการมีพื้นที่สาธารณะเพื่อพูดคุย/แลกเปลี่ยนอภิปรายสภาพปัญหาทางการเมืองในมิติที่หลากหลายและยังหาทางออกในเชิงสันติภาพ ผ่านเสียงของกลุ่มประชาชน นักวิชาการ องค์กรอิสระ และตัวแทนจากฝ่ายต่างๆ ของสังคม เช่น ประชาชน นักวิชาการ นักประชาสังคม อาจารย์มหาวิทยาลัย องค์กรภาคธุรกิจ เป็นต้น จากรายงานผลการปฏิบัติงานของทีวีไทยประจำปี 2552 โดยคณะกรรมการประเมินภายนอกยังพบว่า รายการเวทีสาธารณะมีความโดดเด่นในด้านการนำเสนอประเด็นการจัดการทรัพยากรชุมชน เห็นได้จากการที่รายการได้รับรางวัลจากการจัดทำรายงานพิเศษ และการสร้างความตื่นตัวของกลุ่มชาวบ้านให้เห็นถึงพื้นที่การนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะ

ซึ่งการพิจารณาตามกรอบทฤษฎีพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส รายการเวทีสาธารณะสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์รายการเวทีสาธารณะตามกรอบแนวคิดทฤษฎีพื้นที่สาธารณะ

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
เรื่อง การเล่นประเด็นเรื่องส่วนตัว	มีการนำเสนอเรื่องราวเฉพาะกลุ่มหรือชุมชน ในแต่ละตอนที่นำเสนอแตกต่างกันไป	ตอนคนไร้สัญชาติ
สรุปรวม	ประเด็นในบางตอนมีการเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นที่ประสบปัญหาเดียวกัน	การล่มสลายของชานาไทยออกอากาศวันที่ 19 กรกฎาคม 2551 พูดถึงเรื่องปัญหาที่ทำเกษตรกรรมของชานาต. คลองโยง จากนั้นทำให้กลายเป็นพื้นที่นำร่องในการเรียกร้องโฉนดชุมชน และมีการเรียกร้องในพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ ตอนโฉนดชุมชน..สิทธิบรรพบุรุษของคนชนเผ่า นำเสนอประเด็นการเรียกร้องโฉนดชุมชนของคนเผ่าในจังหวัดเชียงใหม่ ออกอากาศเดือน สิงหาคม 2552 ต่อมาในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกันมีการเสนอประเด็นเดินหน้าโฉนดชุมชน..ถามหาความกล้าหาญของรัฐ เป็นประเด็นต่อเนื่องในพื้นที่อื่นๆ

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
การเข้าถึงในแง่การใช้สื่อ	ผู้ร่วมรายการเป็นผู้เดือดร้อนโดยตรงสามารถใช้เวทีในรายการเวทีสาธารณะเป็นพื้นที่ในการเสนอความคิดเห็น	ตอนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชุมชน เช่น ตอน150 วัน ทวงสัญญาผู้ว่าฯ แก้ปัญหาทะเลกลืนแผ่นดิน ออกอากาศวันที่13 มิถุนายน 2552, ตอน เสียงของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ออกอากาศวันที่1 สิงหาคม 2552, ตอน เสียงสะท้อนของชุมชนกับร่างพ.ร.บ.ผังเมืองออกอากาศวันที่ 3 ตุลาคม 2552
การไม่แสดงจุดยืนอย่าง เป็นภาววิสัย (objectivity)	เนื่องจากเป็นรายการสนทนาเชิงลึกและเป็นการเปิดพื้นที่ร่วมจากทุกฝ่ายทำให้รายการต้องวางบทบาทเป็นสื่อกลาง แต่ในข้อนี้ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าภาพลักษณ์ของรายการบางกรณียังให้น้ำหนักกับภาคประชาชนมากกว่าภาครัฐ โดยเฉพาะประเด็นความขัดแย้งคู่กรณีคือรัฐและประชาชน แต่ประเด็นที่ทำได้ดีในด้านการไม่แสดงจุดยืนคือประเด็นด้านประชาธิปไตย โดยเฉพาะในช่วงการเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง	ประชาสังคม..คนเคาะระฆังยกหนึ่ง...เลือกตั้งผู้ว่ากทม.ออกอากาศวันที่ 23 สิงหาคม 2551, ถอดบทเรียนวิกฤตการเมืองไทย ออกอากาศวันที่30 สิงหาคม2551, ร่วมหาทางออกประเทศไทยออกอากาศวันที่29 พฤศจิกายน 2551 , เปิดห้องเรียนสันติภาพครั้งที่4 : เรียนรู้ความต่าง ถามหาความฝัน ออกอากาศวันที่13

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		ธันวาคม 2551
การไม่เลือกข้างทางการเมือง (impartiality)	<p>เนื่องจากประเด็นส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอเรื่องราวความขัดแย้งของรัฐกับประชาชน หรือประชาชนกับภาคเอกชน จึงเป็นหน้าที่ของทีมงานที่ต้องนำเสนอข้อมูลสองด้าน ทำหน้าที่ชกถามแทนอีกฝ่าย ซึ่งทำให้รายการรักษาความเป็นกลาง หรือการไม่เลือกข้าง ด้วยการเป็นพื้นที่นำเสนอข้อมูล และสนับสนุนการเยียวยาความขัดแย้งต่างๆ แต่หากพิจารณาถึงการตั้งชื่อประเด็น หรือผู้ร่วมรายการ ผู้วิจัยยังมองว่า รายการให้น้ำหนักกับฝ่ายประชาชนหรือชาวบ้านมากกว่า ข้อสังเกตมาจากการตั้งชื่อประเด็นทำให้เห็นว่าชุมชนหรือชาวบ้านได้รับผลกระทบ เป็นผู้ถูกระทำ และเป็นเชิงตั้งคำถามถึงแนวทางแก้ไขจากภาครัฐ ซึ่งหากมองว่าเป็นการเปิดประเด็นให้ภาคประชาชนนั้นถือว่าสมบูรณ์ แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับจากฝ่ายรัฐมากนัก</p>	<p>อนาคตริมมูลใครกำหนด ออกอากาศวันที่26 เมษายน 2551</p> <p>การล่มสลายของชวาณา ไทย ออกอากาศวันที่19 กรกฎาคม 2551</p> <p>ชลประทานชุมชน. ทางออกการจัดการน้ำ ภาคประชาชน ออกอากาศวันที่26 กรกฎาคม 2551</p> <p>คลิตี้ล่างโมเดล..ทางออก ปัญหาคนกับป่า ออกอากาศวันที่2 สิงหาคม 2551</p> <p>ที่ดินคนจนออกอากาศ วันที่ 25 ตุลาคม 2551</p> <p>ชาวเล..ชีวิตที่ถูกกลืนหาย ออกอากาศวันที่ 6 ธันวาคม 2551</p>

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		เหมืองฝาย ประชาธิปไตย บนสายน้ำที่ถูกทำลาย ออกอากาศวันที่17 มกราคม 2552
มีอิสรภาพในการ แสดงออก (Freedom of expression)	ผู้ร่วมรายการเวทีสาธารณะมีความ เป็นอิสระในการนำเสนอความเห็น จากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมรายการส่วน ใหญ่ไม่ถูกควบคุมการนำเสนอ โดยเฉพาะเมื่อเป็นรายการสด แต่ ข้อจำกัดคืออาจพูดไม่ครบทั้งหมด ไม่ สามารถลงลึกในรายละเอียดเนื่อง ด้วยข้อจำกัดของเวลาออกอากาศ ประเด็นที่มีอิสระในการเสนอ ความเห็นชัดเจน คือ ประเด็นเกี่ยวกับ ประชาธิปไตยและปัญหาความไม่ เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร	ล้อมวงคุย ปฏิบัติการคน น่าน้ำก้าวข้ามความ ขัดแย้ง ออกอากาศวันที่ 16 พฤษภาคม 2552 เสียงของคนลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา ออกอากาศวันที่1 สิงหาคม 2552
สังคมสามารถกำหนด กติกาและขอบเขตของ การรับผิดชอบให้กับสื่อ	ทีวีไทยมีกลไกสภาผู้ชมผู้ฟัง ซึ่งส่วน ใหญ่ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการ ทำงานขององค์กร ทำให้เป็นกลไก หนึ่งทางสังคมที่กำหนดกติกาและ ขอบเขตการทำงานรับผิดชอบให้กับ สื่อ	การจัดทำเวทีสาธารณะสี่ ภาคในช่วงแรกของการ จัดตั้งส.ส.ท. เป็นกลไก หนึ่งที่ทำให้เกิดรายการ เวทีสาธารณะ หรือแม้แต่ ความเห็นของผู้ร่วม รายการเป็นตัวกำหนด บทบาทของสื่อในช่วง วิกฤตการเมืองได้ เช่น ตอนสันติวิธียุติความ รุนแรง ออกอากาศวันที่ 11 ตุลาคม 2551

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		<p>ที่นอกจากจะขอรับการ ยุติความรุนแรงของคู่ ขัดแย้งทางการเมืองแล้ว ยังเรียกร้องให้สื่อมวลชน ออกมามีบทบาทในการ เยียวยาความรุนแรงและ ส่งเสริมแนวทางสันติวิธี ให้เกิดขึ้น</p>
<p>มีเวที (Forum) ให้ทุกฝ่าย แสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ ถูกปิดกั้นจากผู้มีอำนาจ ทางการเมือง</p>	<p>การจัดรูปแบบให้เป็นเวทีสาธารณะ จริง (พื้นที่สาธารณะทางกายภาพ) ทำให้ผู้ร่วมรายการ ผู้ชมผู้ฟังที่ร่วมใน การบันทึกเทปหรือถ่ายทอดสด รายการเวทีสาธารณะ เปรียบเหมือน พื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาสใน สังคมประชาธิปไตย ซึ่งการมีผู้ร่วม รายการครบทุกฝ่ายทำให้ประเด็นที่ นำเสนอส่งผลให้กลุ่มคนในพื้นที่นั้น กลายเป็นพลังประชาสังคมที่เข้มแข็ง และผลักดันให้เรื่องนั้นเข้าไปสู่ระดับ นโยบาย</p>	<p>คลิตี้ล่างโมเดล..ทางออก ปัญหาคนกับป่า ออกอากาศวันที่ 2 สิงหาคม 2551</p> <p>ชาวเล..ชีวิตที่ถูกกลืนหาย ออกอากาศวันที่ 6 ธันวาคม 2551</p>
<p>เป็นอิสระจากระบบธุรกิจ และตลาด</p>	<p>มีความเป็นอิสระจากระบบธุรกิจ และตลาด เพราะเรื่องราวยังยึดโยง กับวิถีชีวิตผู้คน วิถีการผลิตแบบ ดั้งเดิม แม้แต่เครือข่ายการผลิต</p>	<p>ตอนเครือข่ายตลาดสีเขียว การทำเกษตร ทางเลือก</p>
<p>เงื่อนไขทางการเมืองของ ผู้รับสาร และบริบททาง การเมือง</p>	<p>กลุ่มผู้ชมผู้ฟังของรายการเวที สาธารณะ คือ ชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ ให้ได้เห็นว่ามีพื้นที่สื่อที่เปิดกว้าง สำหรับพวกเขา ขณะที่กลุ่มผู้ชมผู้ฟัง</p>	<p>มีข้อสังเกตว่า ในช่วงแรก ประเด็นหรือผู้ร่วม รายการเวทีสาธารณะ เป็นเครือข่ายองค์กร</p>

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	กลุ่มอื่น คือกลุ่มคนทั่วไปที่สนใจข่าว และได้มีโอกาสเห็น ตระหนัก รับรู้ ถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ	พัฒนาเอกชนที่เคยร่วมงานกับกองบรรณาธิการมาก่อน เป็นกลุ่มคนที่เคลื่อนไหว เรียกร้องเรื่องปัญหาที่ดินทำกิน หรือ การปฏิรูปสื่อในนัยหนึ่งจึงเป็นการต่อยอดกระบวนการทางการเมืองของกลุ่มคนเหล่านี้
บทบาทของสื่อในสังคมประชาธิปไตย		
ระดับปัจเจก สร้าง ความเชื่อมโยงระหว่างคนกับสังคม	มีการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชนต่างๆมากขึ้น เมื่อมีการออกอากาศ ทำให้ตื่นตัว สนใจต่อความคิดเห็นของคนกลุ่มต่างๆ	เช่น การเสนอปัญหาที่ทำกินทำให้คนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของอาชีพเกษตรกรรมความเดือดร้อนของปัญหา และแนวทางช่วยเหลือการแก้ไข
ระดับการเมือง สร้างการเคลื่อนไหวทางการเมือง	เป็นการสร้างการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบใหม่ จากเดิมที่ชาวบ้านคิดแต่เรื่องการร้องเรียน ร้องทุกข์เดินขบวน หรือชุมนุมประท้วง กลายเป็นการคิดนำเสนอเรื่องราวผ่านพื้นที่สื่อสาธารณะ เช่น กรณีความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่	ปัญหาความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ รวม 4 ตอน มาบตาพุด..การพัฒนาบนคราบน้ำตาประชาชน ออกอากาศวันที่ 24 พฤษภาคม 2551, ถามหาอนาคต คนแม่เมาะ เหลี่ยมมองโรงไฟฟ้า

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		<p>ถ่านหิน ออกอากาศวันที่ 3 มกราคม 2552,</p> <p>เหล็วอดีตมองหาอนาคต การพัฒนาอุตสาหกรรม ออกอากาศวันที่ 21 มีนาคม 2552,</p> <p>อนาคตสิทธิลบนแผนพัฒนาภาคใต้.. ความจริงที่อยากรู้ ออกอากาศวันที่ 29 สิงหาคม 2552</p>
<p>ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสื่อ (หน้าที่ผ่านผู้รับสาร)</p>	<p>ประชาชนที่เป็นกลุ่มผู้ชมผู้ฟังของทีวีไทย รู้สึกว่าพื้นที่ในทีวีไทยเน้นการนำเสนอเรื่องราวของชาวบ้าน วิถีชีวิต การทำมาหากิน และทำให้ชาวบ้านกลายเป็นกลุ่มผู้ชมผู้ฟังที่มีปฏิสัมพันธ์ในการส่งเรื่องราวเข้ามา ยังองค์กรมากกว่ากลุ่มคนชั้นกลาง</p>	
<p>สาเหตุที่ประชาชนเลือกส่งข่าวผ่านสื่อ</p>	<p>เพราะเห็นว่าประเด็นที่มีการส่งผ่านมายังองค์กรมีการสานต่อ ไม่เพียงแต่นักข่าวพลเมือง แต่ยังผ่านรายการข่าวอื่นๆ</p>	<p>เช่นรายการเวทีสาธารณะ เปลี่ยนประเทศไทย สถานีประชาชน รายการทุกทิศทั่วไทย และทีวีไทย สุดสัปดาห์</p>
<p>ผลกระทบหลังจากส่งข่าว</p>	<p>รายการเวทีสาธารณะได้รับการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นรายการที่มีรูปแบบชัดเจนในการสร้างพื้นที่</p>	<p>ในระดับของการเยียวยา เช่น ประเด็นทางการเมือง ทำให้สังคมสนใจประเด็น</p>

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	<p>สาธารณะสำหรับประชาชนผ่านบนสื่อกระแสหลัก ซึ่งที่ผ่านมารายการลักษณะนี้จะถูกแทรกแซง โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งในประเด็นที่นำเสนอทุกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความขัดแย้งทำให้ผลของการนำเสนอพูดคุยในรายการกลายเป็นการหากระบวนการเยียวยาความขัดแย้ง ซึ่งหมายถึง การผลักดันเรื่องสู่ระดับนโยบาย การแก้ปัญหาเป็นกรณี หรือการขอความร่วมมือของสังคม</p>	<p>สันติวิธีมากขึ้น</p> <p>ประเด็นการจัดการทรัพยากรชุมชนทำให้เกิดการยอมรับสิทธิชุมชนมากขึ้น</p> <p>ประเด็นสังคม ทำให้จุดประเด็นการตื่นตัวต่อปัญหา เช่น สร้างทางรถไฟ ไล่อื้อชุมชน พัฒนา-มนุษย์ธรรมออกอากาศ วันที่ 17 ตุลาคม 2552,</p> <p>ความฝันรถไฟไทย มองไกลไปให้ถึง ออกอากาศ วันที่ 31 ตุลาคม 2552 ทำให้เกิดการปฏิรูประบบรถไฟไทย</p>
กรอบการวิเคราะห์ตามทฤษฎีการสื่อสารของฮาเบอร์มาส		
ระดับปัจเจก	ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในสิทธิในการใช้พื้นที่สื่อสารสาธารณะ ในการนำเสนอเรื่องราว พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้	ประเด็นการจัดการทรัพยากรชุมชนและปัญหาสังคมในเรื่องคนไร้สัญชาติ
ระดับสังคม ฐานะ "พลเมือง"(Citizen)	การสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะทำให้ประชาชนใช้สื่อในฐานะพลเมือง ในการแจ้ง ติดตามประเด็นข่าวสาร	ประเด็นการร้องเรียน เช่น สมัชชาสุขภาพ...เสื่อจริงหรือเสื่อกระดาษ

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	เสนอ มิใช่เป็นผู้รับสารอย่างเดียว ซึ่ง ในกรณีของนักข่าวพลเมืองนั้น นักข่าวพลเมืองทำหน้าที่เป็นกอง บรรณาธิการ และฝ่ายผลิตรายการ ด้วย	ออกอากาศวันที่26 ธันวาคม 2552 จัดระเบียบยาแพง ออกอากาศวันที่27 มิถุนายน 2552 ขนส่งมวลชนสาธารณะ.. ภาวภิภาระคนทั้งประเทศ ออกอากาศวันที่ 4 กรกฎาคม 2552
พื้นที่สาธารณะจึงเป็นที่ ๆ ทำให้เกิดการพบปะ พูดคุย ถกเถียงกันในเรื่อง ของส่วนรวม เพื่อให้เกิด เป็นความเห็นสาธารณะ ได้	เป็นพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อการ ออกอากาศในรายการเวทีสาธารณะ มีการเตรียมผู้เข้าร่วมรายการ และ กำหนดประเด็นที่จะพูดคุยไว้ก่อน พื้นที่ในรายการจึงเป็นการเสนอ ความเห็นที่มีอยู่แล้ว	เรื่องราวถูกถ่ายทอดผ่าน สื่อโทรทัศน์ ทำให้หลาย ประเด็นเกิดการนำไปต่อ ยอดในสังคมกว้าง กลายเป็นประเด็น สาธารณะ และสร้างการ เข้ามามีส่วนร่วมของคน ในพื้นที่อื่นได้
สามารถที่จะเอาข้อสรุปที่ ได้ไปเสนอต่อรัฐ	ทำได้บางกรณี แต่มักเป็นกรณีที่ เกี่ยวกับชุมชนใดชุมชนหนึ่ง	ประเด็นที่ประสบ ความสำเร็จเป็นรูปธรรม คือ การขอโฉนดชุมชน และการกำหนดเขต ปกครองพิเศษทาง วัฒนธรรมของชาวกลุ่ม ชาติพันธุ์มอแกน
โครงสร้างส่วนบนที่ ก่อให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงโครงสร้าง สังคมการเมืองไปสู่สังคม	ยังไม่เห็นผลชัดเจน	-

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
ประชาธิปไตย		
เป็นกระบวนการที่ทำให้ สาธารณชนเกิดความ เข้าใจและฉันทามติที่ นำไปสู่การกระทำ	เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อน	-
ความเท่าเทียมกันและ ความพร้อมในการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือโต้แย้งแสดงเหตุผล ระหว่างกัน	ตัวแสดงในรายการยังไม่ได้มาจาก กลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย	ยังเป็นการเสนอจาก มุมมองของชาวบ้าน เป็น พื้นที่สาธารณะสำหรับ กลุ่มคนด้อยโอกาสและ ไม่เคยมีสิทธิในการใช้ พื้นที่สื่อกระแสหลัก
การสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ใน 3 มิติ		
กิจกรรม (Work)	เป็นการสร้างกิจกรรมในชุมชนร่วมกัน	ในการ การสัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร
ปฏิสัมพันธ์ (Interaction)	เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวจากทีวี ไทย ชาวบ้าน สถาปมูชมผู้ฟัง รวมถึง กลุ่มคนดู และผู้เกี่ยวข้อง	ตอนที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ชัดเจนส่วนใหญ่เป็นตอน ที่รายการเปิดเวที สาธารณะในพื้นที่ที่ ประสบปัญหา ได้ผล ดีกว่าการจัดรายการใน สตูดิโอ
อำนาจ (Power)	เป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับ ประชาชนเนื่องจากเรื่องราวของพวกเขา เขาเป็นที่รับรู้ในสังคม และสื่อพร้อมที่ จะนำเสนอความคืบหน้าของการ นำเสนอเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง	เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชน ซึ่งชุมชนนั้นต้องมี ความเข้มแข็งพร้อมใน การต่อรอง ขับเคลื่อน ด้วยตนเองนอกเหนือจาก การพึ่งการนำเสนอผ่าน สื่อเท่านั้น

4.4 บทสรุป

รายการเวทีสาธารณะเป็นรายการที่มีการกำหนดรูปแบบการนำเสนอและเป้าหมายที่ชัดเจนในการมีบทบาทในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง และมีความแตกต่างจากสื่อพาณิชย์อื่นๆ คือ มีระยะเวลาการนำเสนอานาน 1 ชั่วโมง เน้นกลุ่มผู้เข้าร่วมรายการที่หลากหลาย นำเสนอประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ และสามารถเป็นรายการสดที่ยกกองถ่ายรายการไปยังพื้นที่จริงหรือไปตั้งเวทีสาธารณะในพื้นที่ชุมชนต่างๆได้ นอกจากนี้รายการเวทีสาธารณะยังมีปัจจัยสนับสนุน คือ ผู้ดำเนินรายการและบรรณาธิการ เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์จากการทำงานในด้านประชาสังคมและการจัดทำสื่อชุมชน ทำให้มีความเชื่อถือในสถานะคนกลางที่จะสื่อสารระหว่างคู่ขัดแย้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่

อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของจำนวนที่ผลิตรายการทำให้ในช่วงหนึ่งปีแรก การนำเสนอประเด็นต่างๆยังไม่ต่างไปจากข่าวกระแสหลักมากนักเนื่องจากรายการยังต้องใช้วัตถุดิบจากฝ่ายข่าวทีวีไทย เช่น การติดตามทำข่าว ช่างภาพ และทีมจัดหาข้อมูล ทำให้บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในช่วงหนึ่งเป็นแรกเป็นการขยายประเด็นของข่าวที่นำเสนอ โดยการหยิบยกมาถกเถียงเพื่อร่วมหาข้อเสนอนะและหาทางออก นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดของเวลาที่ต้องผลิตรายการสำหรับออกอากาศทุกสัปดาห์ ขณะที่การนำเสนอเรื่องราวบางประเด็นจำเป็นต้องใช้เวลาในการผลิตนานกว่ารายงานข่าวปกติ และข้อจำกัดของชาวบ้านที่ยังไม่เข้าใจการทำงานของสื่อมวลชน ทำให้ในช่วงแรกทีมงานต้องชักชวนชาวบ้านให้สนใจเข้ามีส่วนร่วมในรายการ กล่าวพูดกล่าวนำเสนอความเห็นในรายการ ซึ่งการที่ทีมงานเป็นหลักในการเลือกประเด็น กำหนดโครงเรื่อง การสนทนาในรายการรวมทั้งการเลือกแหล่งข่าวเข้าร่วมรายการ ทำให้ลักษณะกิจกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นกลายเป็นสื่อใช้อำนาจสื่อในการสื่อสารแทนประชาชน ทำให้พื้นที่รายการยังไม่เป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมือง

จากผลการดำเนินงานในช่วง 2 ปีแรกของการออกอากาศทางทีวีไทยพบว่ารายการเวทีสาธารณะได้รับการยอมรับจากองค์การด้านสื่อมวลชนหลายหน่วยงานในฐานะรายการที่มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในการติดตามตรวจสอบหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว และการนำเสนอประเด็นจากผู้ชม

รายการผู้ร่วมรายการ ทำให้เกิดการต้อยอดในการเสนอเรื่องราวในช่วงข่าวๆและรายการข่าวต่างๆ แต่มีข้อสังเกตว่าประเด็นที่นำเสนอในรายการส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่อิงกับปัญหาของชาวบ้าน และน้ำหนักของผู้ร่วมรายการและประเด็นที่นำเสนอเป็นข้อเรียกร้องของฝ่ายที่เสียเปรียบมากกว่า ฝ่ายรัฐหรือเอกชน การนำเสนอประเด็น รวมถึงการพิจารณาเลือกผู้ร่วมรายการในลักษณะนี้ ทำให้บทบาทของรายการเวทีสาธารณะทำหน้าที่เป็นสื่อที่เลือกข้างทางการเมือง (Partiality) เป็นผู้กำหนดประเด็นตามลักษณะของนายประตูทวาร (Gatekeeper) จึงควรเพิ่มความหลากหลายของผู้ร่วมรายการ และการให้น้ำหนักที่เท่าเทียมกันต่อคู่กรณีที่เป็นประเด็นความขัดแย้งให้ร่วมกันพูดคุยหาทางออกให้มากขึ้น

บทที่ 5

นักข่าวพลเมือง

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชน ผ่านรายการนักข่าวพลเมือง จากการศึกษากระบวนการผลิตรายการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้เข้าร่วมรายการ เทปรายการ โดยผู้วิจัยยึดแนวคิดพื้นที่สาธารณะและการสื่อสารทางการเมืองของฮาเบอร์มาส เพื่อวิเคราะห์ ตัวแสดงทางการเมือง (Political actors) ในรายการ ผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ในรายการ การเข้าถึงรายการ มูลเหตุจูงใจให้เข้าร่วมรายการ และรูปแบบของรายการที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์กระบวนการจัดทำรายการเวทีสาธารณะ วิเคราะห์บทบาททรายการเวทีสาธารณะ โดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ได้แก่ กระบวนการจัดทำรายการนักข่าวพลเมือง วิเคราะห์บทบาททรายการนักข่าวพลเมือง วิเคราะห์ประเด็นที่นำเสนอในรายการ วิเคราะห์กระบวนการทำรายการของชุมชน ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมือง ปัญหาอุปสรรค และบทสรุป ดังนี้

5.1 แนวคิดของนักข่าวพลเมือง

จุดเริ่มต้นของนักข่าวพลเมืองของไทย เกิดจากแนวคิดที่ว่าความเป็น “นักข่าว” ไม่ควรถูกผูกขาดโดยคนในวิชาชีพข่าวเท่านั้น ประชาชนทั่วไปก็สามารถที่จะทำหน้าที่สะท้อนปัญหาหรือเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนเหมือนนักข่าวอาชีพได้ (สมเกียรติ จันทรสีมา, 2552: สัมภาษณ์) โดยแนวคิดนักข่าวพลเมือง หรือการให้ประชาชนสามารถเป็นนักข่าวได้เกิดขึ้นตามกระแสสื่อใหม่หรือ New Media ที่เป็นผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร และการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อเหล่านี้ได้ง่ายขึ้น ทำให้พื้นที่ในการเสนอความคิดเห็นหรือบอกเล่าเรื่องราวก็สามารถทำได้ง่ายเช่นกัน

Mark Glaser นักคิด นักเขียน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อได้ให้คำจำกัดความของ Citizen Journalism ว่าหมายถึง ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้ผ่านการฝึกฝนให้เป็นนักข่าวมืออาชีพ แต่สามารถใช้เครื่องมืออุปกรณ์เทคโนโลยีอันทันสมัย รวมถึงการใช้อินเทอร์เน็ตในการสร้างสรรค์โต้แย้ง หรือตรวจสอบข้อมูลของสื่อด้วยตัวเอง เช่น นักข่าวพลเมืองสามารถเขียนรายงานข่าวการประชุมสภาชุมชนลงนำเสนอใน Blog หรืออาจจะตรวจสอบข่าว ข้อเขียน บทความในสื่อกระแสหลัก แล้วเขียนวิพากษ์วิจารณ์ที่จุดด้อย ข้อผิดพลาด การเอียงเอน ไม่เป็นกลางของนักข่าว คอลัมน์นิสต์ลงใน Blog หรืออาจจะถ่ายรูปหรือถ่ายคลิปวิดีโอเกี่ยวกับชุมชนลงนำเสนอในสื่ออินเทอร์เน็ต

อย่าง Blog หรือแม้แต่ในเว็บวีดีโอออนไลน์อย่าง YouTube ได้ (อ่างโน มานะ ตริรยาภิวัฒน์, มติชนออนไลน์, 28 ตุลาคม พ.ศ. 2552) พื้นที่สื่อใหม่ที่มีความเสรีในการเข้ามาใช้จึงกลายเป็นเวทีสำหรับองค์การพัฒนาเอกชน กลุ่มสื่อทางเลือก โดยในต่างประเทศมีการตั้งอาเซียนนิวมيديเอฟอรัมหรือกลุ่มสื่อบนเกาะมินดาเนา เรียกว่า มินดานิวส์ ของฟิลิปปินส์ ของซิกาโก ท็อป ส่วนในประเทศไทย เช่น เว็บไซต์ประชาไท พันธุ์ทิพย์ กระปุก แต่สื่อเหล่านี้มักถูกมองว่าเป็นสื่อที่เลือกข้าง เอนเอียง ต่อต้านรัฐบาล หรือเป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีสุดโต่งจนเกิดการควบคุม ทำให้การผลักดันให้การนำเสนอเรื่องราวจากประชาชน หรือนักข่าวพลเมือง สามารถเกิดขึ้นบนพื้นที่สื่อกระแสหลัก เพื่อให้มีระบบกระบวนการผลิตที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นการแก้ปัญหาความน่าเชื่อถือ เรื่องข้อมูล แต่จะใช้จริยธรรมวิชาชีพ ของสื่อแบบเก่าหรือสื่อกระแสหลักเป็นจุดแข็ง ร่วมกับแนวคิดการสื่อสารที่ไม่ผ่านตัวแทน(Agent) ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าสื่อสาธารณะ ซึ่งกลุ่มที่ตั้งต้นทำงาน เช่น ของประเทศมาเลเซีย เป็นต้น (สมเกียรติ จันทรสีมา, 2552: สัมภาษณ์)

สิ่งที่ทำให้สื่อของชาวบ้านแตกต่างจากการนำเสนอของนักข่าวมืออาชีพ คือกระบวนการคิดแบบชาวบ้านที่มาจากวิถีการดำเนินชีวิต การสื่อสารกันเองในชุมชน ซึ่งมักเป็นการทำความเข้าใจแบบง่าย เสนออย่างตรงไปตรงมา เช่น เรื่องความเดือดร้อนก็อยากให้แก้ไข มีเรื่องที่ดีก็อยากของการสนับสนุนให้ดียิ่งขึ้น เปรียบเหมือนการแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยไม่ต้องผ่านคนกลาง ซึ่งเป็นการสะท้อนว่า กระบวนการทางตรงที่ชาวบ้านสามารถสื่อสารผ่านสังคมนั้นเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาช่องทางสื่อสารของสื่อสาธารณะ เพื่อเป็นการดึงชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมผ่านกระบวนการทางการเมือง หรือดังที่สำนักข่าวชาวบ้าน และบุคลากรจากโต๊ะข่าวพลเมืองทีวีไทยตั้งเป้าหมายว่าต้องการส่งเสริมให้ “ชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศไทยลุกขึ้นมาเวรคืนอำนาจทางการสื่อสารให้กลับมาสู่มือชาวบ้านและคนตัวเล็กตัวน้อย” (พรณิภา โสทธิพันธุ์, 2552: สัมภาษณ์)

ก่อนที่จะเกิดนักข่าวพลเมืองในทีวีไทยนั้น นักข่าวพลเมืองได้ถูกผลักดันให้เกิดขึ้นภายใต้การทำงานของสำนักข่าวชาวบ้าน ซึ่งสมเกียรติ จันทรสีมา อธิบายว่าเป็น “พื้นที่สื่อสาธารณะแห่งใหม่” ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกลไกและกระบวนการการสื่อสารของชาวบ้าน หรือเป็นสื่อการเมืองผ่านภารกิจหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. เสริมสร้างศักยภาพการสื่อสารให้ชาวบ้านเพื่อขับเคลื่อนประเด็นปัญหาและเรื่องราวของแต่ละชุมชนไปสู่สาธารณะ
2. เป็นตัวกลางเชื่อมโยงข้อมูลทั้งในแนวราบระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน และในแนวตั้งระหว่างสื่อท้องถิ่นกับสื่อกระแสหลัก

3. ทำหน้าที่ถ่วงดุลข้อมูลข่าวสาร กระทั่งผลักดันจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข ทั้งในระดับปฏิบัติการและในเชิงนโยบาย

ทั้งนี้ สื่อแนวราบ คือการสื่อสารทั่วไป ขณะที่สื่อแนวตั้ง หมายถึงการสื่อสารผ่าน agent หรือตัวกลาง เป็นตัวเชื่อมข้อมูล เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่ลงมาสู่ชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ประเพณี ชุดความคิด ที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้น ซึ่งการเกิดขึ้นของสื่อสารสาธารณะในการ ทำหน้าที่เชื่อมโยงสื่อแนวราบและแนวตั้งนั้น จะทำให้เกิดการพัฒนาจากการที่คนเริ่มเรียนรู้ ตระหนักว่ารู้สึกว่าจะอยากสื่อสาร แล้วพอมีเครื่องมือก็ยิ่งอยากสื่อสารมากขึ้น เช่น กรณีของ ชาวบ้านคลองโยง ที่สามารถใช้กล้องวิดีโอ และโปรแกรมตัดต่องานข่าวได้ และเป็นการเชื่อมโยง ระหว่างชุมชน ได้อีกด้วย ซึ่งกระบวนการสื่อสารก็เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยิ่งข้อมูลมี การไหลเวียนมากเท่าไร ชาวบ้าน ชุมชน ก็ยิ่งเรียนรู้มากขึ้น เรียนรู้จากบทเรียนของที่อื่น อย่างเช่น ชาวบ้านจะนะ ประทิว บางสะพาน ป่อนอก หินกรูด ราชบุรี แก่งคอย ไปเรียนรู้เรื่อง ผลกระทบจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน แม่เมาะ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การศึกษาดูงานต่างชุมชน ก็เป็นการเปลี่ยนศักยภาพการสื่อสารของชุมชน ที่เคยเป็นการสื่อสารทางเดียวเป็นการสื่อสารสอง ทาง และสุดท้ายชาวบ้านจะออกแบบการสื่อสารเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ (ณาดยา แว่ววีรคุปต์, 2552: สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุนี้ ทีมงานโต๊ะข่าวพลเมืองของทีวีไทย จึงตั้งเป้าหมายโครงการนักข่าวดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของนักข่าวพลเมืองในด้านประชาธิปไตย
2. เพื่อให้เรื่องราวของชาวบ้านมีพื้นที่ในการเสนอผ่านสื่อกระแสหลัก ในมุมมองหรือ ประเด็นที่ชาวบ้านเป็นผู้กำหนดเอง

เป้าหมายในด้านประชาธิปไตยนั้น ยังหมายความครอบคลุมถึงการเรียนรู้สิทธิของ พลเมืองชั้น 2 และชั้น 3 เพราะการทำให้เกิดการยอมรับในตัวตน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และทำให้เกิด การเรียนรู้ผ่านทางหน้าจอ ยกตัวอย่างกรณีของ สมพงษ์ เบียงก่า และฟองจันทร์ สุขเสน่ห์ อายุ ๒๕ ปี ชาวบ้านจอน้อย อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ว่า สิ่งที่เราเห็น ผ่านจอเกิดขึ้นจริง และได้รับการยอมรับ โดยมีการวางรูปแบบการนำเสนอ เป็นรายงานพิเศษ หรือ สกู๊ปข่าวสั้น เวลา 3 ถึง 4 นาที ถ่ายทอดเป็นภาษาท้องถิ่น และมีภาษาไทยกลางเป็นคำแปล (sub-title) ซึ่งการใช้ภาษาถิ่นในรายการ มาจากแนวคิดที่ชาวบ้านใช้เวลาใช้วิทยุชุมชนในการ สื่อสารก็จะเป็นภาษาท้องถิ่น สามารถสะท้อนเรื่องราวได้ชัดเจน และการทำให้คนทั่วไปยอมรับ ภาษาถิ่นก็เป็นการยอมรับในตัวตน ซึ่งทีมบรรณาธิการนักข่าวพลเมืองเห็นว่าการไปบังคับใช้

ภาษากลางทำให้พวกเขา รู้สึกถูกกด ทำให้อ่อนด้อย ไม่มีพื้นที่ของตัวเอง และเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ปัญหายิ่งรุนแรงขึ้น

นอกจากนี้ การให้ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นนักข่าวผลิตข่าวในพื้นที่แล้วส่งมาออกอากาศ เริ่มจากการแก้ปัญหาการผลิตข่าว บางประเด็นข่าวเกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล ทำให้ข้อจำกัดในการเดินทางไปทำข่าวจากนักข่าวส่วนกลางในเวลาอันจำกัดทำไม่ได้ และยังเป็นการแก้ปัญหาวิธีการนำเสนอมุมมองของคนในข่าว กับผู้นำเสนอ ที่เป็นเจ้าของเรื่อง (ณาดยา แวรวีร์คุปต์, 2552: สัมภาษณ์) และสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของนักข่าวพลเมือง จึงเป็นแก่นของเรื่องราวที่ปรากฏบนสื่อกระแสหลัก โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านจอโทรทัศน์ที่เป็นสื่อที่มีอิทธิพลสูงที่สุด ซึ่งแม้จะเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้าน แต่คำถามที่เกิดขึ้นคือ ผลที่เกิดขึ้นที่คนดูทั่วประเทศจะได้รับ หรือจะสามารถเรียนรู้จากงานนั้นๆ เป็นอย่างไร ซึ่งประเด็นนี้คือ ข้อแตกต่างระหว่างการใช้พื้นที่ที่มีเดียที่สามารถจับกลุ่มเฉพาะผู้สนใจได้ แต่การใช้สื่อกระแสหลักต้องสื่อสารไปยังกลุ่มคนดูทั่วประเทศ ดังนั้น การสร้างการยอมรับงานจากนักข่าวพลเมือง จึงจำเป็นต้องสร้างการตระหนักรู้ของกลุ่มผู้ชม เพราะการวัดคุณค่า หรือคุณภาพของงานข่าวจากนักข่าวพลเมืองผ่านหน้าจอตีทัศน์ต่างจากงานข่าวจากนักข่าวมืออาชีพ กล่าวคือ คุณภาพการผลิต การถ่ายทอดภาพและเสียงอาจไม่เท่ากัน แต่สิ่งที่มีคุณค่าของแต่ละชิ้นงานคือการสร้างการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตยอีกด้วย

5.2 การผลิตรายการนักข่าวพลเมือง

แม้หลักการสำคัญของนักข่าวพลเมือง คือ การทำข่าวจากคนในท้องถิ่น แต่การนำเสนอข่าวพลเมืองผ่านสื่อสาธารณะ ที่มีเป้าหมายคือผู้ชมผู้ฟังทั่วประเทศ ทำให้ในเบื้องต้น ทีมงานของทีวีไทยและเครือข่ายสำนักข่าวชาวบ้านต้องลงพื้นที่ไปอบรมชาวบ้านใน “โครงการอบรมนักข่าวพลเมือง” ของแต่ละชุมชนทั่วประเทศ ตั้งแต่การเลือกประเด็นการนำเสนอ การวางลำดับเรื่องราว การเขียนข่าว การบันทึกภาพ การลงเสียง การตัดต่อ ตลอดจนการส่งภาพทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งล้วนต้องใช้ทักษะและเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมีการอบรมเป็นกระบวนการร่วมกันระหว่าง ชาวบ้านที่มีความต้องการสื่อสารประเด็นปัญหาของตัวเองเป็น “นักข่าวพลเมือง” กับการสื่อสารผ่านทีวีไทย ขณะเดียวกัน เครือข่ายสำนักข่าวชาวบ้านต้องหาพื้นที่ ชุมชน เครือข่ายที่ต้องการให้เข้าไปช่วยเสริมทักษะการสื่อสาร ซึ่งรวมถึงการทำหน้าที่ “ถ่วงดุล” ข้อมูลข่าวสารด้วย เพื่อมิให้เรื่องราวที่นำเสนอเป็นข่าวด้านเดียว ไม่เป็นกลาง ไม่รอบด้าน เพราะนักข่าวพลเมืองยังมีข้อจำกัดของการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น นักข่าวของสำนักข่าวชาวบ้านจะต้องเข้าไปทำงานร่วมกับชุมชน

คำถามไหนที่ชุมชนถามไม่ได้ สำนักข่าวต้องไปถามแทน เช่น คำถามถึงรัฐมนตรี หรือผู้ว่าราชการจังหวัด (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2551: 9)

5.2.1 รูปแบบรายการนักข่าวพลเมือง

เป็นลักษณะของรายการย่อย หรือช่วงพิเศษของรายการที่ทีวีไทย และรายการข่าวหลักในเวลาต่างๆ (<http://citizen.thaipbs.or.th/>) ผู้ประกาศข่าวของสถานีทำหน้าที่กล่าวนำเข้ารายการ ซึ่งเป็นการบันทึกเทปและมีการตัดต่อเรียบร้อยแล้ว แต่ละเทปมีลักษณะเหมือนกันคือ มีผู้สื่อข่าวพลเมืองเป็นผู้เล่าเรื่อง แต่ประเด็น เนื้อหา จำนวนการปล่อยเสียงสัมภาษณ์ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับเนื้อหาแต่ละตอนที่เสนอ

ในช่วงปีแรก ผลงานข่าวของนักข่าวพลเมืองปรากฏในรายการที่นี้ ทีวีไทย ทุกวัน จันทร์ ถึง ศุกร์ เวลา 21.00น. มีเวลาการนำเสนอประมาณ 3 ถึง 4 นาที และเมื่อเข้าสู่ปีที่ 2 ทางฝ่ายข่าวทีวีไทยได้มีการบรรจุช่วงนักข่าวพลเมืองลงไปในช่วงภาคค่ำและเริ่มเพิ่มสัดส่วนในช่วงข่าวอื่นๆ ด้วย อีกทั้งได้มีการจัดโครงการอบรมนักข่าวพลเมืองในภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศภายใต้การรับผิดชอบของเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ ส.ส.ท. ได้ร่วมกับประชาชนในภาคต่างๆ จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การผลิตรายการทั้งทางตรงและทางอ้อม และเพื่อให้ทุกคนสามารถทำหน้าที่ เป็นปากเสียงให้กับชุมชนของตนเองได้

5.2.2 กระบวนการผลิตงานนักข่าวพลเมือง

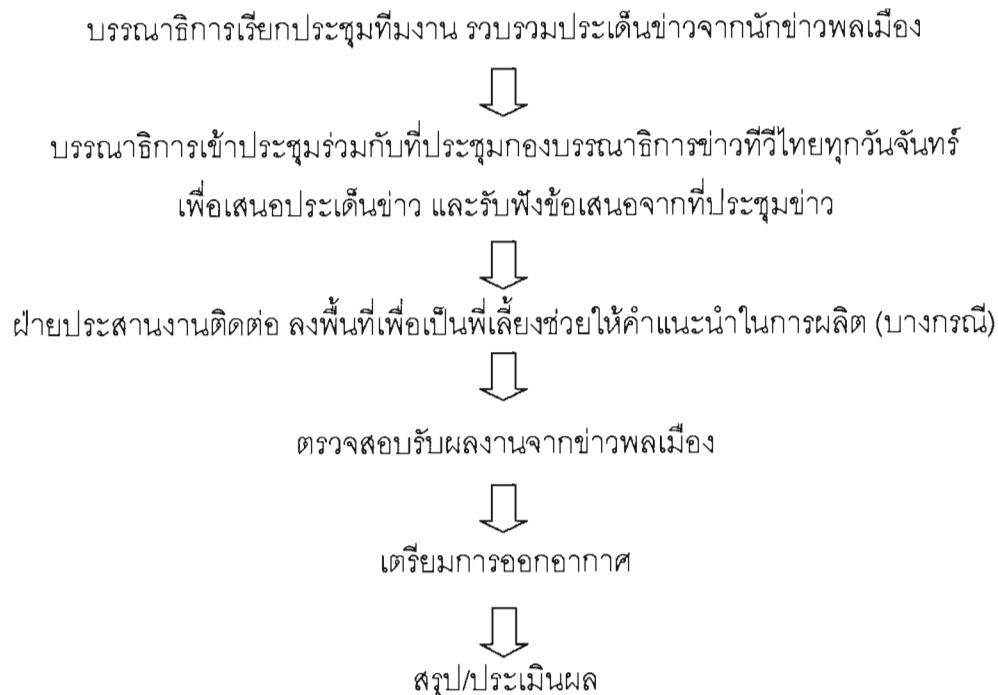
ทีมงานผลิตรายการนักข่าวพลเมือง แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

1) กองบรรณาธิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคมหรือทีมโต๊ะข่าวพลเมือง ประกอบด้วย บรรณาธิการรายการ โปรดิวเซอร์ ผู้สื่อข่าว และผู้ประสานงานรายการ ทำหน้าที่ประชุมกำหนดชุมชนที่จะไปจัดโครงการอบรมนักข่าวพลเมือง, รวบรวมและคัดเลือกประเด็นที่นำเสนอจากนักข่าวพลเมืองในที่ต่างๆ และประสานงานติดต่อเพื่อกำหนดการอบรมนักข่าวพลเมือง รวมทั้งการลงพื้นที่ควบคุมการผลิตข่าวพลเมือง

2) นักข่าวอาสาจากทั่วประเทศ คัดเลือกเป็นนักข่าว พลเมือง มาทำหน้าที่ตรวจสอบความเป็นอยู่ สภาพปัญหาในท้องถิ่น เพื่อเลือกประเด็นข่าว ทำหน้าที่บรรณาธิการข่าวอาสา ร่วมกำหนดทิศทางเนื้อหาข่าว ซึ่งในช่วงเริ่มต้นในเดือนมิถุนายน 2551 มีนักข่าวอาสา 40 คน

3) การประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น ศูนย์ข่าวอาสาอันดามัน วอยซ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สำนักข่าวประชาธรรม สำนักข่าวต่างๆ ทุกภาค ร่วมมือกัน ปรับจากวิทยุชุมชน ทำข่าวป้อนให้ทีวีไทย ในช่วงเริ่มต้นในปีแรก

ด้วยเหตุนี้ ลักษณะกระบวนการผลิตงานข้าวพลเมือง จึงเป็นดังนี้

ผลงานของนักข่าวพลเมืองงานชิ้นแรกที่ปรากฏผ่านจอทีวีไทยเกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน 2551 ที่นครศรีธรรมราช เป็นการรายงานข่าวประมงพื้นบ้าน เป็นการสะท้อนกระบวนการของประชาชนในการจัดการปัญหา และเป็นพลังในเชิงบวกของชิ้นงาน ผลงานในลำดับต่อมาเป็นการนำเสนอเรื่องอัตลักษณ์ ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ของชาวอาข่า และเริ่มมีการสร้างกระบวนการยอมรับตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ความหลากหลาย เช่น มีการลงเสียงเป็นภาษากลางมาก่อน แต่ชาวบ้านพูดแบบไม่มั่นใจ จึงลงเสียงเป็นภาษาอาข่าที่มีพลังมาก ทำให้เกิดการยอมรับในด้านของอัตลักษณ์ ตัวตน และต่อมาก็มีการนำเสนอเรื่องของกลุ่มปกากญอ และชาวมอแกน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการออกอากาศงานข่าวพลเมือง นอกจากการเปิดประเด็นใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีโอกาสนำเสนอในพื้นที่ข่าวหลักแล้ว การผลิตข่าวพลเมืองยังทำให้นักข่าวอาชีพได้ทบทวนตัวเอง ถึงการทำงานที่ผ่านมามีได้นำเสนอข่าวอย่างเท่าเทียม หรือมีข้อจำกัดหรือไม่ ขณะเดียวกัน ในระดับชุมชน ก็จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการเสนอปัญหา หรือเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่ นั่นคือ การเสนอประเด็นปัญหาผ่านสื่อสาธารณะ เรื่อง (ณาดยา แว่ววีรคุปต์, 2552: สัมภาษณ์) ทั้งนี้ เพราะงานข่าวพลเมืองมิใช่การนำเสนอให้เห็นถึงความทุกข์ยาก ทุกข์ชาวบ้าน แต่

ต้องเป็นการนำเสนอเรื่อง ให้เห็นปัญหา ทำให้ผู้อื่นเข้าใจ ทั้งนี้สามารถแบ่งการวิเคราะห์เป็นหัวข้อต่างๆดังนี้

5.3 วิเคราะห์ประเด็นที่นำเสนอในรายการ

5.3.1 แยกประเด็นที่นำเสนอในรายการนักข่าวพลเมือง

ในช่วงการออกอากาศในเวลา 2 ปีแรก รวมจำนวนครั้งที่ออกอากาศ ตั้งแต่วันที่ 2 มิถุนายน 2551 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 มีจำนวน 298 ครั้ง สามารถแบ่งกลุ่มประเด็นเป็น 4 กลุ่มดังต่อไปนี้ (รายละเอียดของประเด็นทั้งหมดอยู่ในภาคผนวก)

1) ปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรชุมชน รวม		102 ตอน
2) กลุ่มชาติพันธุ์	รวม	101 ตอน
3) สังคมและชุมชน	รวม	42 ตอน
4) การส่งเสริมประชาธิปไตย	รวม	8 ตอน

กลุ่มที่ 1 ปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรชุมชน รวม 102 ตอน การนำเสนอประเด็นปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรชุมชน เป็นประเด็นที่มักมีการติดตามนำเสนออย่างต่อเนื่อง และมีการเชื่อมโยงกับการเล่าถึงที่มาและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ทำให้ภาพของชุมชนดั้งเดิมที่มีอยู่และกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามาใหม่ ทำการแย่งชิงทรัพยากร ซึ่งในแต่ละตอนที่นำเสนอเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์เดิมกับคนเมืองหรือกลุ่มนายทุน รวมถึงความขัดแย้งกับโครงการพัฒนาของรัฐบาล อย่างเช่นกรณีแรกที่มีการนำเสนอคือ กรณีชาวประมงพื้นบ้านกับผลกระทบจากธุรกิจประมงขนาดใหญ่ ปัญหาของเรือประมงพื้นบ้านอย่างเรืออวนรุน อวนลาก เป็นปัญหาที่ชาวประมงพื้นบ้านมักจะถูกกระทบ และถูกฟ้องร้อง ออกอากาศเป็นตอนแรกวันที่ 2 มิถุนายน 2551 และนำเสนออย่างต่อเนื่องไปจนถึงเดือนกรกฎาคม ปี 2552 ในตอน ลมเล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข หรือในกรณีอื่นๆ เช่นตอนชุมชนเขาหม้อล่มสลาย ปัญหาของชาวบ้าน ที่บ้านเขาหม้อ ต.เขาเจ็ดลูก อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร เพราะในพื้นที่ที่มีการขุดเจาะและระเบิดหินเพื่อสกัดเอาแร่ทองคำ ทำให้ชาวบ้านบริเวณนั้นได้รับผลกระทบจากเสียงที่ดังและฝุ่นละออง รวมไปถึงน้ำที่ใช้ดื่มกินมีลักษณะขุ่นและมีตะกอน ตอนกำหนดอนาคตสงขลาเพื่อใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน จ.สงขลา ตอนรุกเปลวฝั่งศพชนเผ่ามอแกลน จ.พังงา พาไปดูวิถีชีวิตของชาวมอแกลนในจ.พังงา ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตอนป่าชุมชนหนองขาม ต.เนงมุด อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ ชาวบ้านที่นั่นร่วมกันแก้ปัญหาการบุกรุกป่า ตอนปัญหาที่มาบตาพุด จ.ระยอง เสียงสะท้อนของชาวบ้านถึงปัญหา

มลพิษและคุณภาพชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตอนการศึกษาผลกระทบของเขื่อนราษีไศล – เขื่อนหัวนา เรื่องราวการต่อสู้ของชาวบ้านที่ชุมนุมอยู่ที่สันเขื่อนราษีไศล จ.ศรีสะเกษ ตอนเวที 9 ปี โฉนดชุมชน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน เป็นความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในชุมชน ในมิติต่างๆ ไม่กำหนดแน่นอนว่าต้องเป็นประเด็นใด เช่น อาจเป็นการเรียกร้องสิทธิชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือเป็นการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรม เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มชาติพันธุ์ รวม 101 ตอน

เป็นการนำเสนอเรื่องราววิถีวัฒนธรรม ปัญหา และสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ คนชายขอบ คนไร้สัญชาติ ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของนักข่าวพลเมืองที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวของคนกลุ่มนี้ให้สังคมรับรู้ตัวตนอัตลักษณ์ การนำเสนอเรื่องราวด้านสิทธิพลเมืองโดยเน้นสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง เช่น กรณีการขอสัญชาติไทยของ น.ส. พงษ์จันทร์ สิทธิสนาน ที่ติดตามตั้งแต่กระบวนการยื่นเรื่อง จนกระทั่งได้รับสัญชาติและการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่า การนำเสนอเรื่องราววิถีวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นควบคู่ไปกับเรื่องการเรียกร้องสิทธิพลเมืองหรือการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เช่น เมื่อเกิดการเรียกร้องสิทธิในที่ทำกินของชาวมอแกน ก็จะมีการนำเสนอเรื่องราวงานบุญประเพณีเพื่อย้ำให้เห็นว่า กลุ่มชาวมอแกนได้อยู่อาศัยบนที่ดินที่เป็นที่พิพาทมานานแล้ว หรือกรณีของชาวมุ่บ้านคนจนที่อาศัยริมสันเขื่อนราษีไศล ก็จะมีการนำเสนอทั้งเรื่องของการเรียกร้องสิทธิ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความยากลำบากของคน และมักใช้เด็กเป็นผู้ดำเนินเรื่องประกอบเพื่อให้เห็นมุมที่หลากหลาย เช่น เรื่องเพลงของย่าที่เล่าโดยนักข่าวพลเมืองเด็กชาวมอแกน หรือบ้านของผมกับเหมืองพลวง จ.แม่ฮ่องสอน เรื่องเล่าของเยาวชนจากบ้านต่อแพ อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน ได้เดินทางไปร่วมงานบวชป่าที่บ้านเขาหม้อจ.พิจิตร ที่ในด้านหนึ่งทำให้ผู้ชมผู้ฟังเห็นภาพความสวยงามของธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และทำให้เกิดความรู้สึกเสียใจหากภาพความสวยงามเหล่านี้จะถูกทำลายโดยการรุกล้ำที่ทำกินหรือผืนป่าชุมชนของพื้นที่ดังกล่าว

กลุ่มที่ 3 สังคมและชุมชน รวม 42 ตอน

เป็นกลุ่มที่มีการนำเสนอน้อยที่สุด ซึ่งในด้านของการส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นชัดเจน คือ การนำเสนอเรื่องราวของการเลือกตั้งท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ และ เป็นการนำเสนอเรื่องราวของชุมชน หรือบุคคลในชุมชน ที่มีการคิดถึงวิถีแก้ปัญหาต่างๆ เช่น ภัยธรรมชาติ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ตอน หมูหลุม กลุ่มพึ่งตนเอง บ้านดง ต.ตาcong อ.สังขะ จ.สุรินทร์ที่เสนอการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ

โดยเน้นการผลิตแบบพึ่งพาตัวเองของชาวบ้านบ้านดง ตอนพื้นที่ "จมขัง" คือนทรพยากรให้ห้องทะเล จ.ปัตตานี ชาวบ้านที่บ้านปากบางตาวา อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ร่วมกันแก้ปัญหาทรัพยากรทางทะเลที่เหลือน้อยลง ตอนธนาคารปู ธนาคารเพื่ออนาคต ต.เนินซ้อ อ.แกลง จ.ระยอง เป็นธนาคารที่ไม่ได้รับฝากหรือถอนเงินตามแบบอย่างธนาคารทั่วไป ตอนชาวนาที่ขุนน่าน จ.น่าน การทำนาขั้นบันไดของชาวนาชนเผ่าลัวะที่ ต.ขุนน่าน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.น่าน ตอนใต้ะฝักปลอดสารที่บ้านจำรุง จ.ระยอง การสร้างบ้านดิน จ.อุบลราชธานี หรือแนวคิดขยะรีไซเคิล จ.อุบลราชธานี อาชีพเก็บขยะที่ชุมชนเกตูแก้ว อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ซึ่งทั้งหมดเป็นการนำเสนอกิจกรรมของชุมชน ซึ่งมักมีพื้นที่การนำเสนอในข่าวกระแสหลักไม่มากนัก

กลุ่มที่ 4 การส่งเสริมประชาธิปไตย รวม 8 ตอน

เป็นกลุ่มที่มีการนำเสนอประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ ความคิดเห็นเยาวชนต่อการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. โดยสภาเยาวชนเปลี่ยนแปลงกรุงเทพ อาสาเป็นนักข่าวพลเมืองไปสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนทั่วกรุงเทพฯ

5.3.2 ลักษณะการนำเสนอประเด็นของนักข่าวพลเมือง

การนำเสนอเรื่องราวของนักข่าวพลเมืองมีการใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง ใช้ภาพ และใช้ภาษาถิ่น การแสดงออกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่เป็นภาพใหญ่ในการดำเนินเรื่องให้ผู้ชมรู้สึกคล้อยตาม และมีความรู้สึกร่วมต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้น ก่อนที่จะนำเสนอประเด็นข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นตามมา เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกห่วงใยในสิ่งที่เป็นอยู่เช่นเดียวกับเจ้าของเรื่อง และเห็นคล้อยตามกับการเรียกร้องประเด็นดังกล่าว ซึ่งภาพที่ชาวบ้านนำเสนอ มักเป็นภาพกิจกรรมที่เกิดขึ้นจริง เช่น

เรื่องโบสถ์คริสต์ การต่อสู้เพื่อรักษาประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของชาวอุลักลาไว้ยผ่านการคัดค้านการสร้างโบสถ์คริสต์

เรื่องเด็กมอแกลน เรื่องเล่าจากเด็กมอแกลน บ้านทับตะวัน ที่เรียนรู้วัฒนธรรมมอแกลนผ่านบทเพลงของย่าทำให้คนดูรู้สึกเหมือนอ่านประวัติศาสตร์ เด็กมอแกลนฟังย่ำร้องเพลงร้องเง็ง แล้วมีคำถามง่าย ๆ ว่ามันคืออะไร ย่าไม่ตอบ แต่บอกว่า หลานต้องร้องเพลงนี้ให้ได้ หลานก็รู้เรียนรู้ในวันหนึ่งว่าเป็นเพลงมอแกลน เพราะเป็นมอแกลนก็ต้องร้องเพลงมอแกลน หลายเรื่องชวนให้คนดูหวนกลับไปสู่รากเหง้าของตนเอง เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างหน้าจอกับปฏิภพในสมองคนดู คนดูอาจจะไม่มีประสบการณ์ร่วมกับงานหน้าจอ แต่สิ่งที่เขาได้รับรู้ไปทบทวนความทรงจำของตัวเอง

เรื่องปลาหูของคนบางสะพาน เล่าถึงความอุดมสมบูรณ์ของฝั่งทะเลบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งหลักฐานของความอุดมสมบูรณ์ คือปลาหูจำนวนมากที่ชาวบ้านสามารถหากินได้ที่ริมหาด ต่างจากพื้นที่อื่นๆ ซึ่งหากจะจับปลาหูก็ต้องออกทะเลไปในทะเลลึก นักข่าวพลเมืองบางสะพาน เลือกว่าจะพูดถึงปลาหู ตัวแทนความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรของที่นี่ แทนที่จะพูดถึงโครงการโรงถลุงเหล็กที่กำลังเป็นชนวนเหตุความขัดแย้งในพื้นที่ เป็นมุมมองจากแนวทางการแก้ปัญหาเล็กไปสู่สิ่งที่ใหญ่กว่า เพื่อให้ผลงานช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนอีกจำนวนมาก

เรื่องคลองโยง การต่อสู้ของชาวนา ต.คลองโยง อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์บนที่ดินราชพัสดุ ซึ่งเป็นการสู้เพื่อให้มีที่ยืนอยู่ได้ในสังคมเกษตรกรรมใกล้เมือง เรื่องสัญชาติ ให้คนเสมือนไร้สัญชาติไปลงรายการสัญชาติไทย ตามม.23 พ.ร.บ.สัญชาติฉบับใหม่

ควายทะเล การสะท้อนปรากฏการณ์พื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย จ.พัทลุง เสื่อมโทรมโดยสะท้อนผ่านควายที่ต้องไปกินบัวเพราะปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง, การตื่นเงินของพื้นที่ชุ่มน้ำทำให้ควายไม่มีอาหาร ชาวบ้านจึงร่วมกันเสนอทางแก้ปัญหาด้วยซึ่งหลังจากมีการนำเสนอประเด็นปัญหาได้มีนักข่าวในพื้นที่ตามทำรายงานต่อเนื่อง

อาสาสมัครนักกฎหมาย จ.อุดรธานี เรื่องเล่ากิจกรรมที่อาสาสมัครนักกฎหมายเพื่อสิทธิมนุษยชน เป็นคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ได้ลงพื้นที่ใน จ.อุดรธานี เพื่อช่วยชาวบ้านแก้ปัญหาข้อขัดแย้งกับรัฐในการขุดหาแร่โปแตชและห้วยลำพะเนียงซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรม เป็นลักษณะการเล่าเรื่องกิจกรรมของคนรุ่นใหม่ แต่จริงๆแล้วมีการแฝงประเด็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและรัฐ

นอกจากนี้การนำเสนอเรื่องราวของนักข่าวพลเมืองมีมาตรฐานของงานข่าวแตกต่างกันไปตามความถนัดของนักข่าวพลเมืองในแต่ละพื้นที่ ภูมิประวัติศาสตร์ และต้นทุนทางความรู้และเทคนิคในการผลิต แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ การรักษาตัวตนของกลุ่มคนในภูมิภาคต่างๆ เช่น กลุ่มนักข่าวพลเมืองภาคใต้ “บุหงงซิงอ” :กลุ่มนักข่าวพลเมืองภาคใต้ที่เริ่มจากกลุ่มนักศึกษาได้รู้จักกับเครือข่ายที่ทำงานในพื้นที่ชายแดนใต้ ทีม “ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้” “สำนักข่าวชาวบ้าน” และ “ใต้ข่าวนักข่าวพลเมือง ของทีวีไทย ทีวีสาธารณะ” มาช่วยวางวิธีคิดเรื่อง “นักข่าวพลเมือง” พร้อมฝึกทักษะการสื่อสาร เขียนเรื่องเล่า การทำหนังสือพิมพ์ ถ่ายภาพ และตัดต่อเป็นคลิปวิดีโอ เพื่อนำเสนอในช่วงนักข่าวพลเมือง ของโทรทัศน์สาธารณะ โดยกลุ่มนักศึกษาทำหน้าที่เล่าเรื่องราวต่าง ๆ จากประเด็นที่ตัวเองสนใจ และเริ่มสนใจเรื่องการรับผิดชอบต่อสังคม และก้าวเป็นส่วนหนึ่ง

ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ด้วยความเชื่อว่า“ไม่มีใครที่จะเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบ้านได้ดีไปกว่าเจ้าของบ้านเล่าเอง” ตั้งแต่นั้นมาจึงเริ่มพัฒนาโครงการนักข่าวพลเมือง มีธนาคารโลก (World Bank) สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI) ร่วมกับแผนกวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สนับสนุนงบประมาณในการจัดโครงการอบรมให้แก่บรรดาเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ภายในระยะเวลา 6 เดือนสามารถอบรมเยาวชนไปแล้วกว่า 100 คน มีงานออกหน้าจอบทวิทยุไทยอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นแนวทางในการลดช่องว่างของเยาวชนและรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้เนื่องจากความยาวนานของเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในฐานะ “เหยื่อ” ที่สูญเสียคนในครอบครัวจากความรุนแรง และส่วนหนึ่งกลายเป็น “เหยื่อ” ที่ถูกสังคมตีตราว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงซึ่งนำไปสู่การควบคุมตัวและดำเนินคดีในฐานะผู้ต้องสงสัยว่าเป็นแนวร่วมของผู้ก่อความไม่สงบ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทการนำเสนอข่าวเพียงแง่มุมเดียวของสื่อกระแสหลัก ปัจจุบันกลุ่มบุหรชซึ่งทำหน้าที่นำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจของจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่สวยงาม เช่น มีหญิงมุสลิมร้อยและชายพวงมาลัยในตลาดพิธาน จ. ปัตตานี เพื่อเลี้ยงปากท้อง ครอบครัว และการศึกษาของลูกๆ แม้จะเป็นการซ้อนทับระหว่างวัฒนธรรมและศาสนาก็ตาม เพราะอิสลามเชื่อว่าการขายของทำให้ผู้อื่นนำไปเพื่อการบูชาเป็นสิ่งที่ผิดหลักศาสนา เป็นต้น เป็นการสะท้อนเสียงของชาวบ้าน ที่เกิดจากความอึดอัด คับข้องใจ ส่งต่อไปยังสังคมส่วนใหญ่ได้รับรู้ บนฐานของหลักคิดที่ว่า ‘ความจริงนั้นมีหลายชุด’ แต่ชุดความจริงของชาวบ้านทำไมกลับดังก้องอยู่เฉพาะในหมู่บ้านในระดับท้องถิ่นเท่านั้น นอกจากนี้ กลุ่มยังจัดทำ ‘บุหรชซึ่งอ News’ ซึ่งเป็นวารสารขนาด A4 จำนวน 4 หน้า ทำอย่างง่าย ๆ ด้วยโปรแกรมพื้นฐานในคอมพิวเตอร์ เพื่อสื่อสารโดยใช้ทุนไม่มากนัก และไม่ต้องพึ่งอุปกรณ์สมัยใหม่หรือการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และเป็นการทำให้ชาวบ้านทั่วไปได้เชื่อมั่นว่าเรื่องจากมุมเล็กๆ ของตัวเอง จะสามารถสื่อสารผ่านหน้าจอโทรทัศน์ได้จริง และคำว่า “ประเด็นสาธารณะ” คือประเด็นที่ชาวบ้านต้องช่วยกันขับเคลื่อน เล่า ชี้แจงจากตัวเราเอง มิใช่เรื่องราว หรือชุดความจริงที่ถูกปั้นแต่งในมุมมองของคนภายนอก (เราเดินด้วยคำถาม, 2553: ออนไลน์)

5.4 ผลจากการออกอากาศของรายการนักข่าวพลเมือง

ในระยะเวลาการออกอากาศเกิดผลในหลายมิติ ดังนี้

ผลต่อชาวบ้าน

กระบวนการทำงานข่าวพลเมืองเป็นเรื่องการเสริมพลัง (Empower) ให้แก่ชาวบ้านที่ต้องลุกขึ้นมาจัดการปัญหาตัวเอง ชาวบ้านมีความภูมิใจ ที่ได้มีพื้นที่สื่อนำเสนอเรื่องราวของตัวเอง

ผลจากการออกอากาศต่อผู้ชมทางบ้าน

สิ่งที่ต้องพิจารณาประการแรกของงานข่าวพลเมือง คือ ผู้ชมผู้ฟังเข้าใจในสารที่คนทำต้องการส่งทั้งหมดหรือไม่ เพราะแต่ละคนอาจมีภาวการณ์รับรู้ไม่ต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นต่างกัน เช่น กรณีคนดูเรื่องโบสถ์คริสต์แล้วบอกว่าทำไมไม่ไปสัมภาษณ์ชาวบ้านฝ่ายคริสต์บ้าง มีคนบอกว่าทำไมไม่หาฝ่ายที่สามมาทำงานเรื่องนี้ แทนที่จะเป็นเจ้าของเรื่องเองเล่าเอง ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นเช่นนี้ เป็นข้อดีในด้านการใช้พื้นที่สาธารณะ กล่าวคือ ทำให้เกิดประเด็นในการแลกเปลี่ยน ผู้รับสาร และผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะบวกหรือลบก็ตาม การได้รับข้อมูลแล้วเกิดมีปฏิสัมพันธ์ขึ้น เป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาประชาธิปไตยในเชิงวิคิด การมีส่วนร่วม ทำให้ผู้ชมผู้ฟังรายการสนใจติดตามเรื่องที่ไม่เคยสนใจ และได้รับรู้ตัวตน เช่น ได้รู้จักชาวเกาะลันตา สิ่งเหล่านี้คือกระบวนการที่งานข่าวพลเมืองต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับคนดูหน้าจอ

ผลต่อกระบวนการคิด

ประเด็นของนักข่าวพลเมืองได้ไปเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของนักข่าวทีวีไทย เพราะในหลายประเด็นของนักข่าวพลเมืองมีความน่าสนใจ เพราะไม่เคยปรากฏอยู่บนหน้าจอ ทำให้เกิดคำถามว่า ในเมื่อข่าวดังกล่าวได้ไปทำปฏิกริยากับคนดูจำนวนมาก แล้วในองค์กรข่าวที่เปิดพื้นที่ เปิดประเด็นนี้ มีบทบาทอย่างไรต่อข่าวพลเมือง ซึ่งเมื่อนักข่าวจากทีวีไทยตามผลผลิตผลงาน จะเป็นการอธิบายในมุมมองของทีวีไทย และมีการผลิตแบบงานข่าวอาชีพ ซึ่งจะมีเทคนิคการนำเสนอที่ต่างไปจากงานของข่าวพลเมือง

กล่าวโดยสรุป ผลของการออกอากาศได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

- สะท้อนสิ่งที่ชาวบ้านต้องการสื่อ แต่ละที่มีเรื่องราวแตกต่างกัน แต่สามารถนำมาเสนอให้คนได้รับรู้เข้าใจอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน ซึ่งควรมีการพัฒนาไปได้อีกไกล
- ปัจจุบันมีแนวทางพัฒนาเป็นสารคดีที่ยาวขึ้น

- เมื่อทำงานได้ในระยะเวลาหนึ่งปี เห็นว่า นักข่าวพลเมืองเอง มีการเปลี่ยนแปลง นิยามของความเป็นคนพื้นถิ่น ความเป็นคนไทย มนุษย์ ขยายไปสู่ความเข้าใจของพลเมือง ซึ่ง กระบวนการสามารถเชื่อมตัวเองกับสังคมใหญ่ได้ เช่น งานของเด็กมอแกน ที่ต้องการ นำเสนออัตลักษณ์ของตนเอง นี่คือนี่ที่สังคมเป็นใหญ่
- สะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่ชนบทเป็นพื้นที่ปฏิบัติของนโยบาย ดูว่าปัญหาที่เกิดขึ้น มาอยู่ ตรงไหน ของปัญหาใหญ่ ถ้าจะทำให้เกิดการขับเคลื่อน จะต้องทำอย่างไรบ้าง
- ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือ ชาวอยากกำหนดชีวิตของตัวเอง ไม่อยากทำตาม แนวนโยบายของรัฐ
- ชาวบ้านรู้สึกมีอัตลักษณ์ มีตัวตน ทำให้รู้ว่าตัวเค้าจะสามารถกำหนดประเด็นศึกษา ได้อย่างไร การรู้จักหาหลักฐาน ประเด็น ซึ่งจะมีหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการคลัง จังหวัด และเมื่อปัญหาดำเนินมาจนถึงจุดสูงงอม สื่อก็จะทำหน้าที่เป็นตัวกลาง
- ชุมชนเป็นเฟืองเล็ก ที่จะให้เฟืองใหญ่หมุน ชาวบ้านที่ได้ผ่านการต่อสู้ก็จะได้เห็น ว่า เรื่องของตัวเองเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ เกิดการประสานกับเครือข่ายที่ดิน ทำให้เกิด เรื่องต่อยอด ขณะนี้ อาทิ โฉนดชุมชน เกษตรอินทรีย์ และเรื่องอื่นๆ

เนื้อหาที่นำเสนอในพื้นที่ของนักข่าวพลเมือง ต้องการสะท้อนว่า ถ้าเรื่องผ่านสื่อ ก็จะทำให้โอกาสในการแก้ปัญหาเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น แต่สื่อเองก็ไม่สามารถแก้ปัญหาแทนพวกเขาได้ เพราะ ประเด็นที่เกิดขึ้นในพื้นที่เล็กมาก ดังนั้น สิ่งที่ได้รับการนำเสนอในรายการนักข่าวพลเมือง คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างตัวแสดงต่างๆ เช่น ปัญหาที่เดินเกษตรกรรม คนเมือง นายทุน หรือแม้แต่วรัฐ อาจมองว่าเป็นเรื่องของสินค้า ที่ดิน คือสินค้าที่สามารถซื้อขายแลกเปลี่ยน ได้ แต่ชาวบ้านจะมองว่า เป็นปัจจัยการผลิต เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต หรือเป็นจุดสร้างวัฒนธรรม หองถิ่น เมื่อมีการนำเสนอผ่านสื่อ ผลที่ได้ ไม่ใช่แค่เพียงคนที่ดูรายการแล้วเกิดคำถาม หรือ เจ้าหน้าที่รัฐดูแล้วจะเร่งแก้ปัญหาให้เพียงอย่างเดียว แต่ในกระบวนการผลิตข่าว การไปสัมภาษณ์ ชาวบ้าน นายทุน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เป็นการสร้างการตระหนักรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ชาวบ้านได้ เรียนรู้วิธีการเรียกร้องผ่านสื่อ และเห็นพื้นที่ของตัวเองในการนำเสนอเรื่องราวไปยังสังคม ผลที่เกิด จากการทำข่าวพลเมือง เพื่อออกอากาศที่ทีวีไทย จึงเป็นการสร้างการยอมรับอัตลักษณ์ของคน กลุ่มต่างๆ ทำให้เมื่อคนกลุ่มนี้ออกมาเรียกร้องเรื่องราวใดๆ ก็จะเป็นผลสำเร็จมากขึ้น

ทั้งนี้ การพิจารณาตามกรอบทฤษฎีพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส งานข่าวพลเมืองสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์รายการนักข่าวพลเมือง

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
เรื่อง การเล่นประเด็นเรื่องส่วนตัว	มีการนำเสนอเรื่องราวเฉพาะคนกลุ่มชุมชน ในแต่ละตอนที่นำเสนอแตกต่างกันไป	เช่น การขอสัญชาติ ของ น.ส. พองจันทร์ ตอน"ท้อแต่ไม่ถอย... ของอาข้าแซ่กอ" ในการการขอสัญชาติไทย ออกอากาศวันที่ 9 มี.ค. 52 ตอนฝันดีสีขาว...ของเด็กสาวอาข้า ในที่สุดความใฝ่ฝันของสีอบลูลา แซกออากู่ เด็กหญิงชนเผ่าอาข้า จ. เชียงราย ก็เป็นความจริง เมื่อสุดท้ายได้เป็นคนไทย ตาม พ.ร.บ.สัญชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2551.. ออกอากาศวันที่ 3 มี.ค. 52
ส่วนรวม	บางประเด็นมีการเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นที่ประสบปัญหาเดียวกัน เช่น การขอสัญชาติ หรือปัญหาที่ดิน	"คนไทย..ไร้ทะเบียน" บุคคลไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศไทย เนื่องมาจากหลายสาเหตุ ในขณะที่หลายคนก็เกิดในประเทศไทย แต่ก็ไม่สามารถได้รับสัญชาติไทยได้ ออกอากาศวันที่ 13 ก.พ. 52 ตอน คนไทยพลัดถิ่น

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		<p>นักข่าวพลเมืองจากจ.ระนอง เล่าเรื่องชุมชนคนไทยพลัดถิ่น ที่อ.ทับสะแก จ.</p> <p>ประจวบคีรีขันธ์ ออกอากาศ วันที่ 23 ม.ค. 52</p> <p>ความฝันของเด็กไร้สัญชาติ ควันหลังจากวันเด็กแห่งชาติ ไปฟังกันว่าความฝันของเด็กๆ ไร้สัญชาติ ที่อ.สบเมย จ. แม่ฮ่องสอน 13 ม.ค. 52</p>
การเข้าถึงในแง่การใช้สื่อ	นักข่าวพลเมืองสามารถใช้พื้นที่ของทีวีไทยในการนำเสนอข่าวได้ โดยมีการนำเสนอเรื่องราวต่อเนื่องกันหลายตอน	เช่น ปัญหาที่ดินคนจน ชาวบ้านริมเขื่อนราชสีไศล
การไม่แสดงจุดยืนอย่างเป็นภาววิสัย (objectivity)	แต่ละประเด็นจะเป็นการเสนอปัญหาให้สังคมตระหนักรู้ แต่ส่วนใหญ่จะไม่เป็นการฝากเรื่องร้องเรียนเจาะจงไปยังหน่วยงานใด แม้กระทั่งบางตอนที่ทีมข่าวพลเมืองจากทีวีไทยเป็นผู้ลงพื้นที่ทำข่าว ก็จะเป็นเพียงการสรุปผลการดำเนินงานเท่านั้น	เช่น กรณีการเรียกร้องโฉนดชุมชน ก็จะเป็นเพียงการสรุปความคืบหน้าของกระบวนการ และผลจากการออกอากาศทางทีวีไทย
การไม่เลือกข้างทางการเมือง (impartiality)	เนื่องจากประเด็นส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอเรื่องราวจากชาวบ้าน โดยชาวบ้าน หรือเจ้าของเรื่อง ทำให้น้ำหนักการนำเสนอเป็นเรื่องจากฝั่งชาวบ้าน ดังนั้นเมื่อต้องการต่อยอด	ประเด็นกลุ่ม ปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรชุมชน เป็นกลุ่มประเด็นที่รายการเสนอในมุมมองของชุมชนเกือบทั้งหมด เช่น

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	<p>ประเด็นในรายการข่าวช่วงอื่นๆ จึงเป็นหน้าที่ของทีวีไทย ที่ต้องไปติดตามประเด็นแล้วกลับมาเสนอต่อในมุมมองของนักข่าวส่วนกลาง</p>	<p>ตอน ชุมชนเขาหม้อล่มสลาย เป็นปัญหาของชาวบ้านที่บ้านเขาหม้อ ต.เขาเจ็ดลูก อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร เพราะในพื้นที่มีการขุดเจาะและระเบิดหินเพื่อสกัดเอาแร่ทองคำ ทำให้ชาวบ้านบริเวณนั้นได้รับผลกระทบจากเสียงที่ดังและฝุ่นละออง รวมไปถึงน้ำที่ใช้ดื่มกินมีลักษณะขุ่นและมีตะกอน ออกอากาศวันที่ 10 ธ.ค. 52</p> <p>ตอน ป่าชุมชนหนองขาม ต.นางมุด อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ ชาวบ้านที่นั่นร่วมกันแก้ปัญหาคาบุกรุกป่า ออกอากาศ 7 ธ.ค. 52</p> <p>ตอน ปัญหาที่มาจากตพุด จ.ระยอง เสียงสะท้อนของชาวบ้านถึงปัญหามลพิษและคุณภาพชีวิตคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ออกอากาศ 4 ธ.ค. 52</p>
หน้าที่สื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตย		
<p>มีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression)</p>	<p>นักข่าวพลเมืองที่ร่วมงานกับทีวีไทย มีสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอประเด็น หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับชุมชน</p>	<p>รายงานของนักข่าวพลเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ตอน พื้นที่สาธารณะเมืองเชียงใหม่</p>

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	<p>การประกอบอาชีพ หรือ สิ่งแวดล้อม แต่หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมือง แบ่งฝักฝ่ายจะไม่ถูกนำเสนอในข่าวพลเมือง</p>	<p>ชาวเมืองได้ร่วมสะท้อนปัญหาหลังการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่เสร็จสิ้นลงแล้ว แต่ยังคงมีพื้นที่สาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่หลายแห่งที่ยังรอการปรับปรุงแก้ไขหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสวนสาธารณะหรือหอประวัติศาสตร์ใจกลางเมือง ซึ่งคนเชียงใหม่ต้องการคำอธิบายและการจัดการให้ชัดเจน ออกอากาศวันที่ 6 ต.ค. 52</p> <p>ตอน เปิดใจ"ซีโพหฺร่า" เลขาธิการสภาแห่งชาติกระเหรี่ยง ออกอากาศวันที่ 2 ก.ค. 52</p>
<p>สังคมสามารถกำหนดกติกาและขอบเขตของการรับผิดชอบให้กับสื่อ</p>	<p>ทีวีไทยมีกลไกสภาผู้ชมผู้ฟัง และเครือข่ายนักข่าวพลเมือง ซึ่งส่วนใหญ่ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการทำงานขององค์กร ทำให้เป็นกลไกหนึ่งทางสังคมที่กำหนดกติกาและขอบเขตการทำงานรับผิดชอบให้กับสื่อ</p>	<p>ตอน ความภูมิใจของเดเดชีวิตของเดเด นักศึกษาชาวปกากะญอ ที่เข้ามาร่วมงานกับทีวีไทยในบทบาทของนักข่าวพลเมือง เกี่ยวกับความเดือดร้อนของผู้พหุกลุ่มน้ำสะละวิน สร้างความเข้าใจระหว่างคนชายแดนและเมือง นำเรื่องราวของพื้นที่ที่ได้ไปนำมาถ่ายทอด</p>

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		ทั้งวิถีชีวิตและปัญหา ออกอากาศวันที่30 พ.ย. 52
มีเวที (Forum) ให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ถูกปิดกั้นจากผู้มีอำนาจทางการเมือง	แม้นักข่าวพลเมืองจะไม่มีข้อจำกัดในการเข้าร่วมเสนอข่าว แต่การเริ่มต้นการเสนอประเด็นจากคนท้องถิ่นต่างจังหวัด ทำให้ภาพของนักข่าวพลเมืองจับกลุ่มคนชั้นล่าง คนไร้รัฐไร้สัญชาติมากกว่า ทำให้พื้นที่การนำเสนอข่าวมิได้ถูกปิดกั้นจากผู้มีอำนาจทางการเมือง แต่กลายเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง หรือกลุ่มนักธุรกิจ ไม่มีสามารถเข้าถึง และเวทีของนักข่าวพลเมือง จึงไม่เปิดกว้างเท่ากับพื้นที่สื่อในรายการเวทีสาธารณะ	กลุ่มประเด็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีวัฒนธรรมเป็นเรื่องของชาวบ้าน หรือเป็นประเด็นเชิงชนบทเท่านั้น เช่น ตอน พิธีกินข้าวใหม่ชาวมัง จ. กำแพงเพชร ประเพณีของชนเผ่าทางภาคเหนือ มีการถือปฏิบัติสืบต่อกันมา อย่างยาวนาน ออกอากาศ 13 ม.ค. 53, ตอน อัตลักษณ์ปกากะญอที่ถูกกลืน อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ชนเผ่าปกากะญอ เป็นชนเผ่าที่มีภาษาและการแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง ออกอากาศ19 ม.ค. 53 ตอน หมูหลุม กลุ่มพึ่งตนเอง (บ้านดง ต.ตาแดง อ.สังขะ จ. สุรินทร์) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นการผลิตแบบพึ่งพาตัวเองของ

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		<p>ชาวบ้านบ้านดง ออกอากาศ 20 ม.ค. 53,</p> <p>ตอน ฟัน "จมขัง" คีน ทรัพยากรให้ห้องทะเล จ. บัดตานี ชาวบ้านที่บ้านปาก บางตาวา อ.หนองจิก จ. บัดตานี ร่วมกันแก้ปัญหา ทรัพยากรทางทะเลที่เหลือ น้อยลงทุกที่ออกอากาศ 19 ม.ค. 53</p>
<p>เป็นอิสระจากระบบ ธุรกิจ และตลาด</p>	<p>มีความเป็นอิสระจากระบบธุรกิจ และตลาด เพราะเรื่องราวยังยึดโยง กับวิถีชีวิตผู้คน วิถีการผลิตแบบ ดั้งเดิม แม้แต่เครือข่ายการผลิต</p>	<p>เช่น เครือข่ายตลาดสีเขียว การทำการเกษตรทางเลือก</p>
<p>เงื่อนไขทางการเมือง ของผู้รับสาร และ บริบททางการเมือง</p>	<p>กลุ่มผู้ชมผู้ฟังของนักข่าวพลเมือง คือ ชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ ให้ได้เห็นว่ามี พื้นที่สื่อที่เปิดกว้างสำหรับพวกเขา ขณะที่กลุ่มผู้ชมผู้ฟังกลุ่มอื่น คือกลุ่ม คนทั่วไปที่สนใจข่าว และได้มีโอกาส เห็น ตระหนัก รับรู้ ถึงเรื่องราวที่ เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ</p>	<p>มีข้อสังเกตว่า ในช่วงหนึ่งปี แรก กลุ่มนักข่าวพลเมืองเป็น เครือข่ายองค์กรพัฒนา เอกชน ที่เคยร่วมงานกับ บรรณาธิการข่าวพลเมืองมา ก่อน เป็นกลุ่มคนที่ เคลื่อนไหวเรียกร้องเรื่อง ปัญหาที่ดินทำกิน หรือ การ ปฏิรูปสื่อ การขับเคลื่อน นักข่าวพลเมือง ในนัยหนึ่งจึง เป็นการต่อยอดกระบวนการ ทางการเมืองของกลุ่มคน เหล่านี้</p>

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
บทบาทของสื่อในสังคมประชาธิปไตย		
ระดับปัจเจก สร้าง ความเชื่อมโยง ระหว่างคนกับสังคม	มีการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างคน ในชุมชนมากขึ้น เมื่อมีการ ออกอากาศ ทำให้ชาวบ้านพื้นถิ่นมี ความภูมิใจ รู้สึกว่าตนมีตัวตนใน สังคม	ตอน มาลัยหอมที่ปิดตานี้ แม้ใน3จังหวัดชายแดน ภาคใต้ยังอยู่ในสถานการณ์ ความไม่สงบแต่วิถีชีวิตของพี น้องไทยพุทธและมุสลิมก็ยัง ดำรงอยู่คู่กัน ออกอากาศ 25 มิ.ย. 52, ตอน วีระเนาะ แม่เฒ่า วีระเนาะ วัย 70 ปี ได้อาศัยยอด "ลำ เท็ง" ผักพื้นบ้านในป่าพรุเลี้ยง ปากท้อง มาโดยตลอด ออกอากาศ 28 เม.ย. 52
ระดับการเมือง สร้าง การเคลื่อนไหวทาง การเมือง	เป็นการสร้างการเคลื่อนไหวทาง การเมืองแบบใหม่ จากเดิมที่ ชาวบ้านคิดแต่เรื่องการร้องเรียน ร้อง ทุกข์ เดินขบวน หรือชุมนุมประท้วง กลายเป็นการคิดนำเสนอเรื่องราว ให้ น่าสนใจ ดึงดูดผู้ชมให้รู้สึกห่วงแหน หรือเห็นคุณค่าของชุมชนต่างๆมาก ขึ้น	เช่น ประเด็นการบุกรุกพื้นที่ ทำกิน ทรัพยากรทางทะเล ชาวบ้านเลือกการนำเสนอ เรื่องวิถีชีวิตที่น่าอยู่ ความ อุดมสมบูรณ์ที่เคยมี แทนการ เรียกร้องโจมตีภาครัฐ
ความสัมพันธ์ระหว่าง ประชาชนกับสื่อ (หน้าที่ผ่านผู้รับสาร)	ประชาชนที่เป็นกลุ่มผู้ชมผู้ฟังของทีวี ไทย รู้สึกว่าพื้นที่ในทีวีไทยเน้นการ นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้าน วิถี ชีวิต การทำมาหากิน และมี ปฏิสัมพันธ์ในการส่งเรื่องราวเข้า มายังองค์กรมากขึ้น	จำนวนนักข่าวพลเมืองมาก ขึ้น และสังเกตเปรียบเทียบ จากช่วงแรกที่เป็นเรื่องราว ของชุมชนบางกลุ่ม ในปี สองมีประเด็นที่หลากหลาย มากขึ้น

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
สาเหตุที่ประชาชนเลือกส่งข่าวผ่านสื่อ	เพราะเห็นว่าประเด็นที่มีการส่งผ่านมายังองค์กรมีการสานต่อ ไม่เพียงแต่นักข่าวพลเมือง แต่ยังมีรายการข่าวอื่นๆ เช่น เวทีสาธารณะ เปลี่ยนประเทศไทย สถานีประชาชน รายการทุกทิศทั่วไทย และทีวีไทยสุดสัปดาห์	ตอน กระบวนการจับกุมเรือคราดหอย จากคุณทรงวุฒิปัทธแก้ว นักข่าวพลเมือง อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช ออกอากาศ 25 ก.ย. 52
ผลกระทบหลังจากส่งข่าว	นักข่าวพลเมืองได้กลายเป็นปรากฏการณ์นำเสนอข่าวที่มีการพูดถึงกันมากขึ้น ในฐานะช่องทางการนำเสนอข่าวของชาวบ้าน และทำให้ทีวีช่องอื่นมีการปรับตัวตาม ในลักษณะที่ให้ผู้ชมทางบ้านส่งเรื่องราวเข้ามาในรายการ	แต่ในมุมมองของนักข่าวพลเมือง นักวิชาการจำนวนหนึ่งยังมองว่า เป็นการยกพื้นที่สื่อให้กับชาวบ้านระดับรากหญ้า เป็นช่องทางของกลุ่มเอ็นจีโามากกว่าชนชั้นกลาง หรือกลุ่มนักธุรกิจ ซึ่งควรมีความเท่าเทียมในการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน
กรอบการวิเคราะห์ตามแนวทางซาเบอร์มาส		
ระดับปัจเจก	ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในสิทธิในการใช้พื้นที่สื่อสาธารณะ ในการนำเสนอเรื่องราว พุดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้	รายงานพิเศษนักข่าวพลเมือง ราชสีไศล จ.ศรีสะเกษ รัฐบาลตกลงจ่ายค่าชดเชยให้กับชาวบ้านราชสีไศล การต่อสู้ของชาวบ้านได้ถูกนำเสนอผ่านหน้าจอโทรทัศน์ โดยนักข่าวพลเมืองกลุ่มเสียงคนอีสาน จ.ศรีสะเกษ เขาได้ทำหน้าที่สื่อสารเรื่องราวจากสันเขื่อนสู่สาธารณะ ก็เพื่อสร้างความเข้าใจในสังคมถึงสิ่งที่กลุ่มผู้

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		<p>ชุมนุมกำลังทำอยู่ ออกอากาศวันที่ 5 ม.ค. 53</p> <p>ตอน ความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญชาติไทย สมพงษ์ เบียงกา ชาวเผ่าอาข่า ที่อาศัยอยู่ใน อ.เวียงป่าเป้า จ. เชียงราย ออกอากาศวันที่ 17 มิ.ย. 51</p>
ระดับสังคม ฐานะ "พลเมือง"(Citizen)	การสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะทำให้ประชาชนใช้สื่อในฐานะพลเมือง ในการแจ้ง ติดตามประเด็นข่าวสาร เสนอ มิใช่เป็นผู้รับสารอย่างเดียว และผลักดันให้มีส่วนร่วมเป็นกองบรรณาธิการ และฝ่ายผลิตรายการ	สังเกตได้จากการนำเสนอประเด็นอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกัน เช่น เรื่องชาวบ้านที่เขื่อนราศีไศล มีการเสนอครบทั้ง 4 กลุ่มประเด็น
พื้นที่สาธารณะจึงเป็นที่ ๆ ทำให้เกิดการพบปะ พูดคุย ถกเถียงกันในเรื่องของส่วนรวม เพื่อให้ เกิดเป็นความเห็น สาธารณะได้	เนื่องจากเรื่องราวถูกถ่ายทอดผ่านสื่อโทรทัศน์ ทำให้หลายประเด็นเกิดการนำไปต่อยอดในสังคมกว้าง กลายเป็นประเด็นสาธารณะ และสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในพื้นที่อื่นได้	
สามารถที่จะเอาข้อสรุปที่ได้ไปเสนอต่อรัฐ	ประเด็นที่นำเสนอในนักข่าวพลเมือง หากมีการต่อยอดเป็นประเด็นสาธารณะ จะถูกนำไปขยายการนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะ และรายการข่าวอื่นๆ	ประเด็นที่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม คือ การขอโฉนดชุมชน และการกำหนดเขตปกครองพิเศษทางวัฒนธรรมของชาวกลุ่มชาติพันธุ์มอแกน

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
โครงสร้างส่วนบนที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง โครงสร้างสังคม การเมืองไปสู่สังคม ประชาธิปไตย	ยังไม่เห็นผลชัดเจน	-
เป็นกระบวนการที่ทำให้สาธารณชนเกิดความเข้าใจและ ฉันทามติที่นำไปสู่ การกระทำ	เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อน เพราะเวลาการนำเสนออย่างน้อย	-
ความเท่าเทียมกัน และความพร้อมใน การแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นหรือโต้แย้ง แสดงเหตุผลระหว่าง กัน	ยังเป็นการเสนอจากมุมมองของ ชาวบ้าน เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับ กลุ่มคนด้อยโอกาสและไม่เคยมีสิทธิ ในการใช้พื้นที่สื่อกระแสหลัก	ประเด็นกลุ่มประชาธิปไตย/ สิทธิพลเมือง
การสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ใน 3 มิติ		
กิจกรรม (Work)	เป็นการสร้างกิจกรรมในชุมชน ร่วมกัน เพราะในการบันทึกภาพข่าว การสัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร อาศัยการสร้างกิจกรรม ร่วมกัน	เห็นได้จากการวางโครงเรื่อง ลำดับการนำเสนอในงานข่าว แต่ละตอน จะมีการไป สัมภาษณ์คนในท้องถิ่น มี ภาพกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น ตอน ๓ สงขลาจะเป็นดังมาบ ตาพุด ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ มาบตาพุด จ.ระยองได้ถูก นำมาพูดคุยกันเป็น กรณีศึกษาผ่านเวทีสัมมนาที่ จังหวัดสงขลา ออกอากาศ 28 เม.ย. 52

ประเด็นการวิเคราะห์	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
ปฏิสัมพันธ์ (Interaction)	เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวพลเมือง ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่สื่อจากทีวีไทย สภาผู้ชมผู้ฟัง รวมถึงกลุ่มคนดู และผู้เกี่ยวข้อง	เห็นได้จากการจัดโครงการอบรมนักข่าวพลเมือง
อำนาจ (Power)	เป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับประชาชนเนื่องจากเรื่องราวของพวกเขาเป็นที่รับรู้ในสังคม และสื่อพร้อมที่จะนำเสนอความคืบหน้าของการนำเสนอเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง	สิ่งที่นำเสนอผ่านข่าวพลเมืองนั้นปรากฏควบคู่ไปอย่างครบมิติ คือ เป็นการทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คุณค่าของชุมชนผ่านกลุ่มประเด็นภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีวัฒนธรรม ทำให้การเรียกร้องการจัดการชุมชนของตัวเองมีน้ำหนักและทำให้ภาพของการสื่อสารตามระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพ ในฐานะพลเมืองมีความชัดเจนขึ้น

5.5 ปัญหา / อุปสรรค

หากวัดความสำเร็จของนักข่าวพลเมืองจากจำนวนชิ้นงาน การเกิดเครือข่ายนักข่าวพลเมืองในภูมิภาคต่างๆ นับตั้งแต่ริเริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2551 ถึงปัจจุบัน ถือได้ว่ามีความสำเร็จในการทำให้เป็นที่รู้จักและยอมรับจากภาคประชาชน สามารถดึงกลุ่มคนในพื้นที่ต่างๆ แม้กระทั่งกลุ่มที่ไม่เคยสนใจงานสื่อ เข้ามาร่วมมีบทบาทและตัวตนในพื้นที่สื่อสารสาธารณะได้ แต่หากจะพิจารณาในด้านบทบาทของพื้นที่นักข่าวพลเมืองในทีวีไทย ว่าเป็นการขับเคลื่อนทางการเมือง การนำประเด็นปัญหาเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง ยังมีข้อจำกัด เช่น การยึดติดมาตรฐานสื่อกระแสหลัก และความคลุมเครือระหว่างสื่อชาวบ้าน กับนักข่าวที่มาลงพื้นที่

เสาวลี วีรกุล เลขาธิการวิทยุชุมชนบางสะพาน ประจวบคีรีขันธ์ มีความคิดเห็นว่าการที่ทีวีไทยได้อบรมนักข่าวพลเมือง ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดี เพราะทีวีไทยนับเป็นช่องทีวีกระแสหลัก ที่ทุกบ้านเปิดรับชมได้ แต่บางครั้งการเสนอข่าวอยู่ที่ความเป็นชาวบ้าน อยู่ที่ความบริสุทธิ์ใจ แต่เมื่อทำเข้าไป ก็มีการตีกลับให้แก้บท ถ้าเป็นเช่นนี้ ต่อไป นักข่าวพลเมืองจะกลายเป็นนักข่าวกระแสหลัก กลายเป็นต้องสร้างจรรยาบรรณขึ้นมา ขณะที่การให้เกณฑ์ความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนอาจไม่เกิดขึ้นในสื่อพลเมือง หรือสื่อมวลชนที่เป็นชาวบ้าน เพราะชาวบ้านที่ถูกขึ้นมาทำหน้าที่สื่อ เกิดจากความต้องการสื่อประเด็นความขัดแย้ง จึงต้องการเสนอเรื่องราวของตน เช่น กรณีการต่อต้านโรงไฟฟ้า ชาวบ้านจะไม่สามารถเสนอเรื่องที่เป็นกลาง โดยบอกถึงข้อมูลว่าโรงไฟฟ้าไม่ดีอย่างไร เพราะชาวบ้านในพื้นที่มีธงอยู่แล้วว่าไม่เอาร้อยเปอร์เซ็นต์ (เสาวลี วีรกุล, 2552: สัมภาษณ์) ดังนั้น นักข่าวพลเมืองจึงอาจเป็นเพียงกระบอกเสียงของชาวบ้าน แต่ไม่ใช่ข่าวที่น่าเสนอข่าวอย่างมืออาชีพ และการเสนอในช่วงนักข่าวพลเมืองในทีวีไทยอาจไม่ตอบโจทย์การแก้ปัญหาเท่าที่ควร แต่เป็นเพียงการเปิดประเด็นเท่านั้น โดยนักข่าวนักข่าวพลเมืองต้องทำงานร่วมกับสื่ออื่นๆ และขับเคลื่อนในพื้นที่ด้วย จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการและตัวแทนนักข่าวพลเมืองพบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ อาทิ

1) กระบวนการทำงานข่าว ชาวบ้านหวังว่าจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน แต่ที่ผ่านมาไม่ถูกเพราะคนในชุมชนแก้ไขไม่ได้ เมื่อนักข่าวพลเมืองทำงาน ก็จะพยายามหาทางแก้ปัญหา ซึ่งการเชื่อมข้อมูลเข้ากับเจ้าของเรื่อง ทำให้เห็นว่า เรื่องเหล่านี้ไม่ใช่ปัญหาใหญ่ แต่เรื่องดังกล่าวไม่ถูกขับเคลื่อนต่อ

2) นักข่าวพลเมืองไม่ใช่ข่าวมืออาชีพ แต่พยายามทำเป็นมืออาชีพ ทำให้เรื่องที่น่าเสนอยังเป็นมุมมองของนักข่าวอาชีพ การลำดับเรื่องราว หรือ ความคาดหวังในผลงาน เช่นงานในช่วงแรก เจ้าหน้าที่กองบรรณาธิการข่าวทีวีไทยหลายคน ยังไม่สนับสนุนให้นำข่าวพลเมืองมาออกอากาศ เพราะไม่เห็นด้วยที่มีการใช้ภาษาถิ่น หรือคุณภาพของภาพที่ถ่ายมายังไม่ดีพอ

3) ในช่วงหนึ่งปีแรก มีทีมข่าวพลเมืองทำงาน 4 คน ทำงานทั่วประเทศ ทั้งการประสานงานทำรายการข่าว การลงพื้นที่ทำข่าว การอบรมข่าวพลเมือง การประสานงานกับองค์กรทีวีไทยยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากปัญหาวัฒนธรรมองค์กร รวมถึงการประสานงานร่วมกับนักข่าวเกาะกึ่ง หรือ สตรีทเจอร์นในพื้นที่จังหวัดต่างๆ

4) ความเข้าใจผิดของชาวบ้าน ว่าการจะถูกนำเสนอประเด็นข่าวต้องมาจากการเคลื่อนไหวต่อต้าน เช่น การเดินขบวนประท้วง

5) ในช่วงหนึ่งปีแรก งานข่าวพลเมืองที่ออกทุกวัน วันละ 3 นาที ยังเป็นพื้นที่เฉพาะอยู่ และยังไม่ได้แทรกอยู่ในพื้นที่ข่าวหลักของแต่ละวัน ทำให้เกิดความแปลกแยก แต่ในระยะหลังมีการเพิ่มพื้นที่ข่าวและให้ความสำคัญมากขึ้น

6) ประเด็นที่อ่อนไหว ที่ทีมข่าวมีอาชีพลงไปตามข่าวต่อ ทำให้การนำเสนอข่าวเป็นมุมมองของนักข่าวอาชีพ หรือจากคนเมือง เรื่องที่เป็นการเรียนรู้ใหม่ เช่น เรื่องโบสถ์คริสต์ ทำได้ไม่ดี

ระยะเวลาการนำเสนอในช่วงหนึ่งปีแรก 3 ถึง 4 นาทีต่อวัน ต่อหนึ่งรายงานข่าวสั้น ยังคงเป็นข้อจำกัดของความหมายของการใช้พื้นที่สาธารณะ เพราะเวลาดังกล่าวเมื่อเทียบกับเวลาออกอากาศทั้งหมด เฉพาะช่วงเวลาของการนำเสนอข่าว หรือรายการข่าว เป็นจำนวนไม่ถึงร้อยละ 1 และช่วงเวลาออกอากาศในรายการที่ทีวีไทย เป็นเวลาที่ชาวบ้าน หรือคนต่างจังหวัดส่วนใหญ่ เข้านอนแล้ว ซึ่งจากการสอบถามชาวบ้านที่ได้ติดตามดูรายการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรมีการนำเสนอข่าวพลเมืองในช่วงเวลาข่าวค่ำซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มียุทธศาสตร์คนดูมากที่สุดเป็นเวลาออกอากาศหลักของสถานี (prime time) และจะมีผลต่อคนดู และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากกว่า อย่างไรก็ตามหลังการออกอากาศเป็นเวลาหนึ่งปี ประเด็นการขยายและเวลา และช่วงเวลาออกอากาศ ได้มีการพูดคุยในกองบรรณาธิการข่าวพลเมืองและที่ประชุมข่าวทีวีไทย รวมถึงระดับกรรมการนโยบาย เนื่องจากได้รับผลตอบรับที่ดีจากกลุ่มคนดูและสังคม มีการพูดถึงวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์จากสื่อแขนงต่างๆถึงการนำเสนอข่าวในมิติใหม่ และการเปิดพื้นที่สื่อสำหรับประชาชน และทำให้ในปีที่สองและสามของทีวีไทย มีการเพิ่มช่วงเวลาในการออกอากาศในช่วงข่าวเช้า ข่าวเที่ยงและข่าวค่ำ และให้นักข่าวพลเมืองมีส่วนร่วมในการเสนอประเด็นข่าวผ่านรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ ซึ่งเป็นรายการข่าวที่นำเสนอเรื่องราวจากชุมชนท้องถิ่นต่างๆทั่วประเทศ

ปัญหาและอุปสรรคของนักข่าวพลเมืองดังกล่าว สะท้อนว่า บทบาทของพื้นที่ข่าวพลเมืองคือการเปิดประเด็นทางการเมืองเท่านั้น ประภาส ปันตบแต่ง ให้ความเห็นในฐานะนักข่าวพลเมืองคนหนึ่งว่า ข้อจำกัดของนักข่าวพลเมือง เปรียบได้กับหนังสือพิมพ์ เป็นข่าวหน้าใน เป็นข่าวเล็กๆที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หลายครั้งที่ออกข่าวแต่นักการเมืองก็ไม่ตัดสินใจ แต่พอไปชุมนุมกับเครือข่ายมีแรงกดดันมากกว่า แต่นี่ก็เป็นแรงเสริม ทำหน้าที่ได้ในระดับหนึ่ง แต่จะทำขนาดกดให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนั้นไม่พอ แต่นักข่าวพลเมืองก็ไม่จำเป็นต้องเรียกร้องขนาดนั้น (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552: สัมภาษณ์) ด้วยเหตุนี้ นักข่าวพลเมืองจึงทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารในการสื่อสาร แต่กองบรรณาธิการข่าวพลเมืองของทีวีไทย เป็นผู้ตัดสินใจเลือกเสนอประเด็น และสานต่อ

เพื่อนำประเด็นไปขยายผลในการติดตามการแก้ไขปัญหา ซึ่งทำได้ต่อเนื่องในรายการอื่นๆ อาทิ รายการเวทีสาธารณะ เพื่อเปิดเป็นพื้นที่รับฟังความเห็นอย่างรอบด้าน หรือในช่วงรายการข่าวของทีวีไทย ให้ทีมบรรณาธิการข่าวที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ได้ตามเรื่องต่อ เพื่อให้ทีวีไทยในภาพรวมมีบทบาทในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองได้

ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข บรรณาธิการเว็บไซต์ประชาไท มีความเห็นต่อการเปิดพื้นที่สาธารณะในสื่อทางเลือก หรือสื่อชุมชนประเภทต่างๆ ทั้งการเกิดสื่อพลเมือง วิชชุชุมชน บล็อกเกอร์ กำลังลดทอนพลังของสื่อกระแสหลัก ทำทลายความคิดความเชื่อเดิมที่ไม่หลากหลาย ความหลากหลายที่เกิดขึ้นในโลกและสื่อใหม่ได้ทำลายความเชื่อกระแสหลัก ทำทลายวาทกรรมที่ผูกขาด ความคิดชุดเดียว รัฐเดียว อุดมคติเดียว ซึ่งสุดท้ายเชื่อว่า มนุษย์จะเรียนรู้ที่จะอยู่ท่ามกลางความหลากหลาย จนเชื่อว่าไม่มีอะไรจริงแท้แน่นอน ซึ่งนั่นอาจจะทำให้เกิดสันติ แต่การที่มุมมองต่างๆ ยังไม่ได้รับการยอมรับ เพราะสื่อชุมชนเองยังมุ่งสู่กระแสหลักมากเกินไป เช่น ประเด็นความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนยังคงมุ่งเน้นการแก้ปัญหาจากส่วนกลาง ในระดับนโยบาย (ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข, 2552: สัมภาษณ์) กลายเป็นว่าหน่วยงานระดับท้องถิ่น หรือพลังของชาวบ้านไม่มีอำนาจในการกระทำการสิ่งใด แม้กระทั่งการตัดสินใจในทรัพยากร หรือเรื่องของวิถีชีวิตชุมชนของตน ดังนั้น ปัญหาอุปสรรคของสื่อชุมชน สื่อชาวบ้านจึงเป็นปัญหาเช่นเดียวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ การกระจุกตัวของอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง

นอกจากนี้ การทำงานข่าวพลเมืองต้องการพื้นที่การนำเสนอมากขึ้นในทีวีไทย แต่ทำไม่ได้เกิดจากปัญหาด้านการผลิต บุคลากร และการยอมรับในองค์กร การนำเสนอประเด็นข่าวของนักข่าวพลเมืองในกองบรรณาธิการข่าวหลัก เป็นการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ข่าวกับข่าวประเภทอื่นๆ ซึ่งในที่ประชุมมีการโหวตรับฟังความเห็นจากบรรณาธิการข่าวกลุ่มต่างๆ กันไป การอนุมัติที่มผลิตไปทำรายการหรือทำข่าว หรือแม้แต่ การที่นักข่าวหลัก ไม่สามารถตามประเด็นข่าวได้ละเอียด หรือใช้ภาษาข่าวว่าตื้นเขินไม่แตก และมีความคาดหวังว่าคนในพื้นที่เล่าเรื่องได้ดีกว่า หรือประเด็นย่อยเกินกว่าที่นักข่าวหลักจะตามต่อ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการมีนักข่าวพลเมืองเพื่อแบ่งเบาภาระของนักข่าวอาชีพ และเป็นการเพิ่มชิ้นงานที่จะมาออกอากาศในพื้นที่ข่าวสาธารณะ ตลอดจนแนวทางปรับปรุงการอบรมพัฒนานักข่าวพลเมืองและการต่อยอดผลงานข่าวพลเมืองต่อไปในอนาคต

5.6 บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์รายการนักข่าวพลเมือง พบว่า รายการนักข่าวพลเมืองมีการดำเนินการตามเป้าหมายของรายการ คือการเปิดพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่สำหรับประชาชนในการนำเสนอเรื่องราวผ่านสื่อสาธารณะ ทำให้เนื้อหาที่นำเสนอในรายการมีความโดดเด่นในการนำเสนอปัญหาความขัดแย้งในชุมชน, การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น, วิถีวัฒนธรรม, และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นข่าวของชาวบ้าน กลุ่มคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ เด็กด้อยโอกาส และกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งการพิจารณาประเด็นที่นำเสนอในรายการนักข่าวพลเมืองในระยะเวลาการออกอากาศ 2 ปีแรก พบว่า เป็นการเสนอประเด็นของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากนโยบายและโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐ หรือการประกอบกิจการของภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การนำเสนอข่าวในพื้นที่ของนักข่าวพลเมืองเป็นลักษณะของการเลือกข้างทางการเมือง(Partiality) ในการเสนอข่าวและข้อมูลของผู้ถูกระทำ หรือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ผู้เสียผลประโยชน์ และไม่เป็นไปตามกรอบแนวคิดพื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่ต้องเป็นพื้นที่ที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนเพื่อใช้เหตุผลสร้างฉันทามติหรือข้อเสนอร่วมกันเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบาย (Habermas, 1989: 197)

อย่างไรก็ตามมุมมองของความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคของนักข่าวพลเมืองนั้นมีความแตกต่างกัน ดังนี้

1. กองบรรณาธิการทีวีไทย มีความเห็นร่วมกันว่า งานข่าวพลเมืองเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่ให้แก่ชาวบ้าน เป็นการเปิดช่องทางการสื่อสารทางการเมือง และส่งเสริมการมีส่วนร่วม แม้จะมีข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคในด้านการผลิต ทำให้ผลงานไม่ได้คุณภาพเท่ากับมืออาชีพ แต่ได้อารมณ์ความรู้สึกว่าเป็นผลงานจากชาวบ้าน โดยเฉพาะการใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอ ทำให้ผู้ชมผู้ฟังรู้จัก เข้าถึงตัวตนของผู้คนเหล่านั้น ในมุมมองของประชาธิปไตย คือการยอมรับสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน และสร้างแรงกระเพื่อมให้ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ สนใจเข้าร่วมโครงการอบรมนักข่าวพลเมือง และขยายความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นกลุ่มโรงเรียน นิสิต นักศึกษา ให้มีโอกาสเสนอผลงานของตนเองมากขึ้น

สิ่งที่เกิดในนักข่าวพลเมืองประการสำคัญ คือ การสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งผลสะท้อนกลับไปยังสื่อทีวีอื่นๆ ให้ปรับวิธีการนำเสนอโดยการให้ผู้ชมผู้ฟังกลายเป็นผู้ส่งสาร ทำให้โครงการการสื่อสารเป็นสองทาง และมีผลต่อการกำหนดประเด็นการนำเสนอเป็นไปตามความต้องการของผู้ชมผู้ฟังมากขึ้น ลักษณะนำเสนอประเด็นของนักข่าวพลเมืองหรือการนำเสนอข่าว หรือความขัดแย้งโดยอารมณ์บวกต่อชุมชน กล่าวคือเมื่อชุมชนมีเรื่องเดือดร้อน จะมีการ

นำเสนอประเด็นความเดือดร้อนนั้น ควบคู่ไปกับภาพวิถีชีวิตชุมชนในมิติต่างๆ เช่น การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งจะเน้นว่าสิ่งเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไป ซึ่งเป็นการสร้างอารมณ์ร่วมให้ผู้ชมผู้ฟังให้เกิดการคล้อยตาม ขณะที่การนำเสนอเรื่องจากมุมมองของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีน้อย ซึ่งในด้านหนึ่งอาจเป็นเพราะพื้นที่ข่าวพลเมือง ต้องการกันไว้สำหรับนักข่าวพลเมืองนำเสนอเรื่องราวของตัวเอง ขณะที่การนำเสนอข่าวในเชิงลึก หรือการสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาเป็นหน้าที่ของรายการข่าวอื่นๆ เช่น เวทีสาธารณะที่จะต้องนำไปขยายผลต่อ

2. นักข่าวพลเมืองในพื้นที่ มีความสนใจและตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมและมีโอกาสในการเสนอเรื่องราวในสื่อโทรทัศน์ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องยากที่จะมีโอกาสในการปรากฏตัว หรือมีเรื่องราวของชุมชนของตัวเองไปปรากฏผ่านจอโทรทัศน์ และกลุ่มชาวบ้านที่เคยเลือกการเรียกร้องปัญหาด้วยวิธีการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกความสนใจของสังคมหันมาสนใจการผลิตข่าวเพื่อออกอากาศในรายการข่าวของทีวีไทย อย่างไรก็ตามการที่นักข่าวพลเมืองที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการทำข่าว ทำให้บุคลากรจากทีวีไทยยังคงลงพื้นที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ช่วยกำหนดประเด็นข่าวและควบคุมกระบวนการผลิต และทำให้บทบาทของนักข่าวอาชีพในพื้นที่ (Stringer) หันมานำเสนอข่าวในฐานะนักข่าวพลเมืองด้วย ทำให้มาตรฐานของงานข่าวพลเมืองไม่เท่ากัน และการที่ทีวีไทยเน้นเสนอประเด็นข่าวของชาวบ้านสำหรับพื้นที่รายการข่าวอื่นๆ ด้วย ทำให้เนื้อหาของนักข่าวพลเมืองมีความคล้ายคลึงกับประเด็นของข่าวท้องถิ่นข่าวภูมิภาคที่มีการนำเสนอในทีวีไทย เพียงแต่ให้นักข่าวพลเมืองเป็นผู้ดำเนินเรื่องแทนการเล่าหรืออ่านข่าวจากผู้ประกาศข่าวของสถานี

3. ในมุมมองจากผู้ประเมินภายนอก ซึ่งรวมถึงนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน กลับมองว่าการที่กองบรรณาธิการทีวีไทยเป็นผู้กำหนดประเด็นว่าให้พื้นที่ในรายการเป็นพื้นที่สำหรับกลุ่มคนระดับชาวบ้าน หรือรากหญ้า เป็นกลุ่มคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ เด็กด้อยโอกาส และกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการกำหนดไว้ตั้งแต่ต้นถึงกรอบการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาในรายการว่าต้องเป็นเรื่องราวของกลุ่มชาวบ้านเป็นหลัก ซึ่งแม้ว่าจะมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอเรื่องราวหรือประเด็นเข้ามายังรายการ แต่การที่กองบรรณาธิการเป็นผู้เลือกชุมชน และเลือกประเด็นที่จะนำเสนอในรายการ ทำให้ลักษณะของการผลิตรายการเป็นไปตามแนวคิดการกำหนดวาระ (Agenda Setting) นอกจากนี้ การที่กองบรรณาธิการรายการมีวิธีการแสวงหาประเด็นข่าวจากปรากฏการณ์ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาสังคม-วัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยได้ประเด็นข่าวส่วนใหญ่มาจากกลุ่ม NGO

และ CBO (community based organization) แล้วนำมาคัดเลือก (select) แล้วจึงได้วาระข่าวเรื่องใด ทำให้ลักษณะการทำงานจึงอาจจะไม่แตกต่างจากกระบวนการทำข่าวท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์กระแสหลักอื่น ๆ การมีนักข่าวพลเมืองในช่วงสองปีแรก และการขยายพื้นที่การนำเสนอข่าวพลเมือง ตลอดจนโครงการอบรมนักข่าวพลเมืองทั่วประเทศ และนักข่าวพลเมืองที่ได้ร่วมงานกับทีวีไทยส่วนหนึ่งเป็นเครือข่ายของกลุ่มองค์กรเอกชนไม่แสวงหากำไร (NGOs) และมาจากเครือข่ายสำนักข่าวชาวบ้าน ที่ น.ส. ฉายา แว่ววีรคุปต์ บรรณาธิการข่าวและ นายสมเกียรติ จันทรสีมา หัวหน้าข่าวพลเมือง เคยร่วมงานด้วยกันมาก่อนที่จะเริ่มงานที่ทีวีไทย ทำให้ภาพของรายการนักข่าวพลเมือง ตลอดจนทีวีไทยกลายเป็นที่สำหรับกลุ่มคนระดับรากหญ้ามากขึ้น เพราะประเด็นข่าวหลายประเด็นมีการขยายการนำเสนอไปยังรายการเวทีสาธารณะ และรายการเปลี่ยนประเทศไทย (ในช่วงปีที่สองและสามของทีวีไทย)

จากมุมมองของกองบรรณาธิการ, นักข่าวพลเมือง, และผู้ประเมินภายนอก จะเห็นได้ว่ามีข้อคิดเห็นต่อความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคของนักข่าวพลเมืองที่แตกต่างกัน และสะท้อนว่านักข่าวพลเมืองประสบความสำเร็จในการเปิดพื้นที่ข่าวสำหรับชาวบ้านและกลุ่มคนด้อยโอกาสคนชายขอบ กลุ่มชาติพันธุ์ แต่การวางเป้าหมายให้พื้นที่ของนักข่าวพลเมืองทำหน้าที่ส่งเสริมผลักดันพื้นที่สาธารณะทางการเมืองแห่งใหม่ของชาวบ้านให้เกิดขึ้นยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะข้อจำกัดของชาวบ้าน กระบวนการผลิตของสื่อ และมุมมองของนักข่าวอาชีพที่วางมาตรฐานของข่าวชาวบ้านสูงเกินจริง และประการสำคัญคือ การวางกรอบกระบวนการผลิตของสื่อมวลชนที่เป็นผู้กำหนดประเด็น และพิจารณาตัดสินใจเลือกตัวแสดงในงานข่าวและเนื้อหาสำหรับออกอากาศ ซึ่งการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดพื้นที่สาธารณะ สรุปได้ว่า การที่ทีมผลิตรายการยังเข้าไปช่วยในการกำหนดประเด็นการนำเสนอ มีส่วนในการวางกรอบเค้าโครงเรื่อง หรือเป็นผู้เลือกที่ประเด็นใดสามารถนำเสนอในรายการได้บ้าง ทำให้พื้นที่ข่าวพลเมือง ยังไม่ใช่พื้นที่สาธารณะทางการเมือง ซึ่งหากกองบรรณาธิการผู้ผลิตรายการของทีวีไทยเปลี่ยนมุมมอง หรือ เพิ่มบุคลากรในการเร่งประชาสัมพันธ์และอบรมชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านและชุมชนมีบทบาทเป็นกองบรรณาธิการด้วยตัวเอง ตั้งแต่การกำหนดประเด็น กำหนดวาระหรือเวลาในการเสนอเรื่องราว ก็จะทำให้ทิศทางของนักข่าวพลเมืองดำเนินไปสู่การพัฒนาศักยภาพของประชาชนในฐานะพลเมืองที่มีคุณภาพ และเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จของนักข่าวพลเมืองในฐานะเป็นบทบาทหนึ่งของทีวีไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองต่อไป

บทที่ 6

กรณีศึกษาเพื่อวิเคราะห์ผลของการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้เลือก 3 กรณีศึกษาชุมชน ที่มีการนำเสนอผ่านรายการเวทีสาธารณะและรายการนักข่าวพลเมือง ได้แก่ การเรียกร้องโฉนดชุมชนพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง การเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ การคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าใน เพื่อวิเคราะห์ผลจากการออกอากาศในรายการทั้งสอง ว่าต้องถูกนำไปใช้เพื่อให้มีการแก้ปัญหาจริง สร้างความตระหนักต่อคนหนุ่มมากในสังคม และส่งผลไปถึงระดับนโยบายทางการเมืองหรือไม่ เพื่อวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในการศึกษาผลของการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง จากการวิเคราะห์เทปรายการ สัมภาษณ์ตัวแทนผู้เข้าร่วมรายการโดยการเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส บทบาทของสื่อสารมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะ และสื่อสาธารณะ เพื่อชี้ให้เห็นถึงกลไกที่เชื่อมโยงปัจจัยและตัวแปรต่างๆ เข้าด้วยกันอันจะนำไปสู่การตอบคำถามที่ได้ตั้งไว้ในการศึกษา ทั้งในด้านขอบเขตผลประโยชน์ของพื้นที่สาธารณะ และผลของการใช้พื้นที่สาธารณะต้องถูกนำไปใช้เพื่อให้มีการแก้ปัญหาจริง

6.1 ที่มาและความสำคัญของ 3 กรณีศึกษา

จากการวิเคราะห์ประเด็นที่นำเสนอในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองในบทที่ 4 และบทที่ 5 พบว่า ทั้งสองรายการมีการนำเสนอประเด็นความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่มากที่สุด คือ รายการเวทีสาธารณะจำนวน 30 ตอน และรายการนักข่าวพลเมือง จำนวน 102 ตอน

ส่วนในกลุ่มที่นำเสนอรองลงมา มีความแตกต่างกันระหว่างสองรายการ ดังนี้

รายการเวทีสาธารณะ มีการนำเสนอประเด็นสังคมและชุมชนเป็นอันดับสอง จำนวน 29 ตอน ตามด้วยการส่งเสริมประชาธิปไตย 23 ตอน และประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์มีจำนวนนำเสนอ 6 ตอน

รายการนักข่าวพลเมือง นำเสนอประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสัดส่วนที่มากที่สุด คือ 101 ตอน รองลงมาคือ ประเด็นสังคมและชุมชน 42 ตอน และการส่งเสริมประชาธิปไตย 8 ตอน

จากประเด็นที่นำเสนอในทั้งสองรายการ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ก และ ข) ผู้วิจัยมีข้อสังเกตต่อการนำเสนอประเด็นในกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1) ประเด็นความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่มีจำนวนมากที่สุด แต่กรณีที่ส่งผลให้เป็นที่รู้จัก มีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง คือ กรณีเขตพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง เพราะเป็นพื้นที่นำร่องในการเรียกร้องโฉนดชุมชน และการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าและนิคมอุตสาหกรรม ที่มีการนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะ 5 ตอน และนักข่าวพลเมือง 11 ตอน และมีตัวแสดงหลักคือ นายสุทธิ อัมมาลัย ผู้ประสานงานเครือข่ายภาคตะวันออก และกลุ่มนักพัฒนาเอกชนที่มีแนวคิดต่อต้านโรงไฟฟ้าภาคใต้

2) ประเด็นที่นำเสนอในทั้งสองรายการมีความเชื่อมโยงกัน แหล่งข่าวกลุ่มเดียวกัน เช่น ประเด็น กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะมีเพียง 6 ตอน แต่นำเสนอในรายการนักข่าวพลเมือง 101 ตอน มีตัวแสดงหลัก คือกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่างๆ ชาวมอแกน ชาวอาข่า ปกาเกอญอ และพองจันทร์ สุขเสนห์, หม่อม ทองดี และนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน รศ. ดร. พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร เป็นต้น ซึ่งในการนำเสนอผ่านนักข่าวพลเมืองมีความถี่ในการออกอากาศ และความต่อเนื่องมากกว่า เพราะบางตอนเป็นการเรียกร้องทางอ้อม เช่น วันเด็กที่สเปเมย เป็นการเรียกร้องเรื่องสิทธิพลเมือง และการขอสัญชาติไทย แต่เล่าเรื่องผ่านกิจกรรมวันเด็ก

3) กลุ่มประเด็นสังคมและชุมชน มีการเสนอเป็นลำดับน้อยรองลงมา และเป็นกลุ่มที่ไม่มีความต่อเนื่องของประเด็น และยังไม่มีการเสนอใดที่ส่งผลไปถึงระดับนโยบาย ซึ่งการเสนอในรายการนักข่าวพลเมือง เป็นการเสนอกิจกรรม หรือภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ มีประเด็นที่ชัดเจนเกี่ยวกับระดับนโยบายเพียง 1 ตอน คือ ตอนช่องว่างกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ที่เสนอคำบอกเล่าของเหยื่อที่ถูกหลอกลวงให้ค้าประเวณี กับช่องว่างของกฎหมายการค้ามนุษย์ ออกอากาศวันที่ 5 มิถุนายน 2551 แต่ไม่มีผลทางนโยบาย

ขณะที่รายการเวทีสาธารณะเลือกประเด็น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างการรถไฟไทยและสหภาพแรงงานการรถไฟจนมีผู้ถูกไล่ออก การนำเสนอทั้งในรายการเวทีสาธารณะและช่วงข่าวต่างๆทำให้รัฐบาลมีนโยบายจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนารถไฟไทย และแนวทางปฏิรูประบบรถไฟซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ดีขึ้น

4) กลุ่มประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง แต่มีสัดส่วนการนำเสนอไม่มาก ที่เห็นชัดเจน คือ การร่วมนำเสนอความคิดเห็นที่มีต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แต่ในกรณีอื่นที่มีความสำคัญระดับประเทศ เช่น กรณีความวุ่นวายทางการเมือง รายการเวทีสาธารณะมีการสร้างเวทีสำหรับ

การเรียกร้องกระบวนการสันติวิธี มีการเชิญนักวิชาการ แต่มิได้มีการเสนอเข้าสู่การกำหนดนโยบายทางการเมืองแต่อย่างใด

จากข้อสังเกตดังกล่าว สรุปได้ว่า ทั้งสองรายการให้น้ำหนักแก่การเสนอประเด็น "ความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่" และ "กลุ่มชาติพันธุ์" มากที่สุด ขณะที่กลุ่มสังคมและชุมชน และประชาธิปไตย กลับมีพื้นที่ในรายการในสัดส่วนน้อย และทำหน้าที่เป็นเพียงพื้นที่บอกกล่าวเล่าเรื่องเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงขอยกกรณีศึกษา 3 กรณี ที่มีพื้นที่นำเสนอผ่านทั้งสองรายการมากที่สุดได้แก่

- 1) การเรียกร้องโฉนดชุมชนพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง
- 2) การเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์
- 3) การคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน

เพื่อวิเคราะห์ผลทางการเมืองจากการออกอากาศในรายการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.2 วิเคราะห์กรณีศึกษา

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารและผลในการออกอากาศในพื้นที่รายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองของกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณี ดังนี้

6.2.1 การเรียกร้องโฉนดชุมชนพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง

การเรียกร้องโฉนดชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นสำหรับการรักษาพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ ซึ่งปัญหาอุปสรรคคือ พื้นที่เหล่านี้ ล้วนเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจของกลุ่มนายทุน ซึ่งล้วนเป็นผู้มีสายสัมพันธ์กับนักการเมือง นอกจากนี้ประเด็นดังกล่าวยังมีความเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียกร้องที่ทำกินของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินและสมัชชาคนจนอีกด้วย ประเด็นนี้มีการนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะในชื่อตอนการล่มสลายของชาวนาไทย 5 ครั้งและนักข่าวพลเมือง 5 ครั้ง (รายละเอียดในภาคผนวก ง) ซึ่งการเสนอในรายการเวทีสาธารณะเป็นมุมมองปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมของไทย ขณะที่งานข่าวพลเมืองนำเสนอโดยให้ชาวบ้านคลองโยงเป็นผู้ดำเนินเรื่อง

ปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกร ต. คลองโยง อ. พุทธมณฑล จ. นครปฐม เป็นปัญหาที่ผู้วิจัยจัดให้อยู่ในประเภทความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรระหว่างภาครัฐและประชาชน ซึ่งถูกแพร่ภาพผ่านรายการเวทีสาธารณะจำนวน 3 ครั้ง และในรายการนักข่าวพลเมืองจำนวน 4 ครั้ง ในช่วง 2 ปีแรกของการออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย โดยประเด็นที่นำเสนอในรายการมี

ความเชื่อมโยงกัน เพื่อสะท้อนปัญหาการเรียกร้องของชาวบ้านสมาชิกสหกรณ์ชุมชนคลองโยงในการได้สิทธิ์ครอบครองพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 1,803 ไร่ ซึ่งชาวบ้านให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสารว่า สมาชิกสหกรณ์การเช่าที่ดินคลองโยง เคยจับจองที่ดินแปลงนี้มาหลายชั่วอายุคน แต่เมื่อมีการขุดคลองมหาสวัสดิ์ รัชกาลที่ 4 ได้ให้เจ้านายจับจองและออกโฉนด ทำให้ชาวนาที่เคยบุกเบิกที่ดินกันมากกลายเป็นผู้เช่าที่ดินตลอดมาตามปรากฏหลักฐานว่าโฉนดเจ้าของที่ดินเป็นของเจ้าจอมมารดาชุ่ม ซึ่งออกในปี 2460 ต่อมาได้ตกเป็นมรดกของเจ้านายวงศ์สกุลก่อนจะมีการซื้อขายกันในระยะหลัง (ภาณุ เขียมสุวรรณ, 2552: สัมภาษณ์)

ปี พ.ศ. 2418 ชาวนาผู้เช่าได้ร้องขอให้กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้นำเงินจากเงินทุนหมุนเวียน กองทุนจัดหาที่ดินเพื่อช่วยเหลือชาวนาชาวไร่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหาที่ดินให้แก่ชาวไร่มาเป็นของตนเอง ดังปรากฏหลักฐานในคำสั่งกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่ 609/2514 ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2518 อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2548 กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ส่งมอบที่ดินคืนแก่กรมธนารักษ์ตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้กรมธนารักษ์ทวงคืนที่ดินจากหน่วยงานต่างๆมาดำเนินการจัดเช่าเองภายใต้โครงการรัฐเอื้อราษฎร์ โดยมีหนังสือราชการมาแจ้งแก่สหกรณ์การเช่าที่ดินตำบลคลองโยงในปีพ.ศ. 2550 (หนังสือราชการเลขที่ ปท. 0010.01 / เรื่อง การส่งคืนที่ดินราชพัสดุที่อยู่ในความครอบครองของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ลงวันที่ 28 มีนาคม 2550) ซึ่งไม่ได้มีการชี้แจงให้แก่ชาวบ้าน ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการเช่าโดยสำนักงานธนารักษ์พื้นที่จังหวัดนครปฐม ได้มีการคิดค่ารังวัด ค่าประกันที่ดิน ค่าธรรมเนียม ค่าเช่า ในอัตราที่สูงมาก จากเดิมที่สมาชิกเสียค่าเช่าประมาณ 3,000 ถึง 4,000 บาทต่อแปลง แปลงละ 20 ไร่ แต่อัตราค่าเช่าปีแรกที่กำหนดโดยธนารักษ์พื้นที่จังหวัดนครปฐม เป็นจำนวนเงินแปลงละ 40,000 ถึง 50,000 บาท และกำหนดต้องจ่ายภายในวันที่ 26 กรกฎาคม 2551 ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน บางรายที่มีเงินไม่พอโดนข่มขู่ จึงพยายามหาเงินด้วยวิธีต่างๆ นอกจากนี้ การจัดการเช่าแบบรายบุคคล ไม่ผ่านการดำเนินการโดยสหกรณ์ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนมือผู้ถือครองที่ดินจากเกษตรเป็นนายทุน และเป็นการทำลายความเข้มแข็งของภาคเกษตรกรรมรวมถึงอำนาจต่อรองของเกษตรกรรายย่อย

ที่ดินแปลงดังกล่าว จึงเป็นการซื้อมาโดยราษฎรได้ยืมเงินจากเงินทุนหมุนเวียน กองทุนจัดหาที่ดินช่วยเหลือชาวนาชาวไร่ พ.ศ. 2515 จำนวน 4,507,500 บาทจากเอกสารของกรมส่งเสริมสหกรณ์ พบว่า จนถึงปี 2546 ได้มีการคืนเงินกองทุนหมุนเวียนในรูป ค่าเช่าที่ดินไปแล้วเป็นจำนวน 4,893,255 และหากคำนวณถึงปี 2550 ค่าเช่าที่ได้จ่ายคืนกองทุนหมุนเวียนรวมทั้งสิ้น 5,639,300 บาท นอกจากนี้ยังมีค่าเช่าที่จ่ายให้ธนารักษ์พื้นที่ จ.นครปฐมอีกราว 300,000 บาท

การที่กรมธนารักษ์ได้เข้ามาประกาศให้พื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดเป็นที่ราชพัสดุ และชาวบ้านต้องเสียค่าเช่าในลักษณะพื้นที่เช่า มิใช่พื้นที่เช่าซื้อตามที่ชาวบ้านเข้าใจ ทำให้ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันเรียกร้องกับทางหน่วยงานระดับท้องถิ่นและจังหวัด และเข้าร่วมขับเคลื่อนในการแก้ปัญหาพร้อมกับเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน ในลักษณะของการเดินขบวนเรียกร้อง ซึ่งเป็นช่องทางการขับเคลื่อนโดยพลังมวลชน ตามทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) และมิได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2551 ได้มีการเปิดเวทีสาธารณะชุมชน เพื่อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทบทวนแนวทางจัดการที่ดินตามเจตนารมณ์ของกองทุนจัดหาที่ดินช่วยเหลือชาวนา ชาวไร่ พ.ศ. 2519 และมีการดำเนินการตามรูปแบบสหกรณ์เช่าซื้อที่ดินเดิม เพื่อให้เกิดการจัดการที่ดินเช่าซื้อเพื่อการเกษตรกรรมด้วยราคาเป็นธรรม และการรักษาพื้นที่เกษตรกรรม หรือ การจัดการรูปแบบโฉนดชุมชน มีหลักการว่า สหกรณ์เป็นของสมาชิก สมาชิกเป็นเจ้าของที่ดินร่วมกัน ภายใต้สหกรณ์ โดยสมาชิกแต่ละรายจะไม่มีกรรมสิทธิ์แบบปัจเจกบุคคลดังการดำเนินการแบบสหกรณ์การเช่าซื้อที่ดิน ทั้งนี้ ชาวบ้านคาดหวังว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปตามแนวทางของรัฐบาลที่ประกาศอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมตามนโยบายการกระจายการถือครองที่ดิน

ทั้งนี้ การนำเสนอประเด็นในรายการสามารถวิเคราะห์ในแง่แนวคิด เทคนิคและเนื้อหาได้ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงการวิเคราะห์ ตามแนวคิด เทคนิค และเนื้อหา กรณีการเรียกร้องโฉนดชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
เรื่อง การเล่นประเด็นเรื่องส่วนตัว	กรณีคลองโยง ที่นำเสนอในรายการเวทีสาธารณะนั้น เป็นการเสนอประเด็นของคนกลุ่มใหญ่ ไม่ใช่แค่เพียงประเด็นของคลองโยง แต่เชื่อมโยงกับพื้นที่เกษตรกรรมของเกษตรทั่วประเทศ	เสนอเรื่องผ่าน ลุงช่วยเกษตรกรอาวุโส
สรุปรวม	เป็นการนำเสนอเรื่องของคนในหนึ่งพื้นที่ แต่มีปัญหาเหมือนกับเกษตรในที่อื่นๆคือ การไม่มีที่ทำกิน ถูกคุกคาม กว้านซื้อที่ดินจากนายทุน	ยกภาพรวมของชาวนาไทย หรือใช้คำว่าภาคเกษตรกรรม / พื้นที่เกษตรกรรมใกล้เมืองกรุง
การเข้าถึงในแง่การใช้สื่อ	กรณีคลองโยงเป็นกรณีทีวีไทยเข้า	เห็นพัฒนาการด้านสื่อของ

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	ศึกษาปัญหาในพื้นที่ และช่วยในการขับเคลื่อนร่วมกับนักวิชาการซึ่งเป็นคนในพื้นที่	ชาวบ้าน เช่น ในช่วงแรกที่มีการนำเสนอเรื่องราวผ่านสื่อ เป็นนักข่าวจากทีวีไทย เป็นผู้เข้าไปทำข่าว ภายหลังชาวบ้านเข้าร่วมอบรมนักข่าวพลเมืองและผลิตข่าวส่งเอง หรือมีการติดต่อกับสื่อเพื่อส่งข่าว ความเคลื่อนไหว
การไม่แสดงจุดยืนอย่างเป็นภาววิสัย (objectivity)	ผู้ดำเนินรายการ ทีมข่าวมีการนำเสนอข่าวในแง่ของการตั้งประเด็นปัญหา การติดตามผล ให้เวทีรายการเป็นพื้นที่เสนอปัญหา และแลกเปลี่ยนความเห็น	จากการนำเสนอทั้งเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง นำหนักของสื่ออยู่ในด้านการเรียกร้องโจมตีชุมชนให้แก่ชาวบ้าน และมักเสนอข้อดีของการมีโหนดชุมชน และปัญหาที่ชาวบ้านได้รับจากการเก็บค่าเช่าของกรมธนารักษ์
การไม่เลือกข้างทางการเมือง (impartiality)	การนำเสนอประเด็นในรายการ ทั้งรายงานพิเศษ ที่นำเสนอเป็นการปูพื้นความรู้ความเข้าใจ ถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่มีน้ำหนักจากภาครัฐน้อยกว่า	การให้น้ำหนักในเรื่องของชาวบ้านมากกว่าการเสนอความพยายามหรือมุมมองของฝ่ายรัฐ ทำให้รายการดูให้น้ำหนักการนำเสนอโหนดเชิงไปทางความเดือดร้อนหรือข้อเรียกร้องของชาวบ้านมากกว่า
หน้าที่สื่อมวลชน		

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
มีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression)	จากการสัมภาษณ์และติดตามการทำงานของรายการเวทีสาธารณะ พบว่าเป็นรายการที่ผู้ผลิตมีเสรีภาพในการเสนอความคิด และเสนอประเด็นที่นำเสนอในรายการได้ตามข้อเท็จจริง ข้อมูลที่ได้รับจากชาวบ้าน	
สังคมสามารถกำหนดกติกาและขอบเขตของการรับผิดชอบให้กับสื่อ	กรณีคลองโยงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นว่า สังคมสามารถมีส่วนกำหนดประเด็นสาธารณะให้เกิดขึ้นในพื้นที่ของสื่อมวลชนได้	เพราะนอกจากที่คลองโยง มีการเชื่อมโยงไปยังปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกรทั่วประเทศ และเปลี่ยนรูปแบบการขับเคลื่อนของประชาชนเป็นการเรียกร้องผ่านสื่อ
มีเวที (Forum) ให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ถูกปิดกั้นจากผู้มีอำนาจทางการเมือง	เวทีสาธารณะเป็นความพยายามสำคัญที่ทำให้หลายๆฝ่ายได้มีโอกาสร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เช่น ชาวบ้าน นักวิชาการ และนักการเมือง หรือรัฐมนตรี ได้มีโอกาสนำประเด็นพูดคุยเผยแพร่สู่สาธารณะ	เช่นตอน การล่มสลายของชานาไทย เกษตรกรรม..หลังพืงสังคมไทย
เป็นอิสระจากระบบธุรกิจ และตลาด	ประเด็นคลองโยงเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับหน่วยงานรัฐ ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการคลังโดยกรมธนารักษ์ และกลุ่มทุนกว๊านซื้อที่ดิน ซึ่งการที่ทีวีไทยนำเสนอเรื่องอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ของสื่อ	ตอน เกษตรกรรม..หลังพืงสังคมไทย ตอนที่2 ออกอากาศ วันที่31 มกราคม 2552 ซึ่งการนำเสนอความคิดเห็นผ่านรายการสด ชาวบ้านยืนยันว่าได้เสนอประเด็นโดยไม่มี การกำหนดบท หรือ

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
		ข้อจำกัดในการเสนอ (มีแต่ ว่าเวลาอาจน้อยเกินไปใน การเสนอเรื่องทั้งหมดได้ ครบ)
เงื่อนไขทาง การเมืองของผู้รับ สาร และบริบททาง การเมือง	ผู้ชมผู้ฟังเข้าใจบทบาทของสื่อสาธารณะ การเปิดพื้นที่สำหรับคนทุกระดับ และ การเล่นประเด็นความเดือดร้อนในที่ทำ กิน หรือปัญหาพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็น ประเด็นที่มักถูกนำเสนอในด้านลบ เช่น การชุมนุมก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อ การจราจร เปลี่ยนมุมมองเป็นความ เข้าใจต่อปัญหาของคนในฐานะพลเมือง ที่มีสิทธิเท่าเทียมกันมากขึ้น	ที่ผ่านมาการเคลื่อนไหว ของเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน สมัชชาคนจน ล้วนแต่ต้อง ผ่านการเดินขบวน ชุมนุม ประท้วง และถูกนำเสนอใน ด้านลบ ว่าก่อความไม่ สงบ สร้างภาพว่ากลุ่ม ชาวบ้านไม่มีการศึกษา หัว รุนแรง แต่การที่ชาวบ้านได้ มีโอกาสพูดคุย แสดงความ คิดเห็น เป็นการแสดง ศักยภาพความรู้ การ จัดการชุมชนของตัวเอง รวมถึงข้อเสนอของคนชุมชน ชาวบ้านก็มีความเข้าใจใน หลักการ และแนวทาง ปฏิบัติ
บทบาทของสื่อในสังคมประชาธิปไตย		
ระดับปัจเจก สร้าง ความเชื่อมโยง ระหว่างคนกับสังคม	ชาวบ้านมีการตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิการ ครอบครองที่ดิน สิทธิในการเรียกร้อง และการแสดงความคิดเห็น ชาวบ้าน หลายคนเลือกการชมรายการเวที สาธารณะและนักข่าวพลเมือง เป็น ช่องทางในการรับรู้ปัญหาของผู้อื่น และ	แกนนำชุมชนคลองโยง ได้ เลือกใช้เทปบันทึกการ ออกอากาศทางทีวีไทย เป็นเครื่องมือในการทำ ความเข้าใจต่อปัญหาที่เกิด ในชุมชน และเป็นการ

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	ติดตามความคืบหน้าของการแก้ปัญหาเรื่องโฉนดชุมชน	กระตุ้นให้ชาวบ้านสนใจมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา
ระดับการเมือง สร้างการเคลื่อนไหว ทางการเมือง	เกิดเครือข่ายทางสังคมในการหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน ในกรณีคลองโยง หลังปัญหาถูกนำเสนอทางทีวีไทย มีชุมชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนติดต่อเข้ามาเรียนรู้วิธีการเข้าถึงสื่อ และทำให้การขยายวงการขับเคลื่อนมีเพิ่มขึ้น	มีการร่วมเคลื่อนไหวกับสมาชิกคนจน และเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน
ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสื่อ (หน้าที่ผ่านผู้รับสาร)		
สาเหตุที่ประชาชนเลือกส่งข่าวผ่านสื่อ	เพราะในด้านผู้รับสาร ที่เลือกติดตามเรื่องราวจากทีวีไทย เพราะเห็นว่าเป็นประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ของเกษตรกร เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม แม้บางเรื่องจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่ก็เป็นแนวทางในการแก้ไขสำหรับปัญหาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และประการสำคัญ คือทำให้เสียงของชาวบ้านมีความหมายในการติดต่อรับบริการจากทางราชการ หรือเรียกร้องในการแก้ปัญหา	
ผลกระทบหลังจากส่งข่าว	ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นว่า การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน ทั้งในด้านความคืบหน้าของกระบวนการเรียกร้องโฉนดชุมชน การเคลื่อนไหวของชาวบ้าน	เกิดเครือข่ายสังคม หรือประชาสังคม ซึ่งในมุมมองประชาธิปไตย ถือเป็นการวางรากฐานการสร้างระบบ

แนวคิดและเทคนิค การวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การที่สื่อนำเสนอทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ และคนต่างถิ่นที่ประสบปัญหาเดียวกัน เห็นช่องทางติดตามแก้ไขปัญหา และเห็นกลุ่มคนที่ประสบปัญหาเดียวกัน	ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้พื้นที่สื่อสารสาธารณะ ให้เป็นเวทีในการขับเคลื่อน
กรอบการวิเคราะห์ตามแนวทางซาเบอร์มาส		
ระดับปัจเจก	ประชาชนมีความตระหนักในสิทธิเสรีภาพของตัวเอง	ชาวบ้านให้ความร่วมมือ และเห็นความสำคัญของการปรากฏตัวในสื่อ หรือให้สัมภาษณ์
ระดับสังคม ฐานะ “พลเมือง”(Citizen)	ประชาชนได้ทำหน้าที่ในการเสนอประเด็น มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ	เกิดมติ ครม.
การสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ใน 3 มิติ		
กิจกรรม (Work)	นักข่าวลงพื้นที่หาข้อมูลจากชาวบ้านที่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ	การประชุมสหกรณ์ การร่วมอบรมนักข่าวพลเมือง
ปฏิสัมพันธ์ (Interaction)	ข้อมูลจากชาวบ้านมีการถ่ายทอดในรายการเวทีสาธารณะ	ชาวบ้านนำเสนอเรื่องราวผ่านข่าวพลเมือง
อำนาจ (Power)	การสื่อสารในท้องถิ่น ตั้งแต่การเตรียมข้อมูลข่าวสาร มีการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ซึ่งมีท้องถิ่นที่เห็นด้วยกับการมีโฉนดชุมชน และไม่ต้องการ และต้องเผชิญแรงกดดันจากกรมธนารักษ์ ในการไปยื่นเสนอเรื่องต่อสื่อมวลชน	การเสนอเรื่องราวในรายการเวทีสาธารณะ มีแรงกดดันจากกลุ่มนักวิชาการอีกด้านที่มองว่ารายการให้น้ำหนักกับคนกลุ่มเครือข่ายปฏิรูปที่ดินหรือองค์กรพัฒนาเอกชนมากเกินไป

ผลที่ได้รับหลังการออกอากาศในรายการ

ประเด็นต่างๆ ถูกถ่ายทอดผ่านรายการเวทีสาธารณะ และนักข่าวพลเมือง ควบคู่ไปกับแนวคิดในจดชุมชน ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนร่วมกับเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน และนักวิชาการ ทำให้ประเด็นปัญหาพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยงเป็นที่รู้จักในสังคมมากขึ้น

แกนนำของชาวบ้านที่ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัย บอกถึงการรับรู้ของคนในชุมชนต่อการเข้าร่วมเสนอปัญหาในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองว่า ในช่วงแรกชาวบ้านรู้จักทีวีไทยเป็นจำนวนน้อย แต่รับรู้จาก อ. ประภาส ปิ่นตบแต่ง นักวิชาการที่เป็นคนในพื้นที่ ต้องการให้ชาวบ้านร่วมนำเสนอปัญหาร่วมกับเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการจัดสรรที่ดินทำกิน เมื่อรายการถูกนำเสนอ สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่ามีพื้นที่ในสังคม และเกิดความหวังว่าปัญหาของตนจะได้รับการรับรู้มากขึ้น ซึ่งความรู้สึกดังกล่าว มาจากการผิดหวังต่อการเข้ายื่นเรื่องเรียกร้องต่อหน่วยงานราชการ และไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา

เมื่อรายการติดต่อให้นำเสนอเรื่องราวผ่านรายการนักข่าวพลเมือง ชาวบ้านจึงมีความตื่นตัวมากขึ้น และสนใจเรียนรู้วิธีการนำเสนอข่าวด้วยตัวเอง ภาณุ เอี่ยมสุวรรณ รองประธานกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง บอกว่า ก่อนที่จะได้รับการติดต่อจากทีวีไทย ตนรู้สึกว่สื่อโทรทัศน์เป็นเรื่องไกลตัว เป็นพื้นที่ของผู้มีอิทธิพลและกลุ่มธุรกิจ แต่เมื่อเรื่องราวถูกนำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ ทำให้คนเห็นทั่วประเทศ ที่สำคัญ คือ มีรัฐมนตรีเข้ามารับฟังปัญหา และเรื่องถูกพิจารณาเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และทำให้พื้นที่คลองโยงเป็นพื้นที่นำร่องในการเรียกร้องในจดชุมชน ทำให้ชาวบ้านเห็นว่า พื้นที่บนหน้าจอโทรทัศน์เป็นเหมือนแสงสว่างที่น่าจะทำให้ปัญหาถูกได้โดยเร็ว (ภาณุ เอี่ยมสุวรรณ, 2552: สัมภาษณ์)

จากการลงสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนนี้ หลังมีการนำเสนอปัญหาของชุมชนผ่านสื่อ คือการสร้างความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เห็นได้จากจำนวนชาวบ้านที่ร่วมขับเคลื่อนต่อการแก้ปัญหา จากเดิม เป็นแกนนำของกลุ่มสหกรณ์ชุมชนคลองโยงเพียงไม่ถึงสิบคน เป็นคนเกือบทั้งชุมชนที่เข้าร่วมแก้ปัญหา ทั้งนี้สามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้

1. ระดับปัจเจกบุคคล

ชาวบ้านมีการตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิการครอบครองที่ดิน สิทธิในการเรียกร้อง และการแสดงความคิดเห็น ผ่านการรับรู้จากการเข้าร่วมรายการทางทีวีไทย และการเตรียมการเพื่อเรียกร้อง การสนใจเรียนรู้การทำข่าว เพื่อให้ตนเองสามารถนำเสนอเรื่องราวของชุมชนตนเองได้ ชาวบ้านหลายคนเลือกการชมรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง เป็นช่องทางในการรับรู้

ปัญหาของที่อื่น และติดตามความคืบหน้าของการแก้ปัญหาเรื่องโฉนดชุมชน จากการทำ Focus Group ชาวบ้านคลองโยงวันที่ 20 กันยายน 2552 พบว่า ชาวบ้านตื่นตัว สนใจเรียนรู้ปัญหา ประวัติศาสตร์ชุมชน และพยายามทำความเข้าใจเนื่องจากต้องตอบคำถามกับสื่อมวลชน หรือทำข่าวในพื้นที่ และทำให้เกิดความสนใจข่าวการเมือง และกระบวนการทางการเมือง ทั้งผู้ใหญ่และเด็กในชุมชน เพราะต้องการทราบความคืบหน้าของการเรียกร้อง และเปรียบเทียบปัญหา กับพื้นที่อื่น ๆ (ชาวบ้านคลองโยง, สัมภาษณ์กลุ่ม, 2552: สัมภาษณ์)

2. ระดับชุมชน

แกนนำชุมชนคลองโยง ได้เลือกใช้เทปบันทึกการออกอากาศทางทีวีไทย เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านสนใจมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา กรรมการ เจริญมี ชาวบ้านคลองโยงมองว่า การมีสื่อเข้ามาช่วยทำให้การสื่อสารในชุมชนสะดวกขึ้น และการเสนอเรื่องราวผ่านโทรทัศน์ ให้ชาวบ้านได้รับฟังร่วมกัน ทำให้ลดปัญหาชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยในตอนแรกสนใจเข้าร่วมด้วย และเห็นหนทางว่าการสื่อสารจะส่งไปถึงระดับนโยบาย มากกว่าการขับเคลื่อนเองซึ่งเป็นเหมือนการพูดกันเองเฉพาะกลุ่ม (กรรมการ เจริญมี, 2552: สัมภาษณ์)

3. ระดับสังคม

ผลที่เกิดขึ้นอีกประการคือ การเกิดเครือข่ายทางสังคมในการหาทางแก้ปัญหาด้วยกัน ในกรณีคลองโยง หลังปัญหาถูกนำเสนอทางทีวีไทย มีชุมชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนติดต่อเข้ามาเรียนรู้วิธีการเข้าถึงสื่อ และทำให้การขยายวงการขับเคลื่อนมีเพิ่มขึ้น เช่น รายการนักข่าวพลเมืองออกอากาศวันที่ 9 สิงหาคม 2553 ตอน เครือข่ายลงพื้นที่คลองโยง จ.นครปฐม เสนอว่ามีกลุ่มชาวบ้านเดินทางมาจากหลายพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชาวบ้านที่ตำบลคลองโยง จังหวัดนครปฐม ในกรณีการต่อสู้เพื่อสิทธิบนที่ทำกินของตัวเอง เพราะที่คลองโยงเคยผ่านการต่อสู้จนเป็นที่ยอมรับจากสังคมวงกว้างมาแล้ว ติดตามรายงานจากนักข่าวพลเมืองตำบลคลองโยง จังหวัดนครปฐม ชาวบ้านก็เห็นว่าชุมชนอื่นให้ความสนใจมากขึ้น เช่นแสง เจริญมี อดีตกรรมการกลุ่มสหกรณ์คลองโยง ที่ภูมิใจว่าสามารถให้คำปรึกษาแก่ชุมชนอื่นที่สนใจอยากเคลื่อนไหวออกโทรทัศน์เช่นกัน (แสง เจริญมี, 2552: สัมภาษณ์) ส่วนในด้านผู้รับสาร ที่เลือกติดตามเรื่องราวจากทีวีไทย เพราะเห็นว่าเป็นประเด็นที่เป็นประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ของเกษตรกร เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม แม้บางเรื่องจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่ก็ยังเป็นแนวทาง

ในการแก้ไขสำหรับปัญหาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และประการสำคัญ คือทำให้เสียงของชาวบ้านมีความหมายในการติดต่อรับบริการจากทางราชการ หรือเรียกร้องในการแก้ปัญหา

สำหรับผลการเคลื่อนไหวทางการเมืองของการเรียกร้องโฉนดชุมชนของกรณีคลองโยง นั้น เกิดมติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (นายกรัฐมนตรี) วันที่ 20 ตุลาคม 2552 เรื่อง ร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ.(การกระจายการถือครองที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชน) โดยคณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. ตามที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเสนอ และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาเป็นเรื่องด่วน แล้วดำเนินการต่อไปได้ (อาร์วายทีนาย, 2553: ออนไลน์) และมีการตั้งสำนักงานโฉนดชุมชนเพื่อดำเนินการในการออกโฉนดชุมชนอย่างเป็นทางการ

โดยสรุป ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นว่า การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน ทั้งในด้านความคืบหน้าของกระบวนการเรียกร้องโฉนดชุมชน การเคลื่อนไหวของชาวบ้าน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การที่สื่อนำเสนอทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ และคนต่างถิ่นที่ประสบปัญหาเดียวกัน เห็นช่องทางติดตามแก้ไขปัญหา และเห็นกลุ่มคนที่ประสบปัญหาเดียวกัน คือหนทางที่ทำให้เกิดเครือข่ายสังคม หรือประชาสังคม ซึ่งในมุมมองประชาธิปไตย ถือเป็นการวางรากฐานการสร้างระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้พื้นที่สื่อสารสาธารณะ ให้เป็นเวทีในการขับเคลื่อน

ผลที่เกิดขึ้นประการสำคัญ คือ ทำให้ประเด็นปัญหาที่คลองโยงถูกสื่อสารโดยไม่ต้องชุมนุม เพราะเป็นการขยายการเข้าถึงช่องทางระดับนโยบาย เป็นการเปลี่ยนวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองจากการชุมนุมเรียกร้องโดยการใช้พลังมวลชน การเคลื่อนไหวแบบป่วน เช่น ปิดทำเนียบ ปีนรั้ว หรือการถอดเสื้อผ้าโยนไปในทำเนียบเป็นการใช้สื่อ หรือพื้นที่สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือ เป็นการเริ่มสร้างช่องทางทางการเมือง การมีนักข่าวพลเมืองจึงทำให้ประเด็นเหล่านี้เป็นข่าวได้ไม่ยาก กลายเป็นช่องที่มีการเปิดได้ง่าย และเป็นการสะท้อนถึงหน้าที่ของสื่อมวลชน และตามทฤษฎีการสื่อสารของพื้นที่สาธารณะ นั่นคือ กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารบนพื้นที่สื่อมวลชนทำให้ชาวบ้านคลองโยงมีอำนาจต่อรองกับภาครัฐมากขึ้น (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม การที่ประเด็นของชุมชนคลองโยงถูกขับเคลื่อนได้ชัดเจนกว่าชุมชนอื่น เพราะมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ นักข่าวพลเมือง องค์กรชุมชน นักวิชาการ และสายสัมพันธ์กับกลุ่มองค์การพัฒนาเอกชน และกองบรรณาธิการข่าวพลเมืองทีวีไทย ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวของอ. ประภาส ปิ่นตบแต่ง นักวิชาการและเป็นชาวบ้านในพื้นที่ นาย

สมเกียรติ จันทรสีมา และน.ส. ณาดยา แว่ววิรุคบุตร ที่เป็นกลุ่มที่เคยทำงานด้านการพัฒนา เอกชนร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การประสานงานทำข่าว การอบรมนักข่าวพลเมืองสำเร็จได้

6.2.2 การเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์

ปัญหาการเรียกร้องสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นปัญหาที่มีการขับเคลื่อนมาเป็นเวลาหลายปี มีการนำเสนอข่าวผ่านสื่อกระแสหลัก หรือสื่อโทรทัศน์ช่องฟรีทีวีเป็นจำนวนน้อย หรืออาจมีการนำเสนอในรายการข่าว แต่มิได้ลงรายละเอียดถึงสภาพปัญหา หรือ ความคิดเห็นของคนไร้สัญชาติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยเกิดขึ้นทั่วทุกภูมิภาค เช่น กลุ่มชาวเขาในภาคเหนือ หรือกลุ่มชาวเลในภาคใต้ โดยมีปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน คือ การไม่ได้รับสัญชาติไทย ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงสิทธิพื้นฐาน เช่น สิทธิในการศึกษา การเข้ารับบริการสาธารณสุข ทำให้ถูกเลือกปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่รัฐ เกิดปัญหาความขัดแย้งของกับคนในท้องถิ่น เช่น ประเด็นปัญหาของคนมอแกนอาศัยอยู่กับท้องทะเล เป็นบ้านและแหล่งทำมาหากิน แต่มีปัญหาวิตีชีวิตที่เกิดจากการแบ่งเขตน่านน้ำของแต่ละประเทศ แล้วออกกฎหมายห้ามรุกล้ำเขตแดนซึ่งกันและกัน ทำให้ชาวเลต้องปรับตัว โดยการขึ้นฝั่งลงหลักปักฐานตามเขตชายฝั่งของทะเล เช่น ชุมชนหินลูกเดียว ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต อยู่อาศัยมานานกว่า 4-5 ชั่วอายุคน แต่ในช่วง 15 กว่าปีที่ผ่านมามีเจ้าของมาทวงสิทธิ์ ทั้งจากนายทุนหรือหน่วยงานรัฐ

เมื่อเกิดปัญหา ชาวบ้านที่ต้องการอยู่ในที่ดินเดิม จึงได้จับกลุ่มกัน 3-4 คน เรียกร้องขออยู่ในที่ดินเดิม จำนวน 3 ไร่ 2 งาน โดยให้เหตุผลว่าจะช่วยดูแลรักษา ป่าพุทธรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จากนั้นจึงได้ทำหนังสือขอใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยไปยัง พลเอกสุรินทร์ พิภูลทอง ประธานกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ช่วยแก้ไขปัญหา และการประชาสัมพันธ์เรียกร้องผ่านสื่อ ซึ่งมีส่วนช่วยให้กลไกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตื่นตัวในการทำงานมากขึ้น (ปรีดา คงแป้น, 2552: สัมภาษณ์) จึงมีการออกหนังสือรับรองให้ชาวบ้านเข้าอยู่ได้ จนทางองค์การบริหารส่วนตำบลไม้ขาวและกรมอุทยานศรียาตร์ก็เห็นดีด้วย ในที่สุดเรื่องที่ดินจึงถูกคลี่คลาย จากความร่วมมือเพื่อการปลูกป่าชายเลนและอนุรักษ์พื้นที่พุทธรักษาชายฝั่ง โดยการมีส่วนร่วมของภาคีความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน แก้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า รักษาพื้นที่สาธารณะ ป้องกันภัยพิบัติ รวมถึงการฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเองและความมั่นคงในการอยู่อาศัย รวมถึงการสร้างกติกาในการอยู่ร่วมกันของชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างรูปธรรมการจัดทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการ

ประเด็นที่ถูกนำเสนอผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง

ทั้งสองรายการมีความเชื่อมโยงกันโดยนักข่าวพลเมืองเป็นการสะท้อนเรื่องราวรายบุคคล หรือชุมชน เป็นการจุดประเด็น และติดตามความคืบหน้าของเรื่องราว ขณะที่รายการเวทีสาธารณะเป็นการนำเสนอประเด็นจากแหล่งข่าวหลายคน หลายฝ่าย เพื่อหาทางออกร่วมกัน ดังเช่นที่ ณาตยา แวรวีร์คุปต์ บรรณาธิการโต๊ะข่าวพลเมืองและสังคมบอกว่า จุดมุ่งหมายของรายการนักข่าวพลเมือง คือ การให้พื้นที่ชาวบ้านเสนอข่าวหรือเรื่องราวจากมุมมองของเจ้าของปัญหา ขณะที่รายการเวทีสาธารณะเป็นกระบวนการเยียวยาทางสังคม หรือเป็นพื้นที่สาธารณะของทุกคนที่มีโอกาสใช้ร่วมกัน(ณาตยา แวรวีร์คุปต์, 2552: สัมภาษณ์) ประเด็นนี้มีการนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะ 3 ตอน นำเสนอในประเด็นการเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีในประเทศไทย ขณะที่การเสนอในรายการนักข่าวพลเมืองมีจำนวน 29 ตอน เป็นการเล่าเรื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น เรื่องของฟองจันทร์ และสมพงษ์ หรือเรื่องของวิถีวัฒนธรรมชุมชน (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ง)

กระบวนการนำเสนอประเด็นในรายการ

ประเด็นปัญหาที่นำเสนอในรายการดังกล่าว แบ่งเป็น การขอสัญชาติไทย และการขอสิทธิพลเมืองในการดำรงชีวิตบนผืนแผ่นดิน

ประเด็นการขอสัญชาติไทย เป็นการเล่าเรื่องความยากลำบากในการขอสัญชาติ ซึ่งทีมงานลงพื้นที่ไปเป็นพี่เลี้ยงในการทำข่าว กำหนดประเด็น ลำดับการดำเนินเรื่อง โดยทีมงานได้เก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิกระจกเงา และสำนักงาน ADRA จังหวัดเชียงราย และติดตามการดำเนินเรื่อง และเป็นผู้เลือกที่จะเสนอเรื่องราวของใคร (พรรณทิวา เจต๊ะวรรณ, 2552: สัมภาษณ์)

ประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์เกาะเหลา มีลักษณะกระบวนการนำเสนอเช่นเดียวกัน คือ ทีมงานลงพื้นที่สำรวจประเด็นปัญหา และติดตามข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิวิถีไท และให้ทางมูลนิธิช่วยติดต่อประสานงานชาวบ้านให้มาร่วมรายการ จากนั้นทีมงานจะรวบรวมประเด็นทั้งหมดส่งกลับมาให้ทางมูลนิธิช่วยเตรียมข้อมูลในการตอบคำถาม และมีการนัดเตรียมความพร้อมประเด็นถามตอบในรายการ (ปรีดา คงแป้น, 2552: สัมภาษณ์)

จากการถอดเทปรายการเวทีสาธารณะ ตอน รายการเวทีสาธารณะ ตอน "ชาวเล ชีวิตที่ถูกกลืนหาย" วันที่ 22 พฤศจิกายน 2551 พบว่า เนื้อหาการนำเสนอครอบคลุมปัญหา การถูกรุกรานต่อสภาพวิถีชีวิตท้องถิ่นจากนายทุนและผู้มีอิทธิพล เข้ามาขัปไล่และข่มขู่ที่ทำมาหากิน ตั้งแต่บรรพบุรุษ แม้แต่พื้นที่สาธารณะที่เป็นเหมืองแร่เก่า ซึ่งชาวบ้านใช้จอดเรือและทำมาหากิน

ชาวเลกว่า 10,000 คน จาก 30 กว่าชุมชนถูกฟ้องร้องต่อการใช้ทรัพยากร ที่ดินทำกิน โดยทำให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิต มีเพียงเครือข่ายคนไทยผลักดันเข้ามาช่วยเหลือ เช่นโครงการบ้านมั่นคง จากพอช. เป็นต้น (สติษ ประมงกิจ, 2552: สัมภาษณ์) ปัญหาผลกระทบที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับชุมชนชาวเลได้แก่ ขาดความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัย

นอกจากนี้การที่ชาวบ้านไม่มีบัตรประชาชน ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถรับจ้างทำงานในจังหวัดระนอง ต้องออกไปทำประมงนอกเขตไทย และเกิดปัญหาหลายครั้ง เช่นถูกจับหรือไม่เครื่องมือหาปลาก็ถูกเรืออวนรุนอวนลากทำลายหมด ทำให้ชาวบ้านต้องรับจ้างดำปลิงที่หมู่เกาะนิโคบา หรือไม่ก็รับจ้างระเบิดปลาในฝั่งพม่าทำให้เสียชีวิตและถูกจับ และไม่ได้รับการประกันสิทธิ 30 บาท รักษาทุกโรค ทำให้ชาวบ้านตั้งข้อเรียกร้องให้มีการตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นมาดูแลพื้นที่เพื่อหาทางออก โดยเฉพาะนโยบายที่ชัดเจนในการให้ความช่วยเหลือ

ทั้งนี้ประเด็นที่น่าเสนอในรายการ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงการวิเคราะห์ ตามแนวคิด เทคนิค และเนื้อหา กรณีการเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
เรื่อง การเล่นประเด็นเรื่องส่วนตัว	กรณีคลองโยง ที่นำเสนอในรายการเวทีสาธารณะนั้น เป็นการเสนอประเด็นของคนกลุ่มใหญ่ ไม่ใช่แค่เพียงประเด็นของคลองโยง แต่เชื่อมโยงกับพื้นที่เกษตรกรรมของเกษตรทั่วประเทศ	เสนอเรื่องผ่าน ลุงช่วย เกษตรกรอาวุโส
เรื่อง การเล่นประเด็นเรื่องส่วนตัว	มีการใช้ประเด็นปัญหาของคนที่เกิดในแผ่นดินไทย แต่ไม่ได้รับสัญชาติ ทำให้ขาดโอกาสทางสังคม	ขาดการเข้าถึงสิทธิพลเมือง เช่น การศึกษา การทำงาน และการเข้าถึงสวัสดิการสังคมต่างๆ ประเด็นความเดือดร้อนของชาวบ้าน ในชุมชน การไม่มีที่ทำกิน
สรุปรวม	เป็นการยกปัญหาของคนกลุ่มหนึ่ง ที่ถูกเรียกว่าคนไร้รัฐไร้สัญชาติ และเป็นปัญหาเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ หรือ	ปัญหาของชาวเล กลุ่มชาติพันธุ์ มอแกลน มอเกลิ้น ญะรังกาไว๊ นอกจากเรื่อง

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	กฎหมายที่ไม่ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนา ซึ่งถือเป็นปัญหาระดับชาติ	ความเดือดร้อน ยังเป็นเรื่องของวัฒนธรรม
การเข้าถึงในแง่การใช้สื่อ	ทีมงานมีการลงพื้นที่ทำข่าวร่วมกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน มีการนำเสนอภาพชีวิตความเป็นอยู่ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นลักษณะของการส่งสารให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมติดตามเรื่องราวการต่อสู้เพื่อให้ได้สัญชาติไทย	ทำให้การอธิบายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ซึ่งคนดูส่วนใหญ่มองว่าเป็นเรื่องไกลตัวเห็นว่ามีผลต่อชีวิตของคนเล็กๆ ได้ และหากไม่แก้ปัญหาก็จะกลายเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ
การไม่แสดงจุดยืนอย่างเป็นภาววิสัย (objectivity)	ในประเด็นนี้ การนำเสนอเนื้อหาเป็นไปในทางเรียกร้องให้รัฐเร่งแก้ปัญหา และช่วยให้คนเหล่านี้ได้รับสัญชาติโดยเร็ว	เจ้าหน้าที่ทีวีไทยทำหน้าที่เตรียมการประสานงานให้เจ้าหน้าที่จากภาครัฐเข้าร่วมเวทีสาธารณะ
การไม่เลือกข้างทางการเมือง (impartiality)	เนื้อหาและประเด็นที่ผู้ผลิตรายการแสดงว่าสื่อทำหน้าที่เรียกร้องให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับสัญชาติ และให้รัฐออกกฎระเบียบใหม่ในการแก้ปัญหา จึงเป็นการเลือกข้างฝ่ายชาวบ้าน	ในด้านของกลุ่มชาติพันธุ์ มอแกน เจ้าหน้าที่ทีวีสาธารณะ เป็นผู้ช่วยผลักดันในการเรียกร้องสิทธิ หรือการเสนอประเด็นแก้ไขปัญหามานาน
หน้าที่สื่อมวลชน		
มีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression)	แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะประเด็นที่เรียกร้องการขอสัญชาติ และสะท้อนปัญหาความล่าช้า ความไม่เอาใจใส่ของข้าราชการ	ประเด็นที่นำเสนอทั้งสองรายการมีความชัดเจน เช่น ต้องการขอสัญชาติ หรือระบุว่าการทำงานของรัฐบาลล่าช้า
สังคมสามารถกำหนดกติกาและขอบเขตของการ	กลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิกระจกเงา เครือข่ายที่ขับเคลื่อนเรื่องของการ	เช่น การที่เกิดปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติ เป็นเพราะ

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
รับผิดชอบให้กับสื่อ	เรียกร่องสัญชาติไทย สามารถเรียกร่องบอก หรือช่วยสื่อในการกำหนดประเด็นปัญหา	การเลือกปฏิบัติของประชาชน
มีเวที (Forum) ให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ถูกปิดกั้นจากผู้มีอำนาจทางการเมือง	ในรายการเวทีสาธารณะ เป็นเวทีแรกที่เปิดให้มีการรวมคนไร้สัญชาติมากที่สุด และเป็นพื้นที่ที่กลุ่มคนที่มีปัญหาได้มีโอกาส แสดงออก พูด ถึงปัญหาของตนเองให้เป็นที่รับรู้สาธารณะ	ในการรับรู้ของคนดู ทำให้กลุ่มคนดูได้รับรู้ ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่เพียงแต่การรับรู้ถึงปัญหาของคนกลุ่มนี้ แต่ทำให้มองเห็นว่านี่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการดำเนินงานของระบบข้าราชการไทย และเป็นช่องว่างทางสังคม การไม่ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียม ก็เป็นส่วนหนึ่งของการเกิดปัญหาสังคมต่อไปในอนาคต
เป็นอิสระจากระบบธุรกิจ และตลาด	เป็นอิสระจากระบบธุรกิจและตลาด	ชาวบ้านเสนอปัญหาความเดือดร้อนได้ แต่กลุ่มธุรกิจหรือข้าราชการระดับสูงไม่เข้าร่วมรายการ
เงื่อนไขทางการเมืองของผู้รับสาร และบริบททางการเมือง	ผู้รับสาร หรือกลุ่มคนดูในประเด็นเรื่องคนไร้สัญชาติ ไม่จำเป็นต้องมีพื้นความรู้ปัญหานี้ แต่ก็สามารถเข้าใจสภาพปัญหาดังกล่าวได้ในเวลา ประมาณหนึ่งชั่วโมงที่มีการนำเสนอเรื่องราว แต่กลุ่มผู้ชมที่สนใจประเด็นทางสังคม มีโอกาสสนใจติดตามเรื่องราวการแก้ไขปัญหา	ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มผู้ชมรายการนี้ จะต้องเป็นกลุ่มคนที่สนใจเรื่องราวของปัญหาสังคม และการขับเคลื่อนด้วยแรงของภาคประชาสังคม ปัญหาสิทธิมนุษยชน และ

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	มากกว่า	การลดการเหลื่อมล้ำทางสังคม
บทบาทของสื่อในสังคมประชาธิปไตย		
ระดับปัจเจก สร้างความเชื่อมโยงระหว่างคนกับสังคม	ทำให้ปัญหาของคนหนึ่งคน กลายเป็นประเด็นที่มีความเชื่อมโยงกับคนอื่นๆในสังคม	กรณีเวทีสาธารณะที่ระนอง ถือเป็นการรวบรวมชาวเดจากหลายกลุ่มหลายจังหวัด
ระดับการเมือง สร้างการเคลื่อนไหวทางการเมือง	ทำให้เกิดความเห็น การแสดงความคิดเห็นของคนในสังคม ซึ่งความเห็นที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการพูดคุยและนำไปสู่ทางออก	ประเด็นปัญหาถูกนำกลับไปเสนอยังกระทรวงวัฒนธรรม
ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสื่อ (หน้าที่ผ่านผู้รับสาร)		
สาเหตุที่ประชาชนเลือกส่งข่าวผ่านสื่อ	เพราะเชื่อว่าสื่อสาธารณะ หรือรายการเวทีสาธารณะจะสามารถเปิดพื้นที่สื่อโทรทัศน์ให้สื่อสารในสิ่งที่ปัญหาของตัวเองให้สังคมรับรู้ได้	ผู้เข้าร่วมรายการบางกลุ่มยังมีความเชื่อในตัวผู้ดำเนินรายการ และทีมบรรณาธิการรายการ ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำงานด้านสื่อชาวบ้าน และประชาสังคมมาโดยตลอด
ผลกระทบหลังจากส่งข่าว	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนใจติดตามเรื่องราว เช่น กรณีของฟองจันทร์ หรือ สมพงษ์ ที่การนำเสนอเรื่องราว การตามประเด็นของสื่อทำให้การทำงานของ	เกิดการต่อยอดสร้างเวทีสาธารณะที่อื่นๆ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์เขตภาคเหนือ

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	เนื้อหาการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนทำงานได้สะดวกมากขึ้น	
กรอบการวิเคราะห์ตามแนวทางฮาเบอร์มาส		
ระดับปัจเจก	คนที่ไม่สิทธิตามกฎหมาย ไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่ยังคงได้รับสิทธิในความเป็นคน สิทธิในการสื่อสาร และเรียกร้องความชอบธรรมให้แก่ตัวเอง	การนำเสนอปัญหาคนไร้สัญชาติ ทำให้คนกลุ่มนี้ได้ตระหนักในสิทธิของตัวเอง
ระดับสังคม ฐานะ "พลเมือง"(Citizen)	เป็นการยกระดับสถานะของคนในสังคมเมื่อคนๆนั้นได้มีโอกาสพูด นำเสนอ	ทำให้สามารถเข้าถึงสิทธิพื้นฐานและได้รับโอกาสทางการทำงานหรือการศึกษา
การสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ใน 3 มิติ		
กิจกรรม (Work)	การเปิดเวทีพูดคุย เปิดโอกาสให้คนเข้ามาร่วมถกเถียง แสดงความเห็น	สื่อมวลชน นักข่าวลงพื้นที่ติดตามเรื่องราว สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง
ปฏิสัมพันธ์ (Interaction)	คนไร้สัญชาติ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่รัฐ มีโอกาสพูดคุยถึงปัญหา รับฟัง แลกเปลี่ยนความเห็น นำข้อเสนอไปสู่ระดับนโยบาย	สื่อมวลชน นำเสนอเรื่องราวข่าวสาร สร้างประเด็นทางสังคม และสรุปเรื่องราวให้สังคมได้รับรู้
อำนาจ (Power)	ประเด็นการสื่อสารไม่มีอำนาจไปถึงระดับนโยบายของประเทศ	ชาวบ้านที่ถูกคัดเลือกให้เข้าร่วมรายการเท่านั้นที่มีโอกาสพูดผ่านสื่อ แต่ต้องเตรียมประเด็นเพราะมีเวলাกำหนดไว้

ผลที่ได้รับหลังการออกอากาศในรายการ

1. ระดับปัจเจก

ผลอย่างเป็นรูปธรรมในประเด็นการขอสัญชาติไทยนั้น สมพงษ์ เบียงก่า ได้รับสัญชาติไทย ซึ่งเขา (นายสมพงษ์ เบียงก่า) และเจ้าหน้าที่มูลนิธิกระจกเงาบอกว่า เป็นผลกระทบจากการนำเสนอเรื่องราวผ่านรายการนักข่าวพลเมือง เช่นเดียวกับกรณีของ น.ส. พองจันทร์ สุขเสน่ห์ ที่ได้รับสัญชาติไทยเช่นกัน เมื่อกรณีของคนทั้งสองประสบความสำเร็จ ก็ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์คนอื่นๆ รู้สึกว่าปัญหาของตัวเองได้รับความสนใจจากคนในสังคมมากขึ้น

2. ระดับชุมชน

การเข้ามาลงพื้นที่ของทีมข่าวทีวีไทย การสัมภาษณ์ชาวบ้าน และจัดโครงการอบรมนักข่าวพลเมืองทำให้ชาวบ้านหันมาสนใจเรื่องราวของชุมชนของตัวเอง รู้จักชุมชนและประวัติของชุมชนมากขึ้น และเริ่มมีความรู้สึกหวงแหนทรัพยากรและวิถีวัฒนธรรมของชุมชนของตัวเองมากขึ้น เช่น เรื่องของชาวเล กลุ่มชาติพันธุ์เกาะเหลาที่นำเสนอในตอน ชาวเลกับลมหายใจที่เหลืออยู่ มีที่มาจากชาวบ้านที่เกาะลันตาที่เข้าร่วมอบรมนักข่าวพลเมืองรุ่นแรก ที่เบื้องต้นไม่สามารถเลือกประเด็นทำข่าวส่งกลับมา ทำให้ทีมงานลงพื้นที่ช่วยเปิดประชุมกองบรรณาธิการชาวบ้านพบว่ามีเรื่องที่น่าสนใจ แต่ชาวบ้านไม่เข้าใจในการเลือกประเด็นเป็นข่าว เช่น เรื่องโบสถ์คริส เกาะปอนุรักษ์วัฒนธรรม เรือใบประหยัดพลังงาน และความขัดแย้งระหว่างคนคริสต์และชาวเล ซึ่งเมื่อชาวบ้านเข้าใจและมีการนำเสนอเป็นข่าวพลเมือง ก็ได้รับการแก้ไขในที่สุด (ณตยา แว่ววิรุปลูกต์, 2552: สัมภาษณ์)

3. ระดับสังคม

เมื่อเรื่องถูกทำให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อสาธารณะ ทำให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐเกิดความรู้สึกรับผิดชอบที่มีใช้เพียงต่อผู้ยื่นเรื่อง แต่เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม และทำให้เจ้าหน้าที่มูลนิธิสามารถดำเนินการยื่นเรื่องสำหรับกรณีอื่นได้สะดวกขึ้น ซึ่งการร่วมออกรายการทำให้รู้สึกว่าพื้นที่สื่อสามารถเป็นหูเป็นตาแทนประชาชนได้ เพราะสังเกตจากการที่ทีมรายการเข้ามาติดต่อ ติดตามประเด็น(พรณทิวา เจต๊ะวรรณ, 2552: สัมภาษณ์)

สำหรับการเผยแพร่ประเด็นปัญหาออกอากาศกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวมอแกนเกาะเหลานั้น เริ่มจากกรณีความขัดแย้งในชุมชนเนื่องจากการเข้ามาของศาสนาใหม่ของชาวอุรักลาไวย์ ที่บ้านสังกะอู๋ บนเกาะลันตาใหญ่ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ ทีมรายการได้ลงพื้นที่และช่วยกำหนดประเด็นให้มีการเสนอในรายการนักข่าวพลเมือง ทำให้เกิดการสื่อสารและมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเจรจาหาทางออก จากนั้นเรื่องราวยังถูกขยายไปถึงกลุ่มชาวเลอื่นๆ

เช่น ชาวมอแกน มอเกล็น กระทั่งนำไปสู่การถกเถียงแลกเปลี่ยนเรื่องการดูแลให้ความคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในรูปแบบของเขตวัฒนธรรมพิเศษ และทำให้ปัญหาสิทธิชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นที่รับรู้ของสังคมมากขึ้น โดยการจัดรายการเวทีสาธารณะตอน "ชาวเล...ชีวิตที่ถูกกลืนหาย" มีชาวบ้านจากชุมชนต่างๆ อาทิ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ชุมชนเกาะลันตา ชุมชนเมืองอุบลฯ ชุมชนพังงา กว่า 200 คน เข้าร่วมการเปิดเวทีสาธารณะ

ภาพที่ 4 แสดงทีวีไทยบันทึกเทปรายการเวทีสาธารณะที่ จ. ระนอง

ผลจากการจัดรายการเวทีสาธารณะ คือ กระทรวงวัฒนธรรมได้ประกาศให้ 4 จังหวัดฝั่งทะเลอันดามันเป็นเขตวัฒนธรรมพิเศษ โดยนายธีระ สลักเพชร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้มีหนังสือด่วนกระทรวงวัฒนธรรมที่ 33/2552 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการบูรณาการเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล โดยระบุว่า จากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ชาวมอแกน มอเกล็น และอุรักลาไวย์ ที่ทำกินอยู่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้รับความเดือดร้อนจากการบุกรุกของนายทุนที่เข้าไปจับจองสิทธิในที่ดิน พร้อมผลักดันกลุ่มชาวเล ออกจากพื้นที่ทำให้ไร้ที่อยู่ที่สำคัญคือขาดสัญชาติ ทำให้ชาวเลไม่สามารถรักษาวิถีชีวิตและคุณค่าดั้งเดิมไว้ได้ กระทรวงวัฒนธรรม จึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ บูรณาการเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล พร้อมแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด 4 จังหวัดในพื้นที่มีปัญหาดังกล่าว คือ จังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา และจังหวัดระนอง ให้มีอำนาจหน้าที่วางแผนกำหนดนโยบาย

โดยสรุป การที่ประเด็นที่น่าเสนอในรายการทั้งเรื่องการขอสัญชาติไทย และการตั้งเขตวัฒนธรรมพิเศษสำหรับชาวมอแกน เกาะเหลา จ.ระนอง มีความแตกต่างกัน เพราะกรณีของการขอสัญชาติไทยเป็นความสำเร็จเฉพาะกรณี มิได้ถูกกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ แต่เป็นการกระตุ้นการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้ทำงานเร็วขึ้นเนื่องจากถูกติดตามจากสื่อมวลชน

ขณะที่ประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์เกาะเหลามีการเสนอประเด็นระดับนโยบาย เพราะเป็นประเด็นระดับประเทศและมีการนำเสนอเรื่องราวผ่านสื่ออื่นๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ สื่อท้องถิ่น และสื่อโทรทัศน์ อีกทั้งเป็นปัญหาต่อเนื่องจากการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติในเหตุการณ์สึนามิ และตัวแสดงของประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกันทั้งชาวบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ นักการเมือง และกลุ่มทุน ทำให้ได้รับความสนใจจากผู้ชมผู้ฟังกลุ่มใหญ่กว่าผู้ที่สนใจในการเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์

อย่างไรก็ตาม การที่ฝ่ายผลิตรายการยังเป็นผู้กำหนดประเด็นทั้งเรื่องการขอสัญชาติและการเรียกร้องเขตวัฒนธรรมพิเศษ เพื่อนำเสนอในรายการ ทำให้การติดตาม วิเคราะห์ เตรียมประเด็น จึงมิได้เป็นการสื่อสารทางตรงจากชาวบ้าน หรือหมายถึง พื้นที่ในรายการมิได้ถูกใช้จากชาวบ้านโดยตรง แต่ยังเป็นการทำงานผ่านมุมมองของนักข่าวมืออาชีพ หรือโดยองค์กรสื่อ ทำให้พื้นที่ในรายการสำหรับกรณีดังกล่าว ยังไม่เป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองโดยสมบูรณ์

6.2.3 การคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน

ปัญหาการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน เป็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ระหว่างภาครัฐ กับประชาชน ซึ่งในการนำเสนอข่าวส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ ปรากฏเป็นตัวแสดงในข่าวได้แก่

- 1) รัฐบาลในฐานะผู้กำหนดนโยบายแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้า
- 2) ภาคเอกชนในฐานะผู้ลงทุนสร้างโรงงานผลิตไฟฟ้า
- 3) ชาวบ้านในฐานะผู้คัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้า
- 4) กลุ่มเอ็นจีโอ ในฐานะผู้สนับสนุนข้อมูลให้แก่ชาวบ้านในการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้า (สัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านทับสะแก, 2552: สัมภาษณ์)

ขณะที่ประเด็นการนำเสนอจากสื่อพาณิชย์ส่วนใหญ่ มักนำเสนอในด้านของความจำเป็นในการพัฒนากำลังไฟฟ้าของประเทศ ความต้องการใช้ไฟฟ้าในปริมาณที่มากขึ้น มากกว่าเหตุผลจากชาวบ้านในการคัดค้านโรงไฟฟ้า ทำให้การต่อต้านจากชาวบ้านและกลุ่มเอ็นจีโอเป็นไปในลักษณะของการประท้วงด้วยความรุนแรง ภาพชาวบ้านกลายเป็นคนไร้เหตุผล ไม่เข้าใจ

แผนการพัฒนาของรัฐบาล และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ ทำให้พื้นที่ของชาวบ้านในการเสนอเหตุผลความต้องการ และข้อมูลแท้จริงเกี่ยวกับความต้องการด้านพลังงานจากกลุ่มเอ็นจีโอ จึงเป็นพื้นที่ในสื่อทางเลือกเท่านั้น ดังนั้นเมื่อเกิดที่วิสาขารณะทำให้ชาวบ้านคาดหวังว่าจะมีพื้นที่ในการเสนอประเด็นความต้องการมากขึ้น (สันติ โชคชัยชำนาญกิจ, 2552: สัมภาษณ์)

สำหรับประเด็นการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชนเริ่มจากกรณีการสร้างโรงไฟฟ้าของ บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก จ. ระยอง และการคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าที่ จ. ชุมพร และ จ. สงขลา ซึ่งมีการเสนอในรายการเวทีสาธารณะ 5 ตอน และนักข่าวพลเมือง 7 ตอน ซึ่งรูปแบบการนำเสนอในสองรายการคล้ายกันคือ นำเสนอถึงผลที่จะเกิดต่อชุมชนและเน้นความคิดเห็นจากคนในพื้นที่ที่จะมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้า (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ง)

สำหรับการเปิดเวทีสาธารณะในประเด็นข้อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้ามีความน่าสนใจอยู่ที่การดึงผู้ร่วมรายการที่เป็นคู่ขัดแย้งมาร่วมวงสนทนา จากเทปรายการตอน "ประชาเสวนา โครงการผลิตพลังไอน้ำและไฟฟ้าร่วม ของบริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน)" ออกอากาศวันที่ 7 มีนาคม 2552 เป็นการถ่ายทอดสดจาก วัดบ้านแลง ต.บ้านแลง อ.เมือง จ.ระยอง ซึ่งเวทีนี้เกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเรียกร้องให้บริษัท ไออาร์พีซี จัดเวทีสาธารณะชี้แจงและเพื่อแสดงความคิดเห็นหลังเตรียมการก่อสร้างโครงการผลิตพลังไอน้ำและไฟฟ้าร่วม กลุ่มเครือข่ายกลุ่มเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกนำโดยนายสุทธิ อัครมาศัย ผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก พร้อมด้วยผู้นำชุมชนในพื้นที่รอบโรงงานไออาร์พีซี ประกอบด้วยตำบลตะพง ตำบลบ้านแลง ตำบลเชิงเนิน ตำบลนาตาขวัญ และประชาชนในเขตเทศบาลนครระยองกว่า 60 คน ร่วมประชุมปรึกษาหารือกรณีการจัดแสดงความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลการศึกษาและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัท ไออาร์พีซี จำกัด มหาชน หลังเตรียมดำเนินการโครงการผลิตพลังไอน้ำและไฟฟ้าร่วม โดยมีผู้บริหารของบริษัทไออาร์พีซี ดร.ไพรินทร์ ชูโชติถาวร เข้าร่วมเวทีสาธารณะ จากเทปรายการ นายไพรินทร์ ชูโชติถาวร กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด(มหาชน) ได้ชี้แจงกับชาวบ้านว่า โครงการดังกล่าวไม่ใช่เป็นการสร้างโรงงานใหม่ แต่เกิดจากการทุบทิ้งโรงเก่า เอาของใหม่ไปทดแทน สามารถลดก๊าซเรือนกระจกคาร์บอนไดออกไซด์ปีละ 400,000 ตัน ตัวแทนชาวบ้านทั้ง 4 ตำบล และคนในเขตเทศบาลนครระยอง ได้เรียกร้องให้หยุดการสร้างโรงงานเพิ่มอีก เพราะที่ผ่านมาต้องทนทุกข์เรื่องกลิ่นเหม็น และเสียงรบกวนจากโรงงาน ซึ่งในเทปรายการยังไม่ได้ข้อสรุป และเวทีสาธารณะใน

พื้นที่จริงดำเนินไปจนถึงเวลา 18.00น. มีข้อสรุป คือ ผู้บริหารรับข้อเรียกร้องดังกล่าวเพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารในการพิจารณาและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป แต่ในภายหลังได้มีการสร้างโรงไฟฟ้าตามแนวทางโครงการดังกล่าวแล้วเสร็จในปี 2554 (เอกสารประกอบการประชุมโครงการผลิตโรงไฟฟ้าโครงการพลังงานและความร้อนร่วม บมจ. ไออาร์พีซี, 2553)

ทั้งนี้ประเด็นที่นำเสนอในรายการ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงการวิเคราะห์ ตามแนวคิด เทคนิค และเนื้อหา กรณีการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	รายละเอียดการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
เรื่อง การเล่นประเด็นเรื่องส่วนตัว	การนำเสนอประเด็นเป็นประเด็นของความขัดแย้งระหว่างชุมชน และสถานประกอบการ มีการชูประเด็นความเดือดร้อนของคนในชุมชนเป็นหลัก	ภาพที่นำเสนอคือ ชาวบ้านเดือดร้อน ได้รับผลกระทบจากโรงงานมาก่อน และเป็นข้อมูลจากฝ่ายชาวบ้านเป็นหลัก
สรุปรวม	มีการอ้างถึงผลกระทบที่เกิดจากการสร้างโรงไฟฟ้าในที่ต่างๆ และประเด็นความขัดแย้งที่เกิดในพื้นที่	เป็นการนำเสนอประเด็นสาธารณะเชิงนโยบายที่เกิดจากความขัดแย้งในการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ
การเข้าถึงในแง่การใช้สื่อ	แกนนำของชาวบ้านที่มีความรู้จักกับทีมรายการเวทีสาธารณะ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีการเคลื่อนไหวมาตลอดและติดต่อประสานผ่านสื่อ ทั้งสำนักข่าวชาวบ้าน หรือร่วมขับเคลื่อนคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในหลายกรณี	เช่น บ่อนอกหินกรูด ราชบุรี การสร้างโรงไฟฟ้าประทีพ จ. ชุมพร

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	รายละเอียดการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
การไม่แสดงจุดยืนอย่างเป็นทางการวิสัย(objectivity)	ทีมงานรายการเวทีสาธารณะพยายามนำเสนอประเด็นสองทาง หรือไม่แสดงจุดยืนว่าสนับสนุนใคร โดยการเชิญผู้ร่วมรายการจากหลายฝ่าย และแบ่งสรรเวลาให้เท่าเทียมกันในการออกอากาศ	ฝ่ายชาวบ้านเสนอประเด็นชัดเจน ต้องการไม่เอาโรงไฟฟ้า ขณะที่ฝ่ายเอกชนและรัฐ ยังต้องการประนีประนอม และมีการชี้แจงเหตุผลความจำเป็นในการมีโรงไฟฟ้า
การไม่เลือกข้างทางการเมือง(impartiality)	ทั้งสองรายการนำเสนอข่าวหรือข้อมูลจากฝั่งชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่	ทั้งรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง นำเสนอประเด็นที่ชาวบ้านเป็นตัวแสดงนำ เป็นผู้เสียประโยชน์ ขณะที่ฝ่ายตรงข้ามร่วมรายการน้อย
หน้าที่สื่อมวลชน		
มีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression)	ผู้ดำเนินรายการช่วยตั้งคำถามต่อรัฐและผู้ประกอบการ	มีการติดต่อจากฝ่ายเอกชนในการเสนอประเด็นแต่ไม่มีผลต่อการกำหนดประเด็นในการออกอากาศ
สังคมสามารถกำหนดกติกาและขอบเขตของการรับผิดชอบให้กับสื่อ	กรณีนี้ชาวบ้านคาดหวังว่ารายการเวทีสาธารณะจะเป็นเวทีให้ผู้บริหารโรงงานและชาวบ้านได้มีโอกาสเจรจาเพื่อหาทางออกร่วมกัน	เป็นกรณีแรกที่มีการเจรจา ร่วมกันครบทุกฝ่าย
มีเวที (Forum) ให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ถูกปิดกั้นจากผู้มีอำนาจทางการเมือง	มีการจัดเวทีในพื้นที่โครงการและชาวบ้านในพื้นที่มีโอกาสตั้งคำถาม	เช่น ตอนไออาร์พีซี โรงไฟฟ้าแม่เมาะ เป็นการจัดเวทีในพื้นที่
เป็นอิสระจากระบบธุรกิจ	เป็นอิสระในการดำเนินการ	ทีมงานที่วีไทยยอมรับว่ามีบาง

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	รายละเอียดการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
และตลาด		กรณีที่ผู้บริหารโครงการเชิญพบเพื่อพูดคุยก่อนแต่ไม่ได้เป็นลักษณะการบังคับนำเสนอประเด็นแต่อย่างใด
เงื่อนไขทางการเมืองของผู้รับสาร และบริบททางการเมือง	ผู้รับสารคือกลุ่มผู้ชมรายการที่สนใจประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม	บริบททางการเมือง อยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รัฐบาลต้องการสร้างความโปร่งใส โดยเฉพาะกับโครงการที่ต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อน
บทบาทของสื่อในสังคมประชาธิปไตย		
ระดับปัจเจก สร้างความเชื่อมโยงระหว่างคนกับสังคม	สร้างพื้นที่ให้กับชาวบ้านในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมได้สื่อสารถึงปัญหาที่เกิดขึ้น	ทำให้คนรู้จักสภาพพื้นที่ เช่น การเล้าผ่านตอน "ทะเลไม่มีเคย ..จะนะไม่มีคน"
ระดับการเมือง สร้างการเคลื่อนไหวทางการเมือง	มีการตื่นตัวในระดับนโยบาย สื่อมวลชนอื่นๆให้ความสนใจ ทำข่าว และมีการตามประเด็นข่าวสารอย่างต่อเนื่อง	แกนนำของชาวบ้านมาบตาพุด นำเสนอประเด็นผ่านสื่ออย่างต่อเนื่อง
ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสื่อ (หน้าที่ผ่านผู้รับสาร)	ชาวบ้านตื่นตัวในการร่วมชุมนุม	ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่เข้าร่วมการชุมนุมคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้ามาโดยตลอด
สาเหตุที่ประชาชนเลือกส่งข่าวผ่านสื่อ	ชาวบ้านเห็นตัวอย่างรายการเวทีสาธารณะตอนคลิตีล่าง มีความเชื่อว่าจะเป็นพื้นที่ให้เกิดการเจรจาได้	เกิดการทยอยออกไปยังประเด็นที่มีลักษณะคล้ายกัน คือการคัดค้านโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ต่างๆ
ผลกระทบหลังจากส่งข่าว	เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย	ชาวบ้านมีการตื่นตัวในการใช้พื้นที่สื่อมากขึ้น

แนวคิดและเทคนิคการวิเคราะห์สื่อ	รายละเอียดการวิเคราะห์	ตัวอย่าง
กรอบการวิเคราะห์ตามแนวทางซาเบอร์มาส		
ระดับปัจเจก	ชาวบ้านชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น	ชาวบ้านเข้าใจว่าการมีโครงการก่อสร้างจะส่งผลกระทบต่อชุมชนของตัวเอง เกิดความหวงแหนชุมชน
ระดับสังคม ฐานะ "พลเมือง"(Citizen)	ประชาชนมีสิทธิเรียกร้องความต้องการต่อพื้นที่ชุมชน ซึ่งเป็นการเรียกร้องต่อรัฐ	การเรียกร้องผ่านสื่อ การชุมนุมต่อต้านเป็นการตระหนักในสิทธิต่อชุมชนของตัวเอง
การสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ใน 3 มิติ		
กิจกรรม (Work)	การเสนอประเด็นต่อสื่อ	การเสนอผ่านทีวีไทยและสื่อแขนงต่างๆ
ปฏิสัมพันธ์ (Interaction)	การพูดคุยร่วมกันในเวทีสาธารณะ	การติดตามทวงถามแก้ปัญหาจากภาครัฐ
อำนาจ (Power)	เมื่อมีการรับฟังปัญหา ทำให้ชาวบ้านรู้สึกมีอำนาจในการระดมพลังต่อต้าน และขับเคลื่อนประเด็นต่างๆต่อไป	การเคลื่อนไหวของชาวบ้านสร้างความตระหนักในการแก้ปัญหาในระดับนโยบาย และปัจจุบัน กลุ่มคัดค้านกลุ่มนี้ยังมีการเคลื่อนไหวตอบสนองต่อการตัดสินใจจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

ผลที่ได้รับหลังการออกอากาศในรายการ

การที่ประเด็นการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในประเทศไทยเป็นแนวคิดที่เกิดมานานนับตั้งแต่กรณีโรงไฟฟ้าแม่เมาะ และโรงไฟฟ้าบ่อนอกหินกรูด ซึ่งภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนมีการขับเคลื่อนทั้งในการรวมพลังประชาชนเดินขบวนต่อต้าน ชุมนุมประท้วง และการเรียกร้องผ่านสื่อ ซึ่งเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน และเป็นประเด็นปัญหาที่ภาครัฐให้ความสำคัญมาโดยตลอด ทำให้ผลของการออกอากาศจึงเกิดขึ้นเป็นวงกว้างในระดับสังคมมากกว่าสองกรณีแรก ดังนี้

1) ระดับปัจเจกบุคคล

ชาวบ้านในแต่ละชุมชนที่จะมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้า หรือชาวบ้านในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมมีความตื่นตัวต่อผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตัวเองมากขึ้น สังเกตได้จากประเด็นที่นำเสนอมีความต่อเนื่องกัน เช่น หลังจากมีความเคลื่อนไหวที่ภาคตะวันออก ชาวบ้านที่ภาคใต้ก็มีการออกมาร่วมคัดค้านเช่นกัน ส่วนการที่ชาวบ้านสามารถใช้พื้นที่ข่าวพลเมืองเล่าเรื่องของชุมชนหรือตัวเองได้ เช่น ตอน ทะเลไม่มีเคย ..จะนะไม่มีคน และ ตอนโรงไฟฟ้ามา..หมึกปลาข้าฯ ไป ก็เป็นลักษณะการเล่าเรื่องของคนที่เดือดร้อนให้คนส่วนมากฟัง เมื่อเกิดผลตอบรับ ก็จะทำให้ชาวบ้านผู้ส่งสารรู้สึกการเข้าถึงสื่อกระแสหลักมากขึ้น

2) ระดับชุมชน

ในด้านของประชาชนนั้น นายสุทธิ อัครมาลัยในฐานะตัวแทนเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก ให้เหตุผลในเข้าร่วมรายการกับผู้วิจัยว่า เห็นตัวอย่างรายการเวทีสาธารณะแล้วพบว่า เป็นช่องฟรีทีวีที่สนใจการนำเสนอเรื่องราวของภาคประชาชน และมีเวลานำเสนอนานกว่ารายการของช่องฟรีทีวีอื่นๆ เมื่อทางรายการติดต่อเข้ามาให้พื้นที่นำเสนอเรื่องมลพิษที่มาบตาพุด ซึ่งเป็นครั้งแรกที่เข้าร่วมรายการนั้น ทีมงานและทางเครือข่ายภาคประชาชน ได้มีการตกลงถึงประเด็นที่จะนำเสนอในรายการ แต่ไม่สามารถเสนอได้ทั้งหมด เพราะปัจจัยด้านเวลา และการเชิญผู้เข้าร่วมรายการที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ผลจากการออกอากาศก็ทำให้คนทั่วไปเข้าใจรายละเอียดจากเครือข่ายมากขึ้น โดยเฉพาะความต้องการส่งสารไปยังศาลปกครองสูงสุด และต่อมาเครือข่ายได้ร่วมงานกับรายการทั้งการจัดเวทีสาธารณะในการสร้างโรงไฟฟ้าของไออาร์พีซี และการร่วมเสนอในงานนักข่าวพลเมือง (สุทธิ อัครมาลัย, 2552: สัมภาษณ์)

ขณะที่ฝ่ายเอกชนที่ร่วมรายการ มีความเห็นว่า การร่วมในเวทีสาธารณะมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การพัฒนาของโรงงานในบริเวณพื้นที่ชุมชนสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง เช่นกรณีของไออาร์พีซี ซึ่งการมีเวทีสาธารณะจะทำให้ต่างฝ่ายต่างมีพื้นที่ในการบอกเล่าเหตุผลของการคัดค้านหรือการขยายโครงการพัฒนาต่างๆได้ (ไพรินทร์ ชูโชติถาวร, 2553: สัมภาษณ์)

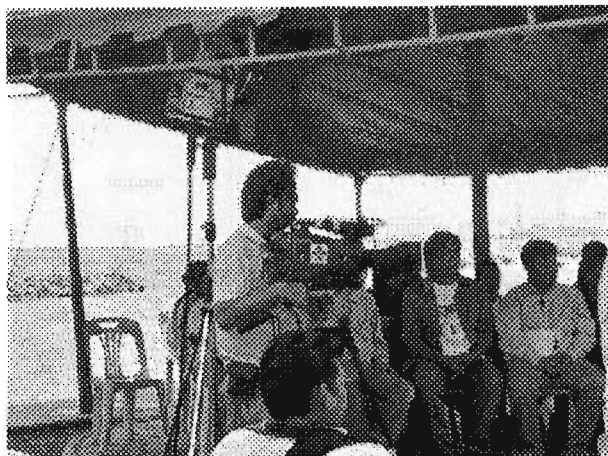
3) ระดับสังคม

นอกจากการนำเสนอการคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้า และพื้นที่อุตสาหกรรมในเขตจ.ระยองแล้ว รายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองยังได้มีการนำเสนอประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องดังที่ปรากฏในตาราง (ในภาคผนวก ง) อย่างไรก็ตาม ในทางนโยบายยังไม่มีข้อเสนอในที่นี้เป็นของ

ภาคประชาชนที่เรียกร้องผ่านรายการทั้งสองรายการมีผลชัดเจนในทางนโยบาย ทั้งกรณีเขตพื้นที่อุตสาหกรรมมาบตาพุด การสร้างโรงไฟฟ้าไออาร์พีซี และแม้แต่แนวทางการสร้างโรงไฟฟ้าที่ปะทิว และเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคใต้ ยังไม่เกิดนโยบายชัดเจนว่าจะเป็นไปในทิศทางใด

แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นผลที่เกิดขึ้นคือ พื้นที่ของกลุ่มคนที่เคลื่อนไหวในด้านโรงไฟฟ้า หรือการคัดค้านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐมีเพิ่มขึ้น จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ชมผู้ฟังรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองที่เป็นผู้สนใจปัญหาด้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้า พบว่า พื้นที่รายการเวทีสาธารณะมีการเปิดให้แสดงความเห็นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะกรณีที่เป็นรายการสด เพราะแม้จะมีการเตรียมคำถามคำตอบไว้ แต่ในกรณีที่ชาวบ้านต้องการเสนอเพิ่มก็สามารถทำได้ แต่ก็ยังมีข้อสังเกตว่า ประเด็นที่นำเสนอในช่วง 1 ปีแรก ยังไม่หลากหลาย เพราะชาวบ้านยังถูกกำหนดให้เป็นผู้คัดค้านโครงการพัฒนาของภาครัฐ และบทบาทของเอ็นจีโอยังเป็นในลักษณะตรงข้ามกับรัฐ ซึ่งการที่รายการให้น้ำหนักกับคนกลุ่มนี้ และไม่สามารถดึงตัวแทนจากรัฐมาร่วมเวทีได้ ทำให้พื้นที่ในรายการกลายเป็นพื้นที่ของคนฝ่ายเดียว และเวลาไม่พอสำหรับการเสนอรายละเอียดในเชิงข้อมูล เช่น ข้อมูลความจำเป็นต่อการสร้างโรงไฟฟ้าที่เป็นชุดข้อมูลของชาวบ้าน (กลุ่มชาวบ้านทับสะแก, 2553: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5 แสดง การจัดเวทีสาธารณะ ตอน มาบตาพุด การพัฒนาบนคราบน้ำตา

ส่วนการที่ประเด็นปัญหา เช่น กรณีมาบตาพุด มีผลในด้านการสร้างความสนใจของสังคมมากขึ้นนั้น เป็นเพราะเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก มีจุดแข็ง ดังนี้

1) มีการขับเคลื่อนตั้งแต่ปี 2548 นำโดย นายสุทธิ อัครมาศชัย เริ่มจากการรวบรวมข้อมูล ความเดือดร้อน หรืออาการเจ็บป่วยของชาวบ้าน รวมทั้งงานวิจัย การเก็บข้อมูลจากนักวิชาการ และข้อมูลทางสาธารณสุข จากนั้นรวบรวมประชาชน และข้อมูลสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากนิคมอุตสาหกรรม

2) มีการสื่อสารต่อไปยังชาวบ้าน โดยการสร้างโครงข่ายเข้าไปในชาวบ้านแต่ละกลุ่มๆ ทั้งที่มีความคิดแตกออกเป็นหลายฝ่ายนั้น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และทำหนังสือการร้องเรียนให้ทางรัฐบาล หรือทางโรงงานอุตสาหกรรมให้ช่วยกันรับผิดชอบแก้ไข

3) แจกใบปลิวในวัด และตามที่ต่างๆ จัดทำวีซีดีเรื่องผลกระทบจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปางมาฉายให้ชาวบ้านดู กรณีโรงไฟฟ้าถ่านหินที่มีปัญหาเรื่องมลพิษ จัดทำโดยหอการค้าจังหวัดระยอง

4) ส่งข่าวไปตามหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและสื่อมวลชน เช่น เนชั่น ไอทีวี และเอเอสทีวี และมีการสร้างตัวตนของกลุ่มเช่นการผลิตเสื้อ, ผ้าพันคอ, ผ้าคาดหัวที่ใช้เพื่อสื่อกับคนภายนอก เป็นการเน้นให้เป็นกระแสสังคมสาธารณะ รวมถึงตัวนายสุทธิใช้วิธีการไปออกรายการทีวี

นอกจากนี้ การเลือกประเด็นของเครือข่ายยังเน้นไปที่ ความไม่รับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมเช่นกรณีโรงไฟฟ้า IRPC แห่งเดิมที่ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนขนาดใหญ่ ทั้งเขตชนบทและเขตเมือง จึงทำให้คนเข้ามาร่วมคัดค้านจำนวนมาก ตัวอย่างการร่วมชุมนุมนั้น นายสุทธิเล่าว่า เริ่ม

ตั้งแต่วันที่ 3 กันยายน 2550 มีการชุมนุมอยู่หน้าโรงไฟฟ้าไออาร์พีซี โดยคาดหวังว่ามีคนไม่เกิน 3,000 คนมาร่วมชุมนุม แต่เมื่อเวลาผ่านไปมีคนเข้ามาร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ บางคนที่ไม่เห็นด้วยแต่แรก ก็หันมาเข้าร่วมกลุ่มต่อต้านมากขึ้น ทั้งนี้การต่อสู้กับโรงงานหรือกิจการขนาดใหญ่ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะการที่สมาชิกในชุมชนถูกสร้างมายาคติจากภาคอุตสาหกรรม (Corporate Social Responsibility-CSR) จึงมีผลประโยชน์ในเชิงปัจเจกที่จะได้รับจำนวนมาก มีคนเห็นด้วยกับโรงงานเป็นจำนวนมากถึง 70% และไออาร์พีซีได้สนับสนุนทุนการศึกษาและคอมพิวเตอร์เกือบทุกโรงเรียน ทำให้ยังมีกลุ่มคนที่เห็นผลประโยชน์จากการสร้างโรงงานโดยเฉพาะกับอาชีพค้าขาย ข้าราชการ และประธานชุมชน ทำให้มีรายได้มากขึ้น (สุทธิ อัจฉมาสัย, 2552: สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุนี้ การที่ประเด็นดังกล่าวมีผลในการรับรู้ในวงกว้างจึงมิได้มาจากการนำเสนอผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองเท่านั้น แต่เป็นเพราะประเด็นดังกล่าวมีตัวแสดงทางการเมืองหลายฝ่าย มีผลในระดับประเทศ การออกรายการของทีวีไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเท่านั้น พื้นที่ในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง มีการถ่ายทอดเรื่องราวความเคลื่อนไหว ตลอดจนข้อเรียกร้องจากชาวบ้าน โดยไม่มีข้อจำกัด หรือการแทรกแซงจากรัฐหรือทุน ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีสิทธิมีเสียง กล้านำเสนอข้อมูลได้ เข้าถึงพื้นที่สื่อมากขึ้น แต่การที่ประเด็นการคัดค้านโรงไฟฟ้าเป็นประเด็นสาธารณะ และมีการนำเสนอโดยสื่อกระแสหลักเป็นจำนวนมาก ทำให้พื้นที่ในรายการทั้งสองของทีวีไทยไม่มีความแตกต่างจากสื่ออื่นๆ อย่างโดดเด่นในฐานะเป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมือง แต่หากทำหน้าที่เป็นพื้นที่หนึ่งที่ทำให้ให้นักในการเสนอข่าวจากฝ่ายชาวบ้านมากขึ้น

6.3 บทสรุป

จากการวิเคราะห์ทั้งสามกรณีศึกษาพบว่า ผลจากการออกอากาศมีส่วนทำให้ข้อมูลของฝ่ายชาวบ้านที่มีต่อกรณีต่างๆ เป็นที่รู้จักมากขึ้น เพราะมีพื้นที่ให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น หรือสะท้อนเรื่องราวของตัวเองมากขึ้น แต่ผลจากการออกอากาศเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายไม่ได้มาจากข้อตกลงที่เกิดจากการใช้พื้นที่ในรายการในการพูดคุยโต้แย้ง เพราะทั้งสามประเด็นมีการนำเสนอผ่านสื่อแขนงต่างๆ รวมทั้งมีการเคลื่อนไหวจากชุมชน องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนการเสนอในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง

การที่ทั้งสามกรณีประสบความสำเร็จในด้านการนำประเด็นเข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาในระดับนโยบาย เพราะปัจจัยสำคัญ คือ การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง การมีกลุ่มเอ็นจีโอให้การสนับสนุนด้านข้อมูล และมีภาคีเครือข่ายการขับเคลื่อน อีกทั้งเรื่องที่น่าเสนอเป็นเรื่องที่อยู่ในความ

สนใจของรัฐบาล เช่น การออกโฉนดชุมชนจะส่งผลดีต่อความนิยมต่อรัฐบาล หรือการคัดค้าน โรงไฟฟ้ามีผลต่อการดำเนินโครงการอุตสาหกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ทำให้กรณีทั้งสามมีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จในการเคลื่อนไหว หรือเป็นการระดมพลังผู้ที่เห็นด้วยให้เข้ามาร่วม เรียกร้อง เมื่อประเด็นที่นำเสนอกลายเป็นประเด็นสาธารณะ ทำให้ชาวบ้านกลายเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่คนในสังคมติดตามผลการขับเคลื่อน และชาวบ้านมีอำนาจในการต่อรองทางการเมืองมากขึ้น และทำให้ชุมชนอื่นที่มีปัญหาคล้ายคลึงกันเกิดการตื่นตัวทางการเมืองและต้องการใช้พื้นที่ในรายการของทีวีไทยสื่อสารทางการเมือง ซึ่งในทางตรงข้ามประเด็นอื่นๆที่นำเสนอในรายการ ยังไม่ปรากฏผลดังกล่าว ทำให้สิ่งที่ถูกนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองจึงยังเป็นพื้นที่ของการเลือกตัวแทน และการบอกเล่าเรื่องราวและมีผลในการสื่อสารให้คนในสังคมรับรู้ แต่ไม่มีอำนาจพอต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายได้

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องบทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, วิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชนผ่านรายการเวทีสาธารณะ และรายการนักข่าวพลเมือง, และศึกษาผลของการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองในรายการเวทีสาธารณะและรายการนักข่าวพลเมืองที่มีต่อกระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชน โดยผู้วิจัยใช้เวลาทำการรวบรวมเอกสาร เปรียบเทียบและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

นับตั้งแต่การก่อตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย หรือ ส.ส.ท. จนกระทั่งในเวลาที่ผู้วิจัยเขียนบทสรุปในเดือนกันยายน 2553 ซึ่งเป็นเวลาที่ ส.ส.ท. กำลังจะมีอายุครบ 3 ปีในเวลาอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า ในช่วงเวลาดังกล่าว ส.ส.ท. ต้องก่อร่างสร้างองค์กรที่มีเป้าหมายในการเป็นอิสระปราศจากอำนาจของรัฐและทุนภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง มาเป็นรัฐบาลที่มาจากแต่งตั้งของทหาร นำมาสู่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองที่รุนแรงและสังคมที่ต้องการทางเลือกในการมีสถาบันสื่อที่เป็นกลาง เป็นพื้นที่สำหรับคนทุกกลุ่มทุกชนชั้นภายใต้บริบทดังกล่าว ทำให้ ส.ส.ท. มุ่งเน้นภารกิจหลักขององค์การในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเน้นการเปิดพื้นที่ในรายการต่างๆของทีวีไทยให้เป็นพื้นที่ของประชาชน และให้พื้นที่ในรายการข่าวต่างๆ โดยเฉพาะรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองเป็นรายการนำร่องหรือรายการหลักของสถานี ซึ่งปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

7.1 ผลการวิจัยและอภิปรายผล

7.1.1 วิเคราะห์กระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะที่ปรากฏในช่วง 2 ปีแรกของการจัดตั้งองค์การ

มีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ความเป็นสถาบันที่เป็นอิสระจากรัฐและระบบตลาด

- 2) มีพื้นที่ของกลุ่มที่หลากหลาย ที่สนใจผลประโยชน์ร่วมกันของสังคม
- 3) พิจารณาผู้เข้าร่วมในฐานะพลเมือง มากกว่าผู้บริโภค

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชน เป็นภารกิจสำคัญที่ส.ส.ท. ตั้งเป้าหมายและพยายามดำเนินการมาตลอดระยะเวลาสองปีแรกของการก่อตั้งองค์กร แต่การที่ส.ส.ท. มีการวางกรอบแนวทางการดำเนินงานที่เน้นในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน, การกำหนดโครงสร้างประชาสังคม, การกำหนดเกณฑ์สภาผู้ชมผู้ฟัง, และการเน้นการเปิดพื้นที่ให้กับคนที่ตกไปจากกระแสข่าวหลัก คนจน คนชายขอบ คนไร้รัฐไร้สัญชาติ คนด้อยโอกาส และกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้โครงสร้างขององค์กร วัฒนธรรมขององค์กร และค่านิยมของคนในองค์กรถูกตีกรอบให้เป็นการทำงานเพื่อสังคมและชุมชน เพื่อคนจน คนชายขอบ คนไร้รัฐไร้สัญชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ หรือคนด้อยโอกาสในสังคม

มีข้อสังเกตว่า การที่ส.ส.ท. กำเนิดขึ้นในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 และเกิดในสมัยรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งของฝ่ายทหาร ทำให้ทีวีไทยซึ่งเป็นภารกิจหลักของส.ส.ท. ต้องเร่งพิสูจน์ถึงความเป็นกลางของสื่อและมีใช้เครื่องมือของรัฐบาลควบคู่ไปกับการปฏิเสธการเกี่ยวข้องกับกลุ่มทุน เพื่อให้องค์กรเป็นอิสระจากรัฐและทุนตามเป้าหมาย และข้อกำหนดตามกฎหมายแม่บทขององค์การ นอกจากนี้การที่ทีวีไทยต้องสร้างความแตกต่างจากสื่อพาณิชย์อื่นๆที่มีในสังคม ทำให้มีการหันมาให้ความสนใจกับการเล่นประเด็นเชิงชนบท ประเด็นข่าวชาวบ้าน ซึ่งสื่อพาณิชย์ส่วนใหญ่ไม่นำเสนอเป็นประเด็นหลักเพราะไม่ได้ผลประโยชน์ทางธุรกิจ ดังนั้น ในพื้นที่สื่อพาณิชย์อื่นๆ ซึ่งมีเพียงการเสนอเป็นประเด็นข่าวภูมิภาค จึงไม่มีเวทีสำหรับชาวบ้านในการพูดหรือสื่อสารที่เพียงพอต่อการเกิดพื้นที่สาธารณะทางการเมือง เพราะพื้นที่สาธารณะทางการเมืองคือต้นทางของการสื่อสารในระบบประชาธิปไตยที่ประชาชนมิได้แต่เพียงเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) แต่หากเป็นประชาธิปไตยแบบมีการถกเถียง (Deliberative democracy) หรือประชาธิปไตยที่ทุกคนใช้เหตุผลเป็นเครื่องตัดสินใจ (Erikson and Weigard, 2003: 7)

อย่างไรก็ตาม การที่ส.ส.ท. เน้นกลุ่มเป้าหมายของผู้ร่วมรายการ ผู้ชมผู้ฟัง และเป้าหมายเนื้อหาและประเด็นที่นำเสนอเพื่อชุมชนและสังคม ทำให้ส่งผลถึงการวางทิศทางการออกแบบรายการของทีวีไทย โดยเฉพาะรายการหลัก (Flagship) ของสถานี เช่น รายการเวทีสาธารณะ รายการนักข่าวพลเมือง หรือแม้แต่วารสารอื่นๆ เช่น รายการสถานีประชาชน รายการไทยมุง รายการ

เปลี่ยนประเทศไทย รวมถึงรายการข่าว และกลไกการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมจากประชาชน ทำ
ให้แหล่งข่าวหรือแหล่งข้อมูลของรายการ, ผู้เข้าร่วมรายการ, ผู้ชมผู้ฟัง, สมาชิกผู้ชมผู้ฟังซึ่งเป็นกลไก
ตรวจสอบและเสนอความคิดเห็นต่อการพัฒนารายการ เป็นคนกลุ่มเดียวกัน และทำให้ภาพของ
ทีวีไทยกลายเป็นทีวีของกลุ่มคนที่ตกไปจากกระแสข่าวหลัก, คนจน, คนชายขอบ, คนไร้รัฐไร้
สัญชาติ, คนด้อยโอกาส, กลุ่มชาติพันธุ์, และกลุ่มองค์การพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอที่เป็น
ผู้สนับสนุนข้อมูลและส่งเสริมการขับเคลื่อนเรียกร้องประเด็นปัญหาต่างๆของชาวบ้าน และทำให้
บุคลากรของทีวีไทย ต้องเป็นกลุ่มคนที่สนใจงานลักษณะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของกลุ่มคนและ
ประเด็นดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ กระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การแพรว
ภาพและกระจายเสียงสาธารณะที่ปรากฏในช่วง 2 ปีแรกของการจัดตั้งองค์การ จึงมิได้อยู่บน
พื้นฐานหลักการของสื่อสาธารณะ เพราะสื่อสาธารณะจะต้องเป็นพื้นที่ที่เข้าถึงประชาชนทุกคน
(Universality), มีความหลากหลาย (Diversity), มีความเป็นอิสระ (Independence), และมีความ
โดดเด่น (Distinctiveness) (Price and Raboy, 2001: 410) แต่กระบวนการสร้างสื่อสาธารณะ
และเจตนารมณ์ของส.ส.ท.ยังมุ่งเน้นไปที่กลุ่มคนส่วนน้อยของสังคมบางกลุ่ม ให้กลับมามี
ความสำคัญและได้รับการยอมรับในสังคม ซึ่งในด้านหนึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องที่สื่อสาธารณะควร
จะต้องสร้างความเท่าเทียมกันในสังคมประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการผลิตซ้ำความ
ยากจน ความด้อยโอกาส ความเป็นคนชายขอบให้เป็นภาพที่ชัดเจนขึ้นในสังคม โดยเฉพาะการ
นำเสนอในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง

7.1.2 วิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชน ผ่านรายการเวทีสาธารณะ และนักข่าวพลเมือง

มีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ดังนี้

1) กระบวนการผลิตรายการ วิเคราะห์จากการกำหนดประเด็น, ผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ใน
รายการ, การเข้าถึงรายการ, มูลเหตุจูงใจให้เข้าร่วมรายการ

2) รูปแบบของรายการที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง มีการสื่อสารแบบ
Face to face Communication มิใช่เป็นการสื่อสารผ่านผู้ดำเนินรายการ ซึ่งจะกลายเป็นพื้นที่
สาธารณะแบบปลอมๆ (Pseudo public sphere)

รายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองผลิตขึ้นภายใต้การทำงานของกอง
บรรณาธิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคม โดยงานของนักข่าวพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของกอง

บรรณานิการนี้ เรียกว่า “โต๊ะข่าวพลเมือง” มีกระบวนการผลิตรายการในลักษณะเหมือนกัน คือ มีการรวบรวมข้อมูลข่าวสารจากการลงพื้นที่ของนักข่าวของทีวีไทย เพื่อสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านโดยตรง การรับเรื่องราวจากกลุ่มชาวบ้านที่ส่งมายังกองบรรณานิการ และการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเอ็นจีโอในสายที่เกี่ยวข้อง เช่น พลังงาน, เด็กและเยาวชน, สิทธิมนุษยชน, กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น รวมถึงการติดตามประเด็นข่าวจากข่าวกระแสหลักผ่านสื่อต่างๆ และการเข้าประชุมกับกองบรรณานิการฝ่ายข่าวกลางของทีวีไทย เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนประเด็นจากกองบรรณานิการข่าวสวนอื่นๆ และผู้บริหารฝ่ายข่าว ซึ่งผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในการเลือกประเด็นข่าว, เนื้อหา, ผู้ร่วมรายการคือกองบรรณานิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคมร่วมกับกองบรรณานิการฝ่ายข่าวกลางของทีวีไทย

สิ่งที่แตกต่างระหว่างสองรายการ คือ รายการเวทีสาธารณะมีรูปแบบของการจัดเวทีสนทนา มีเวลายาวหนึ่งชั่วโมง มีการคัดเลือกตัวแทนผู้เข้าร่วมรายการเป็นผู้แทนในการนำเสนอปัญหา, ข้อเรียกร้อง, และข้อชี้แจงต่างๆ และในบางโอกาสเป็นการจัดรายการสดในเวทีสาธารณะที่จัดขึ้นในพื้นที่จริง ส่วนรายการนักข่าวพลเมืองมีลักษณะของเรื่องราวคล้ายคลึงกับการนำเสนอข่าวภูมิภาคให้ชาวบ้านเป็นผู้เล่าปัญหา ลงเสียงบรรยายเรื่องด้วยภาษาถิ่น และมีบทแปลภาษาไทยกลางด้านล่างจอภาพ และใช้ฝีมือการบันทึกภาพจากชาวบ้าน แต่มีแต่กองบรรณานิการเป็นผู้ควบคุมการผลิตทั้งหมด แต่มีเวลาการออกอากาศครั้งละ 3 นาที ออกอากาศแทรกเป็นรายการเสริมในช่วงการรายงานข่าวและรายการที่นี้ทีวีไทย

สำหรับประเด็นที่นำเสนอในรายการทั้งสองแบ่งเป็น 4 กลุ่มประเด็น ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่

กลุ่มที่ 2 การส่งเสริมประชาธิปไตย

กลุ่มที่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มที่ 4 สังคมและชุมชน

จากการแบ่งกลุ่มประเด็นที่นำเสนอ พบว่า ทั้งสองรายการให้น้ำหนักแก่การเสนอประเด็น “ความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่” และ “กลุ่มชาติพันธุ์” มากที่สุด ขณะที่กลุ่มสังคมและชุมชน และประชาธิปไตย กลับมีพื้นที่ในรายการในสัดส่วนน้อย และทำหน้าที่เป็นเพียงพื้นที่บอกกล่าวเล่าเรื่องเท่านั้น

การที่ทั้งสองรายการเป็นรายการนำร่อง เป็นรายการหลักของทีวีไทย จึงมีรูปแบบและแนวทางประเด็นสำหรับกลุ่มชาวบ้านตามที่ทีวีไทยมุ่งเน้น และเมื่อพิจารณาประเด็นที่นำเสนอในรายการและรูปแบบการนำเสนอ (รายละเอียดในภาคผนวก ก และ ข) จะเห็นว่าชาวบ้าน คนจน คนไร้สัญชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ ล้วนเป็นผู้เสียเปรียบ เป็นผู้ถูกกระทำจากโครงการพัฒนาของรัฐและกลุ่มทุนต่างๆ แม้ว่าทั้งสองรายการจะเปิดพื้นที่สื่อสำหรับการนำเสนอประเด็นของกลุ่มคนเหล่านี้ได้ตามเป้าหมายของรายการ และเป็นไปตามทิศทางขององค์กร ในทางกลับกันรูปแบบและภาพลักษณ์ของรายการกลับเป็นลักษณะของรายการเพื่อชาวบ้าน หรือเป็นการเลือกข้างทางการเมือง (Partiality) ในฝ่ายของผู้เสียเปรียบ ซึ่งการเลือกข้าง เลือกประเด็น เลือกคน เลือกกลุ่มชุมชนเพื่อออกอากาศในรายการ หมายถึงการเลือกตัวแทนขึ้นมา ซึ่งไม่เป็นไปตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะทางการเมือง แต่ยังเป็นพื้นที่สาธารณะปลอม (Pseudo Public Sphere) ที่สุดท้ายผู้ที่มีอำนาจในการใช้คือรัฐ หรือสื่อมวลชนใช้อำนาจสื่อในมือเลือกประเด็นของกลุ่มที่ตนสนับสนุน และสร้างตัวแทนความเป็นสาธารณะ (Representative Publicness) ซึ่งไม่ต่างจากสื่อขนาดใหญ่ หรือบรรดาสื่อพาณิชย์ในปัจจุบัน (Luke Goode, 2005: 4)

นอกจากนี้ การที่แนวคิดของส.ส.ท. ในการดำเนินการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง หรือแม้แต่ในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง ไม่เป็นไปตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะ เพราะพื้นที่สาธารณะทางการเมืองตามแนวคิดของฮาเบอร์มาส จะต้องเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างประชาสังคม (Civil Society) เป็นการรวมกลุ่มกันทางความคิด การใช้เหตุผล ที่เกิดจากการที่ประชาชนมีการสนใจติดตามตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ อย่างเข้มแข็ง ซึ่งการที่ประชาชนมีความเห็นร่วมกันต่อประเด็นการสื่อสารที่นำเสนอในพื้นที่ดังกล่าวนั้นหมายถึงการเป็นเครื่องรับประกันว่าพื้นที่สาธารณะดังกล่าวไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐหรือกลุ่มทุน และกลายเป็นพื้นที่สาธารณะของประชาชนอย่างแท้จริง (Habermas, 1972: 67-69) ซึ่งในกรณีของรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง การที่ประเด็นต่างๆ ในรายการได้ถูกเลือกและกำหนดไว้แล้ว และหลายประเด็นมีการนำเสนอผ่านสื่อแขนงอื่นๆ เช่นกัน ทำให้ไม่สามารถระบุได้ว่าผลจากการสื่อสารผ่านพื้นที่รายการทั้งสองมีการสื่อสารทางการเมือง และผลการออกอากาศนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย ดังผลการวิเคราะห์กรณีศึกษา 3 กรณีดังนี้

7.1.3 วิเคราะห์ผลทางการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง ผ่านกรณีศึกษา 3 กรณี ได้แก่ (1) การเรียกร้องโฉนดชุมชนพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง (2) การเรียกร้องสิทธิพลเมือง

ของกลุ่มชาติพันธุ์ (3) การคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน โดยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ คือ ขอบเขตผลประโยชน์ของพื้นที่สาธารณะ และผลของการใช้พื้นที่สาธารณะ ต้องถูกนำไปใช้เพื่อให้มีการแก้ปัญหาจริง

จากผลการวิจัยมีข้อสังเกตว่า การที่ทั้ง 3 กรณีสามารถนำประเด็นปัญหาเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจระดับนโยบายได้ เป็นเพราะประเด็นปัญหาทั้งสามมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นประเด็นที่มีการขับเคลื่อนอยู่แล้วในสังคม ทั้ง 3 กรณีมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีเครือข่ายและกลุ่มเอ็นจีโอสันับสนุน ทำให้มีการวางแนวทางการสื่อสารทางการเมือง และเห็นว่าการสื่อสารผ่านสื่อโทรทัศน์มีพลังทำให้ประเด็นเป็นที่สนใจของสังคมและผู้มีอำนาจในสังคม ทำให้พื้นที่ในทีวีไทยไม่ใช่เรื่องใหม่ หรือไม่ได้มีการใช้เหตุผลหาข้อสรุปร่วมกันเพื่อเสนอต่อรัฐ ทำให้ไม่สามารถระบุได้ว่า ผลจากการออกอากาศเป็นปัจจัยเดียวที่ทำให้ประเด็นปัญหาถูกนำเข้าสู่ระดับนโยบาย

อย่างไรก็ตามในมุมมองของชาวบ้าน คนชายขอบ คนไร้รัฐไร้สัญชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และคนจน การได้มีโอกาสสื่อสารผ่านสื่อโทรทัศน์ ทำให้พวกเขารู้สึกภูมิใจ รู้สึกว่าตัวตน อัตลักษณ์ของพวกเขาได้รับการยอมรับในฐานะพลเมืองคนหนึ่ง ทำให้พวกเขากล้าที่จะเรียกร้องสิทธิเพื่อตัวเองเพื่อชุมชน และในระดับสังคม ทำให้คนส่วนมากได้รับรู้และติดตามปัญหาร่วมกัน ซึ่งในด้านนี้ ทีวีไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แต่การมุ่งนำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองกลับทำให้ทีวีไทยกลายเป็นสื่อที่เลือกข้างทางการเมือง ในการนำเสนอและสนับสนุนฝ่ายชาวบ้านซึ่งเป็นผู้เสียเปรียบและผู้ถูกกระทำ

7.2 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและอภิปรายผล สรุปได้ว่า ส.ส.ท. ไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชนในช่วงระยะเวลา 2 ปีแรกของการก่อตั้งองค์กร และพื้นที่ในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองเป็นพื้นที่สาธารณะแบบปลอม (Pseudo Public Sphere) เพราะผู้ผลิตรายการมีการจัดเตรียมประเด็น, ผู้ร่วมรายการ, และข้อเสนอแนะไว้ล่วงหน้า พื้นที่สาธารณะในรายการทั้งสองถูกเลือกให้เป็นพื้นที่สำหรับคนส่วนน้อยในสังคม ได้แก่ ชาวบ้าน คนชายขอบ คนไร้รัฐไร้สัญชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ คนจน และกลุ่มเอ็นจีโอที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ของ ส.ส.ท. ที่เน้นการเปิดพื้นที่ให้กับคนกลุ่มนี้ ซึ่งเห็นได้จากลักษณะและเนื้อหารายการข่าวอื่นๆ ที่เน้นไปการต่อสู้เรียกร้องและเชิดชูคุณค่าของกลุ่มคนและชุมชนเหล่านี้

การที่กองบรรณาธิการของทีวีไทยทำหน้าที่เป็นนายประตูทวาร(Gatekeeper) เป็นผู้เลือกประเด็นของชาวบ้าน และเน้นว่าเรื่องราวที่เสนอต้องเกี่ยวกับปัญหาและข้อเรียกร้องของชาวบ้าน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสื่อสาธารณะให้ประสบความสำเร็จได้ เนื่องจากเหตุผลดังนี้

- 1) การทำหน้าที่เป็นผู้เลือกและกำหนดประเด็น ทำให้เป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสาร ทำให้ไม่สามารถเห็นมุมมองและความต้องการที่แท้จริงจากชาวบ้านผู้ส่งสาร และไม่เป็นไปตามแนวคิดนักข่าวพลเมือง ที่ควรให้ชาวบ้านเสนอเรื่องราวได้อย่างเสรีตามมุมมองของชาวบ้าน
- 2) ทำให้พื้นที่สื่อไม่มีความหลากหลาย ผู้เข้าร่วมใช้พื้นที่สาธารณะเป็นคนกลุ่มเดิม ไม่ก่อให้เกิดการปะทะสังสรรค์ทางความคิด แต่กลับทำให้เกิดการผลิตซ้ำข้อมูล ปัญหา ความขัดแย้ง
- 3) การมุ่งเน้นเสนอเรื่องคนจน หรือปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ควบคู่ไปกับการเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ตามวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้ในมุมมองของผู้ผลิตรายการจะเห็นว่าเป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมเก่าแก่และเป็นการเชิดชูแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ในทางกลับกัน สิ่งที่เสนอซ้ำในสื่อกลับกลายเป็นวาทกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่รายการนั้นๆว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทำให้สื่อมวลชนละเลยปัญหาข้อเท็จจริงหรือความต้องการที่เกิดขึ้นจริงในสังคม และไม่ก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริงได้

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ในมุมมองของเศรษฐศาสตร์การเมืองซึ่งพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการผลิตสื่อ ยังทำให้เกิดข้อสังเกตว่า เพราะเหตุใดส.ส.ท.จึงมุ่งเน้นแนวทางการดำเนินงาน การวางโครงสร้างประชาสังคม และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนระดับล่างมากกว่าชนชั้นกลางและกลุ่มคนรวย เพราะการผลิตซ้ำคำว่าคนจน คนด้อยโอกาส คนชายขอบ และกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้คนกลุ่มนี้ถูกมองว่าเป็นคนที่น่าสงสารต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งอาจมีผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ หรืออีกนัยหนึ่งเพื่อเอื้อต่อรัฐในการนำเดินนโยบายในด้านนี้ และจำเป็นต้องมีกลุ่มคนเหล่านี้อยู่ในสังคมเพื่อให้สังคมตื่นตัวสนใจ และเห็นชอบกับนโยบายรัฐบาลหรือแนวคิดบางประการในสังคม และให้ภาพตัวแทนคนจนในโทรทัศน์เป็นพื้นที่การต่อต้านและครอบงำการผลิตซ้ำและตอกย้ำ (Reproduce and reinforce) การสร้างความหมายความยากจนหรือคนจนของสังคม (ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์, 2552: 184)

การที่ ส.ส.ท. จึงเน้นการเชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ คนไร้รัฐไร้สัญชาติ และความเป็นอยู่อย่างอย่างสมถะ และให้ความสนใจกับวิถีทางเลือกทั้งในด้านเกษตรกรรม การแพทย์ ชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษา และแนวคิดของสื่อทางเลือกอื่นๆ ซึ่งในความเป็นจริงสื่อ

สาธารณะควรทำหน้าที่ทั้งการยกระดับความรู้ เปิดโลกทัศน์ของผู้ชมมากกว่าสื่อพาณิชย์ แต่ ส.ส.ท. กลับเลือกการให้คุณค่าต่อประเด็นชุมชนและท้องถิ่น และเลือกข้างคนจน คนด้อยโอกาส ในสังคม ซึ่งเป็นการยกระดับนำข่าวกระแสรองให้ขึ้นมาอยู่บนพื้นที่ข่าวกระแสหลัก และสนับสนุน คนส่วนน้อยของเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง การที่ ส.ส.ท. มีบทบาทเช่นนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ ส.ส.ท. ถูกมองว่าเป็นสื่อของชาวบ้านเท่านั้น แต่ยังเป็นการตั้งคำถามถึงคุณภาพของสื่อสาธารณะและ แนวทางการพัฒนาบทบาทของ ส.ส.ท. และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ทีวีไทย” ในการสร้างพื้นที่ สาธารณะทางการเมืองให้กับประชาชนทุกกลุ่มทุกชนชั้น.

สำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ควรมีการศึกษาบทบาทของ ส.ส.ท. ในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่าน กระบวนการผลิตรายการข่าว และผลจากการออกอากาศในทางการเมือง เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะชี้วัดความแตกต่างระหว่างสถานีโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ และสื่อสาธารณะ

2) ควรมีการศึกษาบทบาทของฝ่ายประชาสังคมของทีวีไทย ในการขับเคลื่อนสื่อ สาธารณะ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่สำคัญของ ส.ส.ท. ซึ่งการศึกษาติดตามจะทำให้เป็นการช่วย ยกบทบาทของฝ่ายประชาสังคม และกระตุ้นให้การทำงานของสื่อสาธารณะมีประโยชน์ต่อสังคม และสร้างความแตกต่างจากองค์กรสื่อพาณิชย์อื่นได้

3) ควรมีการศึกษาความเป็นสื่อสาธารณะของ ส.ส.ท. ในมิติอื่นๆ ตั้งแต่การจัดโครงสร้าง องค์กร ที่มาของเงินทุน การกำหนดผังรายการและเนื้อหา กระบวนการผลิตข่าวและรายการ การ ติดตามตรวจสอบจากภาคประชาชน เพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นอิสระจากอำนาจรัฐและทุน ตลอดจนกรอบแนวคิด อุดมการณ์บางประการที่ครอบงำสังคมไทยในปัจจุบัน.

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. เศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

กวรรณิการ์ เขียมสุวรรณ. สมาชิกกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง. สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2552.

กฤษณ์ ทองดีเลิศ. การร้องทุกข์ผ่านสื่อมวลชนในช่วงเปลี่ยนผ่านคณะรัฐบาลจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สู่อำนาจของนายอานันท์ ปันยารชุน (พฤศจิกายน 2533 - พฤษภาคม 2534). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กัญภัย และปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัทเอดิชั่น เพรส โปรดักส์, 2543.

กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

กาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาสื่อสารมวลชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: แบรินด์เอจ, 2547.

กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

กุลวดี หวังดีศิริกุล. เศรษฐศาสตร์สถาบันใหม่กับการจัดสรรคลื่นความถี่ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์. ภาพตัวแทนคนจนในรายการเกมโชว์ทางโทรทัศน์. ฟ้าเดียวกัน 7, 2 (2552): 182-203.

คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. รวมกฎหมายกิจการโทรคมนาคม. เล่ม 4. กรุงเทพฯ: ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์, 2551.

คำสั่งกรมประชาสัมพันธ์ ที่ 25/2551 เรื่อง ให้สถานีวิทยุโทรทัศน์ ระบบ ยู เอช เอฟ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551. [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา: http://www.dailynews.co.th/web/html/popup_news/Default.aspx?Newsid=151541&NewsType=1&Template=1 [2552, มิถุนายน 25]

จามะรี เชียงทอง. วิวัฒนาการของประชาสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2543.

ช่วย สิทธิสุนทร. นักข่าวพลเมืองคลองโยง. สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2552.

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ และ ปารีชาต สถาปิตานนท์ สโรบล. จิตสำนึกสาธารณะและการสื่อสาร: กระบวนการสร้างประชาสังคม. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2543.

ชูวิธ ฤกษ์ศิริสุข. เลขานุการวิทยุชุมชนบางสะพาน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 11 ต.ค. 2552.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. New Social Movements : ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่. กรุงเทพฯ: วิชาษา, 2545.

ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์. สื่อสารสาธารณะ : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ณาดยา แว่ววีรคุปต์. บรรณาธิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคมและผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ. สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2552.

ทีปวิท พงศ์ไพบูลย์. นักวิชาการนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2553.

เทพชัย หย่อง. สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น). สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2552.

ไท. ปรากฏการณ์เรื่องเศรษฐกิจในยุคลูกโลกาภิวัตน์ โดย สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์: ทุนนิยม VS ศีลธรรม. [ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา: <http://arayachon.org/article/20070727/128> [2552, มิถุนายน 25]

ธัญวิฑูร์ ไทยตระกูลชัย. Case Study 3.0 อ่านเกม อ่านกลยุทธ์ วิเคราะห์ธุรกิจไทย. กรุงเทพฯ: ทิปปิงพอยท์, 2543.

ธาม เชื้อสถาปนศิริ. นักวิจัยโครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม. สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2552.

ธีรยุทธ บุญมี. ประชาสังคม. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2547.

นวลน้อย ตริรัตน์. จากปฏิรูปสื่อถึงค่าโง่โง่ทีวี. ใน โพโรจน์ วงศ์วิภาณนท์และอัมมาร สยามวาลา, บรรณาธิการ. อนาคตเมืองไทย ใครว่าไม่น่าหวัง. กรุงเทพฯ: นอว์ลิตจ์ พลัส, 2547.

นันทนา ประสารวงษ์. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คลองโยง. สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2552.

บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน). เอกสารประกอบการประชุมโครงการผลิตโรงไฟฟ้าโครงการพลังงานและความร่วมมือ, 2553

ปกป้อง จันวิทย์. คณะกรรมการประเมินภายนอกการจัดทำ รายงานผลการปฏิบัติงานของสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) ประจำปี 2552. สัมภาษณ์, วันที่ 12 กันยายน 2553.

ปฏิวัติ วลีชาติ. ใน สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. รายงานประจำปี 2549 : ฉบับหมาเฝ้าบ้านและสุนัขละครัสต์ว์, 54-74. [ม.ป.ท.], [ม.ป.ป.].

ปฐมวดี นาคพล. ผู้ประสานงาน รายการเวทีสาธารณะ. สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2552.

ประไพพิศ โอฟารวัฒน์. กระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2552.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. พื้นที่สื่อสำหรับคนเล็กๆ. เพื่อนสื่อสาธารณะ. (เมษายน 2553): 1.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. สาระเพื่อการขับเคลื่อนสังคม: พลเมืองข่าว พลังสื่อขับเคลื่อนในมือเรา ฉบับคู่มือนักข่าวพลเมือง. สารตั้งต้น. (ตุลาคม 2551): 1.

ปรีดา คงแป้น. เจ้าหน้าที่มูลนิธิวิถีไท. สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2552.

พรรณทิวา เจต๊ะวรรณ. เจ้าหน้าที่สำนักงานแอ็ดดร้าประเทศไทย. สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2552.

พรรณนิภา ไสสติดพันธ์. รองผู้อำนวยการสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) ฝ่ายประชาสัมพันธ์. สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2552.

ไพรินทร์ ชูโชติถาวร. กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน). สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2553.

ภาณุ เขี่ยมสุวรรณ. รองประธานกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง. สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2552.

มานะ ตีรียากวิวัฒน์. Citizen Journalism...วารสารศาสตร์พลเมือง (1). [ออนไลน์]. 2552.
แหล่งที่มา: [http://www.thaibja.org//index.php?option=com_content
&task=view&id=1326&Itemid=1](http://www.thaibja.org//index.php?option=com_content&task=view&id=1326&Itemid=1) 2552. [2552, มิถุนายน 25]

"รายงานผลการศึกษารอบที่ 12: โทรทัศน์ไทยมองผู้ชมเป็น "ผู้บริโภค" (consumers) หรือ "พลเมือง" (citizens)." โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม (Media Monitor). [ม.ป.ท.], 2550.

วรพล พรหมิกบุตร. ทฤษฎีความเป็นกลางของสื่อสารมวลชน: ข้อเสนอความคิดเชิงสังคมวิทยา.
กรุงเทพฯ: โครงการตะเกียงรั้ว, 2540.

วิกิซอร์ซ. คำสั่งกรมประชาสัมพันธ์ ที่ 25/2551 เรื่อง ให้สถานีวิทยุโทรทัศน์ ระบบ ยู เอช เอฟ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551. [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา:
[http://th.wikisource.org/wiki/%E0%B8%84%E0
%E0%B8%B5%E0%B9%88_25/2551](http://th.wikisource.org/wiki/%E0%B8%84%E0%B8%B5%E0%B9%88_25/2551). [2552, มิถุนายน 25]

วิภา อุตมจันทร์. ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม: หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศ. กรุงเทพฯ: ไคคอน
พริ้นติ้ง, 2544.

เวทีนี สตะเวทิน. การสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู. ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ศุภลักษณ์ ด้านไพบูลย์. รูปแบบ วิธีการนำเสนอ และปัจจัยที่มีผลต่อรายการสนทนาข่าวของ
สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ไศภิดา ศรีเจริญ. ความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงธุรกิจ ศึกษาเฉพาะ
กรณี: สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย. นักข่าวพลเมือง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://citizen.thaipbs.or.th>
[2552, มิถุนายน 25]

สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย. สมุดเยี่ยมชม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.thaipbs.or.th/
Guestbook](http://www.thaipbs.or.th/Guestbook). [2552, มิถุนายน 25]

สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย. หน้าหลัก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaipbs.or.th>
[2552, มิถุนายน 25]

สมเกียรติ จันทรสีมา. หัวหน้าโต๊ะข่าวพลเมือง. สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. การกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ : รายงานวิจัยฉบับ
สมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2547. (เอกสารไม่ได้
ตีพิมพ์)

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. สัมภาษณ์. มติชน (15 มกราคม 2551): 2.

สมควร กวียะ และ พิเศษฐ์ ขวาลาวัช, บรรณาธิการ. การสื่อสารมวลชน : บทบาทหน้าที่ สิทธิ
เสรีภาพ ความรับผิดชอบ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โกสินทร์, 2548.

สมใจ เกตุบุญลือ. สมาชิกกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง. สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2552.

สมชัย สุวรรณบรรณ. คณะกรรมการนโยบายของสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2552.

สร้อยอักษร อ่อนพฤษ์ภูมิ. ผู้ผลิตรายการเวทีสาธารณะ. สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2553.

สันติ โชคชัยชำนาญกิจ. เจ้าหน้าที่กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต. สัมภาษณ์, 15
พฤษภาคม 2552.

สิติษ ประมงกิจ. ผู้นำชุมชนชาวมอแกนเกาะเหลา. สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2552.

สิทธิโชค แซกปาทาน. นักข่าวพลเมืองตะกั่วป่า. สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2552.

สุทธิ อัจฉมาศย์. ผู้ประสานงานเครือข่ายชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552.

สุภา ศิริमानนท์. วรรณสาส์นสำนึก : ความสำนึกในอิทธิพลสื่อสาส์นของหนังสือ : รวมข้อเขียน

ด้านวรรณกรรม ของ สุภา ศิริमानนท์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร, 2547.

สุรียรัตัน แต่ชูตระกูล. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทับสะแก. สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2552.

เสาวลี วีรกุล. เลขานุการวิเทศชนบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 11 ต.ค.

2552.

แสวง เจริญมี. อดีตกรรมการกลุ่มการเช่าที่ดินสหกรณ์คลองโยง. สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2552.

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี

2551 องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: องค์การ

กระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2552.

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี

2552 องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: องค์การ

กระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2553.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. สื่อต้องเป็นอิสระจากรัฐและทุน. กรุงเทพธุรกิจ (14 กุมภาพันธ์ 2551): 2.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, บรรณาธิการ. ปิดหู ปิดตา ปิดปาก : สิทธิเสรีภาพในมือธุรกิจการเมืองสื่อ.

กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2548.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย: โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบ

ต่อสิทธิเสรีภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2544.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, บรรณาธิการ. สื่อมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. อนาคตสื่อเสรีในระบอบทักษิณ. ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, บรรณาธิการ. รู้ทัน

ทักษิณ. หน้า 174. กรุงเทพฯ: ขอคิดด้วยคน, 2547.

Canไทยเมือง. พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.

2551, เล่ม 125, ตอน 8ก. [ออนไลน์]. 2551 แหล่งที่มา:

<http://www.oknation.net/blog/can thai/2008/01/15/entry-2>. [2552, มิถุนายน 25]

Nuning. ก่อนที่จะดีใจว่าเราจะมี TPBS มารู้จักกับที่วิสาหกิจของชาวโลกกันก่อนดีกว่า.
[ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=145572>.
[2552, มิถุนายน 25]

ภาษาอังกฤษ

- Aitken, Robin. Can we trust the BBC?. London: Continuum, 2008.
- Article 19. Global Campaign for free expression. [Online]. Available from:
<http://www.article19.org/docimages>. [2010, July 4]
- Atkinson, Dave, and Raboy, Marc. Public Service Broadcasting: the Challenges of the Twenty-First Century. Paris: UNESCO Publishing, 1997.
- Baker, C. Global Television. Massachusetts: Blackwell Publisher, 1997.
- Banerjee, Indrajit. Public Service Broadcasting: A Best Practices Source Book" The Asian Media Information and Communication. AMIC: UNESCO, 2006.
- BBC. Home page. [Online]. Available from: <http://www.bbc.co.uk>.
 [2010, July 4]
- Brown, A. Public Service Broadcasting in four Countries: Over View. The Journal of Media Economics 9, 1 (1996): 77-81.
- CBC.CA. Canadian News Sports Entertainment Kids doc Radio TV. [Online]. Available from: <http://www.cbc.ca>. [2010, August 5]
- Cohen, Jean L., and Arato, Andrew. Civil society and political theory. Cambridge: The MIT Press, 1992.
- Eriksen, Erik O., and Weigard, Jar. Understanding Habermas : communicative action and deliberatedemocracy. London: Continuum, 2003.
- Fraser, Nancy. Rethinking the Public Sphere, in Habermas and the Public Sphere, edited by Craig Calhoun. Cambridge: MIT Press, 1992.
- Garnham, Nicholas. Emancipation, the Media, and Modernity. Arguments about the Media and Social Theory. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Goode, Luke. Jurgen Habermas : Democracy and the Public sphere. London: Plutopress, 2005.
- Graham, A., and Davies, G. Broadcasting, Society and Policy in the Multimedia Age. London: John Libbey Media, 1997.
- Habermas, Jurgen. Communication and The Evolution of Society. Translated by Thomas McCarty. London: Heiemann, 1979.

- Habermas, Jürgen Habermas. Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft. Auflage: Neuwied/Berlin, 1971.
- Habermas, Jürgen. The Inclusion of the Other: Studies in Political Theory. Translated by Ciaran P. Cronin and Pablo De Greiff. The MIT Press, 2000.
- Habermas, Jürgen. The structural transformation of the public sphere : An inquiry into a category of bourgeois society. Translated by Thomas McCarty. London: Heiemann, 1989.
- Hackett, Robert A, and Carroll, William K. Remaking media : the struggle to democratize public communication. New York: Routledge, 2006.
- Holland, P. Conceptual Glue: Public Service Broadcasting as Practice, System and Ideology. Paper Presented to MIT3 Television in Transition Conference. USA: MIT Press, 2003.
- IFI. Home. [Online]. Available from: <http://www.ifi-europe.org>. [2010, March 22]
- IFJ. European Federation of Journalists. [Online]. Available from: <http://www.ifj.org>. [2010, May 4]
- Jones, Jeffrey P. Entertaining politics: new political television and civic culture. Oxford: Rowman & Littlefield, 2005.
- McKinsey et al. Public Service Broadcasters Around the World. London: [n.p.], 1996.
- Media Politics: Comparative Perspectives in Western Europe. London: Sage, [n.d.].
- Mooney, Pashal. Public service Broadcasting. In Parliamentary Assembly. Committee on Culture, Science and Education. Council of Europe, 2004.
- Murdock, G. "Base Notes: The Conditions of Cultural Practice." In Ferguson, M and Golding, P, ed. Cultural Studies in Question. London: Sage, 1997.
- NHK. NHK World English. [Online]. Available from: <http://www.nhk.or.jp>. [2010, June 18]
- Oates, Sarah. Introduction to Media and Politics. London: Sage, 2008.
- Price, M., and Raboy, M. et al. Public Service Broadcasting in Transition A Report for the European Institute for the Media. [n.p.], 2001.

- Raboy, Marc. Public Broadcasting for the Twenty-first Century. Luton: John Libbey Media, 1996.
- Raboy, Marc. The World Situation of Public Service Broadcasting: Overview and Analysis. In Public Service Broadcasting: Cultural and Educational Dimensions. Paris: UNESCO, 1997.
- Raine, Mary. CBA Editorial Guidelines. Paris: UNESCO, 2004.
- Scannell, Paddy. Public service Broadcasting; the history of a concept. In Andrew Goodwin, and Garry Whannel. Understanding television. London and New York: Routledge, 1990.
- Siune, K. Broadcasting: Point of Departure. In McQuail, D, and Suine, K. [n.p.], 1986.
- Verhulst, Stefan. Public Service Broadcasting in Europe. [Online]. Available from: www.Mediator.online.org. [2010, July 4]
- Voice of the Listener & Viewer. The campaign for Public Service Broadcasing. [Online]. Available from: <http://www.vlv.org.uk>. [2010, June 15]
- World Radio and Television Council. Public Broadcasting. Why? How?. Montreal: Centre d'études sur les medias, 2000.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แยกประเด็นรายการเวทีสาธารณะ

กลุ่มที่ 1 ความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่

รวม 29 ตอน

1. ชาวนาไทย ผู้ปลูกข้าวเลี้ยงโลก ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 5 เมษายน 2551
2. อนาคตริมมูล ใครกำหนด?? ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 26 เมษายน 2551
3. การล่มสลายของชาวนาไทยออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 19 กรกฎาคม 2551
4. ชลประทานชุมชน...ทางออกการจัดการน้ำภาคประชาชน ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 26 กรกฎาคม 2551
5. คลิตี้ล่างโมเดล..ทางออกปัญหาคนกับป่าออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 2 สิงหาคม 2551
6. ที่ดินคนจนออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 25 ตุลาคม 2551
7. ชาวเล..ชีวิตที่ถูกกลืนหายออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 6 ธันวาคม 2551
8. เขื่อนฝาย ประชาธิปไตยบนสายน้ำที่ถูกทำลายออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 17 มกราคม 2552
9. เกษตรกรรม..หลังพืงสังคมไทยออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 24 มกราคม 2552
10. เกษตรกรรม..หลังพืงสังคมไทย ตอนที่2 ออกอากาศ วันเสาร์ที่ 31 มกราคม 2552 (สด) ณ ต.คลองโยง อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม
11. เกษตรกรรม..หลังพืงสังคมไทย ตอนที่3 ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 7 กุมภาพันธ์ 2552
12. สิทธิชุมชน..บนทางสองแพร่งออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ 2552
13. ประชาเสวนาโครงการผลิตพลังไอน้ำและไฟฟ้าร่วม ของบริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) ออกอากาศวันที่ 7 มีนาคม 2552
14. ล้อมวงคุย ปฏิบัติการคนนาน ก้าวข้ามความขัดแย้งออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 16 พฤษภาคม 2552
15. 150 วัน ทวงสัญญาผู้ว่าฯ แก้ปัญหาทะเลกลืนแผ่นดินออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 13 มิถุนายน 2552
16. เสียงของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่ 1 สิงหาคม 2552

17. โฉนดชุมชน..สิทธิบรรพบุรุษของคนชนเผ่าออกอากาศประจำวันเสาร์ที่15 สิงหาคม 2552
18. 19ปี สืบ นาคะเสถียร..บทเรียนการรักษาป่าออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่5 กันยายน 2552
19. เสียงสะท้อนของชุมชนกับร่างพ.ร.บ.ผังเมืองออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่3 ตุลาคม 2552
20. ข้อบัญญัติท้องถิ่น..คืนชีวิตให้ทะเล ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่10 ตุลาคม 2552
21. ความขัดแย้ง จุดเปลี่ยนอนาคตคนขุนยวม ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่24 ตุลาคม 2552
22. บทเรียนจากลุ่มน้ำตะกั่วป่ากับสิทธิชุมชน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่7 พฤศจิกายน 2552
23. เดินหน้าโฉนดชุมชน..ถามหาความกล้าหาญของรัฐ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่ 14 พฤศจิกายน 2552
24. หาเจ้าภาพเยียวยา..แก้ปัญหากจากการท่องเที่ยวปลาย ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่ 21 พฤศจิกายน 2552
25. เชื้อนฮัตจี..อนาคตลุ่มน้ำสาละวิน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่28 พฤศจิกายน 2552
26. แร่..ชุมชนพิชัยได้แผ่นดิน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่19 ธันวาคม 2552
27. มาบตาพุด..การพัฒนาบนคราบน้ำตาประชาชน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่ 24 พฤษภาคม 2551
28. ถามหาอนาคต คนแม่เมาะ เหลี่ยมมองโรงไฟฟ้าถ่านหิน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่3 มกราคม 2552
29. เหลี่ยมอดีต มองหาอนาคต การพัฒนาอุตสาหกรรมออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่21 มีนาคม 2552
30. อนาคตสิทธิคนบนแผนพัฒนาภาคใต้..ความจริงที่อยากรู้ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่ 29 สิงหาคม 2552

กลุ่มที่ 2 การส่งเสริมประชาธิปไตย รวม 23 ตอน

1. สื่อเป็นพิษ บทเรียนพฤษภาคม'35 :วิกฤตสื่อรอบใหม่ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่17 พฤษภาคม 2551
2. ที่วิชาวบ้าน..เมื่อชาวบ้านผลิตรายการทีวี ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่7 มิถุนายน 2551
3. การเมืองเป็นเรื่องเบื่อกันไม่ได้ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่28 มิถุนายน 2551
4. ปราสาทพระวิหาร เรียนรู้ประวัติศาสตร์จัดการอนาคตออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่11 กรกฎาคม 2551
5. ตอน..ประชาสังคม..คนเคาะระฆังยกหนึ่ง..เลือกตั้งผู้ว่ากทม. ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่23 สิงหาคม 2551
6. ถอดบทเรียนวิกฤตการเมืองไทย ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่30 สิงหาคม 2551 (สด)
7. ดีเบต 4 ชั่วโมง นักศึกษากับการเมืองไทย13 พย 53 (สด)
8. จินตนาการใหม่การเมืองไทยออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่20 ตุลาคม 2551
9. มุมมองภาคพลเมืองตอนโยบายผู้สมัครผู้ว่ากทม.ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่4 ตุลาคม 2551
10. สันติวิธี ยุติความรุนแรง ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่11 ตุลาคม 2551
11. ห้องเรียนวิชาสันติภาพ ครั้งที่1ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่1 พฤศจิกายน 2551
12. มรดกนาน..สู่มรดกโลกออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่8 พฤศจิกายน 2551
13. เปิดห้องเรียนสันติภาพครั้งที่2 : โรงเรียนปลอดความรุนแรงออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่22 พฤศจิกายน 2551
14. ร่วมหาทางออกประเทศไทยออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่29 พฤศจิกายน 2551 (สด สดุดีไอ3)
15. เปิดห้องเรียนสันติภาพครั้งที่4 : เรียนรู้ความต่าง ถามหาความฝันออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่13 ธันวาคม 2551
16. เปิดห้องเรียนสันติภาพครั้งที่2 : โรงเรียนปลอดความรุนแรงออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่20 ธันวาคม 2551 (วีรัน)
17. ฟังเรื่องเล่าประชาธิปไตยจากสหประชาคมมิวนิสต์ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่27 ธันวาคม 2551

18. เว็บไซต์วิทยุทัศน์ผู้สมัครผู้ว่ากทม.52ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่10 มกราคม 2552
19. ปฏิรูปการเมืองออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่7มีนาคม 2552
20. การมีส่วนร่วม..ความจริงหรือแค่ฝัน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่14 มีนาคม 2552
21. เว็บไซต์ภาค ตามหาความหมายประชาธิปไตยในหัวใจประชาชนออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่2 พฤษภาคม 2552
22. เว็บไซต์ภาค ตามหาความหมายประชาธิปไตยในหัวใจประชาชน ตอนที่2 ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่9 พฤษภาคม 2552
23. เคาะระฆัง ฟังเสียงคนเชียงใหม่...เลือกนายกเทศมนตรีออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่19 กันยายน 2552

กลุ่มที่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ รวม 6 ตอน

1. คนไร้สัญชาติออกอากาศประจำวัน เสาร์ ที่21 มิถุนายน 2551
2. วัฒนธรรมไม่มีเส้นกันเขตแดนออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่5 กรกฎาคม 2551
3. เสียงจากรากเหง้าคนเกาะเต่าออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่18 เมษายน 2552
4. กะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร..วัฒนธรรมที่แตกต่างกับพื้นที่อื่นในสังคมไทย ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่25 เมษายน 2552
5. ชีวิตคนไทยกับสิทธิบนผืนดิน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่6 มิถุนายน 2552
6. เรื่องของหม่อง..ห้องเรียนเด็กไร้สัญชาติออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่26 กันยายน 2552

กลุ่มที่ 4 สังคมและชุมชน รวม 29 ตอน

1. พลังประชาสังคม สร้างสรรค์ชายแดนใต้ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่29 มีนาคม 2551
2. หยุดอุบัติเหตุที่ทุกคนมีส่วนร่วมออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่12 เมษายน 2551
3. วิถีตาสังคมไทย..ผู้สูงอายุล้นเมือง ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่19 เมษายน 2551
4. ชีวิตและความหวังของแรงงานไทย ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่10 พฤษภาคม 2551
5. เตรียมรับมือภัยพิบัติ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่14 มิถุนายน 2551
6. ..เกม..ปัญหาที่มีทางออกออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่9 สิงหาคม 2551
7. สู้เพื่อสิทธิ..ชีวิตบนเส้นด้ายออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่16 สิงหาคม 2551
8. หลักธรรมพุทธทาสกับทางออกสังคมไทย ปัญหา น้ำท่วมซ้ำซาก ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่27 กันยายน 2551
9. อันตรายจากการบริโภค..ภัยร้ายใกล้ตัว ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่18 ตุลาคม 2551
10. หมออนามัย..คนไร้วิชาชีพ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่21 กุมภาพันธ์ 2552
11. วิถีตภัยแล้ง..วิกฤตการจัดการน้ำ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่28 กุมภาพันธ์ 2552
12. กะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร..วัฒนธรรมที่แตกต่างกับพื้นที่อื่นในสังคมไทย ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่25 เมษายน 2552

13. รถโดยสารสาธารณะ..มาตรฐานความปลอดภัยของชีวิตคนไทยออกอากาศประจำวันเสาร์ที่4 เมษายน 2552
14. การศึกษาสร้างชาติ..วาทกรรมที่ไม่เป็นจริง ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่23 พฤษภาคม 2552
15. ฝ่าโครงสร้างการศึกษา ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่30 พฤษภาคม 2552
16. สะพานข้ามแม่น้ำแคว ประวัติศาสตร์ที่ถูกลืมกับเรื่องที่ยื่นขึ้นใหม่ ออกอากาศวันที่20 มิถุนายน 2552
17. จัดระเบียบยาแพง ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่27 มิถุนายน 2552
18. ขนส่งมวลชนสาธารณะ..ภาษีภาระคนทั้งประเทศออกอากาศประจำวันเสาร์ที่4 กรกฎาคม 2552
19. เต็มพลัง..บังคับใช้กฎหมายน้ำเมา ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่11 กรกฎาคม 2552
20. ค้นหาคำตอบ ใช้หัวใจใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่18 กรกฎาคม 2552
21. ชีวมวล พลังงานทางเลือก..ทางออกวิกฤตไฟฟ้าไทย ออกอากาศวันที่25 กรกฎาคม 2552
22. พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ (ภาคบังคับ) คนไทยได้อะไร? ออกอากาศวันที่8 สิงหาคม 2552
23. มองอย่างเข้าใจ มองมุมใหม่เพื่อลดอุบัติเหตุ ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่22 สิงหาคม 2552
24. เรื่องเพศ..มายาคติกับทรรศนะใหม่ ออกอากาศวันที่12 กันยายน 2552
25. สร้างทางรถไฟ ไล่อื้อชุมชน..พัฒนา-มนุษยธรรมออกอากาศวันที่17 ตุลาคม 2552
26. ความฝันรถไฟไทย มองไกลไปให้ถึง ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่31 ตุลาคม 2552
27. ตลาดเขียว..ทางเลือกใหม่ผู้บริโภค ทางรอดเกษตรกรไทย ออกอากาศประจำวันเสาร์ที่5 ธันวาคม 2552
28. นารวมอินทรีย์..วิถีพุทธออกอากาศประจำวันเสาร์ที่12 ธันวาคม 2552
29. สมัชชาสุขภาพ..เสียจริงหรือเสียกระดาษออกอากาศประจำวันเสาร์ที่26 ธันวาคม 2552

ภาคผนวก ข

แยกประเด็นที่น่าสนใจในรายการนักข่าวพลเมือง

กลุ่มที่ 1 ความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร รวม 102 ตอน

1. ชาวประมงพื้นบ้านกับผลกระทบจากธุรกิจประมงขนาดใหญ่ ปัญหาของเรือประมงพื้นบ้านอย่างเรืออวนรุน อวนลาก เป็นปัญหาที่ชาวประมงพื้นบ้านมักจะถูกกระทบ และถูกฟ้องร้องออกอากาศ 2 มิ.ย. 51
2. การต่อสู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อชุมชนของตนตามโรงเรียนขนาดเล็กในต่างจังหวัดเวลาที่มีจำนวนนักเรียนไม่ถึงเกณฑ์ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ออกอากาศ 3 มิ.ย. 51
3. 8เดือนกับการรอคอยของลุงช่วย
นักข่าวพลเมืองวันนี้จะไปกันที่ ต.คลองโยง อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ในด้านของสิทธิในที่ทำกิน ออกอากาศ 5 ม.ค. 53
4. แรงงานพม่าร่วมรำลึก5ปีสึนามิ
ดูมุมมองของชนเผ่าปกากะญอ ที่ไปร่วมงานครบรอบ5ปีสึนามิ ที่บ้านน้ำเค็ม จ.พังงา ออกอากาศ 5 ม.ค. 53
5. เสียงจากมอแกลนกับงาน5ปีสึนามิ
วันนี้ที่บ้านน้ำเค็ม อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา มีกลุ่มชาติพันธุ์เดินทางมาร่วมเสวนาแลกเปลี่ยนประเด็นการแก้ปัญหาที่ทำกิน ออกอากาศ 28 ธ.ค. 52
6. 7วันที่กรุงโซเปินเฮเกิน
งานประชุมลดโลกร้อนที่กรุงโคเปนเฮเกิน ประเทศเดนมาร์กได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ออกอากาศ 22 ธ.ค. 52
7. กำหนดอนาคตสงขลาเพื่อใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน จ.สงขลา ออกอากาศ 14 ธ.ค. 52
8. รุกปลิวฝั่งศพชนเผ่ามอแกลน จ.พังงา พาไปดูวิถีชีวิตของชาวมอแกลนในจ.พังงา ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ออกอากาศ 16 ธ.ค. 52

9. ชุมชนเขาม้อลุ่มสลาย ปัญหาของชาวบ้าน ที่บ้านเขาม้อ ต.เขาเจ็ดลูก อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร เพราะในพื้นที่มีการขุดเจาะและระเบิดหินเพื่อสกัดเอาแร่ทองคำ ทำให้ชาวบ้านบริเวณนั้น ได้รับผลกระทบจากเสียงที่ดังและฝุ่นละออง รวมไปถึงน้ำที่ใช้ดื่มก็มีลักษณะขุ่นและมี ตะกอน ออกอากาศวันที่10 ธ.ค. 52
10. ป่าชุมชนหนองขาม ต.นางมุด อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ ชาวบ้านที่นั่นร่วมกันแก้ปัญหาการบุกรุก ป่า ออกอากาศ 7 ธ.ค. 52
11. ปัญหาที่มาบตาพุด จ.ระยอง เสียงสะท้อนของชาวบ้านถึงปัญหามลพิษและคุณภาพชีวิตของ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ออกอากาศ 4 ธ.ค. 52
12. การศึกษาผลกระทบของเขื่อนราษีไศล – เขื่อนห้วยนา เรื่องราวการต่อสู้ของชาวบ้านที่ชุมนุม อยู่ที่สันเขื่อนราษีไศล จ.ศรีสะเกษ ออกอากาศ 3 ธ.ค. 52
13. เวที9ปีโหนดชุมชน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
ออกอากาศ 19 พ.ย. 52
14. ปายเปลี่ยนไป นักข่าวพลเมืองกรุงเทพได้เดินทางไปที่ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน นำเสนอมุมมอง ความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่มิได้เกิดจากคนในพื้นที่ ออกอากาศ25 พ.ย. 52
15. ผลกระทบของชาวบ้าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ พื้นที่ที่ติดกับประเทศกัมพูชา ออกอากาศ 17 พ.ย. 52
16. มหกรรมน้ำเสียคลองพิทยาลงกรณ์ เขตบางขุนเทียน เล่าเรื่องผ่านการจับปลาของชาวบ้านใน เขตบางขุนเทียน ออกอากาศ6 พ.ย. 52

17. น้ำท่วมทุ่งหนองแปน จ.ศรีสะเกษ
นักข่าวพลเมืองติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นที่ทุ่งหนองแปน ต.หนองอิ่ง อ.ราศีไศล จ.ศรีสะเกษ
ออกอากาศ 5 พ.ย. 52
18. ตามหาชายหาดที่หายไป บ้านบ่อโชน จ.สงขลา ที่บ้านบ่อโชน จ.สงขลา เล่าเรื่องผ่ายกลุ่ม
เยาวชนจากหลายพื้นที่ ศึกษาและตั้งข้อสังเกตถึงสภาพชายหาดออกอากาศ 4 พ.ย. 52
19. สัญญาณจากน้ำโขง บ้านตามุย ต.ห้วยไผ่ อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ในช่วงวันออกพรรษา
ออกอากาศ 26 ต.ค. 52
20. แผ่นดินตกล้ำทะเลที่บ้านขุนสมุทรจีน จ.อุบลราชธานี ออกอากาศ 23 ต.ค. 52
21. ชยะที่นครนายก ต.ทรายมูล อ.องครักษ์ จ.นครนายก เพราะชาวบ้านที่นั่นประสบปัญหา
มลภาวะมากออกอากาศ 22 ต.ค. 52
22. ฝ่ายห้วยพอก 16ปีอนุสาวรีย์แห่งความล้มเหลว ปัญหาที่เกิดจากการสร้างฝ่ายห้วยพอกใน ต.
ยางสว่าง อ.รัตนบุรี จ.สุรินทร์ ออกอากาศ13 ต.ค. 52
23. สื่อมวลชนต่างชาติสำรวจพื้นที่บางขุนเทียน เพราะที่นั่นประสบปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง
มาโดยตลอด ออกอากาศ13 ต.ค. 52
24. ป่าริมซีกำลังถูกทำลาย กิจกรรมการสำรวจป่าของกลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์ป่าที่ ต.เมืองสิงห์ อ.
จอมพระ .ออกอากาศ 28 ก.ย. 52
25. ออมทรัพย์เพื่อการศึกษา จ.สุรินทร์ ดูความรับผิดชอบของเยาวชนที่บ้านหอก อ.ศรีณรงค์ จ.
สุรินทร์ ออกอากาศ 25 ก.ย. 52

26. นักข่าวพลเมือง อ.จະนะ จ.สงขลาที่รู้ว่าคณะกรรมการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมวุฒิสภาเข้ามารับฟังข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยความวิตกกังวลของชาวบ้านจากการสร้างอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านจำเป็นต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ออกอากาศ 25 กย 52
27. กระบวนการจับกุมเรือคราดหอย
จากคุณทรงวุฒิ พัฒแก้ว นักข่าวพลเมือง อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช ออกอากาศ 25 ก.ย. 52
28. จับเรือคราดหอยลาย2 อ.ท่าศาลา
กรณีเรือประมงพาณิชย์เข้ามาลักลอบคราดหอยลายในทะเลไทยแถบจังหวัดนครศรีธรรมราช กำลังสร้างความเดือดร้อนให้ชาวประมงท้องถิ่น ออกอากาศ16 ก.ย. 52
29. เวทีคนสองลุ่มน้ำ จ.พะเยา
วิถีชีวิตของคนลุ่มแม่น้ำสายหลักอยู่สองสายคือแม่น้ำอิงและแม่น้ำยม จ.พะเยา มีการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง ออกอากาศ11 ก.ย. 52
30. แผนที่ชีวิต พื้นที่ติดชายแดนบริเวณบ้านสบเมย อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน กำลังจะมีการสร้างเขื่อนฮัจยี ทำให้ชาวบ้านกังวลถึงผลกระทบที่จะตามมา ออกอากาศ1 ก.ย. 52
31. ผลพวงจากเขื่อนศรีนครินทร์ ปัญหาน้ำท่วมที่ จังหวัดกาญจนบุรี ชาวบ้านจากหลายพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบ ออกอากาศ18 ส.ค. 52
32. หนึ่งวันกับวิถีพอเพียง มหาสารคาม เป็นเรื่องของชุมชนดอนมัน ในอำเภอกันทรวิชัย ที่ต่อสู้กับปัญหาดินเค็มและความแห้งแล้งมากกว่า 30 ปี กระทั่งปัจจุบันสามารถลืมตาปาก้าได้ ออกอากาศ18 ส.ค. 52
33. น้ำของกับลมหายใจที่แผ่วเบา วิถีชีวิตของชาวบ้านริมแม่น้ำโขงหรือแม่น้ำของในจ.เชียงราย ออกอากาศ 7 ส.ค. 52

34. จัดการน้ำ บ้านทุ่งนาเมือง จ.อุบลราชธานี
 ที่ทำกินของชาวบ้าน บ้านทุ่งนาเมือง ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ออกอากาศ
 21 ก.ค. 52
35. จดหมายจากสาละวิน
 ชาวปกากะเกอ ญอ บ้านสบเมย จ.แม่ฮ่องสอน ที่เขียนจดหมาย ถึงนายกรัฐมนตรี ออกอากาศ
 17 ก.ค. 52
36. ลมเล ลมหายใจของเกาะลันตา เรื่องเล่าของชาวเลอุรักลาไวย์ บ้านสังกะอู้อ อ.เกาะลันตา จ.
 กระบี่ ลมเล ลมหายใจของเกาะลันตา แต่กังวลปัญหาอวนลากเข้ามาในเขตชายฝั่งของเกาะ
 ลันตา จะทำให้สัตว์เล็กเช่นกุ้ง โคนจับไปหมด รวมถึงปัญหาราคาน้ำมันแพง ออกอากาศ 16
 ก.ค. 52
37. ป่ามีชีวิต คนมีชีวิต ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันชีวิตของ พระตีโมโท ชาวปกากะเกอญอบนดอยอินทนนท์
 ซึ่งต่อสู้เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกับป่า บ้านแม่วาง จ. เชียงใหม่ ออกอากาศ 8 ก.ค. 52
38. ตึกแตงหว่องโซ่ที่หายไป จ.อุดรธานี ปัจจุบันเกษตรกรหันไปใช้สารเคมีจำพวกยาฆ่าแมลงและ
 ปุ๋ยเคมีมากขึ้น ทำให้ระบบนิเวศน์ในแปลงนาเสียความสมดุล ออกอากาศ 7 ก.ค. 52
39. “ชุมชนเมืองเชียงใหม่ร่วมใจรักษาคลองแม่ข่า” คลองแม่ข่า จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มประสบ
 ปัญหาน้ำเสีย ชาวบ้านจึงมีการปรับปรุงแก้ไข ออกอากาศ 10 มิ.ย. 52
40. เสียงจาก 3 จังหวัด ฟังเสียงของเยาวชนและชาว บ้านในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ออกอากาศ
 10 มิ.ย. 52
41. ปฏิรูปที่ดินบ้านโป่ง จ.เชียงใหม่ ที่ดินถูกมองจากนายทุนว่าเป็นสินค้าที่สามารถทำกำไรได้ แต่
 ชาวบ้านที่ ชุมชนบ้านโป่ง ต.แม่แฝก อ.สันทรายออกอากาศ 30 มิ.ย. 52

42. เปิดประตูเขื่อน เปิดโอกาสคนหาปลา ชาวบ้านสองฝั่งแม่น้ำโขง ที่เลี้ยงชีพด้วยการหาปลาต่างก็ตั้งใจที่ประตูเขื่อนปากมูลได้เปิดขึ้นอีกครั้ง ออกอากาศ30 มิ.ย. 52
43. ป้ายโฆษณาในเชียงใหม่ ฝนที่ตกหนักอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่ออุบัติเหตุในเขตเมืองหลายลักษณะ ออกอากาศ 28 มิ.ย. 52
44. การจัดการปัญหาโรงงานน้ำยางที่วัดบ้านไร่ อ.จะนะ การมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง เป็นสิ่งที่ชาววัดบ้านไร่ อ.จะนะ จ.สงขลาต้องการ ออกอากาศ 28 มิ.ย. 52
45. ที่ดินคือต้นทุนการผลิต ไม่ใช่สินค้าบ้านโป่งจ.เชียงใหม่ ที่ดินถูกมองจากนายทุนว่าเป็นสินค้าที่สามารถทำกำไรได้ แต่ชาวบ้านที่ ชุมชนบ้านโป่ง ต.แม่แฝก อ.สันทรายมีความคิดในทางตรงข้าม ออกอากาศ 25 มิ.ย. 52
46. ศึกษาเมืองเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัย พื้นที่บริเวณป้อมมหากาฬและพื้นที่ใกล้เคียง กำลังจะเปลี่ยนไปในอนาคต ออกอากาศ 25 มิ.ย. 52
47. ผลกระทบข อ.จะนะ จ.สงขลา หลังโรงงานน้ำยางและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียเข้ามาตั้งในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ออกอากาศ2 มิ.ย. 52
48. การจัดการเหมืองฝายที่ถ้ำตอง
เหมืองฝาย เป็นภูมิปัญญาของชาวล้านนาที่ยังคงบริหารน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร และยังอาศัยธรรมชาติในการดำเนินชีวิต ออกอากาศ1 มิ.ย. 52
49. สามัคคีที่หมู่บ้านบาโงอาแซ อ.ระแงะ จ.นราธิวาส นักข่าวพลเมืองวันนี้ จะพาไปดูการก่อสร้างมัสยิดที่หมู่บ้านบาโงอาแซ ต.ตันหยงมัส อ.ระแงะ จ.นราธิวาส ออกอากาศ25 พ.ค. 52
50. ชาวบ้านปากลา อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี อบรม GPS การวางแผนและต้องการรักษาที่ดินทำกินของตนเองที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ออกอากาศ29 เม.ย. 52

51. สร้างขยะขึ้นมา ก็ต้องจัดการด้วยตัวเองปัญหาขยะล้นเมืองเกิดขึ้นแทบจะทุกพื้นที่ในประเทศไทย แต่ที่ ต.น้ำเกี๋ยน จ.น่าน มีการจัดการขยะออกอากาศ13 พ.ค. 52
52. ร่วมแข่ง แข่งปัน คนฝั่งโขง
การสร้างเขื่อนในประเทศจีนส่งผลกระทบต่อชาวบ้านตลอดริมน้ำโขง เพราะระดับน้ำเปลี่ยนแปลงทำให้ตลิ่งทรุดตัว ออกอากาศ 8 พ.ค. 52
53. เรือคลองคุดหยดท่าศาลากับการจัดการทรัพยากร อ่าวท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช มีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ แต่มักจะมีเรือใหญ่ต่างถิ่นลักลอบคราดหอย ออกอากาศ4 พ.ค. 52
54. "ย้อนทาง..ไม่ย้อนรอย" 28 เม.ย. 52 ครอบรอบ 5 ปีของการเกิดความรุนแรงที่มีสติกรือเซะ ออกอากาศ1 พ.ค. 52
55. ป่าต้นน้ำผาดำ ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำทำให้ชาวบ้าน คลองหอยโข่ง จ.สงขลา ตัดลงลุกขึ้นมาผืนป่าที่กำลังถูกรุกราย ออกอากาศ28 เม.ย. 52
56. ควายทะเล เรื่องราวของควายในพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย จ.พัทลุง ที่ก่อนหน้านี้เจอกับปัญหาไม่มีพื้นที่หากินและที่อยู่อาศัย ออกอากาศ 28 เม.ย. 52
57. การอนุรักษ์ภาคประชาชน-ป่าผาดำ(2) ชาวบ้าน อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา ร่วมกันออกลาดตระเวนสำรวจป่าต้นน้ำผาดำอีกครั้ง ซึ่งจะทำเดือนละ2ครั้ง ออกอากาศ28 เม.ย. 52
58. ฤ สงขลาจะเป็นดังมาบตาพุด ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มาบตาพุด จ.ระยองได้ถูกนำมาพูดคุยกัน เป็นกรณีศึกษาผ่านเวทีสัมมนาที่จังหวัดสงขลา ออกอากาศ28 เม.ย. 52
59. ร้านค้าชุมชนบ้านสระบัว อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช ผลกระทบจากห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ขยายสาขาลงในระดับอำเภอ ทำให้ผู้ค้ารายย่อยได้รับผลกระทบต้องปิดตัวไปเป็นจำนวนมาก ออกอากาศ28 เม.ย. 52

60. ฝ่ายค้านน้ำคลองฉวาง ชาวบ้านที่คลองฉวาง อ.บ้านนาสาร จ.สุราษฎร์ธานี ได้ร่วมกันจัดเวที แลกเปลี่ยนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกอากาศ 28 เม.ย. 52
61. นาแซงนาโขง แม่น้ำโขงกับวิถีชีวิตของคนอีสานผูกพันกันมาช้านาน และถือว่ามีควมมั่นคง ทางอาหารสูง ออกอากาศ28 เม.ย. 52
62. เตรียมหาแม่รำพึงรับสงกรานต์ ในช่วงเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ไทย โดยสุพจน์ ส่งเสียง นักข่าว พลเมือง อ.บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ออกอากาศ28 เม.ย. 52
63. เมืองในหมอก สาเหตุของภาวะหมอกควันที่ปกคลุมไปทั่วเมืองเชียงใหม่มีทั้งมาจากไฟป่าและ จากการผลิตในเมือง ออกอากาศ31 มี.ค. 52
64. "เสวนา..ภาคใต้" เมื่อชาวบ้านต่างหวงแหนและใส่ใจในชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะเรื่องของ สิ่งแวดล้อมที่จะเข้ามาพร้อมกับอุตสาหกรรม ออกอากาศ 26 มี.ค. 52
65. "นักร้อง..ต้องมีวันชนะ" หลังจากสร้างเขื่อนมาแล้วเกือบ 40 ปี ชาวบ้านรอบเขื่อนสิรินธร กำลังได้ ที่ทำกินผืนใหม่แทนผืนเก่าออกอากาศ26 มี.ค. 52
66. "อ้ายคนจน จำต้องทนปั้นรถถีบ.." ไปชมเครือข่ายชมรมจักรยานเชียงใหม่ที่ออกมาสาธิต เพื่อให้ทางฝ่ายจังหวัดได้อนุญาตให้พวกเขาใช้จักรยานได้ ออกอากาศ9 มี.ค. 52
67. "อยู่มาก่อน แต่ต้องไป"
วันขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 ชาวมอแกนบนเกาะนกงจะมีพิธี ตาซังลามังหรือฉลองศาลพ่อตาสามพัน พิธีที่ทำกันก่อนฤดูเก็บเกี่ยว เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาถึงวันนี้..แต่สิ่งที่กำลังจะหายไปกลับ เป็นสิทธิในพื้นที่ที่เขาอยู่อาศัยกันมาอย่างยาวนาน... นักข่าวพลเมือง บ้านทับตะวัน จ.พังงา รายงาน ออกอากาศ 9 มี.ค. 52
68. คนเกาะปอ..ไม่รักคนแหกกฏ ชุมชนบ้านเกาะปอ ชุมชนมุสลิมบนเกาะเล็กๆทางทิศตะวันออก ของ เกาะลันตาใหญ่ จ.กระบี่ ออกอากาศ 2 มี.ค. 52

69. "ทะเลไม่มีเคย ..จะนะไม่มีคน" อาชีพทำกุ้งเคยของคนบ้านสะกอม อ.จะนะ จ.สงขลา อาจจะต้องเลิกหา หลังจากทีโรงงานแยกก๊าซไทย-มาเลเซียเข้ามา ออกอากาศ 26 ก.พ. 52
70. "เมื่อลำไย..รวมกันเป็นมัดกอ" ในที่สุดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลบางขุนเทียน เมื่อหน่วยราชการลงมารับฟังและร่วมกันคิดหาทางที่เหมาะสม ออกอากาศ 20 ก.พ. 52
71. โรงไฟฟ้ามา..หมึกปลาเข้าไปความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินและท้องทะเลที่ได้เลี้ยงคน อ.ปะทิว จ.ชุมพรให้ทำมาหาเลี้ยงชีพแบบพอเพียง ออกอากาศ 17 ก.พ. 52
72. เมื่อชาวเลมา"นอนหาด"
ชาวเลจากหลายพื้นที่ หลายจังหวัด มารวมกันที่บ้านทับตะวัน หาดหินลูกเดียว ต.ไม้ขาว อ.ถลาง จ.ภูเก็ต เพื่อเก็บนและสะเดาะห้เคราะห์ ออกอากาศ12 ก.พ. 52
73. "มันมากับความสว่าง"
ชาวบ้านในหมู่บ้านคำสร้างไชย อ.สว่างวีรวงศ์ จ.อุบลฯ เมื่อทราบข่าวว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลในหมู่บ้านจึงกังวลถึงผลกระทบต่อ ออกอากาศ 3 ก.พ. 52
74. "ได้ร่มเย็น...ถ้าเห็นปัญหา" ถ้าจะแก้ปัญหของ 3 จังหวัดภาคใต้ นั้น คนในท้องถิ่นเองเห็นว่าต้องเข้าใจเสียก่อนออกอากาศ 3 ก.พ. 52
75. ไม้ด้านคลื่นของคนบางขุนเทียน วิธีแก้ปัญหาคลิ่นกัดเซาะชายฝั่ง ทะเลบางขุนเทียน ด้วยวิธีแบบชาวบ้านออกอากาศ30 ม.ค. 52
76. "รัฐให้...แต่ไม่เคยถาม" การอัดฉีดเงินจากรัฐบาลไปสู่ภาคชนบทเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านมีก่อนหน้านั้นแล้ว ต่างกันเพียงแต่ชื่อโครงการ ออกอากาศ29 ม.ค. 52
77. มีบุญ..ไร่บ้าน เมื่อชาวบ้านชาวตลาดไนท์บาซ่า เมืองโคราชและน้องเฟิร์นต่างพากันดูแลเจ้าสุนัขไร่บ้านที่บาดเจ็บ เจียนตาย..ออกอากาศ28 ม.ค. 52

78. "ตักปลา ต่อชะตาแม่โขง" ชาวบ้านริมฝั่งโขงที่ใช้การตักปลาเลี้ยงชีวิตมาแต่โบราณ มาวันนี้พร้อมใจกันจัดงานบุญต่อชะตาให้กับแม่น้ำโขง ออกอากาศ 28 ม.ค. 52
79. โรงไฟฟ้า..ฆ่าวิถีชุมชน เมื่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านกำลังถูกรุกรานจากโรงไฟฟ้าที่ถูกอ้างว่าจะนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น ... ออกอากาศ 20 ม.ค. 52
80. สงใจ"จากแดนใต้" ไปสู่ปาล์มโต การโจมตีพลเมืองปาล์มโตโดยอิสราเอล ทำให้ชาวเมืองหลายร้อยคนรวมทั้งเด็กต้องบาดเจ็บล้มตาย ออกอากาศ 20 ม.ค. 52
81. ปัญหาใหญ่ของควายทะเล จ.พัทลุง นอกจากปัญหาของพื้นที่หากินแล้ว ยังต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการบุกรุก และสิ่งแวดล้อม ออกอากาศวันที่ 5 ม.ค. 52
82. พลิกฟื้นอันดามัน ที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา มีการเปิดพิพิธภัณฑ์บ้านน้ำเค็มเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ 4 ปี สึนามิ ออกอากาศ 26 ธ.ค. 51
83. ร่วมมือร่วมใจป้องกันธรรมชาติ ที่จังหวัดพังงา ที่ชุมชนท้ายเหมือง ชาวบ้านร่วมกันปลูกป่าสาธารณะ บนที่ดินผืนสุดท้ายหวังจะให้ป็นกำแพงธรรมชาติ. ออกอากาศ 25 ธ.ค. 51
84. มลพิษทางเสียงและอากาศ อีกหนึ่งปัญหาหนึ่งที่ผู้ว่าต้องรับฟังของชาวบ้านชุมชนหลังสวน เขตลาดกระบัง คือมลพิษทางเสียงและอากาศ ออกอากาศ 23 ธ.ค. 51
85. ปัญหาคลื่นเซาะฝั่ง ที่จะนะ จ. สงขลา มีปัญหาเรื่องการกัดเซาะชายฝั่งของคลื่นอย่างรุนแรง รัฐบาลมีโครงการถมหินเพื่อกันคลื่น ออกอากาศ 22 ธ.ค. 51
86. ชาวป่าสนเดือนร้อนหลังมีคนนำกองดินปิดทางเข้าหมู่บ้าน ชาวบ้านป่าสน อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ช้องใจมีคนนำกองดินไปขวางไว้บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน ออกอากาศ 27 มิ.ย. 51

87. ชาวมอแกน..จากเจ้าของที่กลายเป็นผู้บุกรุก ชาวมอแกน จากบ้านทับตะวัน ต.บางม่วง อ. ตะกั่วป่า จ.พังงา กำลังเจอคดีบุกรุกที่ดินห้ๆ ที่ได้อาศัยอยู่ในที่ดินมาก่อน ออกอากาศ 25 มิ.ย. 51
88. การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนใน จ.พังงา ชาวบ้านหญ้าหมี อ.เกาะยาว จ.พังงา เมื่อก่อนนี้ชาวบ้าน เคยได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้อนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร แต่ในภายหลังถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุก ทำให้ชาวบ้านต้องเรียกร้องจัดการ ออกอากาศ24 มิ.ย. 51
89. ร่วมปลูกจิตสำนึกการจัดการระบายน้ำที่สืบทอดมาหลายร้อยปี การจัดการระบายน้ำแบบเหมืองฝายที่สืบทอดกันมาหลายร้อยปีของชาวสารภี จ.เชียงใหม่ กำลังจะถูกแทนที่ด้วยการจัดการแบบใหม่ ออกอากาศ23 มิ.ย. 51
90. ชาวบางสะพานต่อต้านการสร้างโรงงานถลุงเหล็ก เป็นเวลากว่า 2 ปีแล้วที่ชาวบ้าน อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ พยายามรวมตัวกันเพื่อแสดงจุดยืนคัดค้านการก่อสร้างโรงงาน ออกอากาศ16 มิ.ย. 51
91. กองทัพมดรุ่นจิ๋วพิทักษ์โลก
เมื่อเด็กๆ ในหมู่บ้านจ่ารุง อ.แก่ง จ.ระยอง กลายเป็นกองทัพมด ร่วมแรงร่วมใจออกมาเก็บขยะภายในหมู่บ้านจนสะอาด ออกอากาศ13 มิ.ย. 51
92. ชาวเกาะลันตาหอบสะดอให้กำลังใจ คตส.
เครือข่ายประมงพื้นบ้านเกาะลันตา จ.กระบี่ นำสะดอมามอบให้คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ ออกอากาศ 11 มิ.ย. 51
93. เสียงสะท้อนจากชาวบ้านบ้านนิมมานรดี ประชาชนในหมู่บ้านนิมมานรดี อ.แม่เหียะ จ. เชียงใหม่ ออกมาเรียกร้องให้ท่าอากาศยานเชียงใหม่แก้ไขผลกระทบของเสียง ออกอากาศ10 มิ.ย. 51

94. พืชน้ำตาลแพงส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตขนม
จากการปรับราคาซื้ออ้อย ทำให้น้ำตาลทรายขายปลีกราคาแพงขึ้น ผู้ผลิตขนมในจ.อุบลฯ
และจ.ประจวบคีรีขันธ์ ได้รับผลกระทบ ออกอากาศ10 มิ.ย. 51
95. บริษัทสหวิทยายอมถอนฟ้อง กรณีคุณวัชรีย์ พลอยแดง หรือแจ้ลูกปลา ชาวบ้านในอ.บาง
สะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ที่ถูกบริษัทสหวิทยาฟ้อง ออกอากาศ9 มิ.ย. 51
96. ปลุกจิตสำนึกให้ร่วมกันปลูกป่าชายเลนกับชาวเกาะลันตา
ชาวเกาะลันตาร่วมกันปลูกป่าชายเลน บนเกาะลันตาใหญ่ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ เนื่องในวัน
สิ่งแวดล้อมโลก ออกอากาศ9 มิ.ย. 51
97. ภาพการต่อสู้ของลูกเพื่อช่วยเหลือพ่อที่เป็นนักอนุรักษ์
ที่ อ.เกาะยาว จ.พังงา มีเด็กกลุ่มหนึ่งไม่ได้ไปเรียนหนังสือ ต้องออกมาประท้วงตามท้องถนน
ออกอากาศ6 มิ.ย. 51
98. 5 มิถุนายน วันสิ่งแวดล้อมโลก ชมภาพบรรยากาศงานปลูกป่า ในการจัดงานวันสิ่งแวดล้อม
โลก..
ออกอากาศ5 มิ.ย. 51
99. การต่อสู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อชุมชนของตน ตอนที่2
เมื่อชาวบ้าน อ.ท่าสะท้อน จ.นครศรีธรรมราช พยายามรวมตัวกันพัฒนาหลักสูตรให้กับ
นักเรียนชั้นประถมในชุมชน ออกอากาศ 4 มิ.ย. 51
100. กรมธนารักษ์คืนที่ดินทำกินให้กับชาวคลองโยง จ.นครปฐม ออกอากาศวันที่2 ม.ค. 52
101. รายงานพิเศษนักข่าวพลเมืองราชสีไศล จ.ศรีสะเกษ
รัฐบาลตกลงจ่ายค่าชดเชยให้กับชาวบ้านราชสีไศล การต่อสู้ของชาวบ้านได้ถูกนำเสนอผ่าน
หน้าจอโทรทัศน์ โดยนักข่าวพลเมืองกลุ่มเสียงคนอีสาน จ.ศรีสะเกษ เขาได้ทำหน้าที่สื่อสาร
เรื่องราวจากสันเขื่อนสู่สาธารณะ ก็เพื่อสร้างความเข้าใจในสังคมถึงสิ่งที่กลุ่มผู้ชุมนุมกำลังทำ
อยู่ ติดตามได้ในรายงานพิเศษนักข่าวพลเมืองราชสีไศล ออกอากาศวันที่ 5 ม.ค. 53

102. อาสาสมัครนักกฎหมาย จ.อุดรธานี กิจกรรมที่อาสาสมัครนักกฎหมายเพื่อสิทธิมนุษยชน ได้ลงพื้นที่ใน จ.อุดรธานี ช่วยชาวบ้านแก้ปัญหาข้อขัดแย้งกับรัฐในการขุดหาแร่โปแตชและ ห้วยลำพะเนียง ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรม ออกอากาศวันที่ 14 ม.ค. 53

กลุ่มที่ 2 กลุ่มชาติพันธุ์ รวม 101 ตอน

1. พิธีกินข้าวใหม่ชาวม้ง จ.กำแพงเพชร ประเพณีของชนเผ่าทางภาคเหนือ มีการถือปฏิบัติสืบต่อกันมา อย่างยาวนาน ออกอากาศ 13 ม.ค. 53
2. วันเด็กไร้สัญชาติที่สบเมย
วันเด็กของทุกๆปีก็จะมีการจัดงานรื่นเริงให้กับเด็กๆในทุกพื้นที่ของประเทศ แต่เด็กที่ไร้สัญชาติก็มักจะถูกมองข้ามจากผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่โดยตรง เพราะมองว่าเขาไม่ใช่พลเมืองไทย แต่ที่โรงเรียนบ้านแม่สามแลบ ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน ได้จัดงานวันเด็กให้กับน้องๆที่ไร้สัญชาติ เพราะเห็นว่าพวกเขายังขาดโอกาสทางสังคมอีกมาก
นักข่าวพลเมือง ชนเผ่าปกากะญอ จ.แม่ฮ่องสอน
ออกอากาศวันที่ 15 ม.ค. 53
3. อัตลักษณ์ปกากะญอที่ถูกกลืน อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ชนเผ่าปกากะญอ เป็นชนเผ่าที่มีภาษาและการแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง ออกอากาศ 19 ม.ค. 53
4. ปลาร้าแลกข้าว จ.อุบลราชธานี วิถีชีวิตของชาวบ้าน ที่บ้านดงนา อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ออกอากาศ 12 ม.ค. 53
5. ปัญหากลุ่มคนไร้สัญชาติ จ.อุบลราชธานี ที่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ออกอากาศวันที่ 27 ต.ค. 52
6. เริ่มต้นใหม่กับสถานะใหม่ จ.อุบลราชธานี บ้านบะไห ต.ห้วยยาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ชาวบ้านที่นั่นส่วนหนึ่งเป็นบุคคลไร้สัญชาติซึ่งถูกจัดให้เป็นแรงงานต่างด้าว แต่ปัจจุบันทางอำเภอได้ประกาศให้ชาวบ้านกลุ่มนี้เข้ามารายงานตัวเพื่อปรับแก้สถานะให้ถูกต้อง ทำให้พวกเขามีความหวังอีกครั้งในการที่จะมีสิทธิเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ ออกอากาศวันที่ 15 ธ.ค. 52
7. ความภูมิใจของเดเด ชีวิตของเดเด นักศึกษาชาวปกากะญอ ที่เข้าร่วมงานกับทีวีไทยในบทบาทของนักข่าวพลเมือง เกี่ยวกับความเดือดร้อนของผู้อพยพ ลุ่มน้ำสะละวิน สร้างความ

เข้าใจระหว่างคนชายแดนและเมือง นำเรื่องราวของพื้นที่ที่ได้ไปนำมาถ่ายทอด ทั้งวิถีชีวิตและปัญหา ออกอากาศวันที่30 พ.ย. 52

8. ดาวแดงในสายตาน้องฟ้า

มุมมองของน้องฟ้า เยาวชนบ้านถ้ำตอง ที่สะท้อนออกมาหลังจากที่ได้ไปนั่งพูดคุยกับอดีตผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเกี่ยวกับแนวคิดและอุดมการณ์และมีคำถามสำคัญฝากไปถึงผู้ใหญ่ในยุคที่การเมืองเต็มไปด้วยความแตกต่าง สะท้อนถึงความสะอาดของนักการเมืองท้องถิ่น ที่ จ.มหาสารคามออกอากาศวันที่ 22 พ.ค. 52

9. "ท้อแต่ไม่ถอย... ของอาซาแซก" คราวนี้เป็นครั้งที่ 4 แล้วที่ครอบครัวอาซาแซกยังคงมุ่งมั่นที่จะไปอำเภออีกครั้ง เพื่อความหวังที่จะได้สัญชาติไทย ออกอากาศวันที่ 9 มี.ค. 52

10. ประชาคม ต.ปากจั่น อ.กระบุรี จ.ระนอง

ที่หมู่8 ต.ปากจั่น อ.กระบุรี จ.ระนอง มีการจัดประชุมเพื่อหาแนวทางในการจัดการสถานะและสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองไทยที่ควรจะได้รับออกอากาศวันที่ 22 พ.ค. 52

11. ผันตีสีขาว...ของเด็กสาวอาซา ในที่สุดความฝันของสีอนุลา เขกองอาภู เด็กหญิงชนเผ่าอาซา จ.เชียงราย ก็เป็นความจริง เมื่อเธอได้เป็นคนไทย ตามพ.ร.บ.สัญชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2551.. เธอฝันต่อไปว่าเธอจะได้เรียนหนังสือสูงๆ ได้เป็นครู ได้กลับมาสอนเด็ก.. ดูเหมือนว่าเธออยากทำคุณประโยชน์ให้ประเทศไทยมากกว่าคนที่เกิดเป็นไทยตั้งแต่กำเนิดหลายคนนัก.. ออกอากาศวันที่ 3 มี.ค. 52

12. ไร้สัญชาติ..ไม่ไร้ฝัน

เวลาที่ไม่พอใจเหตุการณ์ในบ้านเมือง นักข่าวพลเมือง จ.อุบล มีรายงานมาให้ชมว่ายังมีคนอีกมากที่อยากเป็นคนไทย และต้องดิ้นรนแค่ไหนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิความเป็นคนไทย โดยนำเสนอเรื่องราวของนายประสิทธิ์ จำปาขาวที่ต้องเรียกร้องให้ได้สัญชาติไทย ออกอากาศวันที่ 25 ก.พ. 52

13. "คนไทย..ไร้ทะเบียน" บุคคลไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศไทย เนื่องมาจากหลายสาเหตุ ในขณะที่หลายคนก็เกิดในประเทศไทย แต่ก็ไม่สามารถได้รับสัญชาติไทยได้
ออกอากาศวันที่ 13 ก.พ. 52
14. "คนไทยพลัดถิ่น"
นักข่าวพลเมืองจากจ.ระนอง เล่าเรื่องชุมชนคนไทยพลัดถิ่น ที่อ.ทับสะแก จ.ประจวบคีรีขันธ์
ออกอากาศวันที่ 23 ม.ค. 52
15. ความฝันของเด็กไร้สัญชาติ ครั้นหลังจากวันเด็กแห่งชาติ ไปฟังกันว่าความฝันของเด็กๆ ไร้สัญชาติ ที่อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน ออกอากาศวันที่ 13 ม.ค. 52
16. น.ส.ฟองจันทร์ สุขเสน่ห์ หลังจากที่ได้รับสัญชาติไทยแล้ว ปรากฏว่าเธอไม่มีชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ว่าทม.ที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าคนไทยจำนวนหนึ่งอาจมองข้ามการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่สำหรับฟองจันทร์แล้ว การเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นการยืนยันว่าเธอเป็นพลเมืองไทย โดยสมบูรณ์ออกอากาศวันที่ 9ม.ค. 52
17. เปิดใจ"ซีโพหระ" เลขาธิการสภาแห่งชาติกระเหรี่ยง
ออกอากาศวันที่ 2 ก.ค. 52
18. ผ้าป่าหนังสือให้น้องชาวบรู บ้านท่าลั้ง จ.อุบล ที่บ้านท่าลั้งใน อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี มีอีก
หนึ่งชนเผ่าที่อาศัยอยู่ที่นั่นมานานหลายร้อยปี ออกอากาศ 8 ม.ค. 53
19. บ้านของผมกับเหมืองพลวง จ.แม่ฮ่องสอน เรื่องเล่าของเยาวชนจากบ้านต่อแพ อ.ขุนยวม จ.
แม่ฮ่องสอน ได้เดินทางไปร่วมงานบวชป่าที่บ้านเขาหม้อ จ.พิจิตรออกอากาศ 7 ม.ค. 53
20. พิธีแต่งงานชนเผ่าเมี่ยน
ที่ อ.เชียงคำ จ.พะเยา มีชนเผ่าเมี่ยนหรือเผ่าเข้าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก พวกเขายังคงยึดมั่น
ในจารีตประเพณีดั้งเดิม ออกอากาศ6 ม.ค. 53

21. รวมญาติวันปีใหม่ จากนักข่าวพลเมืองมหาสารคาม ออกอากาศ 6 ม.ค. 53
22. บวชป่าที่วัดป่าเขาเขียว ต.วังโพรง อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก ออกอากาศ 25 ธ.ค. 52
23. รายงานพิเศษชนเผ่ามอแกน จ.พังงา นักข่าวพลเมืองที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และได้สื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมของตัวเอง ออกอากาศ 5 ม.ค. 53
24. ประเพณีปอยส่างลอง จ.แม่ฮ่องสอน ประเพณีของชาวไตหรือไทใหญ่ในจ.แม่ฮ่องสอน ออกอากาศ 21 ธ.ค. 52
25. บวชป่าทุ่งนาค ตำบลเมืองสิงห์ พิธีกรรมบวชป่า จัดขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักและร่วมกันดูแลรักษาป่าที่กำลังถูกบุกรุก ออกอากาศ 18 ธ.ค. 52
26. บวชป่าดงสละเมิน ต.ห้วยยาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ออกอากาศ 11 ธ.ค. 52
27. ลงแขกเกี่ยวข้าว บ้านขนุนสว่างพอก ต.พระแก้ว จ.สุรินทร์ ออกอากาศ 9 ธ.ค. 52
28. ประเพณีแข่งเรือกาบบ้านคกแก้ว อ.ปากชม จ.เลย ซึ่งจะจัดกันทุกปีในช่วงออกพรรษา ออกอากาศ 19 ต.ค. 52
29. ทุ่งบัวเสี้ยว วิถีชีวิตของชาวบ้านในทุ่งบัวเสี้ยว อ.รัตนบุรี จ.สุรินทร์ ออกอากาศ 20 ต.ค. 52
30. ขนมตูปะ จ.นราธิวาส
นักข่าวพลเมืองวันนี้จะพาไปรู้จักกับขนมตูปะ ซึ่งเป็นขนมที่พี่น้องมุสลิมจะนิยมทำกันในวันสุดท้ายของการถือศีล ออกอากาศ 13 ต.ค. 52
31. ป่าหัวไร่ปลายนา จ.สุรินทร์ นักข่าวพลเมืองวันนี้ จะพาไปรู้จักป่าหัวไร่ปลายนา หรือ “ตึกบาลสแร” (ตึก – กะบาล - สระแ) ออกอากาศ 25 ก.ย. 52

32. กิณบุญเดือนสิบปี52 จ.พังงา พิธีกรรมสารทเดือนสิบของชนเผ่ามอแกลนและมอแกนที่จัดขึ้นในเดือนสิบของทุกปี ออกอากาศ 25 ก.ย. 52
33. ตลาดป่าชุมชน จ.มหาสารคาม บรรยากาศการจับจ่ายซื้อขายอาหารจากป่าที่ตลาดโสภนิชชาว อ.ห้วยเม็ก จ.กาฬสินธุ์ ออกอากาศ 13 ต.ค. 52
34. ประเพณีแซนโฎนตาของชาวไทยเชื้อสายเขมรใน จ.สุรินทร์ ออกอากาศ 29 ก.ย. 52
35. เก็บลูกประที่บ้านไร่เหนือ จังหวัดตรัง ซึ่งคนในภาคได้นิยมนำเมล็ดไปประกอบอาหาร ออกอากาศ 3 ก.ย. 52
36. สารภัญญะ สารภัญญะเป็นบทธวดที่ชาวอีสานนิยมสวดกันในงานบุญต่างๆ โดยมีเจตนาให้ผู้สวดได้เข้ามาใกล้ชิดกับศาสนา ออกอากาศ 2 ก.ย. 52
37. ความสัมพันธ์ของเด็กๆโรงเรียนดอนแดงจ.มหาสารคาม ออกอากาศ 1 ก.ย. 52
38. บุญกันบ้าน บุญกันบ้านในภาษาอีสานหรือการทำบุญเพื่อป้องกันบ้านเรือนให้ปราศจากสิ่งที่ไม่เป็นมงคล ออกอากาศ 27 ส.ค. 52
39. รำลึก100ปีเจ้าสุพานวงษ์ นักข่าวพลเมืองวันนี้ ไปที่ประเทศเพื่อนบ้านของเรา คุณธรา จามิกร นักข่าวพลเมืองมีโอกาสไปร่วมงานรำลึกบุญ ออกอากาศ 15 ก.ค. 52
40. กิจกรรมของเยาวชนที่ควนโนรีจ.ปัตตานี จากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่3จังหวัดชายแดนใต้ ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งต้องเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ ออกอากาศ 27 ส.ค. 52
41. ประเพณีลอยเรือของชาวมอญ อ.สังขละ จ.กาญจนบุรี ออกอากาศ 26 ส.ค. 52

42. หน่อไม้เมืองโขง จ.อุบล หลายปีก่อนมีข่าวเรื่องหน่อไม้ดองปนเปื้อนสารตะกั่ว ส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับสารพิษ ออกอากาศ 25 ส.ค. 52
43. ผ่าง ผ่าง รำวงโบราณ การละเล่นพื้นบ้านของภาคอีสานที่เรียกว่าการรำวงโบราณหรือรำไท่น ออกอากาศ 24 ส.ค. 52
44. บุญสังฆทาน "งานบุญสังฆทาน" ของชาวอีสานนิยม ออกอากาศ 20 ส.ค. 52
45. พิธีผูกข้อมือของชนเผ่ากระเหรี่ยง อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี โดยออกอากาศ 19 ส.ค. 52
46. ห้วยเฉลียง ที่เที่ยวของเด็กๆในฤดูฝนในปีี้ หมู่บ้านปากลา อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ออกอากาศ 3 ส.ค. 52
47. หนังสักตื้อ
การละเล่นหนังสักตื้อหรือหนังประโมทัยของพี่น้องชาวอีสาน วัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงของผู้ชมเป็นหลัก ออกอากาศ 3 ส.ค. 52
48. กลองปู่จาที่เชียงแสน จ.เชียงราย นักข่าวพลเมืองวันนี้จะพาไปดูการตีกลองปู่จาหรือกลองบูชา ซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติสืบกันมาทางภาคเหนือ ออกอากาศ 3 ส.ค. 52
49. " แบ่งปันหัวใจให้เด็กไร้สัญชาติ" เรื่องเล่าของคุณ คำปิ่น อักษร นักข่าวพลเมืองจังหวัดอุบลราชธานี 30 ก.ค. 52
50. บุญบั้งไฟบ้านปางมดแดง อ.เชียงคำจ.พะเยา
นักข่าวพลเมืองวันนี้จะพาไปดูการสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟของพี่น้องชาวอีสาน ออกอากาศ 29 ก.ค. 52
51. ควนพนางตุ้ง มาจาก อ.ควนขนุน จ.พัทลุง เป็นเรื่องเล่าของเยาวชนนักข่าวพลเมือง ออกอากาศ 29 ก.ค. 52

52. ธรรมนูญแห่งสายน้ำ ชาวบ้านที่ อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์ ได้ร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์พันธุ์ปลา เพื่อต้องการสร้างสมดุลให้กับสายน้ำ ออกอากาศ 29 ก.ค. 52
53. ผีอหังการชาติแห่งป่าทามมูน วิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำมูนที่อาศัยป่าทามเลี้ยงชีพ ด้วยการหาผีหรือผีชน้ำ ออกอากาศ 29 ก.ค. 52
54. เสียงสะท้อนจากคมนา งานศิลปะที่แกะสลักจากท่อนไม้ ด้วยขวานเพียงด้ามเดียว ออกอากาศ 22 ก.ค. 52
55. ผ่าขึ้นกับการดำรงอยู่ของปลาเกอญอ ออกอากาศ 21 ก.ค. 52
56. วัฒนธรรมมีชีวิตที่เชียงคาน เรื่องเล่า จาก คุณคำปิ่น อักษร นักข่าวพลเมือง จ.อุบลราชธานีซึ่งเดินทางไป อ.เชียงคาน จ.เลย ออกอากาศ 14 ก.ค. 52
57. บุญเดือนแปด ประเพณีของคนอีสาน ประเพณีงานบุญเดือน 8 ของภาคอีสาน หรืองานวันเข้าพรรษาซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ออกอากาศ 14 ก.ค. 52
58. ชุมชนศรัทธา (กัมปงต์กวา) เรื่องเล่าจากคุณมณฑิรา มลิวรรณ นักข่าวพลเมืองมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ออกอากาศ 6 ก.ค. 52
59. ชุมชนศรัทธา (กัมปงต์กวา) นักข่าวพลเมืองวันนี้เป็นเรื่องราวจากคุณมณฑิรา มลิวรรณ นักข่าวพลเมืองมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตอนที่ 2 ออกอากาศ 6 ก.ค. 52
60. ร่วมรณรงค์ยาเสพติดที่บ้านจะคือจ.เชียงราย เรื่องราวของน้องๆ กลุ่มเยาวชนเผ่าลาหู่ในจังหวัดเชียงรายที่พยายามสื่อสารกับสังคม ออกอากาศ 6 ก.ค. 52
61. “หนีตายที่ริมเมย”
ความเป็นอยู่ของพี่น้องชาวกระเหรี่ยงที่ศูนย์พักพิงชั่วคราวแม่อุสุ อ.ท่าสองยาง จ.ตาก ที่ต้อง

อพยพหนีจากการโจมตีของกองกำลังกระเหรี่ยงดีเคบีเอ และข้ามแม่น้ำเมยมาอาศัยอยู่ในฝั่งไทย ทำให้เข้าใจอีกมุมหนึ่งว่าการหนีเข้ามาในไทยเพราะพวกเขาไม่อยากจะรบกับคนกระเหรี่ยงด้วยกันเอง

ออกอากาศวันที่ 1 ก.ค. 52

62. วัฒนธรรม(ตำนานลงแขก) กับการปรับตัวของชุมชน ช่วงนี้ทางภาคอีสานเป็นฤดูกาลดำนา ชาวบ้านก็จะมาร่วมแรงร่วมใจช่วยกันลงแขกดำนาโดยไม่มีค่าตอบแทน ออกอากาศ 25 มิ.ย. 52

63. มาลัยหอมที่ปัตตานี

แม้ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังอยู่ในสถานการณ์ความไม่สงบ แต่วิถีชีวิตของพี่น้องไทยพุทธ และมุสลิม ก็ยังดำรงอยู่คู่กัน ออกอากาศ 25 มิ.ย. 52

64. ภาวะไร้สัญชาติของชาวมอแกนและพิธีกรรมหล่อโบง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี คือ กำหนดจัดพิธีฉลองเสาหล่อโบง ออกอากาศวันที่ 16 มิ.ย. 51

65. ชุมชนคนรักป่าบ้านแม่กอน จ.เชียงใหม่ ที่ผ่านมามีการนำเสนอบทสัมภาษณ์ในหลายมุมของชนเผ่าทางภาคเหนือ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทางจิตใจให้กับหลายชนเผ่า ออกอากาศ 15 มิ.ย. 52

66. มหกรรมอาหารบ้านตามุย ความอุดมสมบูรณ์ที่มาพร้อมกับฤดูฝนในปี นี้ ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านตามุย อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ออกอากาศ 10 มิ.ย. 52

67. พิธีสืบชะตาป่าเมืองปาน จ.ลำปาง ของน้องๆ โรงเรียนเมืองปานวิทยา อ.เมืองปาน ออกอากาศ 10 มิ.ย. 52

68. โขน นาฏศิลป์ที่ควรสืบสาน โขน ถือเป็นนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทย ซึ่งนับวันคนรุ่นหลังอาจไม่เคยได้ชมกัน ออกอากาศ 10 มิ.ย. 52

69. ครูต่างถิ่น ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนใต้คือโจททย์ใหญ่ ที่คนอาศัยในพื้นที่ต้องปรับตัว ออกอากาศ 10 มิ.ย. 52
70. ความขัดแย้งของวัฒนธรรมที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ชาวบ้านเคยกลัวกันว่า ศาสนาที่สอง อาจจะทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมหายไป ออกอากาศวันที่ 31 ธ.ค. 51
71. การต่อสู้ให้ได้มาซึ่งสัญชาติไทย นางสาว พงษ์จันทร์ สุขเสน่ห์ เป็นหนึ่งในคนจำนวนนับแสน คน ที่ต่อสู้ให้ได้มาซึ่งสัญชาติไทย ออกอากาศวันที่ 30 ธ.ค. 51
72. ความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญชาติไทย สมพงษ์ เบียงกา ชาวเผ่าอาข่า ที่อาศัยอยู่ใน อ. เวียงป่าเป้า จ. เชียงราย ออกอากาศวันที่ 17 มิ.ย. 51
73. พงษ์จันทร์เฮ้ได้สัญชาติไทยแล้วนส.พงษ์จันทร์ สุขเสน่ห์ ได้สัญชาติไทยโดยสมบูรณ์แล้ว ออกอากาศวันที่ 12 มิ.ย. 51
74. หนุ่มอาข่าสอบติดคณะแพทย ม.เชียงใหม่ อายุ เบเซ เด็กหนุ่มชาวอาข่า จ. เชียงราย สอบติด คณะแพทย ม. เชียงใหม่ แต่ไม่มีสิทธิ์เรียนเนื่องจากเป็นคนต่างด้าวออกอากาศวันที่ 11 มิ.ย. 51
75. การขอสิทธิความเป็นพลเมืองกับกฎหมายสัญชาติฉบับใหม่ เมื่อพงษ์จันทร์ หญิงสาวชาวต่างด้าวซึ่งเกิดในเมืองไทยแต่ได้สัญชาติอเมริกัน กำลังจะไปขอ สิทธิความเป็นพลเมืองไทย ออกอากาศวันที่ 5 มิ.ย. 51
76. ปัญหาการขอสัญชาติของคนชายขอบ มีคนชายขอบจำนวนมากที่ถูกปฏิเสธการยื่นคำขอ ออกอากาศวันที่ 5 มิ.ย. 51
77. อนาคตของจักจั่นที่คำสร้างไชย ชาวบ้านที่หมู่บ้านคำสร้างไชย อ.สว่างวีระวงศ์ จ. อุบลราชธานี นิยมที่จะจับแมงตามธรรมชาติมาทำอาหารออกอากาศ 2 มิ.ย. 52

78. พิธีไหว้ศาลหลักเมือง จ.อุบลราชธานี ขึ้น 1 ค่ำเดือน 7 เป็นเดือนที่มีการบูชาศาลหลักเมืองเพื่อ
บวงสรวงบรรพบุรุษ ผู้ก่อตั้งบ้านเมืองของจังหวัด ออกอากาศ 2 มิ.ย. 52
79. ผักสวนครัวเคลื่อนที่ ชนเผ่าลีซอหรือลีซู่ทางภาคเหนือของไทยที่หาอยู่หากินแบบพอเพียงด้วย
การปลูกผักสวนครัวไว้กินเองในครอบครัว ออกอากาศ 2 มิ.ย. 52
80. แมงมัน บ้านลีซอ
นักข่าวพลเมืองวันนี้จะพาไปดูการจับแมงมัน ของพี่น้องชนเผ่าลีซอ ที่หมู่บ้านแม่กอน อ.เชียง
ดาว จ.เชียงใหม่ ออกอากาศ 22 พ.ค. 52
81. เยาวชนกะเหรี่ยง เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมก่อนที่จะเลือนหาย เยาวชนชาวกะเหรี่ยงจากหลาย
ชุมชนในภาคเหนือจึงไปร่วมเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม ออกอากาศ 12 พ.ค. 52
82. กาหยง ขับไหย่ง การละเล่นของพี่น้องไทยพลัดถิ่นชุมชนเกาะสินไห ของทางภาคใต้ที่
ออกอากาศ 12 พ.ค. 52
83. วันว่างที่ป่าชิง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ออกอากาศ 7 พ.ค. 52
84. ปั้งเหร่ง ศิลปะการทำหลังคาขนำของคนบ้านไทรซิง จ.สงขลา ชาวบ้านไทรซิง อ.จะนะ จ.
สงขลา ใช้ศิลปะการทำหลังคาบ้านจากต้นเหร่งซึ่งเป็นต้นไม้ที่หาได้ทั่วไปในพื้นที่ ออกอากาศ
30 เม.ย. 52
85. เพลงของย่า เด็กชายชาวมอแกน น้องสุทธิษา สมุทรวารี นักข่าวพลเมืองเด็กชาวมอแกน
บ้านทับตะวัน ออกอากาศ 29 เม.ย. 52

86. วีระเนาะ แม่เต่า วีระเนาะ วัย 70 ปี ได้อาศัยยอด "ลำเท็ง" ผักพื้นบ้านในป่าพรุเลี้ยงปากท้อง มา โดยตลอด ออกอากาศ 28 เม.ย. 52
87. เกาะบินหยี ชุมชนมุสลิมบนเกาะบินหยี จังหวัดพังงาพยายามที่จะรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ไว้ โดยใช้หลักศาสนาและวัฒนธรรม ออกอากาศ 28 เม.ย. 52
88. ป่าคุ้มผึ้ง ผึ้งคุ้มผี ผึ้งคุ้มชุมชน การเก็บน้ำผึ้งป่าในป่าชุมชนบ้านปี่ ต.เวียง อ.เชียงคำ จ.พะเยา เริ่มในเดือนเมษายนของทุกปี ออกอากาศ 16 เม.ย. 52
89. "แตงนี้ยังมีป่าทาม..?" "ทาม" เป็นที่ลุ่มผืนใหญ่ที่สุดในลุ่มน้ำมูล พื้นที่ราบลุ่มที่น้ำท่วมถึงในฤดู น้ำหลาก ทำให้เกิดความอด.ดมสมบูรณ์ ออกอากาศ 2 เม.ย. 52
90. "พิธีหลองหลา ของชาวมอแกน" "หลองหลา" หรือ "ฉลองศาลา" เป็นพิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งของชาวมอแกน บ้านทับตะวัน จ.พังงา ออกอากาศ 1 เม.ย. 52
91. "บนบ่า..มาแก่น" การบนบ่า เป็นการทำบุญเพื่อแก่นกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพ่อแม่ที่ล่วงลับ ตามที่ตนได้เคยบนบานศาลกล่าวขอไว้ ออกอากาศ 29 มี.ค. 52
92. " "เรื่องของข้าว..ที่ชาวนาก็ต้องเรียน" แม้ว่าจะปลูกข้าว ทำนา มาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย แต่ก็เชื่อว่า จะรู้เรื่องข้าวไปเสียทุกอย่าง ดังนั้น ชาวบ้านจึงรวบรวมเป็นวิชาเรียนสอนกันไม่ให้สูญหายไป ออกอากาศ 26 มี.ค. 52
93. "ตุ๊กตาไม้..เด็กมอแกน" เรื่องเล่าจากน้องมณฑิรา มลิวรรณ์ นักข่าวพลเมือง จ.ปัตตานี มา เทียบเยียมเยียนหมู่บ้านชาวมอแกน บ้านทับตะวัน ออกอากาศ 24 มี.ค. 52
94. "คนรักป่า... ปกาเกอญอ" นอกจากจะขอพรจากเจ้าป่าเจ้าเขา เพื่อช่วยคุ้มครองเรื่องไฟป่าแล้ว ชาวปกาเกอญอ บ้านห้วยหินลาด อ.เวียงป่า, มีกิจกรรมปกป้องป่าที่น่าสนใจ ออกอากาศ 20 มี.ค. 52 "เสน่ห์เมืองน่าน"

95. "ไกลทาง..ไม่อาจสร้างฝัน" แม้ว่ารัฐจะจัดการศึกษาให้ฟรีทุกอย่าง แต่ในถิ่นกันดารไกลความเจริญอย่างที่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ยังขาดโอกาสทางการศึกษา 13 มี.ค. 52
96. "ดนตรี..รักษ์โลก" เมื่อน้องๆชาวมอแกน บ้านทับตะวัน มีโอกาสมาเข้าค่ายเรียนดนตรีกับพี่ๆ นักดนตรีในโครงการดนตรียิ้มละไม ออกอากาศ 11 มี.ค. 52
97. "คนไทยไร้ที่" ชาวบ้านจาก จ.ตรัง เข้ามาเรียกร้องขอความช่วยเหลือกรณีโดนข้อนานุกฎที่ดินอุทยานแห่งชาติ ออกอากาศ 11 มี.ค. 52
98. "ไม้ล้ม..คนรุก" เมื่อชาวบ้านอ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา ต้องทำหน้าที่ลาดตระเวน ป้องกันป่าผาดำของพวกเขา แม้ว่าจะต้องเสี่ยงอันตราย ออกอากาศ 9 มี.ค. 52
99. เมืองงอย...น้ำโขงโยงน้ำจืด
เมื่อพี่น้องริมฝั่งโขงจากฝั่งไทย ได้ไปเยี่ยมเมืองงอยเมืองเล็ก ๆ ริมแม่น้ำจืด ของฝั่งลาว ที่ไม่มีรถเข้าถึง ออกอากาศ 27 ก.พ. 52
100. "คนอาช่าอยู่หนใด ล้วนแต่เป็นพี่น้องกัน" "อาช่า เซ้ ข่าที่ข่า" เป็นภริยาของคนอาช่า หมายความว่า "คนอาช่าอยู่หนใด ล้วนแต่เป็นพี่น้องกัน" ออกอากาศ 23 ก.พ. 52
101. บุญผะเหวด..ที่อุบลฯ นักข่าวพลเมือง จ.อุบล พาไปชมงานบุญผะเหวด ประเพณีทำบุญของชาวอีสานซึ่งคล้ายกับงานบุญเทศน์มหาชาติ ออกอากาศ 18 ก.พ. 52

กลุ่มที่ 3 สังคมและชุมชน รวม 42 ตอน

1. "พระยาติโลกราช..จอมกษัตริย์ล้านนา" ชาวล้านนาเตรียมฉลองครบรอบ 600 ปีชาติกาลของพระยาติโลกราช กษัตริย์องค์ที่ 11 ของอาณาจักรล้านนา ออกอากาศ 5 ก.พ. 52
2. ภูมิปัญญาบรรพบุรุษ..สู่ศูนย์การเรียนรู้ เมื่อกลุ่มเยาวชน จ.น่าน มีโอกาสได้เรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ออกอากาศ 23 ม.ค. 52
3. ลงแขกเซานา ..ปลูกข้าว
ไปดูชาวบ้าน ต.สระบัว อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด ที่ร่วมแรงร่วมใจแก้ปัญหาที่ทำกินด้วยการตั้งกลุ่มเช่าที่นา ออกอากาศ 22 ม.ค. 52
4. ศิลปะจากเด็กๆ หมู่บ้านจำปากอ เมื่อพูดถึงเรื่องศิลปะ คนกรุงอาจจะต้องเรียนรู้จากน้องๆ ที่หมู่บ้านจำปากอ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส ออกอากาศ 7 ม.ค. 52
5. น้ำตาลจากตาลตะโหนด ที่กุมพวาปี จ. อุตรดิตถ์เป็นอีกแหล่งหนึ่ง ที่ผลิตน้ำตาลจากตาลตะโหนด ออกอากาศวันที่ 29 ธ.ค. 51
6. วิถีชีวิตพอเพียง
ที่ ทัพมะเขือ จ. ตรัง ชาวบ้านยังพึ่งพาธรรมชาติและอยู่กันอย่างพอเพียง .. ออกอากาศ 24 ธ.ค. 51
7. ช่องว่างกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์
คำบอกเล่าของเหยื่อที่ถูกหลอกลวงให้ค้าประเวณี กับช่องว่างของกฎหมายการค้ามนุษย์ที่ไม่ควรมองข้าม ออกอากาศวันที่ 5 มิ.ย. 51
8. ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติกับชีวิตที่พอเพียง
ช่วงนี้คนในเมืองหลวงกำลังอยู่ในความตึงเครียดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจ ออกอากาศ 6 มิ.ย. 51

9. พิธีเ็นขวัญข้าวของชาวอุบลฯ เ็นขวัญข้าวคีนนา ไทบ้านคีนถิ่น คีนที่ดินให้ชาวนา เป็นส่วน
หนึ่งของการพุดคุย ที่สะท้อนถึงความตระหนักในคุณค่าของข้าว ออกอากาศ 4 มิ.ย. 51
10. ขวัญข้าว..สู่ขวัญคน
เรื่องราวของการทำขวัญข้าว ประเพณีเก่าแก่ของชาวเมืองเหนือ ที่แสดงถึงความเคารพและ
รู้คุณแม่โพสพของกลุ่ม ออกอากาศ 6 ก.พ. 52
11. "ดำปักทุ่ง..อันตราย" เพราะประกาศพืช 13 ชนิดอันตรายจากหน่วยราชการ ทำให้เกิดความ
ตื่นตระหนกใจ ออกอากาศ 24 ก.พ. 52
12. เมืองน่านเป็นเมืองเก่าแก่มี่ประวัติศาสตร์ยาวนาน มีโบราณสถานและสถานที่สำคัญของ
จังหวัดหลายแห่ง ออกอากาศ 19 มี.ค. 52
13. "ขอสูมาเตอะ..ช้าง"
วันที่ 13 มี.ค. ของทุกปี ที่หมู่บ้านรวมมิตร อ.เมือง จ.เชียงราย จะมีชาวบ้านนำช้างกว่า 30
เชือกมาร่วม ออกอากาศ 19 มี.ค. 52
14. "แล้งนา ..ป่าบ่แล้ง" อีสานไม่ใช่เพ็งแล้ง แต่เป็นอย่างนี้มานานแล้ว แต่พวกเขาก็ปรับสภาพการ
หากินหาอยู่เพื่อความอยู่รอด ออกอากาศ 18 มี.ค. 52
15. "หนึ่งตำนาน..ของเมืองปัตตานี" แม้สถานการณ์ในจ.ปัตตานีจะมีความไม่สงบเกิดขึ้น แต่พวก
เขาเหล่านี้ยังประกอบอาชีพขบขี้สามล้อถีบรับจ้าง ออกอากาศ 15 มี.ค. 52
16. "สีข้าว..สมานฉันท์" หมู่บ้านกาเยาะมาตี ในอ.รามัน จ.ยะลา เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ในเขต 3
จังหวัดภาคใต้ที่ชาวบ้านใช้ชีวิตอยู่กันอย่างเรียบง่าย สงบ ออกอากาศ 13 มี.ค. 52
17. การกรีดยาง อ.ระแงะ จ.นราธิวาส หมู่บ้านบาโงระนะ อ.ระแงะ จ.นราธิวาส ออกอากาศ 12
พ.ค. 52

18. น้ำพริก น้ำพริก เป็นอาหารที่รับประทานกันแทบทุกครัวเรือน แต่ปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่หันไปบริโภคอาหารขยะกันมากขึ้น ออกอากาศ 28 เม.ย. 52
19. แสงส่องเมืองเชียงใหม่ นื่องๆ จากกลุ่มรักษาเมืองเชียงใหม่ได้ใช้เวลาว่างช่วงปิดเทอมถ่ายทอดเรื่องราวของเมืองเชียงใหม่ผ่านภาพถ่าย ออกอากาศ 28 เม.ย. 52
20. นกอพยพทะเลน้อย จ.พัทลุง นอกจากจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว ยังมีบรรดาฝูงนกอพยพแวะเวียนมาในช่วงเดือนมกราคม ออกอากาศ 28 เม.ย. 52
21. ความสัมพันธ์แม่กับลูก นักข่าวพลเมืองวันนี้ เป็นเรื่องราวของแม่ในตำบลพร้าวจังหวัดอุดรธานี ซึ่งต้องดูแลลูกที่พิการช่วยเหลือ ออกอากาศ 13 ส.ค. 52
22. ตลาดชุมชนเมืองพล อ.พล จ.ขอนแก่น ออกอากาศ 11 ส.ค. 52
23. "ผ้าเหลืองปกป่า" พิธีการบวชป่าเป็นพิธีของชาวล้านนาที่ประยุกต์เอาพระพุทธศาสนามาใช้เป็นกุศโลบายรักษาป่าไม่ให้ถูกทำลาย ออกอากาศ 16 ก.พ. 52
24. บุญข้าวจี ..ที่สืบสาน ประเพณีทำบุญข้าวจีที่จัดในเดือน 3 ของชาวบ้านบ้านวังนอง ต.กุดข้าวปุ้น จ.อุบลราชธานี ออกอากาศ 12 ก.พ. 52
25. "มือนี่ลงน้ำ..ยังได้ปลา" เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตจากผืนดินเสร็จสิ้น ก็ถึงเวลาที่ชาวบ้านสองคอน จ.อุบล จะหันหน้าสู่น้ำโขง หาปลา ออกอากาศ 10 ก.พ. 52
26. "อาซุร...หลากหลายรวมเป็นหนึ่งเดียว" ประเพณีการกวนอาซุร ที่นำอาหารนานาชนิดที่มากวนรวมกัน ...นอกจากแสดงถึงวิถีชีวิตและความเป็นหนึ่งเดียว.. ออกอากาศ 10 ก.พ. 52
27. "ลาหู่..กินวอ" ประเพณีกินวอสะท้อนความเชื่อของชาวล่าหู่ ในเรื่องเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการรำลึกถึงบรรพบุรุษ ออกอากาศ 5 ก.พ. 52

28. ขนบเบิ่ง จ.นราธิวาส เป็นขนบ ที่พี่น้องมุสลิมใน3จังหวัดชายแดนภาคใต้ นิยมทำ ออกอากาศ 26 พ.ย. 52
29. ยอดสูงที่ดอยอินทนนท์ หน้าหนาวปีนี้ ก็เป็นปีหนึ่งที่คนจากหลายพื้นที่อยากไปสัมผัสกับ บรรยากาศความหนาวบนดอยอินทนนท์ อ.จอมทอง ออกอากาศ 16 พ.ย. 52
30. ชุมเหมืองแม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน คุณธรา จามิกร บอกเล่าถึงเรื่องราวของผืนป่าและ ลำห้วยแม่มาด ต้นแม่น้ำยวม ออกอากาศ 12 พ.ย. 52
31. ประเพณีขึ้นเขาศรีวงศต จ.สุรินทร์ ออกอากาศ 11 พ.ย. 52
32. ความรักผืนดินที่หมู่บ้านคนจน จ.ศรีสะเกษ การจัดพิธีแต่งงานบนสันเขื่อนราษีไศล จ.ศรีสะเกษ ออกอากาศ 10 พ.ย. 52
33. เจ้าพ่อดงภูดิน การประกอบพิธีกรรมบวงสรวงศาลเจ้าพ่อดงภูดิน ที่บ้านฝ้าง ต.หนองแค อ.ราษีไศล ออกอากาศ 2 พ.ย. 52
34. รายอแน จ.นราธิวาส วันสำคัญของชาวมุสลิมใน3จังหวัดชายแดนภาคใต้ ออกอากาศ 19 ต.ค. 52
35. ชุมนุมโดยอหิงสา
บรรยากาศในหมู่บ้านคนจน ที่เขื่อนราษีไศล จ.ศรีสะเกษ ออกอากาศ 19 ต.ค. 52
36. เห็ดถอบ ... กือล่าเทอ
เห็ดถอบ หลายคนอาจจะติดใจในรสชาติ แต่กว่าจะเก็บหามาได้ไม่ใช่เรื่องง่าย ออกอากาศ 19 พ.ค. 52

37. หมูหลุม กำจัดกลิ่น
เล่าเรื่องการแก้ปัญหากลิ่นเหม็นของหมูหลุม จากศูนย์การเรียนรู้ไร่ไก่ อ.ภูเพียง. ออกอากาศ 19 พ.ค. 52
38. แต่งโมสะกอม
ที่บ้านสะกอม อ.จะนะ จ.สงขลา นอกจากทำอาชีพประมงชายฝั่งแล้ว ยังปลูกแต่งโมไว้ขายอีกด้วย
ด้วยออกอากาศ 19 พ.ค. 52
39. ตาดีกาสัมพันธ์ ตาดีกา เป็นภษาชาวเวียดนามถึงสถานที่ที่ใช้อบรมจริยธรรมของศาสนาอิสลาม
จะเปิดสอนเด็กอายุระหว่าง 5-12ปี ออกอากาศ 14 พ.ค. 52
40. ดนตรีพื้นบ้าน ชาวบ้านที่หมู่บ้านคลองสมุย ต.โป่งน้ำร้อน จ.กำแพงเพชร ร่วมกันสร้าง
ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านผ่านเสียงเพลง ออกอากาศ 11 มิ.ย. 52
41. "ผูกข้อต่อแขน" วัฒนธรรมอีสานที่หมู่บ้านคนจนไม่เคยลืม
วัฒนธรรมการผูกข้อต่อแขนของชาวอีสาน เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจต่อผู้มาเยี่ยมเยือนให้มี
ความสุขกายสบายใจ ออกอากาศ 15 ก.ย. 52
42. กิจกรรมสานสัมพันธ์ของคนสองวัยชุมชนบ้านใจดี จ.ร้อยเอ็ด
จ.ร้อยเอ็ด ออกอากาศ 8 ก.ย. 52

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงประเด็นที่นำเสนอกรณีการเรียกร้องโฉนดชุมชนพื้นที่เกษตรกรรมคลองโยง

รายการเวทีสาธารณะ

ประเด็นที่นำเสนอ	รูปแบบการนำเสนอ
การล่มสลายของชาวนาไทย ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่19 กรกฎาคม 2551	ล้อมวงสนทนา + สกู๊ปเสริม
เกษตรกรรม..หลังพืงสังคมไทย ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่24 มกราคม 2552 เกษตรกรรม..หลังพืงสังคมไทย ตอนที่2 ออกอากาศ วันเสาร์ ที่31 มกราคม 2552 (สด) ณ ต.คลองโยง อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม เกษตรกรรม..หลังพืงสังคมไทย ตอนที่3 ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่7 กุมภาพันธ์ 2552 (สด สดุดีไอ2)	ล้อมวงสนทนา + สกู๊ปเสริม
เดินหน้าโฉนดชุมชน..ถามหาความกล้าหาญ ของรัฐ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่14 พฤศจิกายน 2552	ล้อมวงสนทนา + สกู๊ปเสริม
โฉนดชุมชน..สิทธิบรรพบุรุษของคนชนเผ่า ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่15 สิงหาคม 2552	เป็นประเด็นต่อเนื่องจากการเรียกร้องที่คลองโยง

นักข่าวพลเมือง

ประเด็นที่นำเสนอ	รูปแบบการนำเสนอ
กรมธนารักษ์คืนที่ดินทำกินให้กับชาวคลองโยง จ.นครปฐม ออกอากาศวันที่ 2 ม.ค. 52	เป็นการเล่าถึงความคืบหน้าในการติดตามโฉนด ชุมชน
8เดือนกับการรอคอยของลุงช่วย ออกอากาศ 5 ม.ค. 53	เล่าเรื่องผ่านการรอคอยของลุงช่วย เพื่อสะท้อน ปัญหาการจัดสรรที่ทำกิน หลังการเรียกร้องที่ทำ กินที่หน้าทำเนียบรัฐบาล และที่เคยไปที่ คณะกรรมการสิทธิ หรือที่ว่าการอำเภอ เน้นว่า การเรียกร้องสิทธิที่ควรจะได้
เวที 9 ปี โฉนดชุมชน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน ออกอากาศ 19 พ.ย. 52	เป็นการเรียกร้องโฉนดชุมชนในพื้นที่อื่น ซึ่งมี ปัญหายาวนาน เช่นเดียวกับที่คลองโยง
มีการออกอากาศซ้ำ	2 ครั้ง

ตารางแสดงประเด็นที่นำเสนอกรณีการเรียกร้องสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์
รายการเวทีสาธารณะ

ประเด็นที่นำเสนอ	รูปแบบการนำเสนอ
รายการเวทีสาธารณะ ตอน คนไร้สัญชาติ	การนำเสนอประเด็นนี้ ทำให้เป็นการรวบรวมกลุ่มคนไร้รัฐไร้สัญชาติ เข้าร่วมเวทีสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ทีวีไทยอัดเทปเมื่อวันศุกร์ที่ 20 มิถุนายน 2551 รวมทั้งคนทำงาน ผู้เกี่ยวข้อง นักศึกษา หรือผู้สนใจทุกคน ในหัวข้อ "คนไร้สัญชาติตามปว.337 : วันนี้มีทางออกแล้ว" เป็นการพูดคุยถึงการแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติ ด้วยกฎหมาย ยกตัวอย่างการใช้มาตรา 23 แห่งพ.ร.บ.สัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ในเวทีประกอบไปด้วย คนไร้รัฐไร้สัญชาติต่างๆ เช่น ฟองจันทร์ นื่องขวัญ ฮงผิง ฯลฯ นักวิชาการ เช่น อ.พันธุ์ทิพย์ อ.ดรณี อ.ชลฤทัย ฯลฯ ผู้มีส่วนในการยกร่างกม.สัญชาติฉบับใหม่ , องค์กรพัฒนาเอกชน คนทำงานด้านสถานะบุคคล
รายการเวทีสาธารณะ ตอน "ชาวเล ชีวิตที่ถูกกลืนหาย" วันที่ 22 พฤศจิกายน 2551	ประกอบไปด้วย ตัวแทนชุมชนชาวเล องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) เข้าร่วมบันทึกเทปรายการเวทีสาธารณะ ณ ชุมชนมอแกนเกาะเหลา ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.ระนอง ในโอกาสที่มีการระดมเงินบริจาค และช่างก่อสร้างเพื่อช่วยสร้างบ้านให้กับชาวมอแกนเกาะเหลา
ข้อบัญญัติท้องถิ่น..คืนชีวิตให้ทะเล ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่ 10 ตุลาคม 2552	ผลของการจัดเวทีสาธารณะของชุมชน เพื่อให้ท้องถิ่นได้มีส่วนในการกำหนดการจัดกรชุมชนด้วยตนเอง

นักข่าวพลเมือง

ประเด็นที่น่าสนใจ	รูปแบบการนำเสนอ
สมพงษ์ หนูมออาซ่า ในการยื่นขอสัญชาติไทย วันที่ออกอากาศ 17 มิถุนายน 2551	เรื่องราวของการต่อสู้ของคนที่เกิดในแผ่นดินไทยในการรับสัญชาติ นายสมพงษ์ เบียงก่า เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ที่ได้ยื่นเรื่องขอรับสัญชาติไทย เพื่อเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อโอกาสในการหางานทำ แต่การดำเนินการถูกปฏิเสธ และได้รับการเพิกเฉยในการติดต่อแต่ละครั้ง
วันเด็กไร้สัญชาติที่สบบเมย ออกอากาศวันที่ 15 ม.ค. 53	เรื่องเล่าของ นักข่าวพลเมือง ชนเผ่าปกากะถอญ จ.แม่ฮ่องสอน สะท้อนให้เห็นว่าวันเด็กของทุกปีจะมีการจัดงานรื่นเริงให้กับเด็กๆ ในทุกพื้นที่ของประเทศ แต่เด็กที่ไร้สัญชาติก็มักจะถูกมองข้ามจากผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่โดยตรง เพราะมองว่าเขาไม่ใช่พลเมืองไทย
เริ่มต้นใหม่กับสถานะใหม่ จ.อุบลราชธานี ออกอากาศวันที่15 ธ.ค. 52	บ้านบะไฮ ต.ห้วยยาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ชาวบ้านที่นั่นส่วนหนึ่งเป็นบุคคลไร้สัญชาติซึ่งถูกจัดให้เป็นแรงงานต่างด้าว แต่อำเภอประกาศให้ชาวบ้านกลุ่มนี้เข้ามารายงานตัวเพื่อปรับแก้สถานะให้ถูกต้อง ทำให้พวกเขามีความหวังอีกครั้งในการที่จะมีสิทธิเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ
ความภูมิใจของเดเด ออกอากาศวันที่30 พ.ย. 52	เดเด นักศึกษาชาวปกากะถอญ ที่เข้ามาร่วมงานกับทีวีไทยในบทบาทของนักข่าวพลเมืองเล่าเกี่ยวกับความดีใจของผู้อพยพ ลุ่มน้ำสะละวิน สร้างความเข้าใจ

	ระหว่างคนชายแดนและเมือง นำเรื่องราวของพื้นที่ที่ได้ไปนำมาถ่ายทอด ทั้งวิถีชีวิตและปัญหา
ปัญหากลุ่มคนไร้สัญชาติ จ. อุบลราชธานี ออกอากาศวันที่ 27 ต.ค. 52	ที่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน
เปิดใจ"ซีโพหระ" เลขานุการสภาแห่งชาติกะเหรี่ยง ออกอากาศวันที่ 2 ก.ค. 52	ประเด็นเรื่องสิทธิพลเมืองและความต้องการของชาวกะเหรี่ยง
"หนีตายที่ริมเมย" ออกอากาศวันที่ 1 ก.ค. 52	ความเป็นอยู่ของพี่น้องชาวกระเหรี่ยงที่ศูนย์พักพิงชั่วคราวแม่อุสุ อ.ท่าสองยาง จ.ตาก ที่ต้องอพยพหนีจากการโจมตีของกองกำลังกระเหรี่ยงดีเคบีเอ และข้ามแม่น้ำเมยมาอาศัยอยู่ในฝั่งไทย ทำให้เข้าใจอีกมุมหนึ่งว่าการหนีเข้ามาในไทยเพราะพวกเขาไม่ยอมรับกับคนกะเหรี่ยงด้วยกันเอง
ประชาคม ต.ปากจั่น อ.กระบุรี จ.ระนอง ออกอากาศวันที่ 22 พ.ค. 52	ที่หมู่ 8 ต.ปากจั่น อ.กระบุรี จ.ระนอง มีการจัดประชุมเพื่อหาแนวทางในการจัดการสถานะ และสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองไทยที่ควรจะได้รับ
"ท้อแต่ไม่ถอย... ของอาซ่าแซ่กอ" ออกอากาศวันที่ 9 มี.ค. 52	เล่าความพยายามครั้งที่ 4 ของครอบครัวอาซ่าแซ่กอที่มุ่งมั่นที่จะไปอำเภออีกครั้ง เพื่อความหวังที่จะได้สัญชาติไทย
ฝันดีสีขาว...ของเด็กสาวอาซ่า.. ออกอากาศวันที่ 3 มี.ค. 52	เล่าความฝันของเด็กสาวอาซ่า แซ่กอของเด็กหญิงชนเผ่าอาซ่า จ. เชียงราย ก็เป็นความจริง เมื่อเธอได้เป็นคนไทย ตามพ.ร.บ. สัญชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2551.. เธอฝันต่อไปว่าเธอจะได้เรียนหนังสือสูงๆ ได้เป็นครู ได้กลับมาสอนเด็ก.. ดูเหมือนว่าเธออยากทำ

	คุณประโยชน์ให้ประเทศไทยมากกว่าคนที่เกิดเป็นไทยตั้งแต่กำเนิด
ไร้สัญชาติ..ไม่ไร้ฝัน ออกอากาศวันที่ 25 ก.พ. 52	เวลาที่ไม่พอใจเหตุการณ์ในบ้านเมือง นักข่าวพลเมือง จ.อุบล มีรายงานมาให้ชมว่ายังมีคนอีกมากที่อยากเป็นคนไทย และต้องดิ้นรนแค่ไหนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิความเป็นคนไทย โดยนำเสนอเรื่องราวของนายประสิทธิ์ จำปาขาวที่ต้องเรียกร้องให้ได้สัญชาติไทย
คนไทย..ไร้ทะเบียน" ออกอากาศวันที่ 13 ก.พ. 52	บุคคลไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศไทย เนื่องจากหลายสาเหตุ ในขณะที่หลายคนก็เกิดในประเทศไทย แต่ก็ไม่สามารถได้รับสัญชาติไทยได้
"คนไทยพลัดถิ่น" ออกอากาศวันที่ 23 ม.ค. 52	นักข่าวพลเมืองจากจ.ระนอง เล่าเรื่องชุมชนคนไทยพลัดถิ่น ที่อ.ทับสะแก จ.ประจวบคีรีขันธ์
ความฝันของเด็กไร้สัญชาติ ออกอากาศ วันที่13 ม.ค. 52	คว้นหลังจากวันเด็กแห่งชาติ ไปฟังกันว่าความฝันของเด็กๆ ไร้สัญชาติ ที่อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน
น.ส.ฟองจันทร์ สุขเสน่ห์ ออกอากาศวันที่ 9 ม.ค. 52	หลังจากที่เธอได้รับสัญชาติไทยแล้ว ปรากฏว่าเธอไม่มีชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ว่ากทม.ที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าคนไทยจำนวนหนึ่งอาจมองข้ามการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่สำหรับฟองจันทร์แล้ว การเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นการยืนยันว่าเธอเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์
มอ แกลนทวงสิทธิที่ดินบรรพชน วันที่ ออกอากาศ 15 กรกฎาคม 2551 โดย นาย สิทธิโชค แวกปาทาน นักข่าว พลเมืองตะกั่วป่า	จิตสำนึกการปกป้องจิตวิญญาณของบรรพบุรุษมอแกลนที่สืบต่อแผ่นดินที่อาศัยมาตั้งแต่เกิด ชาวไทยใหม่ ในการต่อสู้คดีบุก

	รุกที่ดิน ซึ่งออกเอกสารสิทธิ์เป็นชื่อของคนอื่น
ลมเล ลมหายใจของเกาะลันตา ออกอากาศ 16 ก.ค. 52	เรื่องเล่าของชาวเลอุรักลาไว้ย บ้านสังกะอู่ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ ลมเล ลมหายใจของ เกาะลันตา แต่กังวลปัญหาอวนลากเข้ามา ในเขตชายฝั่งของเกาะลันตา จะทำให้สัตว์ เล็กเช่นกุ้ง โคนจับไปหมด รวมถึงปัญหา ราคาน้ำมันแพง
"อยู่มาก่อน แต่ต้องไป" ออกอากาศ 9 มี.ค. 52	นักข่าวพลเมือง บ้านทับตะวัน จ.พังงา รายงานถึง วันขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 ชาวมอ กลอนบนเกาะนงจะมีพิธี ตาซังลามังหรือ ฉลองศาลพ่อตาสามพัน พิธีที่ทำกันก่อนฤดู เก็บเกี่ยว เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจนถึงวันนี้ แต่สิ่งที่กำลังจะหายไปกลับเป็นสิทธิใน พื้นดินที่เขายอยู่อาศัยกันมาอย่างยาวนาน
คนเกาะปอ..ไม่จ้อคนแหกกฎ ออกอากาศ 2 มี.ค. 52	ชุมชนบ้านเกาะปอ ชุมชนมุสลิมบนเกาะ เล็กๆทางทิศตะวันออกของ เกาะลันตาใหญ่ จ.กระบี่
เมื่อชาวเลมา"นอนหาด" ออกอากาศ 12 ก.พ. 52	ชาวเลจากหลายพื้นที่ หลายจังหวัด มา รวมกันที่บ้านทับตะวัน หาดหินลูกเดียว ต. ไม้ขาว อ.ถลาง จ.ภูเก็ต เพื่อเก็บและ สะเดาะห้เคราะห์
ชาวมอแกน..จากเจ้าของที่กลายเป็นผู้บุกรุก ออกอากาศ 25 มิ.ย. 51	ชาวมอแกน จากบ้านทับตะวัน ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา กำลังเจอคดีบุกรุกที่ดิน ทั้งๆ ที่ได้อาศัยอยู่ในที่ดินมาก่อน
ปลูกจิตสำนึกให้ร่วมกันปลูกป่าชายเลนกับชาว เกาะลันตา ออกอากาศ 9 มิ.ย. 51	ชาวเกาะลันตา ร่วมกันปลูกป่าชายเลน บน เกาะลันตาใหญ่ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ เนื่อง ในวันสิ่งแวดล้อมโลก
รายงานพิเศษชนเผ่ามอกลอน จ.พังงา	นักข่าวพลเมืองที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และได้

ออกอากาศ 5 ม.ค. 53	สื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมของตัวเอง
กินบุญเดือนสิบปี52 จ.พังงา ออกอากาศ 25 ก.ย. 52	นักข่าวพลเมืองวันนี้จะพาไปดูพิธีกรรมสารทเดือนสิบของชนเผ่ามอแกลนและมอแกนที่จัดขึ้นในเดือนสิบของทุกปี
ผักสวนครัวเคลื่อนที่ ออกอากาศ 2 มิ.ย. 52	ชนเผ่าลีซอหรือลีซูทางภาคเหนือของไทยที่หาอยู่หากินแบบพอเพียงด้วยการปลูกผักสวนครัวไว้กินเองในครอบครัว
แมงมัน บ้านลีซอ... ออกอากาศ 22 พ.ค. 52	นักข่าวพลเมืองวันนี้จะพาไปดูการจับแมงมัน ของพี่น้องชนเผ่าลีซอ ที่หมู่บ้านแม่กอน อ.เชียงดาว จ..เชียงใหม่
เยาวชนกะเหรี่ยง เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมก่อนที่จะ เลือนหาย ออกอากาศ 12 พ.ค. 52	เยาวชนชาวกะเหรี่ยงจากหลายชุมชนในภาคเหนือจึงไปร่วมเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม
เพลงของย่า ออกอากาศ 29 เม.ย. 52	เด็กชายชาวมอแกลน น้องสุทธิษา สมุทรวารีนักข่าวพลเมืองเด็กชาวมอแกลน บ้านทับตะวัน เล่าเรื่องชุมชนผ่านเรื่องเล่าในครอบครัว
เกาะปันหยี ออกอากาศ 28 เม.ย. 52	ชุมชนมุสลิมบนเกาะปันหยี จังหวัดพังงาพยายามที่จะรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้โดยใช้หลักศาสนาและวัฒนธรรม

ตารางแสดงประเด็นที่นำเสนอกรณีศึกษาการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน

รายการเวทีสาธารณะ

ประเด็นที่นำเสนอ	รูปแบบการนำเสนอ
มาบตาพุด..การพัฒนาบนคราบน้ำตาประชาชน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่24 พฤษภาคม 2551	จัดเวทีสาธารณะในพื้นที่ (สด)
ถามหาอนาคต คนแม่เมาะ เหลียวมองโรงไฟฟ้า ถ่านหิน ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่3 มกราคม 2552	จัดเวทีสาธารณะในพื้นที่ (เทป)
ประชาเสวนาโครงการผลิตพลังไอน้ำและไฟฟ้าร่วม ของบริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) ออกอากาศวันที่ 7 มีนาคม 2552	จัดเวทีสาธารณะในพื้นที่ (สด)
เหลียวอดีต มองหาอนาคต การพัฒนาอุตสาหกรรม ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่21 มีนาคม 2552	จัดเวทีสาธารณะในพื้นที่
อนาคตสิทธิชนบนแผนพัฒนาภาคใต้..ความจริงที่ อยากรู้ ออกอากาศประจำวันเสาร์ ที่29 สิงหาคม 2552	จัดเวทีสาธารณะในพื้นที่

รายการนักข่าวพลเมือง

ประเด็นที่นำเสนอ	รูปแบบการนำเสนอ
ปัญหาที่มาบตาพุด จ.ระยอง ออกอากาศ 4 ธ.ค. 52	เสียงสะท้อนของชาวบ้านถึงปัญหามลพิษ และคุณภาพชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ใน พื้นที่
ผลกระทบฯ อ.จะนะ จ.สงขลา ออกอากาศ2 มิ.ย. 52	นักข่าวพลเมืองในพื้นที่เล่าถึงหลังโรงงานน้ำ ยางและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย เข้ามาตั้งในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
ถุ สงขลาจะเป็นดังมาบตาพุด ออกอากาศ28 เม.ย. 52	ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มาบตาพุด จ.ระยองได้ ถูกนำมาพูดคุยกันเป็นกรณีศึกษาผ่านเวที สัมมนาที่จังหวัดสงขลา

"เสวนา..ภาคใต้" ออกอากาศ 26 มี.ค. 52	แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านต่างหวงแหนและใส่ใจในชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่จะเข้ามาพร้อมกับอุตสาหกรรม
"ทะเลไม่มีเคย ..จะนะไม่มีคน" ออกอากาศ 26 ก.พ. 52	อาชีพทำกุ้งเคยของคนบ้านสะกอม อ.จะนะ จ.สงขลา อาจจะต้องเลิกทำ หลังจากที่มีโรงงานแยกก๊าซไทย-มาเลเซียเข้ามา
โรงไฟฟ้ามา..หมึกปลาซ้่าไป ออกอากาศ 17 ก.พ. 52	ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินและท้องทะเลที่ได้เลี้ยงคน อ.ปะทิว จ.ชุมพรให้ทำมาหาเลี้ยงชีพแบบพอเพียง
โรงไฟฟ้า..ข่าววิถีสุมชน ออกอากาศ 20 มี.ค. 52	มุมมองของชาวบ้านว่า เมื่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านกำลังถูกรุกรานจากโรงไฟฟ้าที่ถูกอ้างว่าจะนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น

ภาคผนวก ง

สรุปจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม มีผลอย่างไรต่อการจัดตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ

เทพชัย หย่อง ผู้อำนวยการส.ส.ท.

บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม มีผลทุกด้าน เพราะเกิดในยุคของรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งของทหาร มีความกังวลว่าจะถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ล้มอำนาจเก่า แต่ในมุมกลับกัน หากสื่อสาธารณะเกิดจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ก็ย่อมมีประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งคนที่ต่อต้านเอามาเป็นประเด็นได้ แต่การที่สื่อสาธารณะเกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะสื่อสาธารณะเป็นสิ่งที่สังคมมีความต้องการมานานแล้ว ดังนั้น สิ่งสำคัญจึงอยู่ที่ว่าสื่อสาธารณะที่ตั้งมาแล้วสามารถตอบโจทย์ความเป็นสื่อสาธารณะได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งดูจากโครงสร้างทางกฎหมายแล้วค่อนข้างดี ถ้าไม่มีการเมืองแทรกแซง

นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญ คือ การสร้างการยอมรับจากสังคม ดังนั้นในช่วงเวลาหนึ่งปีแรกจึงเป็นภารกิจหลักของสื่อสาธารณะ ในการทำให้หน้าจอ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม คือ การเปิดเวทีสาธารณะ ให้ประชาชนในภาคต่างๆ เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นว่ารายการควรทำในแนวทางไหน ชาวควรให้นำหน้าอย่างไร ชาวส่วนหนึ่งก็มาจากตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งในปีต่อไป หากมีระบบที่ลงตัวก็จะทำให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนมากขึ้น สามารถดัดแปลงเป็นรายการหรือกิจกรรมหน้าจอได้

พรณิภา ไสสฤตพันธ์ รองผู้อำนวยการส.ส.ท. ฝ่ายประชาสังคม

ในสังคมที่ผู้คนถามถึงประชาธิปไตยนั้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยังไม่เป็นผลสำเร็จ การวัดแค่การไปหย่อนบัตรเลือกตั้งไม่ใช่คำตอบ การถามถึงประชาธิปไตยแบบผู้แทนนั้นคือทางออก สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในช่วงหนึ่งปีแรกที่ไทย เป็นช่วงที่สังคมถามถึงทางเลือก เพราะเปลือกที่เป็นอยู่ เช่น การศึกษาทางเลือก แพทย์ทางเลือก แม้แต่โทรทัศน์ที่ตัวแสดงมีแต่นักการเมืองและดาราที่เป็นข่าว ทำอย่างไรที่คนตัวเล็กตัวน้อยจะไปเป็นข่าวได้ แต่ความคิดทุนนิยม ระบบคิดที่ครอบงำทุกเรื่องแม้แต่การทำสื่อ เช่น การต้องอิงกับเรตติ้ง ทำให้ทีวีสาธารณะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงต้องปรับระบบคิดขององค์กร และสังคม

ส่วนกรณีการบอกว่าสื่อสาธารณะต้องปราศจากรัฐและทุนที่มาครอบงำ แต่ส.ส.ท.เกิดจากรัฐประหารนั้น ทุกสถานีตระกูลพีบีเอสต้องเกิดจากรัฐ ภายใต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

ซึ่งการเกิดขึ้นตรงนั้นเป็นอิทธิพลของรัฐจริง แต่ ต้องไปดูที่ขั้นตอนการปฏิบัติ เพราะกฎหมายกำหนดไว้แล้ว ว่าต้องไม่มีอะไรแทรกแซง และเท่าที่มามีอยู่ ก็เห็นการทำงานที่เข้มแข็ง เหมือนกับการปลูกต้นไม้ที่ต้องขึ้นอยู่กับฤดูกาล เหมือนกับทีวีไทยที่เกิดจากเมล็ดพันธุ์ที่วิสาหณณะที่รอมานาน

สมชัย สุวรรณบรรณ คณะกรรมการนโยบายของส.ส.ท.

ที่ผ่านมาวัฒนธรรมในสื่อทำให้ประชาชนถูกรบงำโดยสื่อพาณิชย์ ทำให้ความพยายามในอดีต เช่นการมีช่องสี่บางขุนพรหม เป็นสถานีโทรทัศน์แห่งชาติไม่ชัดเจน ที่สำคัญการมุ่งยึดติดกับการมองว่าทำอย่างไรให้มีคนดูเยอะ หรือการวัดเรตติ้ง เป็นแนวทางของสื่อพาณิชย์ที่หวังเรตติ้งเพื่อทำกำไร ทำให้สังคมจะไม่ได้อะไรจากการมีสื่อสาธารณะ ดังนั้น สื่อสาธารณะจึงควรอยู่บนฐานของการมุ่งพัฒนาความคิดของคนให้ดีขึ้น และตอบสนองประชาชนจำนวนหนึ่งที่เชื่อมั่นการเกิดขึ้นของสื่อสาธารณะ

2. กระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะที่ปรากฏในช่วง 1 ปีแรกของการจัดตั้งองค์การ

เทพชัย หย่อง ผู้อำนวยการส.ส.ท.

มีการวางนโยบายและแนวทางสร้างความเข้าใจกับบุคลากรและประชาชนว่าสื่อสาธารณะไม่ใช่แค่เรื่องประชาชนกับรัฐ แต่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อแสวงหาทางออกและสร้างความสมานฉันท์ ทั้งนี้ สิ่งที่จะวัดได้ คือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้รู้สึกร่วมมีสิทธิ์เสี่ยงในการสะท้อนปัญหา เนื่องจากความเป็นอิสระของสื่อ สามารถทำในสิ่งที่สื่อพาณิชย์ทำไม่ได้ ซึ่งสิ่งที่ส.ส.ท. ทำหากเทียบกับการปฏิรูปสื่อ ทิศทางถูก แต่ต้องใช้เวลาในการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งตอนนี้เวลาอาจยังไม่มาก ต้องดูกลไกข้างใน สร้างคนที่เข้าใจ พร้อมลงไปในพื้นที่ สร้างกลไกภายใน ให้ได้ประโยชน์ บุคลากรในองค์กร มีความจำเป็นในการพัฒนา ตอนนี้อยู่ในขั้นตอนของการสร้างความแข็งแกร่งให้องค์กร บนพื้นฐานของความเป็นสาธารณะให้พนักงานทุกคนเข้าใจมากขึ้น ทำให้อุปสรรคใหญ่ ก็คือ การหล่อหลอมให้คนในองค์กรได้มีความเข้าใจในความเป็นสื่อสาธารณะ มองบทบาทในทิศทางเดียวกัน โอกาสที่จะเดินไปข้างหน้าในการบรรลุภารกิจจะไปเร็วขึ้น

คำว่าสื่อสาธารณะ นิยาม หรือบทบาทของสื่อสาธารณะในแต่ละสังคมแตกต่างกันไปของไทยเป็นสังคมที่มีปัญหาทุกหย่อมหญ้า สื่อจึงต้องเป็นเวทีในการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องการคอร์รัปชัน การใช้อำนาจ คนเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เป็นปัญหาพื้นฐานที่สื่อสาธารณะต้องไปจัดเป็นพิเศษ สวณนิยามความเป็นสากล ความเข้าถึงก็ไม่แตกต่าง

พรรณิกา ไสยถิตพันธ์ รองผู้อำนวยการส.ส.ท. ฝ่ายประชาสัมพันธ์

พยายามผลักดันเครือข่ายประชาสังคมด้านครอบครัว ตอนนี้เรื่องนี้มันหายไปภาวการณ์เปลี่ยนแปลง หรือสิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็ก ยังไม่มีการเจาะลึกลงในประเด็น วัฒนธรรมการเมืองยังไม่โต เพราะเราไม่คิดถึงหน้าจอก แต่แม้เราจะมิงงบประมาณการทำงาน แต่ไม่มีทีมผลิติดำเนินการไม่ได้ และวางกรอบฐานคิด คือ ให้คนกลุ่มน้อยเข้ามาใช้พื้นที่ และเข้าใจความเป็นสื่อสาธารณะ ผลการออกอากาศ การสื่อสาร จากศูนย์เพื่อนทีวีไทย ต้องทำงานสร้างสื่อสาธารณะไปพร้อมกับการสร้างสังคมประชาธิปไตยแบบมีวิจารณ์และการติชมแบบมีเหตุผล เช่น การส่งเสริมกลไกการทำงานของศูนย์เพื่อนทีวีไทย สภาผู้ชมผู้ฟัง เป็นต้น

สมชัย สุวรรณบรรณ คณะกรรมการนโยบายของส.ส.ท.

ในกฎหมายมีการกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่สาธารณะ เช่น มาตรา 78 เกี่ยวกับมีพื้นที่ของภาคประชาชน สภาผู้ชมผู้ฟัง มาตราสี่ มาตรา43 วรรค 7 รายการที่เป็นการสนับสนุนผู้ผลิตอิสระ จัดทำผังรายการ ให้เป็นดุลพินิจขององค์การที่ต้องไม่เป็นการเพื่อประโยชน์ มาตาม 52 วรรค 6 สนับสนุนผู้ผลิตอิสระ

การที่กฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนทำให้รู้สึกว่ามีทิศทางในเมือง ไม่รู้สึกว่ามีการเมืองเข้ามายุ่งโดยตรง แต่รู้สึกว่าการเมืองมาแทรกแซงในระดับบริหารตั้งแต่คุณเทพชัย ทำให้ฝ่ายนโยบายก็พยายามป้องกันให้คุณเทพชัยไม่ถูกชักจูง เช่น การยอมให้รัฐสภาไปจัดรายการเชื่อมั้ประเทศไทย ทำไม่ต้องไปร่วมกับอภิสิทธิ์ตั้งนั้น ในทางนโยบายคือ ทำอย่างไรที่จะถ่ายทอดความรู้สึกในเรื่องความเป็นอิสระ การรักษาภาพลักษณ์ของความเป็นสื่ออิสระตั้งแต่ฝ่ายนโยบายถึงระดับบริหาร ที่จะทำให้รู้สึกว่าไม่เป็นกลางหรือไม่ ให้คนในองค์กรชุกคิดได้ แต่ที่ผ่านมายังไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในองค์กร เช่น การเปิดบล็อกสำหรับคนในองค์กรให้เข้ามาร่วมถกเถียงเกี่ยวกับสื่อสาธารณะ "ไม่คนเขียนได้ คนในองค์กรก็ยังไม่ได้เถียง ไม่มี"

3. ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ

สมชัย สุวรรณบรรณ คณะกรรมการนโยบายของส.ส.ท.

ในช่วงแรกของการออกอากาศนั้น ทวีไทยยังมีความจำเป็นต้องสร้างความแตกต่างให้กับผู้ชมผู้ฟัง โดยเฉพาะความแตกต่างจากไอทีวี ซึ่งในการออกอากาศอย่างต่อเนื่องโดยไม่ทิ้งช่วงให้เกิดจอต้านั้น แม้ในด้านหนึ่งจะเป็นการมองว่าประชาชนจะเป็นผู้ได้ประโยชน์ในการมีช่องทางรับสื่ออย่างต่อเนื่อง แต่ในด้านการผลิตสื่อสาธารณะแห่งใหม่ การสร้างอัตลักษณ์และการจดจำกลับเป็นปัญหาเนื่องจากกลุ่มผู้ชมผู้ฟังไม่รู้สึกรู้ว่าเกิดสถานีโทรทัศน์ช่องใหม่ ขณะที่การบริหารงานองค์กรเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะในด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรสื่อสาธารณะ ซึ่งในด้านนี้ สมชัย สุวรรณบรรณ มีความเห็นว่า เป็นยุทธวิธีที่ผิดพลาดของ พ.ร.บ.องค์กรฯที่กำหนดไม่ให้มีจอต่า ทำให้การสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ทำได้ยากขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านการเงิน เป็นปัญหาสำคัญที่ดูขององค์กรสื่อสาธารณะ เพราะการบริหารสถานีโทรทัศน์นั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เงิน 1,400-1,500 ล้านบาทต่อปีนั้นไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางด้านสังคม เพราะการที่ประชาชนไม่เข้าใจสื่อสาธารณะเพียงพอทำให้เกิดข้อสงสัยในการเก็บเงินภาษีจากประชาชน นอกจากนี้ต้องมีการเตรียมพร้อมหากในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ หากเงินภาษีเก็บได้น้อยจะทำอย่างไร ซึ่งหากมีความจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมาย จะกลายเป็นประเด็นทางการเมือง และกลายเป็นช่องว่างที่อาจทำให้ถูกแทรกแซงทางการเมืองจากนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานได้

ประภาส ปิ่นตบแต่ง นักวิชาการรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส.ส.ท. มีข้อเด่นในเรื่องการตรวจสอบตั้งแต่ระดับนโยบาย ที่น่าไว้ใจมากกว่าทีวีอื่นที่ตัดสินใจโดยกรรมการหรือผู้อำนวยการเพียงคนเดียว ที่นี้ยังมีสภาผู้ชมในการสร้างกลไกขึ้นมาตรวจสอบ และเป็นพื้นที่ของคนเล็กคนน้อยให้ได้ต่อสู้แทนการขับเคลื่อนเรียกร้องโดยการชุมนุมประท้วง

ธาม เชื้อสถาปนศิริ นักวิจัยโครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม

ได้ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยในการวางกรอบการศึกษาบทบาทของส.ส.ท. ในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง โดยเสนอแนวทางการวิเคราะห์ในมิติต่างๆ ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านบุคลากร ด้านเนื้อหา ด้านการเงิน การตรวจสอบ การมีส่วนร่วมจากประชาชน ซึ่งสิ่งสำคัญ คือ

ความโปร่งใสขององค์กรในการตรวจสอบในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการผลิตรายการข่าว และรายการอื่นๆ ซึ่งการติดตามกระบวนการทั้งหมดจะทำให้เข้าใจถึงประเด็นและเนื้อหาที่สื่อออกมา

สิ่งที่สำคัญของสื่อสาธารณะคือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา เป็นกลาง แต่ต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดโดยรวม เช่นในกรณีเกิดปัญหาความขัดแย้งวุ่นวายทางการเมือง ผลที่ปรากฏจากทางหน้าจอก็จะเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมได้เห็นคุณค่าความเป็นสื่อสาธารณะได้

ปกป้อง จันวิทย์ คณะกรรมการประเมินภายนอกสำหรับการจัดรายงานผลการปฏิบัติการของส.ส.ท. ปี 2552

ได้ให้ความเห็นในการพัฒนาสื่อสาธารณะไปสู่ความเป็นมืออาชีพ ในระดับที่เหนือกว่าสื่อพาณิชย์ คือ การมุ่งเน้นความหลากหลาย เปิดช่องทางสำหรับคนเล็กคนน้อยที่ไม่เคยมีโอกาสเข้าถึงสื่อ นำเสนออย่างมีคุณภาพแต่ต้องคำนึงถึงผลตอบรับจากคนดูทั่วประเทศ ให้เป็นสื่อที่ตอบโจทย์ระดับประเทศ

ส่วนในด้านองค์กร ต้องมีการวางแผนด้านบุคลากรและการเงิน โดยด้านการเงิน ส.ส.ท. ยังไม่มีการวางแผนทางสำรองสำหรับการจัดหารายได้ทางอื่นที่ชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาตามมาภายหลังได้

ด้านบุคลากร ตำแหน่งสำคัญ เช่น ผู้อำนวยการสถาบันสื่อสาธารณะ มีการสรรหาข้าราชการสำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมมีจำนวนน้อย มีการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลากร เช่น การลาออก หรือการรับสมัครแต่ไม่ได้รับการตอบรับมาก ทำให้เห็นว่าองค์กรยังไม่มีค่านิยมในการดึงดูดคนมีความสามารถเข้ามาร่วมงาน

4. กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง

ณาดยา แวรวีรุศปต์.บรรณาธิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคมและผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ.

การให้ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นนักข่าวผลิตข่าวในพื้นที่แล้วส่งมาออกอากาศ เริ่มจากการแก้ปัญหาการผลิตข่าว บางประเด็นข่าวเกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล ทำให้ข้อจำกัดในการเดินทางไปทำข่าวจากนักข่าวส่วนกลางในเวลาอันจำกัดทำไม่ได้ และยังเป็นการแก้ปัญหาวิธีการนำเสนอมุมมองของคนในข่าว กับผู้นำเสนอ ที่เป็นเจ้าของเรื่อง

การเกิดขึ้นของรายการเวทีสาธารณะ ในช่วงแรก เป็นผลจากการลงพื้นที่ถ่ายทอดสดการรายงานข่าว และความเห็นของผู้บริหาร (นายเทพชัย หย่อง ผู้อำนวยการสสท.) ที่เห็นความ

พร้อมของทีมผลิตรายการ ประเด็น และแหล่งข่าวทั้งในชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข่าวทางวิชาการ ที่ลงพื้นที่ไปเปิดเวทีเสวนาหาทางออกของปัญหา ทำให้มีการถ่ายทอดเวทีเสวนาดังกล่าว ในรายการพิเศษ ในวันเสาร์ เวลา 14.05-15.30น. ในชื่อรายการเวทีสาธารณะสถานีประชาชน และภายหลังเปลี่ยนเวลาเป็น 14.00-15.00น.

อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของรายการนี้มีได้เกิดโดยความบังเอิญ แต่แนวคิดในการผลิตรายการที่เวทีสาธารณะ เกิดขึ้นในวงเสวนาการเตรียมการที่เวทีสาธารณะ หลายครั้ง ตามเป้าหมายของเวทีสาธารณะที่ต้องการให้ คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่อย่างหลากหลาย เปลี่ยนมุมมองของการทำข่าว ให้เป็นการบันทึกข่าวในแง่มุมต่างๆ คนที่ตกไปจากแง่มุมกระแสหลัก คนชายขอบ กลุ่มชาติพันธุ์ คนที่ไม่ค่อยมีพื้นที่ โดยมีต้นแบบจากรายการทางบีบีซี ที่ทำให้ชาวบ้านมีเวทีของการคุย แล้วทำให้ชาวบ้านมีอำนาจ (power to the people) เช่น การที่ชาวบ้านเคลื่อนไหว แล้วมีรายการโทรทัศน์ไปทำ ทำให้ชาวบ้านมีพลังเรียกร้อง ทำให้ผู้ว่าราชการมานั่งฟังชาวบ้าน แล้วปัญหาก็ถูกแก้ไข และกระบวนการสื่อสารก็เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยิ่งข้อมูลมีการไหลเวียนมากเท่าไร ชาวบ้าน ชุมชน ก็ยิ่งเรียนรู้มากขึ้น เรียนรู้จากบทเรียนของที่อื่น อย่างเช่น ชาวบ้านจะนะ ประทิว บางสะพาน บ่อนอก หินกรูด ราชบุรี แก่งคอย ไปเรียนรู้เรื่องผลกระทบจากโรงไฟฟ้า ถ่านหิน แม่เมาะ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การศึกษาดูงานต่างชุมชน ก็เป็นการเปลี่ยนศักยภาพการสื่อสารของชุมชน ที่เคยเป็นการสื่อสารทางเดียวเป็นการสื่อสารสองทาง และสุดท้ายชาวบ้านจะออกแบบการสื่อสารเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่

สมเกียรติ จันทรสีมา หัวหน้าโต๊ะข่าวพลเมือง

จุดเริ่มต้นของนักข่าวพลเมืองของทีวีไทย เกิดจากแนวคิดที่ว่าความเป็น "นักข่าว" ไม่ควรถูกผูกขาดโดยคนในวิชาชีพข่าวเท่านั้น ประชาชนทั่วไปก็สามารถที่จะทำหน้าที่สะท้อนปัญหาหรือเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนเหมือนนักข่าวอาชีพได้ การสื่อสาร มีโจทย์ใหญ่ของชุมชน ที่ว่าแล้วคนดูทั่วประเทศจะได้อะไร จะสามารถเรียนรู้อะไรจากงานนั้น ๆ เพราะหากเป็นสื่อใหม่ หรือ New Media เป็นกลุ่มคนเล็กๆ แต่ถ้าเป็นสื่อใหญ่จะต้องดูทั้งหมด เมื่อออกมาหน้าจอทีวีไม่สามารถให้คุณค่า ไม่เหมือนนักข่าวมืออาชีพ งานผลิต เพราะการถ่ายทอดภาพ เสียง ทำให้คนรู้สึกว่าการทำไม่เกิดขึ้นได้ เป็นการแหกกฎทุกอย่าง แต่สิ่งที่มีคุณค่าของแต่ละชิ้นงานในการสร้างการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตย เพราะฉะนั้น งานนักข่าวพลเมืองจึงมิใช่เป็นเพียงงานร้องทุกข์อย่างเดียว แต่เป็นปฏิบัติการของชุมชนบนพื้นที่หน้าจอ

งานชิ้นแรกที่นครศรีธรรมราช เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน 2551 เป็นการรายงานข่าวประมวง
 พื้นบ้าน เป็นการสะท้อนกระบวนการของประชาชนในการจัดการปัญหา และเป็นพลังในเชิงบวก
 ของชิ้นงาน เรื่องอัตลักษณ์ ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ของชาวอาข่า กระบวนการทำงานตอนนั้น มี
 การลงเสียงเป็นภาษากลางมาก่อน แต่ชาวบ้านพูดแบบไม่มั่นใจ จึงลงเสียงเป็นภาษาอาข่าที่มี
 พลังมาก ทำให้เกิดการยอมรับในด้านของอัตลักษณ์ ตัวตน และต่อมาก็มีการนำเสนอเรื่องของ
 กลุ่มปกากญอ และชาวมอแกน งานนักข่าวพลเมืองจึงตอบใจทยอยในเชิงสังคม พื้นที่ และชุมชน
 และคุณค่าของนักข่าวพลเมืองในด้านประชาธิปไตย เพราะเป็นการเรียนรู้สิทธิของพลเมืองชั้น 2
 และชั้น 3 เพราะการทำให้เกิดการยอมรับในตัวตน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และทำให้เกิดการเรียนรู้
 ผ่านทางหน้าจอ ยกตัวอย่างกรณีของ สมพงษ์ เบียงก่า และฟองจันทร์ สุขเสนห์ อาญูแบแซ ทำให้
 เห็นว่าเกิดขึ้นจริงได้ ตัวหน้าจอนั้น เป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ว่า สิ่งที่เราเห็นผ่านจอเกิดขึ้น
 จริง และได้รับการยอมรับ

ส่วนการใช้ภาษาถิ่นในรายการ ชาวบ้านเวลาใช้วิทยุชุมชนในการสื่อสารก็จะเป็นภาษา
 ท้องถิ่น สามารถสะท้อนเรื่องความมั่นคง กฎ ซึ่งเป็นปัญหาสุดเดียวกับทางภาคใต้ การทำให้คน
 ทั่วไปยอมรับภาษาถิ่น ก็เป็นการยอมรับในตัวตน การไปบังคับใช้ภาษากลางทำให้พวกเขารู้สึกถูก
 กด ทำให้อ่อนด้อย ไม่มีพื้นที่ของตัวเอง และจะทำให้ปัญหายิ่งรุนแรงขึ้น

พรณิภา ไสสถิตพันธ์ รองผู้อำนวยการส.ส.ท. ฝ่ายประชาสังคม

สิ่งที่ทำให้สื่อของชาวบ้านแตกต่างจากการนำเสนอของนักข่าวมืออาชีพ คือ
 กระบวนการคิดแบบชาวบ้านที่มาจากวิถีการดำเนินชีวิต การสื่อสารกันเองในชุมชน ซึ่งมักเป็นการ
 ทำความเข้าใจแบบง่าย เสนออย่างตรงๆไปตรงมา เช่น เรื่องความเดือดร้อนก็อยากให้แก้ไข มีเรื่อง
 ที่ดีก็อยากของการสนับสนุนให้ดียิ่งขึ้น เปรียบเหมือนการแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยไม่ต้องผ่านคน
 กลาง ซึ่งเป็นการสะท้อนว่า กระบวนการทางตรงที่ชาวบ้านสามารถสื่อสารผ่านสังคมนั้นเป็น
 แนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาช่องทางการสื่อสารของสื่อสาธารณะ เพื่อเป็นการดึงชาวบ้านเข้ามา
 ร่วมผ่านกระบวนการทางการเมือง หรือดังที่สำนักข่าวชาวบ้าน และบุคลากรจากโต๊ะข่าว
 พลเมืองที่วีไทยตั้งเป้าหมายว่าต้องการส่งเสริมให้ “ชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศไทยลุกขึ้นมาเวนคืน
 อำนาจทางการสื่อสารให้กลับมาสู่มือชาวบ้านและคนตัวเล็กตัวน้อย”

ปทุมวดี นาคพล ประสานงาน รายการเวทีสาธารณะ

ในด้านการเลือกประเด็น การตรวจสอบข้อมูล นอกจากการทำงานในกองบรรณาธิการแล้ว ยังมีการประชุมกับตัวแทนจากองค์การพัฒนาเอกชนต่างๆ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา และนักวิชาการอิสระ เพื่อปรึกษาประเด็นการนำเสนอ การตรวจสอบข้อมูลเพื่อนำเสนอในรายการ ซึ่งการตรวจสอบซ้ำข้อมูลมีข้อดีคือทำให้การนำเสนอได้อย่างถูกต้อง ท

5. ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดของ กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง

ณาทยา แวรวีรุศปต์ บรรณาธิการข่าวสาธารณะและนโยบายสังคมและผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ.

ในด้านการทำหน้าที่ผู้ดำเนินรายการ อยากหาคนมาเป็นผู้ดำเนินรายการตั้งแต่ช่วงแรก รู้ว่าเป็นปัญหา เราก็ต้องระวังว่าถึงแม้เราจะเข้าใจชาวบ้านก็เป็นคนถูกกันจากโอกาส แต่เราก็ต้องระวังข้อมูลให้มากที่สุด สิ่งสำคัญคือไม่แค่การสัมภาษณ์ แต่ต้องเข้าใจเรื่อง เข้าใจหัวใจของเค้า ทำให้สงสัยตัวเองว่าเราเอาใจช่วยชาวบ้านมากไปหรือป่าว ทำให้คนมองว่าเป็นพวกเดียวกับเอ็นจีโอ จึงต้องวางเป้าหมายการสนทนาให้ชัดเจน ระวังตัวเอง ให้นำหนักกับการถามตอบ เท่าเทียมกันสำหรับผู้ร่วมรายการทุกฝ่าย และทุกครั้งที่มีการเตรียมข้อมูลสำหรับประเด็นคำถาม จะต้องตรวจสอบข้อมูลจากหลายๆฝ่าย

สร้อยอักษร อ่อนพฤษภูมิ โปรดิวเซอร์รายการเวทีสาธารณะ

ข้อจำกัดจากเรื่องของเวลาการผลิตต้องเสร็จทันในหนึ่งสัปดาห์ และทีมงานมีจำนวนจำกัดทำให้แหล่งข่าวนั้นเป็นกลุ่มคนสนิทคุ้นเคยของทีมงาน หรือบรรณาธิการ เช่น กลุ่มแกนนำเอ็นจีโอ และนักวิชาการบางท่าน ทำให้ประเด็นที่นำเสนอในรายการยังไม่มีหลากหลายเพียงพอ และยังเป็นประเด็นตามกระแสข่าวหลักเท่านั้น นอกจากนี้การจัดทำรายชื่อแหล่งข่าวที่เหมาะสมกับการร่วมรายการ โดยเฉพาะกลุ่มเอ็นจีโอสายต่างๆ ทำให้การเตรียมประเด็น และการควบคุมการให้สัมภาษณ์ในรายการทำได้สะดวกขึ้น ในด้านหนึ่งคือความสะดวกในการติดต่อประสานงานเพื่อให้การดำเนินรายการเป็นไปตามโครงเรื่องที่วางไว้

ธิปวิท พงศ์ไพบุลย์ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ผลิตรายการส่วนใหญ่มักเป็นผู้กำหนดประเด็นที่ต้องการนำเสนอ และคอยควบคุมเนื้อหาที่ได้วางไว้แม้ว่าจะเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมรายการได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งกระบวนการเลือกประเด็นดังกล่าวเป็นไปตามทฤษฎีการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda Setting) และจะส่งผลให้พื้นที่ในรายการไม่เป็นพื้นที่สาธารณะตั้งแต่จุดเริ่มต้น เพราะเพียงการเลือกประเด็นก็ไม่ได้ถูกตัดสินใจโดยประชาชนเจ้าของเรื่อง ลักษณะของการสื่อสารเช่นนี้ หากเอาทฤษฎีทางด้านนิเทศศาสตร์วารสารศาสตร์ไปวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า การนำเสนอข่าวของนักข่าวมีลักษณะของ "การสื่อสารทางเดียว" (One-way Communication) หรือที่นิยมเรียกกันว่า เป็นนายทวารข่าวสาร (Gatekeeper)

ในด้านความเป็นกลางของสื่อมวลชน ในกรณีของผู้ดำเนินรายการมีการให้น้ำหนักกับข้อมูลจากกลุ่มเอ็นจีโอ ทำให้ภาครัฐเป็นต้นเหตุของปัญหา ซึ่งเป็นไปได้สำหรับคนที่ทำงานคลุกคลีในด้านนี้มาเป็นเวลานาน เหมือนคนที่มีพื้นฐานการเรียนรู้ การทำงานอย่างไรก็มีแนวโน้มเอียงไปทางนั้น ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยไม่ตั้งใจ

สมเกียรติ จันทรสีมา หัวหน้าโต๊ะข่าวพลเมือง และปทุมวดี นาคพล ประสานงาน รายการเวทีสาธารณะ

กระบวนการทำงานข่าว ชาวบ้านหวังว่าจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน แต่ที่ผ่านมาไม่ถูกเพราะคนในชุมชนแก้ไขไม่ได้ เมื่อนักข่าวพลเมืองทำงาน ก็จะพยายามหาทางแก้ปัญหา ซึ่งการเชื่อมข้อมูลเข้ากับเจ้าของเรื่อง ทำให้เห็นว่า เรื่องเหล่านี้ไม่ใช่ปัญหาใหญ่ แต่เรื่องดังกล่าวไม่ถูกขับเคลื่อนต่อ นักข่าวพลเมืองไม่ใช่ นักข่าวมืออาชีพ แต่พยายามทำเป็นมืออาชีพ ทีมงาน มีจริง 3-4 คน ทำงานทั่วประเทศ แต่มีเรื่องการบริหารจัดการ ใน 1 ปี มีการเรียนรู้ผ่านหน้าจอบททำได้ แต่ก็มีคนที่อยากให้เป็นงานเคลื่อนไหว เช่น การเดินขบวน ซึ่งยังเป็นการเข้าใจผิดอยู่

6. ผลจากการออกอากาศในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง

ภาณุ และ กรรณิการ์ เขียมสุวรรณ รองประธานและสมาชิกกลุ่มการเช่าที่ดิน สหกรณ์คลองโยง

ในช่วงแรกชาวบ้านรู้จักทีวีไทยเป็นจำนวนน้อย แต่รับรู้จาก อ. ประภาส ปิ่นตบแต่ง นักวิชาการที่เป็นคนในพื้นที่ ต้องการให้ชาวบ้านร่วมนำเสนอปัญหาพร้อมกับเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการจัดสรรที่ดินทำกิน เมื่อรายการถูกนำเสนอ สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่ามีพื้นที่ในสังคม และเกิดความหวังว่าปัญหาของตนจะได้รับการรับรู้มากขึ้น ซึ่งความรู้สึกดังกล่าว

มาจากการผิดหวังต่อการเข้ายื่นเรื่องเรียกร้องต่อหน่วยงานราชการ และไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา เมื่อรายการติดต่อให้นำเสนอเรื่องราวผ่านรายการนักข่าวพลเมือง ชาวบ้านจึงมีความตื่นตัวมากขึ้น และสนใจเรียนรู้วิธีการนำเสนอข่าวด้วยตัวเอง ภาณุ เอี่ยมสุวรรณ รองประธานกลุ่มการเข้าที่ดินสหกรณ์คลองโยง บอกว่า ก่อนที่จะได้รับการติดต่อจากทีวีไทย ตนรู้สึกว้าว้าวที่โทรทัศน์เป็นเรื่องไกลตัว เป็นพื้นที่ของผู้มีอิทธิพลและกลุ่มธุรกิจ แต่เมื่อเรื่องราวถูกนำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ ทำให้คนเห็นทั่วประเทศ ที่สำคัญ คือ มีรัฐมนตรีเข้ามารับฟังปัญหา และเรื่องถูกพิจารณาเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และทำให้พื้นที่คลองโยงเป็นพื้นที่นำร่องในการเรียกร้องโฉนดชุมชน ทำให้ชาวบ้านเห็นว่า พื้นที่บนหน้าจอโทรทัศน์เป็นเหมือนแสงสว่างที่น่าจะทำให้ปัญหาถูกได้โดยเร็ว

แสวง เจริญมี. อดีตกรรมการกลุ่มการเข้าที่ดินสหกรณ์คลองโยง, นันทนา ประสารวงษ์ อบต. คลองโยง,และสมใจ เกตุบุญลือ สมาชิกกลุ่มการเข้าที่ดินสหกรณ์คลองโยง

ชาวบ้านตื่นตัว สนใจเรียนรู้ปัญหา ประวัติศาสตร์ชุมชน และพยายามทำความเข้าใจ เนื่องจากต้องตอบคำถามกับสื่อมวลชน หรือทำข่าวในพื้นที่ และทำให้เกิดความสนใจข่าวการเมือง และกระบวนการทางการเมือง ทั้งผู้ใหญ่และเด็กในชุมชน เพราะต้องการทราบความคิดเห็นหน้าของการเรียกร้อง และเปรียบเทียบปัญหา กับพื้นที่อื่นๆ หลังปัญหาถูกนำเสนอทางทีวีไทย มีชุมชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนติดต่อเข้ามาเรียนรู้วิธีการเข้าถึงสื่อ และทำให้การขยายวงกว้างขึ้นมีเพิ่มขึ้น เช่น รายการนักข่าวพลเมืองออกอากาศวันที่ 9 สิงหาคม 2553 ตอน เครือข่ายลงพื้นที่คลองโยง จ.นครปฐม เสนอว่ามีกลุ่มชาวบ้านเดินทางมาจากหลายพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชาวบ้านที่ตำบลคลองโยง จังหวัดนครปฐม ในกรณีการต่อสู้เพื่อสิทธิบนที่ทำกินของตัวเอง เพราะที่คลองโยงเคยผ่านการต่อสู้จนเป็นที่ยอมรับจากสังคมวงกว้างมาแล้ว ติดตามรายงานจากนักข่าวพลเมือง ตำบลคลองโยง จังหวัดนครปฐม ชาวบ้านก็เห็นว่าชุมชนอื่นให้ความสนใจมากขึ้น และทำให้ชาวบ้านภูมิใจว่าสามารถให้คำปรึกษาแก่ชุมชนอื่นที่สนใจอยากเคลื่อนไหวออกโทรทัศน์เช่นกัน

ประภาส ปิ่นตบแต่ง นักวิชาการรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลที่เกิดขึ้นประการสำคัญ คือ ทำให้ประเด็นปัญหาที่คลองโยงถูกสื่อสารโดยไม่ต้องชุมนุม เพราะเป็นการขยายการเข้าถึงช่องทางระดับนโยบาย เป็นการเปลี่ยนวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองจากการชุมนุมเรียกร้องโดยการใช้อำนาจมวลชน การเคลื่อนไหวแบบป่วน เช่น ปิดท่าเทียบ ปีนรั้ว หรือการถอดเสื้อผ้าโยนไปในท่าเทียบเป็นการใช้สื่อ หรือพื้นที่สื่อมวลชนเป็น

เครื่องมือ เป็นการเริ่มสร้างช่องทางการเมือง การมีนักข่าวพลเมืองจึงทำให้ประเด็นเหล่านี้เป็นข่าวได้ไม่ยาก กลายเป็นช่องที่มีการเปิดได้ง่าย และเป็นการสะท้อนถึงหน้าที่ของสื่อมวลชน และตามทฤษฎีการสื่อสารของพื้นที่สาธารณะ นั่นคือ กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารบนพื้นที่สื่อมวลชนทำให้ชาวบ้านคลองโยงมีอำนาจต่อรองกับภาครัฐมากขึ้น

ปรีดา คงแป้น เจ้าหน้าที่มูลนิธิวิถีไท

การมีทีวี หรือสื่อมาติดต่อ ทำให้ชาวบ้านสนใจ และเชื่อว่าการร่วมมือกันจะทำให้ปัญหาแก้ได้ เช่น ตอนที่เกิดปัญหาของชาวมอแกน ชาวบ้านที่ต้องการอยู่ในที่ดินเดิม จึงได้จับกลุ่มกัน 3-4 คน เรียกร้องขออยู่ในที่ดินเดิม จำนวน 3 ไร่ 2 งาน โดยให้เหตุผลว่าจะช่วยดูแลรักษา พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากนั้นจึงได้ทำหนังสือขอใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยไปยัง พลเอก สุรินทร์ พิภพทอง ประธานกรรมาธิการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ช่วยแก้ไขปัญหา และการประชาสัมพันธ์เรียกร้องผ่านสื่อ ซึ่งมีส่วนช่วยให้กลไกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตื่นตัวในการทำงานมากขึ้น ซึ่งทางมูลนิธิได้ช่วยติดต่อประสานงานให้ คือ ทีมงานลงพื้นที่สำรวจประเด็นปัญหา และติดตามข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิวิถีไท และให้ทางมูลนิธิช่วยติดต่อประสานงานชาวบ้านให้มาร่วมรายการ จากนั้นทีมงานจะรวบรวมประเด็นทั้งหมดส่งกลับมาให้ทางมูลนิธิช่วยเตรียมข้อมูลในการตอบคำถาม และมีการนัดเตรียมความพร้อมประเด็นถามตอบในรายการ เมื่อรายการออกอากาศ ทำให้รายการอื่นๆมาทำต่อ ปัญหาที่แก้ไขได้เร็วขึ้น และเมื่อทางมูลนิธิมีประเด็นการสามารถเสนอผ่านแหล่งข่าวได้ง่ายขึ้น

สิดิษ ประมงกิจ ผู้นำชุมชนชาวมอแกนเกาะเหลา

การร่วมรายการทำให้มีโอกาสเล่าถึงสภาพวิถีชีวิตท้องถิ่นจากนายทุนและผู้มีอิทธิพล เข้ามาข่มขู่และข่มขู่ที่ทำมาหากินตั้งแต่บรรพบุรุษ ชาวเลถูกฟ้องร้องต่อการใช้ทรัพยากร ที่ดินทำกิน โดยทำให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิต ประกอบกับการที่ชาวบ้านไม่มีบัตรประชาชน ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถรับจ้างทำงานในจังหวัดระนอง ต้องออกไปทำประมงนอกเขตไทย และเกิดปัญหาหลายครั้ง เช่น ถูกจับหรือไม่เครื่องมือหาปลา ก็ถูกเรืออวนรุนอวนลากทำลายหมด ทำให้ชาวบ้านต้องรับจ้างดำปลิงที่หมู่เกาะนิโคบา หรือไม่ก็รับจ้างระเบิดปลาในฝั่งพม่าทำให้เสียชีวิตและถูกจับ และไม่ได้รับการประกันสิทธิ 30 บาท รักษาทุกโรค ทำให้ชาวบ้านตั้งชื่อเรียกร้องให้มีการตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นมาดูแลพื้นที่ เพื่อหาทางออก โดยเฉพาะนโยบายที่ชัดเจนในการให้ความช่วยเหลือ

สุทธิ อัชมาคัยผู้ประสานงานเครือข่ายชุมชนภาคตะวันออกเฉียง

เห็นตัวอย่างรายการเวทีสาธารณะแล้วพบว่า เป็นช่องฟรีทีวีที่สนใจการนำเสนอเรื่องราวของภาคประชาชน และมีเวลานำเสนอนานกว่ารายการของช่องฟรีทีวีอื่นๆ เมื่อทางรายการติดต่อเข้ามาให้พื้นที่นำเสนอเรื่องมลพิษที่มาบตาพุด ซึ่งเป็นครั้งแรกที่เข้าร่วมรายการนั้น ทีมงานและทางเครือข่ายภาคประชาชน ได้มีการตกลงถึงประเด็นที่จะนำเสนอในรายการ แต่ไม่สามารถเสนอได้ทั้งหมด เพราะปัจจัยด้านเวลา และการเชิญผู้เข้าร่วมรายการที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ผลจากการออกอากาศก็ทำให้คนทั่วไปเข้าใจรายละเอียดจากเครือข่ายมากขึ้น โดยเฉพาะความต้องการส่งสารไปยังศาลปกครองสูงสุด และต่อมาเครือข่ายได้ร่วมงานกับรายการทั้งการจัดเวทีสาธารณะในการสร้างโรงไฟฟ้าของไออาร์พีซี และการร่วมเสนอในงานนักข่าวพลเมือง

โดยการเลือกประเด็นในการขับเคลื่อนของเครือข่ายยังเน้นไปที่ ความไม่รับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมเช่นกรณีโรงไฟฟ้า IRPC แห่งเดิมที่ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนขนาดใหญ่ ทั้งเขตชนบทและเขตเมือง จึงทำให้คนเข้ามาร่วมคัดค้านจำนวนมาก ตัวอย่างการร่วมชุมนุม เริ่มตั้งแต่วันที่ 3 กันยายน 2550 มีการชุมนุมอยู่หน้าโรงไฟฟ้าไออาร์พีซี โดยคาดหวังว่ามีคนไม่เกิน 3,000 คนมาร่วมชุมนุม แต่เมื่อเวลาผ่านไปมีคนเข้ามาร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ บางคนที่ไม่เห็นด้วยแต่แรก ก็หันมาเข้าร่วมกลุ่มต่อต้านมากขึ้น ทั้งนี้การต่อสู้กับโรงงานหรือกิจการขนาดใหญ่ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะการที่สมาชิกในชุมชนถูกสร้างมายาคติจากภาคอุตสาหกรรม (Corporate Social Responsibility-CSR) จึงมีผลประโยชน์ในเชิงปัจเจกที่จะได้รับจำนวนมาก มีคนเห็นด้วยกับโรงงานเป็นจำนวนมากถึง 70% และไออาร์พีซีได้สนับสนุนทุนการศึกษาและคอมพิวเตอร์เกือบทุกโรงเรียน ทำให้ยังมีกลุ่มคนที่เห็นผลประโยชน์จากการสร้างโรงงานโดยเฉพาะกับอาชีพค้าขาย ข้าราชการ และประธานชุมชน ทำให้มีรายได้มากขึ้น การมีพื้นที่ทางสื่อจึงน่าจะช่วยให้เครือข่ายได้มีโอกาสพูดในฐานะผู้เดือดร้อน

สุริย์รัตน์ แต่ชูตระกูล. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทับสะแก และ สันติ โชคชัย
ชำนาญกิจ. เจ้าหน้าที่กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต

สิ่งหนึ่งที่เป็นผลที่เกิดขึ้นคือ พื้นที่ของกลุ่มคนที่เคลื่อนไหวในด้านโรงไฟฟ้า หรือการคัดค้านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐมีเพิ่มขึ้น พื้นที่รายการเวทีสาธารณะมีการเปิดให้แสดงความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะกรณีที่เป็นรายการสด เพราะแม้จะมีการเตรียมคำถามคำตอบไว้ แต่ในกรณีที่ชาวบ้านต้องการเสนอเพิ่มก็สามารถทำได้ แต่ก็ยังมีข้อสังเกตว่า ประเด็นที่นำเสนอในช่วง 1 ปีแรก ยังไม่หลากหลาย เพราะชาวบ้านยังถูกกำหนดให้เป็นผู้คัดค้านโครงการ

พัฒนาของภาครัฐ และบทบาทของเอ็นจีโอยังเป็นในลักษณะตรงข้ามกับรัฐ ซึ่งการที่รายการให้น้ำหนักกับคนกลุ่มนี้ และไม่สามารถดึงตัวแทนจากรัฐมาร่วมเวทีได้ ทำให้พื้นที่ในรายการกลายเป็นพื้นที่ของคนฝ่ายเดียว และเวลาไม่พอสำหรับการเสนอรายละเอียดในเชิงข้อมูล เช่น ข้อมูลความจำเป็นต่อการสร้างโรงไฟฟ้าที่เป็นชุดข้อมูลของชาวบ้าน

ประเด็นการนำเสนอจากสื่อพาณิชย์ส่วนใหญ่ มักนำเสนอในด้านของความจำเป็นในการพัฒนากำลังไฟฟ้าของประเทศ ความต้องการใช้ไฟฟ้าในปริมาณที่มากขึ้น มากกว่าเหตุผลจากชาวบ้านในการคัดค้านโรงไฟฟ้า ทำให้การต่อต้านจากชาวบ้านและกลุ่มเอ็นจีโอเป็นไปในลักษณะของการประท้วงด้วยความรุนแรง ภาพชาวบ้านกลายเป็นคนไร้เหตุผล ไม่เข้าใจแผนการพัฒนาของรัฐบาล และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ ทำให้พื้นที่ของชาวบ้านในการเสนอเหตุผลความต้องการ และข้อมูลแท้จริงเกี่ยวกับความต้องการด้านพลังงานจากกลุ่มเอ็นจีโอ จึงเป็นพื้นที่ในสื่อทางเลือกเท่านั้น ดังนั้นเมื่อเกิดที่วิเสธารณะทำให้ชาวบ้านคาดหวังว่าจะมีพื้นที่ในการเสนอประเด็นความต้องการมากขึ้น

ดร.ไพรินทร์ ชูโชติถาวร กรรมการผู้จัดการใหญ่ บ.ไออาร์พีซี จำกัด มหาชน

การร่วมในเวทีสาธารณะมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การพัฒนาของโรงงานในบริเวณพื้นที่ชุมชนสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง เช่นกรณีของไออาร์พีซี ซึ่งการมีเวทีสาธารณะจะทำให้ต่างฝ่ายต่างมีพื้นที่ในการบอกเล่าเหตุผลของการคัดค้านหรือการขยายโครงการพัฒนาต่างๆได้

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว ทอแสงรัศมี ถีตะแก้ว จบการศึกษาระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนพระ
หฤทัยเชียงใหม่ และเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงเรียน
สวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรีและ Nikolaus-Ehlen-Gymnasium, Velbert, Germany สำเร็จ
การศึกษาปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับสอง สาขาความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีพ.ศ.2548 มีความสนใจในด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมือง
ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารทั้ง
ในระดับชุมชน สังคม และในฐานะตัวแสดงทางการเมืองในเวทีระหว่างประเทศ จึงเข้าศึกษาใน
คณะเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ในปีพ.ศ.
2550

ประวัติด้านการทำงาน เริ่มจากตำแหน่งผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ และผู้ประกาศข่าว Nation
Channel, ผู้ดำเนินรายการข่าววันใหม่ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3, เข้าโครงการ นักพัฒนา
ระบบราชการ นปร. รุ่นที่ 2 ทำงานวิจัยปัญหาความขัดแย้งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ
กรณีศึกษา การก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกหินกรูด, และเข้าทำงานกับองค์การกระจายเสียงและแพร่
ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยตั้งแต่เริ่มเปิดสถานีในปี 2551 โดยทำหน้าที่ในส่วนงานของทีวีไทย
ได้แก่ พิธีกรรายการไทยมุง ผู้ประกาศข่าว, ผู้สื่อข่าว, ผู้ดำเนินรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ และผู้
ดำเนินรายการวิถีทางเลือก วิทยุไทย FM.105 MHz. และเข้าร่วมการอบรมผู้สื่อข่าวต่างประเทศ
เกี่ยวกับสถาบันสื่อของเยอรมนี ในโครงการ Antenne Deitsch/Land 2009 ของสถาบัน
Landesanstalt für Medien NRW :LfM และศึกษางานที่สถานีวิทยุ Radio Köln เมืองโคโลญจน์
ประเทศเยอรมนี ปัจจุบันเป็นผู้ดำเนินรายการและผู้ช่วยบรรณาธิการ รายการเศรษฐกิจ Money
Daily สถานีโทรทัศน์ Modern Nine TV และรายการเศรษฐกิจ Money Biz รายการ Classified on
Air สถานีโทรทัศน์ Money Channel